

diu finibus sui regni adiecit. Hic postea (vt aiunt) ab Henrico fratre suo eandem necis for-
tem obtinuit, quam Turismundus, anno gubernationis sui regni septimo, vt refert Riti-
us.

Henricus.

HENRICVS frater Torismundi & Theodorici, filius Theodorici primi, quem supra
narrauimus, post Theodorici fratris necem, regnum Gothorum obtinuit, & Hispa-
nias administrare cœpit anno ab aduentu Iesu Christi Saluatoris nostri 483. Hic Gothi 483.
author fuit, vt scriptis legibus vterentur. Quumque etiam Arelatam & Massiliam subiug-
gasset, Theodomorus Ostrogothorum rex Christianissimus, à Gothorum iugo, ad Ca-
tholicam fidem cōuersus, se surripuit. Regnavit autem Henricus annis decem & nouem,
dum ab humanis excessit. Quo autem genere mortis obierit, non satis constat, vt Riti-
us scribit. Sabinus episcopus ex ciuitate Barcinonensi oriundus, his temporibus floruit, vir
vique sanctissimus atque doctissimus, & prophetiæ spiritu illustratus, in sanctorum nū-
merum relatus est, cuius natale Idibus Februarii celebratur.

Alaricus II.

ALARICVS eius nominis secundus, in Henrici patris locum ex consensu omnium
Gothorum rex creatus est, & in Hispania regnare cœpit anno salutis humanæ natu-
re 502. Hic Amalantham, Theodorici Imperatoris filiam, in vxorem duxit. Erat autem 502.
hæc femina (vt ait Platina) ita Græcis & Latinis literis imbuta, vt cum quouis docto dis-
putando congrédi auderet. adhæc adeo exacte linguas Barbarorum callebat, vt sine in-
terprete iis omnibus loqueretur. Cum hoc Alarico Clodoueus rex Franciæ bello con-
greditur, eoque perempto in agro Volgodensi, quicquid Galliarum Gothi possidebant,
ad partes Franciæ transtulit, quum hæcenus reges Gothorum in Narbona Galliæ ciuita-
te sedem tenuissent. Sed Theodoricus focer Clodoueo bellum intulit, quod Alaricum
generum interfecisset, fugatisque ingenti prælio Francis, Vasconiam recepit, receptam-
que pro Almarico Alarici filio, donec adoleceret, gubernauit. Regnatum est Alarico an-
nis 13, quum ab humanis discessit, referente Ritio.

Almaricus.

ALMARICVS, Alarico patre cæso, Gothorum regnum obtinuit, & Hispanias guber-
nare cœpit anno ab aduentu Domini 515. Hic vxorem duxit Totillam, Clodouei re- 515.
gis Franciæ filiam. Cui apud Barcinonam citerioris Hispaniæ ciuitatem manenti, Chil-
debertus frater Totillæ, bellum intulit, sororis contumeliam vlturus, quæ Almarico lo-
cata, & Arianzæ sectæ cum marito seruire recusans, querebatur quod ab eo indigna pate-
retur. Almaricus suis opibus diffusus, fugam molitus est, atque iter ad mare petiit, sed cur-
su ab hoste præuentus, interficitur anno sui regni octauo. Ab isto *Almaria* ciuitas dicta est, *Almaria olim*
quæ antiquitus *Abdera* nominabatur. Gothi vero tumultuario bello leuati, in Almarici *Abdera dicta.*
locum sibi Theutam regem creant, instante Amalanthia Almarici matre, vt ait Riti-
us Neapolitanus. Isidorus Episcopus, Hispani generis, Apocalypseos haud vulgaris inter-
pres, per hæc tempora claruit. Iustinianus Valentiniæ ecclesiæ antistes his temporibus
floruit, non obscurum nomen adeptus prædicatione, rerumque diuinarum studio. vixit
sub Felice summo Pontifice.

Theuta.

THEUTA (vt diximus) ab Amalanthia, Almarici matre rex creatus, eam in balneo suf-
focandam curauit, non expectata fatali die, & Hispanias gubernare cœpit anno salu-
tis humanæ naturæ 523. Hic frater consobrinus Almarici erat, & (vt refert Platina) ita Græ- 523.
cis & Latinis literis edoctus, vt Platonis disciplinam optime calluerit. In cædem suam Go-
thos accendit habitus histrionici deformitate, quem palam passimque gestabat. Tempo-
re ipsius quum Galli adhuc in Hispania Tarraconensi manerent, mortuo Almarico, le-
tissimos viros ei miserunt, vt eis regressum consentiret. Qui vno die tantum regressum
eorum consensit, & qui superfuerunt, eos necari iussit. Postea vero quum Italiam per ma-
re cum exercitu transfretasset, ab inimicis interemptus fuit, anno imperii sui 12. mense
quinto, auctore Ritio.

Tendesilius.

TENDESILIVS consensu omnium Gothorum, regnum accepit Hispaniarum anno à
natiuitate Christi 535. qui forte per id tempus exercitui præerat, impositus à Theuta, 535.

An. Christi.

cuius affinis esse dicebatur. Is quum mulieres libidini suæ non consentientes occidi fecisset, apud Hispalim, quæ nunc *Seuilla* vocatur, orta seditione obruncatus est, anno primo, mense septimo regni sui, teste Ritio Neapolitano.

Agila.

537. **A**GILA post mortem Tendefilii, in eius locum subrogatur, & Hispaniæ regnum suscepit anno Iesu Christi 537. Hic cum magno exercitu ad oppugnandam Cordubam à Romanis occupatam progressus, filio trucidato, magnaque suorum strage perpeffa, ad Emeritam ciuitatem Bæticæ properauit, vbi ab eisdem Gothis qui regem eum creauerant metu Romanorum interfectus est, anno regni sui quinto, mense septimo, vt Michael Riti-
10
tius narrat.

Athanagildus.

543. **A**THANAGILDVS Gothorum rex dominatum occupat post mortem Agilæ, anno salutis humanæ naturæ 543. His namque temporibus (vt ait diuus Antoninus) legationem in Hispaniam misit Higibertus rex Franciæ ipsi Athanagildo, cum multis muneribus, petens eius filiam Brucildem in vxorem, quam impetrauit. Erat enim puella elegans, pulchra, & ingeniosa, vt refert idem Diuus Antoninus. Athanagildus autem quum apud Toletum vterioris Hispaniæ ciuitatem permanisset, morbo consumptus est, anno regni sui 5. mense 6. teste Ritio.

Limba.

558. **L**IMBA quam Luybam nonnulli vocant, rex tandem à Gothis qui Narbonam incolebant, creatus est, & in Hispania regnare cœpit anno ab aduentu Iesu Christi 558. Hic anno secundo sui principatus Leonogildum fratrem regni successorem instituit, & quum triennio regnasset, ab humanis excessit. Leonigildus Theodosiam, Seueriani ducis nouæ Carthaginis filiam, in vxorem duxit, qui quidem Seuerianus filius Theodosii regis Gothorum fuit. Cantabriam prouinciam, Nageriam, atque Sabariam ciuitates ob rebellionem deuastauit, Leonem à se nominatam restaurauit, reliquias Sueuorum ex Hispania eiecit, rege Andeca superato (si regnū semel in Hispania constitutū, per annos 177. tenuerāt) filiū suum natu maximū, nomine Hermelgundū, qui patri in regnum successurus erat, primo regno priuauit, quod ab Ariana perfidia qua pater languebat, ad verā cōuersus esse fidem: deinde in conuentu Hispali in acie captum, in carcerem retrusit, manibus propriis securi percussit, anno salutis 572. Sed ad ostendendam eius gloriam, diuina miracula non defuerunt. nam ad eius corpus postmodum cantus Angelicus auditus fuit, lampadesque ardentes visæ. Eius festum 6. Idus Iulii celebratur. At Leonigildus quum in morbum incidisset, prostrigata valetudine (vt quidam aiunt) pœnitentiam egit. Ab his in Cantabria condita est ciuitas Recoprelim. Regnauit annis duodeuiginti, & in ciuitate Toletana excessit ab humanis, vt narrat Ritius Neapolitanus. Leander Hispalensis episcopus, Seueriani Carthaginis nouæ ducis filius, his tēporibus claruit, vir plane sanctus, & doctrina atque eloquentia præcipuus, cuius prædicatione, exemplo, ac industria tota Visigothorum
40
gens per Recaredum eorum regem ab Ariana impietate conuersa est: quamobrem & multa ad nostri dogmatis confirmationem, & ipsius Arianae hæresis confutationem composuit. nam & eandem pestem Vandali illo ex Aphrica detulerant. Huic autem insigni viro beatus Gregorius papa adhuc monachus, Moralium suorum librum scripsit. Tandem vitæ sanctimoniam, signorum & miraculorum virtute in finem clarus, inter sanctos relatus est, cuius festum 3. Kalend. Martii celebratur. Scripsit egregius hic doctor aduersus hæreticos lib. 2. de virginitate, lib. 1. Orationum, lib. 1. de Sacrificiis, lib. 1. contra Arianos, lib. 1. de contemptu mortis, lib. 1. epistolarum, lib. 1. & alia quædam. Braulius, filius Seueriani ducis Carthaginis, & frater Leandri & aliorum, per hæc tempora in episcopum Cæsaraugustanæ ciuitatis diuinitus electus est. Nam cum multos eligerent, subito
10
flamma super Braulii caput omnibus visæ est. Quæ innoxia cœli conuexa petens, Braulium episcopatus dignitate decorandum, cæterisque præferendum significauit. Episcopus igitur electus, religioni Christianæ multum profuit. Martinus episcopus Mandouensis his temporibus claruit, multosque verbo prædicationis ad fidem Christi conuertit, & inter alios Mironem a gente Sueua regem qui per hoc tempus Galliciam prouinciam obtinebat, cui scripsit librum de Christiani principis institutione.

Recha-

*Recharedus.**An. Chri-*

RECHAREDVVS post mortem Leonigildi patris Gothorum regno successit, & in Hispania regnare cœpit, anno Saluatoris Iesu Christi 576. filiamque Childeberti Francorum regis in vxorem duxit. Hic non patrem perfidum, sed fratrem martyrem sequens, ab Ariana hæresi ad veram fidem conuersus est, totamque Gothorum gentem ad Catholicam & veram fidem perduxit, nullumque in regno suo militare permisit, qui regno Dei hostis existeret per hæresin. Hic anno decimo (vt Sigisbertus ait) synodo apud Toletum duorum & septuaginta antistitum congregata, ibique Ariana hæresi abdicata & anathematizata, in catholica fide cum toto Gothorum cœtu confirmatus, Arianum dogma à finibus Hispaniæ eiiciendum curauit. Lectiones & hymnos qui horis singulis præmittuntur, concilium ipsum Toletanum approbavit. Concilio Toletano quod sub Eladio Archiepiscopo Toletano celebratum est, interfuerunt inter alios Manfonius Archiepiscopus Emeritæ, Euphemius Archiepiscopus Tarraconensis, Leander Archiepiscopus Hispalensis, Magicius Archiepiscopus Narbonensis, & Parchadus Archiepiscopus Bracarenfis. Obiit autem sanctus Dei Recharedus in ciuitate Toletana, anno sui regni 15. vt Ritus refert.

Luyba II.

LUYBA alter à priore, quem Luymban superius vocatum demonstrauius, post mortem patris sui Recharedi accepit imperium, & in Hispania regnare cœpit anno humanæ salutis 591. Quumque annorum duodeuiginti esset, insidiis Viterici, illustris inter Gothos viri, interemptus est, anno primo sui regni, referente Ritio. Florentina virgo, Isidori, Fulgentii, & Leandri, aliorumque sanctorum florentissima beatissimaque soror, his temporibus cum vitam ageret sanctissimã, monasteriis quadraginta præficitur, in quibus mille virgines vitam agebant, deuotissime Deo famulantes. Demum à vita discedens, in sanctorum numerum relata est. Fulgentius, Florentinæ virginis aliorumque frater, per hæc tempora primo Astigitano episcopatu, deinde Carthaginensi præfuit, Arianos omnes, quum vir esset eruditissimus, miris operibus suis fortiter oppressit. Annum tandem agens conuocatis Leandro fratre Hispalensi Episcopo, & Laureano amicissimo episcopo Gaditano, summa cum gloria Kal. Ianuariis à vita migravit. Corpus eius ex Carthagine noua Hispalim translatum est, & simul cum sancti Isidori sui fratris corpore sepultum.

Vitericus.

VICTERICVS, vir inter Gothos illustris, cæso Luyba, regnum sui Domini occupauit, & Hispanias regere cœpit anno ab aduentu Saluatoris 592. Hic quum suos nimis crudeliter vexaret, eodem genere necis periit, quo Luyba, anno primo quo imperare cœperat, referente Ritio.

Gundemarus.

GVNDEMARVS regnum Gothorum ac Hispaniarum, mortuo siue cæso Viterico, sibi usurpauit anno salutis humanæ 593. Duobus hic præliis clarus habetur, quorum primo Vascones, altero Romanos deuicit. Plurimas statuit leges in fauorem ecclesiarum, præcipue quod nullus inuitus à sacris templis extrahatur. Toleti post secundum sui principatus annum ex aduersa valetudine mature diem clausit extremum, teste Ritio Neapolitano.

Sisebutus.

SISEBVTVS, consentientibus omnium Gothorum votis, nouus rex creatus est, & in Hispania regnare cœpit anno Saluatoris Iesu Christi 595. qui verum Dei cultum, nostramque religionem mirifica pietate prosequutus est. In Aphricam trans Herculeum fretum ducto exercitu, plures in eagentes in ditionem redegit. Regno suo Vasconiam adiecit, omnesque Hispaniæ ciuitates quæ ad Romanos defecerant, acquisiuit. Iudæos qui his temporibus Hispaniam incolebant, metu suppliciorum ad Christi fidem recipendam compulit. Huius mentio fit distinctione 45. de Iudæis. Sunt qui dicant (inter quos est Platina) à Sisebuti demum tempore, Romanos (quibus omnes ciuitates, vt superius diximus, ademerat) in Hispania imperare desuisse. Edificauit suo sumptu Sisebutus ecclesiam sanctæ Leocadiæ in ciuitate Toletana. Regnauitque annis 26. mensibus septem, & morbo consumptus interiit, vt ait Ritius. Eladius alter, Archiepiscopus Toletanus, per idem tempus claruit. Sanctus & doctrina copiosus Isidorus, Hispalensis Episcopus, iis temporibus mirabiliter effulsi. Hic Leandri successor, & Gregorii Papæ discipulus fuit, multa que

scripsit quæ fidem Christianam mirifice iuuant, inter quæ ista sunt: Etymologiarum lib. 20. De summo bono lib. 3. Allegoriarum lib. 3. De Astronomia lib. 1. Officiorum lib. 2. Ad fororem Roram lib. 2. Differentiarum lib. 1. Item de viris illustribus & vocabulis Grammaticis, Historiam quoque ab Adam vsque ad sua tempora, & Longobardorum gesta, sanctorum item quorundam vitas, breuem quoque Cosmographiam, & naturas rerum: ac super Pentateuchum, aliaque pene innumera. Et sanctus cum fuerit habitus, eius natalis 18. Kalend. Februarii celebratur. Ioannes monachus Visigothus, Gerundensis postea episcopus, in Lusitania prouincia ortus, hac tempestate Christianam religionem & prædicatione & scriptis vbique plurimum iuuit. Hic quum sapere aliquid per ætatem cœpisset, ardore & desiderio discendi, ex Hispania Constantinopolim pet. it: vbi quum literarum Græcarum & Latinarum doctissimus euasisset, in Lusitaniam prouinciam suam rediit, atque ibidem Arianam hæresin inualescentē sua doctrina facillime confutauit. Quam obrem hæreticis odiosus, in Barcinonensem ciuitatem relegatus fuit. Demum post multas persecutiones in patriam reuersus, monasterium condidit, & multa in eo reclusus cōscriptis, ac rationem viuendi monachis dedit. Eutropius similiter Valentinus episcopus, eruditissimus vir, per hæc tempora Hispaniæ plurimum profuit, eosque doctrina & exemplo in fide continuit. Cuius vitam virtutibus & miraculis illustrem Verus Hispalensis episcopus luculento sermone postea descripsit. Eius festiuitas 6. Idus Iunii celebratur.

Recaredus secundus.

622. **R**ECAREDVVS eius nominis secundus, filius Sisebuti, paternum decus post eius mortem accepit, & in Hispania regnare cœpit anno ab aduentu Iesu Christi 622. & post quartum sui principatus annum ab humanis discessit.

Suintilla.

626. **S**VINTILLA Recaredi primi filius, regnum Gothorum Hispaniarumque accepit, defuncto Recaredo secundo, anno salutis humanæ naturæ 626. Hic sub Sisebuto dux fuit, & Romanos bis deuicit, & totius Hispaniæ monarchiam, exclusis omnibus Romanorum vestigiis, primus obtinuit. Fuit bello victoriosus, & (vt ait Lucas Tudensis) inter reges Gothorum, Hispaniæ principatum non minus prudentia, quam virtute prælii auxit. Quumque 10. regnasset annis, Rachimirum filium suum in regni societatem accepit. Quoniam vero Rachimirus mature patrem secutus est, breuique post eum regnavit, non venit in ordinem per se regum, sed cum patre confunditur, vt Ritius insinuat. Alii itaque duo filii Suintillæ manserunt, Suintilla & Sifunandus, quos pater ex Theodora Sisebuti filia susceperat, qui post patrem regnauerunt. Seuerus episcopus Barcinonensis his temporibus Episcopatum assumpsit, vir quidem optimus & sanctissimus, & multarum rerum experientiam omnium iudicio consecutus, adeo vt vnus fuerit septuaginta illorum episcoporum qui leges Gothicas in Hispania condiderunt. Hic à Barbaris Gothis qui Catalonia incolebant, clauo capite confosso, martyrio coronatur 8. Idus Nouembris, anno Redemptoris Iesu Christi 638.

Sifunandus.

636. **S**IFUNANDVS Suintillæ primi filius, post mortem patris & Rachimiri fratris rex creatus est, & Hispanias regere cœpit anno Domini Iesu Christi 636. qui tertio sui regni anno conuentum 68. antistitum apud Toletum congregauit, in ecclesia sanctæ Leocadiæ, cui præfuit Iustus archiepiscopus Toletanus. Adfuerunt eidem synodo inter alios episcopos, Iulius archiepiscopus Hispalensis, Escluanus archiepiscopus Narbonensis, Iulius archiepiscopus Bracharensis, & Audax archiepiscopus Tarraconensis. Regnauerat Sifunandus annis quatuor, dum ab humanis ex ægritudine in quam inciderat, recessit, auctore Michael Ritio.

Suintilla II.

640. **S**VINTILLA eius nominis secundus, Suintillæ primi filius, defuncto Sifunando fratre, Gothorum Hispaniarumque regno successit anno salutis humanæ naturæ 640. Hic quintam & sextam synodum in ciuitate Toletana congregauit. Primæ & secundæ præfuit Eugenius per hæc tempora archiepiscopus Toletanus. Constabat hæc 22. episcopis, inter quos Ebraulius Cæsaraugustanus episcopus, vir morum comitate, doctrina, & vitæ sanctimonia clarus. Regnauitque Suintilla annis quatuor, inque Toletana ciuitate obiit, vt scribit Michael Ritius Neapolitanus.

Tulga.

TVLGAM regiam stirpe genitum, mortuo Suintilla, Gothi sibi regem creāt, anno ab aduentu Saluatoris Iesu Christi 644. Hic Catholicus & optimus rex fuit, humilis, liberalis cultor iustitiæ, dilectus à clero & populo. Confirmavit publicis legibusquæcunque decreta fuerant in conciliis Toletanis, annoq; secūdo imperii sui diem clausit extremum, referente Ritio. 644.

Sindafundus.

SINDASVNDVS regiam Gothorum vacuam occupat, illustri inter eos loco, anno Domini 646. Anno sui regni quinto synodum septimam 40. Antistitum, decimo quinto 646. Kal. Nouembris, in ciuitate Toletana congregari fecit, archiepiscopatum Toletanum regente Eugenio. Ei inter cæteros interfuerunt Horōtius Emeritæ, Antonius Hispali, & Pachaſius Tarracone Archiepiscopi. His temporibus ex Græciā in Hispaniam venit Andearſeus illustris genere, cui Sindafundus consanguineam quādam suam in vxorem dedit, ex qua Eringium procreauit & Theodofredum. Fuit autē Sindafundus catholicus ac deuotus, restaurauit ecclesias per hereticos diruptas tempore Heraclii Imperatoris atauī sui, annoque decimo sui principatus apud Toletum excessit ab humanis, vt ait Ritius Neapolitanus.

Risifundus.

RISISVNDVS filius Sindafundi, post mortē patris in regno Hispaniarum successit anno ab aduentu Christi 656. Viuente hic patre in clericum puerili leuitate tonsuratus 656. fuit, ac in episcopum electus. In regnum vero assumptus, tres synodos in ciuitate Toletana congregari iussit, sub Eugenio archiepiscopo: quarū primam anno regni sui quinto celebrauit, cui inter cæteros interfuit Horontius Archiepiscopus Hispalensis, & duo supra quinquaginta antistites, 110. vicarii generales, 121. milites. Anno septimo celebrauit secundam, sexaginta episcoporum: anno veto octauo tertiam, siue decimam ab ordine, in qua fuerunt Fegitus Archiepiscopus Hispalensis, Fructuosus Bracharensis, & 25. Episcopi. Claruit his tēporibus Ildefonsus, vir sanctitate præclarus, discipulus Isidori monachus primo, deinde in Archiepiscopum Toleti electus. Regnauitque Risifundus annis 18. mēſibus vndecim. Obiit in villa Bamba apud Palentiam, Kal. Septembris, teste Michaelē Ritio.

Bamba.

BAMBA consensu omnium Gothorum, mortuo Risifundo, regnum Hispaniarum obtinuit anno humanæ salutis 674. Mauros Hispaniæ littora cū classe ducentarum septuaginta nauium ingressos ingenti prælio fudit, & igni classem succendit. Per hæc tempora Paulus quidam natione Gallus, adiuuante Renosindo duce Celtiberiæ (quæ nunc *Aragonia* vocatur) aduersus Bambam regem mouit. Bamba vero exercitus sui partem in 40 Auloniam mittens, Barcinonam petiit, eiusque ciuitatis quinque viros generosos in vincula coniecit quorum nomina, Redus, Pompedus, Gontifredus, Vlfadiacus, & Nanfredus fuerunt. Parta autem Bamba cōtra Paulum & Gallos victoria, Toletum rediit, in qua anno sui regni quarto vndecimam synodum celebrari fecit sub Querico archiepiscopo Toletano, cui interfuerunt sedecim Antistites. Sunt qui dicant, hunc ex aratro ad principatum euectum Leonis Romani pontificis beneficio. Tandem ex hauſtu veneni quod ab Eringio (cuius in Sindafundo meminimus) datū ferunt, in grauiſſimum morbum incidit: ex quo quum ægre cōualuiſſet, anno post initum regnum vndecimo, mēſe sexto, religionis habitum sumpsit in cœnobio de Pampliga, ordinis Diui Benedicti, in eoque annis septenis sanctissime permanſit, & ibi sepultus, vt Ritius Neapolitanus & alii scribunt.

Eringius.

ERINGIVS filius Andearſei qui tempore Sindafundi (vt diximus) è Græciā venerat, ad religionem transgresso Bamba, dominatum occupat Hispaniarum, depulso Theodofredo Risifundi filio cui regnum perueniebat, anno salutis humanæ 686. Hic Eringius 686. filiam suam Sifilonam Egyptæ è gente Gothorum, sobrino Bambæ, in vxorem dedit, & anno secūdo sui regni synodū ab ordine duodecimam, 36. antistitum: anno quarto, decimā tertiam, 48. Episcoporum: anno quinto, decimam quartam, 12. antistitum, sub Iuliano archiepiscopo Toletano celebrari fecit. Regnauitq; idem Eringius, dum humanis excessit, annis septem, referente Ritio.

An. Christi.
sti.

Egyta.

693. **E**GYTA sobrinus Bábæ, post mortem socii Eringii regnum Hispaniarum adeptus est Anno Saluatoris Iesu Christi 693. Hic anno primo sui principatus decimam quintam synodum 61. Episcoporum sub Iuliano archiepiscopo Toletano: tertio, decimam sextam quarto, decimam septimam, sub Philippo eiusdē ecclesiæ Archiepiscopo, celebrari fecit. Et quinque annis regno potitus, Toleti naturæ concessit, vt Ritius tradit. Iulianus cognomento Pomerius per hæc tempora (vt supra diximus) claruit. Is ex Iudæo Christianus factus, tantam omnis generis doctrinæ: præcipue autem sacrarum literarum cognitionem est consecutus, vt tertio post Ildefonsum ordine in Toletanū archiepiscopatum suffectus sit. Scripsit vir iste sanctissimus libros complures, obiitque 8. Kal. Martii, quo in ecclesia Toletana festum eius celebratur.

Vitifa.

698. **V**ITISA Egytæ filius, mortuo patre regnum occupauit Gothorū & Hispaniarum anno Iesu Christi 698. Hic Theodofredum quem Eringius regno exegerat, cōfossis oculis Cordubam relegauit, & Fauillam Ducem Catabriæ, virum inter Gothos illustrem, Tudelæ occidit. Pelagiū Fauillæ filius ob metum Vitifæ in Cantabriam aufugit, vt infra dicitur. Multa nefanda ob libidinem suam ipse Vitifa (vt aiunt) lege permisit. Sacerdotibus etenim indixit, vt quot quisque vellet aut posset alere, vxores duceret. Ipse vero nullū intentatum reliquit libidinis genus. Iudæis multa priuilegia concessit. Sed ne peccata eius impunita manerent, Rodericus Theodofredi & Reciloniæ eius vxoris filius, magno exercitu cōfregato aduersus Vitifam mouit, & dignitate regali spoliatum, Cordubam, oculis itidem confossis, anno sui regni nono ablegauit, vbi miserabiliter vitam finiuit, absq; honore sepultus, referente Ritio.

Costa.

707. **C**OSTA Roderici frater etate maior, ac Theodofredi (de quo supra nobis sermo) filius, Imperium Hispaniarum post mortem Vitifæ, consensu omnium Gothorum accepit anno salutis humanæ 707. Hic anno tertio sui regni fato functus est, duobus filiis impuberibus relictis, vt Michael Ritius Neapolitanus scribit.

Rodericus.

710. **R**ODERICVS, ad quem regnum Gothorum Hispaniarumque successione Theodofredi patris Sindafundi filii perueniebat, omniū Gothorum suffragiis, vita functo Costæ fratre, rex creatus est, anno aduentus Saluatoris Iesu Christi 710. Hic quum filia vel vxori (vt aiunt) Iuliani Comitæ Cantabriæ stuprum intulisset, indignatus Comes, Rodericum regem perdere cupiēs, ex Africa numerosos euocauit exercitus Saracenorum, duce Muza à Miramolino rege cuius hic vices gerebat, missos. Qui in Hispaniam traiciētes anno septimo, mēse sexto eiusdem Roderici, quicquid terrarum à mari ab Pyrenæum longe lateque patet, Cantabris duntaxat & Asturibus exceptis, 30. mēsum spatio in suam ditionem redegerunt. Variis autem præliis quæ biennio per Hispaniam gesta fuerunt, ad 700. hominum millia vtrunque cæsa dicuntur. Post interitum Roderici ad oppidum Xericium, Maurorum Duces partæ recēs Hispaniæ permultos imposuerunt Reges, adeo vt annis non amplius 20. ex Maurorum gente 15. Hispaniæ imperauerint. Nam cum Rex omnium votis respondere non posset, populari tumultu vel occidebatur, vel imperium deponere cogebatur. Incidit calamitosa hæc nobilis prouinciæ Hispaniæ alienatio, 13. mensis Nouembris, anno decimo septimo supra septingentos à natiuitate Christi, vt Michael Ritius scribit, & in historia Hispanica probatur.

Pelagijs.

717. **P**ELAGIJS, Fauillæ ducis Cantabriæ quem Vitifa occiderat, filius, trucidato patre, ob metum Vitifæ in Asturias se recepit, ibique latitans, dū Hispania à Sarracenis esset occupata, & Rodericus in prælio concidisset, auxilio cœlesti fretus potius quā opibus quas vel nullas vel perexiguas habebat, finitimorum quorundam auxilio regnum accepit, anno Saluatoris Iesu Christi 717. Hic primo ciuitatem Legionis & nonnulla oppida recuperauit cum Alfonso Duce Cantabriæ, cui filiam suam Ermisendam dedit in vxorem: & sic Asturum Legionisque Rex appellari voluit. Qui quum in oppido Cange quod à Mauris inter alia receperat, permaneret, fato functus est anno imperii sui 20. authore Ritio Neapolitano: alii scribunt regnasse annos 30. Otgerius Gollantes, Germanus, cognomento

Cathe-

Cathelon, his temporibus, id est, anno salutis humanæ naturæ 733. in Cathaloniam cum exercitu mouit, comitatibus eum nouem viris illustribus, sanguine claris, & virtute probatis, quorum nomina cognominaque fuerunt: Napipher Montcada, Galerádus Pinos, Hugo Mataplana, Guillermus Ceruera, Guillermus Raymúdu Ceruello, Petrus Alemany, Raymundus Anglesola, Gispertus Ribelles, & Berengarius Rogerius Erill. Hi in obsidione Emporiæ ciuitatis, agri Gerundenfis, ducem Otgerium fato amiserunt. in cuius locum surrogato Napiphero Montcada, viro illustri, ob metum Sarracenorum, cum exercitu ad Ceritanix loca tuta & Pyrenæos montes, vti pueros, vxores, & impedimenta reliquerant, se receperunt, ibique vsque ad aduentum Caroli Magni Imperatoris permanserunt. Sed de ingressu Otgerii surgit opinio, an à Carolo Martello missus sit, vel a Pipino, vt alii dicunt. Nam teste Paulo lib. 6. his temporibus Visigothi omnes qui citeriorem Hispaniam longe ante occupauerant, omni ope destituti, in Carolo Martelli potestatem deuenere. Nam & Luitprandus 28. Rex Longobardorum, genere Gothus, ipsi Carolo copias auxiliares transmisit: ac sic Visigothi qui trecentis quasi annis in Hispania imperauerant, funditus delei sunt, præter paucos quos Barcinonenses liberauerant. Vnde & nunc Gotholani (vt aliqui opinantur) dicti sunt, vel à Gothis & Alanis qui promiscue citeriorem obtinebant Hispaniam. Antiquitus vero Laletani dicebantur, vulgo nunc Cathalani. Fuerunt autem Alani, Scythiæ populi prope Istrum, vnde Lucanus:

Et sequerer duros aeterni Martis Alanos.

Fauilla.

FAVILLA, filius Pelagii, mortuo patre, in regnum Asturiarum Legionisq; successit anno ab adëtu Iesu Christi 737. Sed nõ diu regnavit. nam ab vrso in venatione laniatus, 737. anno sui regni secundo occubuit.

Alfonfus.

ALFONSVS, Petri Cantabriæ Ducis è gente Gothorum filius, ob vxorem suam Er-
 amifendam, Pelagii Regis filiam, regnum obtinuit anno salutis humanæ naturæ 739. 739.
 Hic regnum Nauarræ, magnamque Hispaniæ partem, & Lusitaniæ vrbes & oppida complura, eiectò Maurorum præsidio, recepit: ex quo Catholicus cognominatus est. Arianã heresin quæ in Hispania rursus pullularat, extirpauit. Ex vxore sua filios 3. suscepit, Phroillam, Vimeranum, & Aurelium. filiamque Egimandam, & ex pellice Mauregatum. Regnavitque, quum ab humanis discessit, annis 19. Garcias Ximenes, vir strenuus, qui Rex Sobrarbæ vocabatur, in Aragonia ex stirpe Gothorum genitus, his temporibus claruit, & primus Mauros à Pyrenæorum montium sinibus, aliisque propinquis locis armis depulit, ac loca multa breui tempore, quamplurimis ad eum propter victoriæ recetem famam cõuenientibus, ditioni suæ subegit, & magnam Nauarræ prouinciæ partem, fugatis Mauris, Christianis restituit. Obiitque Ximenes anno Christi 758. quum annis 30. regnasset, in ecclesia S. Ioan. Baptistæ de Petra, vulgo *de la Pennya*, à se constructa, sepultus. Gestabat Garcias Ximenes in vexillis & armis arborem viridem, & super eam crucem rubram in croceo campo. Pipinus Iunior, Caroli Martelli Imperatoris filius, collectis copiis in Sarracenos mouit, peremptoque eorum rege, partem Hispaniæ vi cepit. Tandem & ipse senio cõfectus, migravit ad Dominum, relicto post se Carolo Magno filio gloriosissimo.

Froilla.

FROILLA, mortuo patre Alfonso, in regnum successit anno Christi 758. Hic regnum 758.
 Nauarræ obtinuit propter vxorem suam Moynam. Aduersus Sarracenos Galliciam infestantes bella scelicia gessit, cæsis quinquaginta quatuor millibus Arabum, à quibus ditissima spolia & diuitias consecutus est. Nauarros rebellantes inuasit, Vascones infestos subdidit, & in Asturias reuersus, Vimeranum fratrem manibus propriis ob inuidiam occidit. Sed postea ne peccata eiusdem impunita pertrāsirent, eodem lethi genere, quo Vimeranus, extinctus est à fratre suo Aurelio. Reliquit Froilla ex cõiuge sua filios duos, Vermandum & Alfonso, regnavitque annis 13. in ciuitatis Ouetensis ecclesia à se condita sepultus. Garcias eius nominis secundus, cognomento Ynegues, filius Garciae Ximenes, in Sobrarbæ regnum mortuo patre successit. Pampilonã primariam ciuitatem Nauarræ, multa que oppida breui spacio temporis à Mauris liberauit, ad cultumque Christi re-duxit. Regnavit annis 30. in cœnobio Sancti Ioannis de la Pennya sepultus, anno ab

Progenies Froilla.

An. Christi
788.

incarnatione Christi 788. His temporibus vir quidam nomine Asnar, cum quibusdam Christianis præclari nominis, Aragonem fluuium traiciens, castella & oppida multa, lacumq; ciuitatem ad Christianam fidem reuocauit. Quibus prospere gestis, quoniam primus Aragonem superauerat, Aragoniæ prouinciæ Comes appellatus est, post cuius mortem in dicto Comitatu successit Galindus eius filius.

Aurelius.

771. **A**VRELIUS filius Alfonsi, cæso fratre suo, regiam Hispaniarum occupat dignitatem, anno ab incarnatione Saluatoris Iesu Christi 771. Hic Veremundum filium Froillæ ad inuidiam periculumque declinandum in spem successionis adoptauit. Per hæc tempora serui per omnes Hispanias cõtra dominos insurgentes, Aurelii industria verberati, in pristinam seruitutem redacti sunt. Excessit Aurelius ab humanis anno regni sui sexto, prolis expers.

Sillo.

777. **S**ILLO, gener Alfonsi Catholici Regis, cui nupta erat Egimanda, filia eiusdem Alfonsi, fororque Aurelii, depulso Veremundo quem Aurelius adoptauerat, solus regnum administravit anno salutis humanæ naturæ 777. Hic pacem ignominiosam, male tamen obseruatam, cum Arabibus firmavit, Galliciamque rebellantem domuit: & quum annis sex, vel (vt aliqui scribunt) octo regnasset, diem clausit extremum.

Mauregatus.

783. **M**AVREGATVS siue Magaretus, Alfonsi cognomẽto Catholici expellice filius, mortuo Sillone regnum occupat anno ab aduentu Iesu Christi 783. Sarracenorum præsidio cum quibus fœdus iunxerat, firmatus, pactus (vt aiunt) cū Maurorum regibus, quotannis virgines quasdam in stipendiũ mittere. Hic Alfonso Catholico patri suo valde dissimilis fuit. Illo enim nullus optimis quibusque viris fuit deditior: hoc autem nemo sceleratis coniunctior. Illo nullus principum suo tempore castior: hoc nullus nefariis voluntatibus inclinatio. Illo nullus liberalior: isto nullus rapacior. Illo nullus animosior: hoc nullus timidior. Quæ non permittente Deo, omnium applausu è medio sublatus est, anno tertio sui regni.

Veremundus.

786. **V**EREMUNDVS, filius Vimerani, nepos Alfonsi cognomento Catholici, Mauregato iam fato functo, in regnum Hispaniarum successit anno Saluatoris Iesu Christi 786. Hic memoria repetens se adhuc priuatum in ordinem diaconatus esse coopratum, mortua vxore sua, ex qua Raymirum & Garciam filios procreauit, Alfonsum eius cõsobrinũ, Froillæ filium, pro se regnare iussit, & continuo in religionem transiit, anno regni sui secundo. Fortunius, filius Garciae cognomento Yneguis, mortuo patre in regnum Sobrarbæ successit. Hic filiam Galindi, Aragoniæ Comitis, in vxorem duxit, & ratione coniugii Comitatus Aragoniæ titulos accepit: ex qua vxore Sanctium genuit filium, qui mortuo patre in regnum successit. Regnauitque Fortunius annis 27. quum ab humanis discessit.

Alfonsus II.

788. **A**LFONSVS eo nomine secundus, cognomento Castus, filius Froillæ, regnum Asturiarum Galliciarumq; accepit per resignationem (vt diximus) Veremundi, anno Domini 788. Hic acceptis à Carolo Magno auxiliariis copiis, superatisque Sarracenis qui fines Asturum ferro ignique populabantur, Vlyssiponam ciuitatem Lusitaniæ quæ nunc Portugalia dicitur, suæ ditioni subegit, è quorum manubiis Ouetensem & Asturicensem erexit ecclesias, dotauitque reeditibus. Et vergente in senium ætate, cum improlis esset (vxorem siquidem religione ductus neque duxit, neq; mulierem attigit, vnde illi Casto cognomen) totius populi consensu Raymirus Veremundi filius Rex creatur, postquam annos 41. regnauerat. Hoc Alfonso regnante, in Ouetensi templo fama est crucem auream, sine humano artifice factã, repente cõparuisse, quam Rex qui eam primus aspexit, sacerdotibus ostendit, & religiosissime seruari iussit. Sanctius Garcias, Fortunii filius, patre fato functo, regni gubernacula Sobrarbæ accepit. Hic in Mauros ducto exercitu, tota sibi fere Nauarræ prouincia subiecta, præliũ cõmittens, hostiũ multitudine circumuẽtus, sine prole occiditur. post cuius mortẽ, Sarraceni regnũ Nauarræ & Sobrarbæ, partemq; Aragoniæ per

per aliquot annos possederunt. Et si Sobrarbæ regnum finem accepit, vbi sub quatuor regibus 97. annis regnatum est, quorum iterum nomina & tempora subiicimus.

Sobrarbæ regum Epilogus.

1	<i>Garcias Ximenes</i>	<i>annis 30</i>	3	<i>Fortunius</i>	<i>annis 27.</i>
2	<i>Garcias Ynezues</i>	<i>annis 30</i>	4	<i>Sanctius Garcias</i>	<i>annis 10.</i>

Carolus Magnus Imperator, filius Pipini Iunioris, anno Christi 796. in Hispaniã mouens aduersus Sarracenos à fide nostra alienos, Pampilonem Cæsaraugustamque nobilissimas ciuitates vi cepit, captasque militibus suis diripiendas concessit, nullas præscribens pacis conditiones, nisi Christi fidem integre reciperent. Qui vero in præsidio Barcinonæ erant, Carolo, audita victoria, confestim deditioem fecerunt. Nam Zatus Barcinonensis præfectus cum ipsa vrbe in Caroli partes transiit. Legati quoque Oscensium ad Carolum petentes supplicatum venerunt, vt ciuitati parceret, nunciantes Sarracenos quibuscum ipsi erat ea ciuitas communis, Christianæ fidei cultum sponte suscepisse. Per hæc tempora Turpinus Remensium archiepiscopus, & nouem cum eo antistites, iussu Caroli, ædem D. Iacobi sacram Compostellæ Galliciæ dedicarunt. Mortuo autem Carolo, quum Naydo Aquitaniæ præfectus rebellasset (vt Platina & alii narrant) Abderamini Sarracenorū Regis auxiliis fretus, Aufoniam Hispaniæ citerioris urbem, quæ nunc Vicentis vocatur, dolo captam & direptam occupauit, castellaque aliquot valide munita, & magnam Hispaniæ partem, deficientibus populis occupat. Solus autem Bernardus Barcinonensium Comes, terra marique vexatus, in Imperatoris fide permansit. Sed priusquam Pipini copiæ quem Ludouicus Imperator ad id bellum præmiserat, subsidio adesse potuerint, Naydo Barcinonensem Gerundensemque agrum insigni clade affecit. Tunc Ludouicus eius nominis primus, cognomento Pius, secundus a Carolo Gallorum Imperator & filius, ex mandato patris Barcinonam venit, anno Iesu Christi 815. de pulsisque Sarracenis, mortuo iam Bernardo Comite supradicto, Iamfredo eam gubernandam dimisit, anno Christi 825. Ab hoc Iamfredo postea originem traxerunt Comites Barcinonæ. Froyllanus Episcopus Legionensis per hoc tempus claruit, cui Alfonso, eo nomine secundus Legionis Rex, facultatem dedit ædificandi monasteria & cœnobia, & eligendi monachos vita probos qui ea colerent, & Christianæ religioni militarent. Multa de Froyllani sanctimonia leguntur, quæ causa breuitatis omittimus. Per hæc tempora diuus Attilanus, episcopus Zamorensis claruit, qui annum agens quintum & vicissimum, ad monasterium Moreola iuxta Zamoram se contulit: tandem creatus est episcopus Zamorensis, & sanctissime vixit, quem vita functum Urbanus secundus papa in sanctorum numerum retulit. Cuius natale tertio Nonas Octobris celebratur.

Raymirus.

RAYMIRVS filius Veremundi, regnum Asturiarum, Galliciæ, & Nauarræ, Alfonso iam reuiuus sublato, paternum decus accepit anno humanæ salutis 829. Hic cum fratre suo Garcia, filio Veremundi (vt diximus) Hispalim à Sarracenis recuperauit. Vxorem duxit Vrracam, ex qua filium genuit Ordonium, qui mortuo patre in regnum successit. His temporibus Nepotianus Comes Palatinus regnum occupare tentauit, cui Raymirus festina & armata manu restitit, copiiisque fugatis bello cepit, ac in monasterio retrusum vitam finire coegit. Normannis ingenti classe littora Galliciæ infestatibus, valida manu occurrit, habitoque cum iis conflictu, 70. hostium naues succendit, & laceratis eorum copis, qui euaserant, inglorios abire coegit. Hic felix Rex cum Sarracenis apud Calagorinã ciuitatem decertauit, in quo bello (vt aiunt) diuus apostolus Iacobus in albo equo pugnas apparuit & cæsis multis Arabum millibus, Calagorina cum adiacentibus locis in deditioem Raymiri deuenit. Regnauit annis sex, mensibus nouem, & in Ouetensi ciuitate (vbi diem clausit extremum) sepultus est. Per hoc tempus per Arabas siue Mauritanos, duceti monachi ordinis S. Benedicti, vna die passi sunt pro fide Christi martyrium iuxta ciuitatem Burgensem. Victor in Ceresano oppido Hispaniæ his temporibus à Mauris corona martyrii donatus, à Christo cœlestium numero aggregatus est: cuius natale 7. Kal. Septembr. apud Burgensem diœcesin celebratur.

Ordonius.

ORDONIVS Gothorum principatum, post mortem patris sui Raymiri, obtinuit anno Christi saluatoris nostri 836. Hic aduersus Vascones rebellantes exercitum congre-

gavit, quibus subactis, & prouincia in ordinem redacta, reditum ad suos parans, comperit Arabes Lusitaniam depopulari, quos facta irruptione deuicit atque in fugam coegit. Muzam principem Sarracenorum patriam infestantem, trucidatis quadraginta equitū milibus, insigni clade affecit, & Lupum Muzæ filium Toleti imperitantem, principatui suo subiecit. Cauriam & Salmanticam à Mauris recuperauit. Vxorē duxit Mandimyam, ex qua filios sex, Alfonsum, Veremundum, Henricum, Froillam, Minium, & Ordoniū procreauit. Is quum ab humanis excederet, principatum ad decennium tenuerat. Iamfredus (cuius nobis supra fuit mētio) per id tempus Barcinonæ Comitatum regebat, qui quū ad regem Ludouicum Franciæ perrexisset, apud Narbonam ciuitatem à militibus ipsius regis, per inuidiam, affectu dominādi interemptus fuit, anno principatus sui 60. Eo mortuō, filius eius vnicus Iamfredus impuber remansit in potestate Flandrię Comitis, in stāte Ludouico Rege Francorum.

Alfonfus.

846. **A**L F O N S V S eo nomine tertius, cognomento Magnus, à morte patris sui Ordonii germanus Galliciam vsurpare tentans, ab iisdem populis cæsus est. Cæteros autem fratres quum suspectos Alfonso haberet, omnes oculis priuauit. Cæsarangustam restaurauit, Lusitaniam (quæ nunc Portugallia dicitur) expulsi Sarracenis, Christianis incolendā tradidit, Conimbricam Viseumque eiusdem prouinciæ ciuitates recuperauit, Zamoram condidit. Vascones præterea, Nauarrosque qui tunc à Mauris acriter oppugnabantur, ab oblidione liberauit. Hic etiam (vt scribit archiepiscopus Toletanus) templum S. Iacobi apostoli primum excitasse legitur, & Ouetense metropoliticum constituisse. Ad quē Ioannes octauus Pontifex scripsisse dicitur, hoc modo: *Ioannes seruus seruorum Dei Alfonso Hispaniæ Regi Christianissimo salutem & benedictionem.* Ex cuius scripti autoritate Hispaniæ regē in primis orthodoxum existimant. Sub hoc militasse dicitur Bernardus cognomento Carpius. Liberos habuit quatuor: Garciam, Ordonium, Froillam, & Gondissaluum, qui Archidiaconus fuit Ouetensis ecclesię. His temporibus refert Lucas Tudenis, apud Cordubam à Sarracenis tunc occupatam, regnasse quendam nomine Mahometum. Alfonso autem quum annis 40. regnasset, naturæ concessit. Per hoc tempus, videlicet anno Christi 874. vrbs Burgenis, vulgo Burgos, olim dicta Mas Burgi, aliis Brauum, siue Auca, iubente Comite Didaco domino Castellæ, nouis colonis habitari cœpta est, vt habet Hispanica historia. His temporibus apud Cordubam ciuitatem Pelagius ætatis decē fere annorum, in carcerem detrusus ab Abdarameno Rege, quum abnegare Christum nollit, martyrium gloriose suum compleuit 6. Kal. Iulii. Iamfredus eo nomine secundus, cognomento Pilosus, à pilorum multitudine, filius (vt diximus) Iamfredi quem milites Regis Franciæ necauerunt, in Comitatu Barcinonensi successit. Hic Salomonem qui patrem suum occiderat, manibus propriis interemit, & Comitatum Barcinonensem ab illo prius occupatum, sibi ex iure vendicauit. Vxorem duxit Guideluindim filiam Comitiss Flandriæ, ex qua liberos quatuor habuit: Radulfum qui primus fuit in ordine cœnobii Beatæ Mariæ Riuopulli, quod Iamfredus à fundamētis primitus construxerat anno Christi 888. postea vero Episcopus Vrgellensis electus: Iamfredum qui veneno mortuus est: Mironem qui mortuo patre in Comitatibus Barcinonæ, Bisulduni, Rosilionis & Ceritanæ successit: & Sunyerum postea Comitem Vrgellensem. Huic Iamfredo Ludouicus Rex Franciæ, quicquid in Barcinonæ, Russionis, & Ceritanæ principatu iuris habebat, totum & integrum liberaliter dedit, vt propriis viribus aduersus Mauros prouinciā tueretur, anno incarnationis Saluatoris Christi 875. Iamfredus itaq; anno sui principatus 27. ab humanis excessit, anno Christi 912. cuius corpus in monasterium Riuopulli deportatum fuit. Sunt qui dicant, huius temporibus beati Vincentii corpus à Valētia citerioris Hispaniæ ciuitate, à quodam monacho in pagum Albiensem vltioris Galliciæ deportatum.

Garcias.

886. **G**A R C I A S gubernacula rerum patre Alfonso defuncto subiit, anno salutis humanæ 886. Is breui tempore præclara bella contra Arabes confecit, & Ayolam Regē Maurorum cum magna præda captiuum fecit, ex qua preciosiora spolia ecclesiæ S. Saluatoris Ouetensis contulit, vbi nunc & ipse iacet sepultus, quum ad tertium annum regni sui peruenisset: nec ex se prolem reliquit. Nunilo & Alodia virgines, sorores, sub idē tempus id est, anno Christi 851. in Osca citerioris Hispaniæ ciuitate, quum in fide Christi proficientes,

ficientes,

ficientes, ieiuniis, orationibus, & vigiliis incumberent, à Mauris martyrium acerbissimū *An. Christi.*
fortissime pertulerunt.

Ordonius II.

ORDONIUS eo nomine secundus, in defuncti fratris locum successit, regnum accepit 889. Hic prudens & sagax victorias plurimas contra Arabes obtinuit, totam fere Lusitaniam deuastauit, Alarim castrum occupauit, ecclesiam Legionensem plurimis redivisibus ornauit & auxit. Semel tantum à Mauris victus fuit: quo bello Legionensis & Asturiensis episcopi, viui in hostium potestate deuenere, quorum Asturiensis iussu Abderæ Maurorum Regis apud Cordubam martyrio coronatus est. Hic Ordonius quatuor Comites Castellæ qui tunc Regi Legionis subiciebantur, interposita fide publica ad se vocatos, iuxta Carrionem oppidum dolo cepit, & apud Legionem in carcere necari iussit. Fuerunt autem Comites interfecti, Nunius Ferdinandus, Donus Almudus, Aluus Didacus filius Doni, & Ferdinandus Sul. Ob quod scelus Castellæ prouincia quæ hæctenus regibus Legionis parebat, a subiectione se subtraxit, quosdamque ex sua nobilitate creauit qui de publicis priuatisque controuersis inter eos cognoscerent: eosque Iudices appellari placuit. Ex his alteri Nunio Rasaurauo nomen fuit, à quo Ferdinandus Gonsaluus: alteri Layno Caluo, vnde Rodericus Didacus cognomēto Cidus, viri bellica virtute illustrissimi, originem duxere. Ordonius itaque quum ex coniuge filios Alfonsum Raymirumque reliquisset, anno octauo sui principatus, mense sexto diem clausit extremum.

Froilla II.

FROILLA eo nomine secundus, Alfonsi Magni filius, post mortem Ordonii sui fratris, in se principatum transtulit, anno salutis humanæ naturæ 898. quo tamē vt fraude que-
sito (quum ad liberos Ordonii regnum pertineret) diutius frui non potuit. Nam vno post anno duobusque mensibus, lepræ morbo correptus interiit, quatuor relinquens filios, Alfonsum, Raymirum, Ordonium, & Froillam nomine paterno.

Alfonsus IV.

ALFONSUS eius nominis quartus, mortuo patre Froilla, in imperium successit anno Christi 899. Qui monasterium ingressus, in religionis verba iurauit, regnumque Raymiri fratri dimisit: sed paulo post facti pœnitens, religionem quam professus erat aspernatus, regnum quo cesserat repetiit. Vnde a fratre Raymiri captus, oculis effossis luce priuatus est, Ordonio filio cui cognomen Malus, ex Imena superstite relicto, sui regni anno 5. mense 7. At Raymiris hanc crudelitatem pietate constructi à se templi pensauit, in quo eum honorifice tumulauit. His temporibus prouincia Castellæ a Romanis olim castellorum prefectis Castellæ nomen accepit, & a iudicibus à nobilitate sua (vt diximus) creatis, regi cepta est.

Raymiris II.

RAYMIRIS eius nominis secundus, fratre Alfonso quarto concedente, rerum potitus 904. Hic duos habuit filios, Ordonium & Sanctium, quorum uterque deinceps post patrem imperarunt. Hic Raymiris sociatus Ferdinando Gondifalvo primo Castellæ Comite (quem Comitatum in feudum à Rege Legionis tenuit) apud Olmam ciuitatem contra Arabes victoria gloriosa potitus est: & rursus apud Simancas grauissimo bello commisso, 80. millibus Arabum trucidatis, Abenayrum Sarracenu CæsarAugustæ Regem viuum cepit. Raymiris itaque in principatu suo annis vnde viginti, duobusque mensibus regnavit, dum ab humanis excessit. Ennicus cognomēto Arista, ex Gothica gente, vel (vt alii volunt) ex Comitatu Pigorrensi, per hæc tēpora, hoc est, anno Domini 912. ex montibus Pyrenæis cum exercitu descendens, magnas Maurorum copias deiecit, & victor in Nauarram rediens, princeps à Nauarris & Aragonibus eligitur: vbi armorum certaminibus ardens, fatis concessit, & Garciam Ennicum filium reliquit. Miron (vt diximus) filius Iamfredi secundi, mortuo patre, per hoc tempus, anno Iesu Christi 912. in Comitatu Barcinonensi successit. Hic per annos 17. principatum cōtinua pace gubernauit. Liberos ex vxore tres habuit: Iamfredum quem sibi successorem reliquit: Oliuanum qui Comes Bisulduni, Rossilionis, & Ceritanæ fuit: & Mironem, Gerundæ Comitē & Episcopum. Obiit Miron Comes Barcinonæ, anno Domini 929. & filiis admodum parulis Sunyerum fratrem suum tutorem & principatus gubernatorem instituit.

916. **O**RDONIVS eo nomine tertius, filius natu maximus Raymiris, mortuo patre regnum suscepit anno ab aduentu Christi 916. Vrracam, filiam Ferdinandi Gondissalui Castellæ Comitis, vxorem duxit. Quem Ordonium quum Sanctius eius frater, Garcia Regis Nauarræ matris suæ fratris, eiusque auunculi Ferdinandi Gondissalui opibus, è regno deturbare tentasset, consiliaque non successissent: Ordonius Vrracam vxorem dimisit, aliamque superduxit. Cæterum quia Galicia fauebat Sanctio fratri, Ordonius congregato exercitu Gallicos perdomuit. Et quum annis 25. regnasset, Veremundum relinquens filium, naturæ concessit. Garcias Ennicus, patre Ennico Arista defuncto, in Aragoniæ regnum per hæc tempora successit, vir nō minus armis strenuus, quam vita & moribus integer. Cui nupta fuit Vrraca, fœmina virtutibus & genere nobilissima, ex qua natus fuit Sanctius Garcias, cognomento Abarca, forte (vt historia Aragonum narrat) cæso Vrracæ ventre, qui in regno successit.

Ordonius IV.

941. **O**RDONIVS huius nominis quartus regnare cœpit anno ab incarnatione Christi 941. Huic cognomentum fuit Malus, filiusque fuit Alfonsi quarti, vt diximus: & quia regium iniuste sibi nomen arrogauit, populus Sanctium Ordonii tertii filium in regem petebat, qui non multo post apud Cordubam Ordonium prælio victum interemit. Quamdiu regnauerit hic Ordonius, minime ob eius temporū perturbationem cōstat: sed ab aliquibus anni 20. ei dantur. Iamfredus eo nomine tertius his temporibus patre Mirone defuncto, in Comitatu Barcinonæ sub patruo Sunyero tutore Vrgellēsi Comite annos 16. permanfit: ætatem vero pupillare egressus, annis 19. in principatu fuit. Hic ab humanis discedens absq; liberis, dominiū reliquit Borrello Sunyeri Comitis Vrgellenfis filio, patrueli suo, quod Oliuanus eius frater ad gubernandum minus esset idoneus, propter linguæ balbutientis impedimentum. Non enim vocem poterat emittere, nisi prius terram manibus effodisset: vnde cognomine Abreta fuit appellatus. Obiit Iamfredus anno Domini 964. Ermengaudus Sunyeri supradiçti Comitis Vrgelli filius, Episcopus Vrgellenfis, per hæc tempora claruit, vir adeo pius, vt merito in sanctorum numerum relatus sit, cuius natale Kal. Nouembris celebratur.

Sanctius I.

961. **S**ANCTIVS eo nomine primus, Crassus ab habitu corporis cognominatus, filiusque Ordonii tertii, regnare cœpit anno salutis humanæ naturæ 961. Hic quum tantam fagine molem vix ferret, ad eamq; leuādā nihil intentatum relinqueret, Cordubam Abdaramari regiam qui Sarracenis imperabat, impetrata prius ab eo pace, anno regni sui 13. profectus est. Vbi inter medicorum experimenta, quorum magna turba apud Abdaramari erat, herbę cuiusdam vi ad maciem deductus, haud ita multo post excessit, non sine veneni dati suspicione, filium Raymirum relinquens. Viuens Castellam quam Ferdinandus Gondissaluis à Rege Legionis in feudum tenebat, ex fœdere liberam esse iussit. Sanctius Garcias cognomento Abarca, mortuo patri in regnum successit Aragoniæ, vxoremque duxit Todam, ex qua liberos vtriusque sexus quinque habuit: Garciam Sanctium qui in regnum successit, Vrracam quæ nupsit Alfonso regi Legionis, Sanctiam quæ Raymiro Castellæ, Mariam quæ Ordonio Legionis, & Blanquam quæ Nugno Comiti Cantabrię. Fuit Sanctius bellicosissimus: siquidem Mauris victis ac depulsis à Cantabris & Pyreneorum mōtium finibus, ad Naiaram ciuitatem peruenit. Regnauit Sanctius, dum ab humanis discessit, annis 56. filium Garciam Sanctium relinquens hæredem, eiusque corpus in ecclesia S. Ioannis dela Pennya humatum est. Borrellus, mortuo Iamfredo fratre patrueli (vt diximus) his temporibus principatum obtinuit Barcinonæ, quo tempore Mauri ciuitatem Barcinonam Kal. Iulii, anno Christi 985. occupauerant: sed eodem anno Borrellus eam recuperauit, & Sarracenos à tota prouincia Barcinonensi breui tempore eiecit, ibique reliquo vitæ suæ tempore tranquillissime vixit, & finem Maurorum bellis imposuit. Liberos ex vxore duos habuit, Raymundum Borrellum qui patri successit, & Ermengaudum qui Vrgelli Comes fuit: principatumque tenuit annis 28. obiit vero anno Christi 993.

Raymiris III.

974. **R**AYMIRIS eo nomine tertius, Sanctio patre defuncto, in principatu successit anno humanæ salutis 974. ætatis annum agens quintum. Ex consilio matris cum Arabibus pacem

pacem init, Gundriedum Normannorum regem, littoribus Galliciæ magna classe ap-
 pulsum, vrbesq; & municipia vastantem, cum Sanctio Gundissaluo Castellæ Comite, eo-
 rum nauigiis succensis, ad vnum interemit. Interim Arabes, violata pace quæ inter eos &
 Raymirim sancita erat, Zamoram aggressi funditus subuerterunt. Vrracam nobili ortam
 loco duxit vxorem Raymiris, tametii ætate & actibus puer, insolentius se gereret. quapro-
 pter Gallici, contempta regis ætate, Veremundum regis Ordonii filium, regem apud
 Compostellam sibi creauerunt. Contra quem valido exercitu progressus Raymiris, præ-
 lio commisso vtrinque inuicti discessere, non sine graui vtriusque gentis cede. Obiit Ray-
 miris apud Legionem ciuitatem nullis ex se liberis relictis, quum regnasset annis 25. San-
 ctius Gondissaluus, mortuo patre Ferdinando, in comitatu Castellæ successit. Ex vxore
 sua suscepit Garciam Gondissaluum, & Eluiram, quæ nupta fuit Sanctio regi Aragoniæ
 & Nauarræ cognomento Maiori. Garcias Sanctius, Sanctii Garcia (dicti Abarca) filius,
 regnum Aragoniæ patre fatis functo his temporibus obtinuit. Tremuli cognomen à tre-
 more quo futura bella præsentiscens corripiebatur, assecutus est, tametii in prælio fortis
 esset & intrepidus. Regnauit annis 28. quum ab humanis discessit. In Ecclesia S. Ioannis
 de la Pennya sepultus est, Sanctium filium relinquens, qui in regno successit. Raymundus
 Borrellus in patris Borrelli demortui locum, in Comitatu Barcinonæ, per hæc tempora
 fuffectus est. Huic Berengarium filium vnicum Ermefenda vxor peperit, qui ab eo Co-
 mitatum obtinuit. Vir fuit Raymundus Borrellus in re militari strenuus. Nam ab Alfonso
 Legionis rege contra Mauros accitus, in vltiorem Hispaniam libenter profectus est, &
 præcipua parte Comitum ac militum Cathalonæ instructus, iuxta Cordubam eidem Al-
 fonso magnos etiam ductanti exercitus se coniunxit. Vbi cum Mauris conflictu habito,
 strenue pugnatum est, & victoria consecuta, in Cathaloniam Raymundus Borrellus cum
 omnibus equitibus suis rediit, præter Ermengaudum fratrem suum, Vrgelli Comitæ, qui
 prælium primus ingressus, à Mauris multis confossus vulneribus cecidit. Obiit autem
 Raymundus Barcinonem reuersus, anno regni sui 24. & à parta Christianis salute 1017.

Veremundus II.

VEREMUNDVS eo nomine secundus, Ordonii tertii filius, affectato regno Legio-
 nensi potitus est, anno salutis humanæ 999. In quem ducto Almanzor Maurorum rex
 exercitu, primo quidem congressu pulsus est, sed instaurato prælio Veremundum vicit,
 atque in fugam vertit. In qua expeditione Legionem urbem expugnauit. Aggressus ex in-
 de prouinciam Galliciæ, Compostellanam diripuit ecclesiam: à corpore tamen D. Iacobi
 Apostoli abstinuit, perterritus (vt ferunt) quodam fulgore diuinitus apparente: ex eo
 quem metu soluta aluo, cum incidisset in morbum dysentericæ, huic bello finem dedit. Post
 hæc autem Veremundus & Garcias coniunctis copiis, magnam Almanzori cladem intule-
 re. Itaque parta victoria Veremundo cessit. Quapropter animi dolore consternatus Al-
 manzor, paulo post è vita decessit. Veremundus autem hac victoria elatus, superbe nimis
 ac crudeliter erga omnes se habuit, & Compostellanum Ouetensemq; præsules in carce-
 rem coniecit. Cæterum Ouetensem paulo post, viso portento quodam admonitus, libera-
 uit, facinusque suum detestatus, aliis compensauit officiis. Nam S. Iacobi loca sacra quæ
 ab hostibus diruta fuerant, restituit. Duas habuit vxores: ex priore, Alfonso filium, ex
 posteriore, Terasiam filiam reliquit: quumq; annis septenis regnasset, diè clausit extremum.

Almanzor animi-
 mi dolore obiit.

Alfonsus V.

ALFONSVS eo nomine quintus, mortuo Veremundo, in Legionis regno succes-
 sit anno salutis humanæ 1006. Hic adolescens cum esset, prauo ductus consilio, 1006.
 Terasiam sororem pertinacissime recusantem ad nuptias Abdalæ qui Sarracenis Toleti
 imperabat, auxilia ab eo pactus contra regem Cordubæ, compulit. Verum enimvero Te-
 rasia virgo sancta, infidelis viri nuptias congressumq; detrectauit. Quæ quanquam sæpe
 precibus, sæpe minis vexata fuisset, mox tamen eo extincto liberata, sese Deo in cœnobio
 perpetuo dicauit. Vrracam, Garcia Ennici regis Aragoniæ filiam, Alphonfus duxit vxo-
 rem, ex qua liberi fuerunt, Veremundus qui patri successit, & Sanctia quæ prius Garcia fi-
 lio Sanctii Comitis Castellæ nupta, eo in finibus Legionis interempto, Ferdinandi matri-
 moniū, Sanctii cognomento Maioris, regis Nauarræ filii, secuta est, qui postea rex Castel-
 læ appellatus est, ac regnum Legionis per vxorem adeptus est. Agebatur annus vigesimus
 sextus ex quo Alphonfus regnare cœpit, quum in oppugnatione Visei, quod oppidum
 Mauri præsidio firmatū in Portugallia tenebant, telo vulneratus interiit. Garcias Gundif-

An. Christi.
1015.

saluus Comitatus Castellæ, defuncto patre Sanctio (vt diximus) per hæc tempora præerat. Huic Sanctia filia Alfonsi quinti nupta fuit. Quo in finibus Legionis interempto, principatum suscepit eius soror Eluira, vxor Sanctii Nauarræ regis cognomento Maioris. Sanctius cognomento Maior, Aragoniæ & Nauarræ rex, mortuo Garcia Sanctio Tremulo patre, in regnum successit, vxoresque duas habuit: primam nomine Eluiram, sceminam nobilissimam, ex qua Raymirum genuit, sibi in regno Aragoniæ successorem: qua mortua aliam superduxit, Sanctii Gondissalui Comitis Castellæ filiam, nomine Maioram, ex qua liberos habuit, Ferdinandum, postea Legionis & Castellæ regem, Garciam Nauarræ, & Sanctium, quem nonnulli Gonsalum nominarunt. Hic rex Vasconia siue Sobrarbæ fuit. A quibus ad hoc vsque tempus, cuiusque prouinciæ descendunt ordine reges. Hic Sanctius Maior quum cum Ferdinando filio ex vxore Sanctia, filia Alfonsi eius nominis quinti, Legionis occupasset regnum, & idem Ferdinandus patri Sanctio curam commisisset, appellari voluit totius Hispaniæ Imperator. Mauros siquidem omnes à Nauarræ, Aragoniæ, Castellæ, Legionis, Portugalliæ, Cantabriæ, & Vasconum finibus exterminauit, regnauitque annis quatuor & quinquaginta, dum ab humanis excessit anno Christi 1018, cuius corpus sepultum iacet in ecclesia S. Saluatoris Ouetanæ ciuitatis apud Astures: Imperatricis autem eius vxoris, in ecclesia S. Ioannis de la Penny.

Veremundus. III.

1015. **V**EREMUNDVS huius appellationis tertius, patre Alfonso interempto, continuo in eius subiit locum anno humanæ salutis 1015. qui non multo post, orta dissensione inter eum & Ferdinandum Sanctiæ sororis virum, apud Carrionem oppidum in apertum Martem prorupit, collatisq; signis in acie cecidit, anno imperii sui decimo. Ferdinandus itaq; victor effectus, vxoris suæ prætextu Legionis regnum occupauit, patriq; suo Sanctio Aragoniæ Nauarræq; Regi eiusdem curam commisit, qui Castellam per Eluiram coniugem consequutus obtinebat. Petrus quidam Compostellanus Archiepiscopus per hoc tempus & fide, & eruditione, & conuersatione, moribusque insignis fuit, & inter cætera cum beatissimæ virgini Mariæ addictissimus haberetur, nonnulla in eius laudem composuit. Berengarius his temporibus, anno Iesu Christi 1017. mortuo patre Raymundo Borrello, Comitatum Barcinonæ obtinuit. Qui administratione suscepta, militarem dignitatē cæterasq; virtutes principibus maxime necessarias minus exercuit: ideoq; à Sarracenis magnam prouinciæ Tarraconensis partem amisit. Liberos ex vxore sua Guilia sustulit Raymundum Berengarium qui in Comitatu Barcinonensi successit patri, Guillermmum Berengarium Comitem Minorellæ, & Sanctium qui Prior monasterii D. Benedicti Bagenfis, & post mortem fratris, Comes Minorellæ fuit. Obiit autem Berengarius anno Domini 1035. cum administrationem regni habuisset annis duodeviginti.

Ferdinandus I.

1025. **F**ERDINANDVS huius nominis primus, suæ prætextu vxoris Sanctiæ (vt diximus) Legionis regnum occupat anno Christi 1025. per Eluiram matrem Comitatum Castellæ consequutus. Eluira namque successerat fratri Garcia Gondissaluo Comiti cui Castellæ parebat. Et hucusq; à Pelagio primo regum Legionis & Asturū titulus durauit, exinde Castellæ Legionisq; dicti sunt. Hic ex vxore sua liberos habuit Sanctiū, Alfonsum, Garciamque, & Eluiram: ex pellice autē Ferdinandū, qui in collegium Cardinalium cooptatus est. A Mauris itaq; Ferdinandus rex Conymbricam ciuitatem potiolemq; Portugalliæ partē recepit. Viuens regna distribuit liberis, Sanctioq; natu maximo Castellam, Alfonso Legionem Asturiamq; & Transimenam: filiabus Vrracæ & Eluiræ contulit Zamoram & Taurū, Alfonso fratre id petente: Garcia vero Galliciā & Portugalliam administrandam dedit: annoq; 47. mense 8. imperii sui diem clausit extremē, in ædem D. Isidori apud Legionem illatus. Rodericus Viarius, cognomento Cidus, his temporibus claruit, qui sæpe victis acie Sarracenis Valentiam recepit, atque sui iuris fecit. Huius res bellica virtute gestæ, particulari commentario descriptæ circumferuntur. à quo (vt ferunt) originē trahunt Mendoza familie. Raymiris filius Sanctii, cognomento Majoris, mortuo patre, per hoc tempus in regno successit Aragoniæ. Vxorem duxit Ermisendam, alio nomine Gilbigam, Armeniacis & Bigorre Comitis filiam, ex qua liberos habuit duos: Sanctium qui successit in regno, & Gondissalum qui Iaccésis episcopus fuit. Habuit & filias totidē: Terasiam quæ nupsit Comiti Prouinciæ, & Sanctiā quæ Comiti Tolosano. habuit præterea spurium nomine Sanctium, cui Ayuarium & alia oppida cum suis confinibus dederat, & Comitis titulo ornauerat. His temporibus occiso Sanctio rege Vasconie siue Sobrarbæ absque

Ferdinandi I.
señales.

absque liberis, Raymiri Vascones sese tradiderunt. quæ causa fuit, vt à Ferdinando rege Castellæ fratre occideretur, anno regni sui 46. ab incarnatione Christi 1063. cuius corpus vna cum vxore sua requiescit in ecclesia S. Ioannis dela Pennya. Raymundus Berengarius eo nomine primus, defuncto patre Berengario, anno Domini Iesu Christi 1035. in principatu siue Comitatu Barcinonæ successit. Hic militari virtute præclarus, non solum partem Barcinonæ principatus à Mauris occupatam recuperauit, sed etiam Maurorum reges duodecim, campestri prælio victos, sibi tributarios fecit: vnde subiugator Hispaniæ, ac murus Christiani populi, Augustusque serenissimus denominatus est. Vxores habuit duas: ex altera nomine Helisabeta, Petrum Raymundum, & Berengarium Raymundum: ex altera dicta Almodés, Raymundum Berengarium habuit: quorum Petrus Raymundus periit veneno, à nouerca (vt aiunt) dato. Raymundus Berengarius itaq; Comes quum annis 42. regnasset, à vita migravit 6. Kal. Iunii, anno Christi 1076. & in ecclesia cathedrali Barcinonæ à se condita sepultus fuit, vna cum Almodé cõiuge, in cuius sepulchro quod adhuc cernitur, inus epigramma reconditum est. *Hic est Raymundus Berengarius, Princeps Barcinonæ, Comes Gerundensis & Marchio Ausonensis, qui mortuo patre Berengario Comite, non tantum partem Barcinonæ principatus à Mauris occupatam recuperauit, verum etiam Reges duodecim Maurorum, campestri prælio victos, sibi tributarios fecit: vnde cognomen sortitus est, Propugnator & Murus Christiani populi.* Hic vna cum Almodé Comitissa coniuge sua constitutiones Cathalonæ, vulgo *Vsatges*, condidit. Ecclesiã hanc cathedralem Barcinonensem, sedente Guilberto pontifice, sub honore sanctæ Crucis, sanctæq; Eulaliæ 14. Kal. Decemb. anno ab incarnatione Iesu Christi 1058. condidit, priuilegiaq; plura concessit, terminos episcopatus præfixit, eandemque ecclesiam pluribus muneribus reditibusque dotauit. Garcias rex Nauarræ, ex numero eiusdem regni sextus, filius Sanctii cognomento Maioris, his temporibus congregato exercitu Castellam ingreditur, cui occurrit Ferdinandus rex frater cum copiis suis: & inito prælio, cum Garcias insolens esset, & suorum animos non haberet, in eo bello victus & cæsus est. Cui successit Sanctius eius filius. Hic Garcias Blancam filiam genuit, quæ coniunx fuit Sanctii regis Castellæ, cognomento Desiderati.

Sanctius II.

30 **S**ANCTIVS eo nomine secundus, cognomento Desideratus, mortuo Ferdinando patre, in regnum successit Castellæ anno Christi 1073. & non contentus eo, Legionis re- 1073
gnum sibi vendicauit, Alfonso fratre eiecto, qui Toletum ad regem Maurorum se recepit, vbi permansit, donec Sanctio mortuo à populis ad regni successionem reuocatus est. Blancam, Garcia Nauarræ regis filiam, duxit vxorem. Is collectis militibus Gallacos vicit, in eoque prælio Garciam fratrem occidit. Ipse Sanctius dignum factis vitæ finem sortitus est. nam anno sexto sui principatus, à Vellido dolfo per insidias interemptus fuit. Sanctius patre Raymiro defuncto, in regno Aragoniæ successit, ætate annorum 18. Fœliciam vxorem duxit, ex qua tres habuit liberos: Petrum, Alfonso, & Raymirum, qui omnes regnarunt. Aduersus Mauros magna prælia gessit, de quibus multas consecutus victorias, oppida multa recuperauit, multaque condidit, scilicet Stellam, Lunam, Ayetbem, pluraque alia. Bellum quoq; gessit cum Garcia patruo rege Nauarræ, quem vicit & occidit, & a Nauarræ populis rex appellari voluit. Hic in oppugnatione Oscësis ciuitatis sagitta percussus occubuit, anno sui principatus 45. cuius corpus primum in ecclesia Castri montis Aragonum iacuit, exinde in monasterium S. Ioannis dela Pennya translatum fuit. Ferunt huius temporibus corpus beati Andaletii siue Indaletii, Almarix ciuitatis Episcopi, ab eadem ciuitate in Ecclesiam sancti Ioannis dela Pennya deportatum. Hic Andalētius Diui Iacobi Apostoli fuit discipulus, & vnus è primis quos in Hispania S. Iacobus ad fidem conuerterat. Raymundus Berengarius huius appellationis secundus, per hoc idem tempus in Comitatu Barcinonæ mortuo patre successit, Caput stupæ cognominatus, à flaua deniq; cæsarie. Cui nupta filia Roberti Guiscardi, Messanæ & Apuliæ ducis, filium Raymundum Berengarium progenuit. Erat hic Raymundus vir militaribus rebus belliq; gerendi fortitudine strenuus. Cuius innumeris virtutibus inuidens frater Berengarius, & principatus cupiditate permotus, occultis illi structis insidiis inter Barcinonam & Gerundam, loco vocato *Perxa del stor*, eum crudeliter occidit anno sui regni septimo, à Christi incarnatione autē 1082. Cuius mortem populus vlcisci cupiens, in fratricidam arma conuertit. at Berengarius pœnitētia ductus, in pœnam peccati, Hierosolymam profectus est: vnde reuertens, in itinere defecit. Huius Comitæ tempore fuit Vrgelli Comes Hermengaudus, vulgo Gerbus, homo strenuus in armis, qui res præclaras gessit, & Belaguriū ciuitatē multaq; oppida deuictis Mauris recuperauit. Sanctius filius Garcia, Nauarræ rex in

Anno Christi.
1171.

ordine septimus, per hæc tēpora claruit: cui successit Raymiris Roderici Cidi gener: huic Garcias Raymiris filius: deinde Sanctius Garcia progenitus, cognomento Sapiens. Post quem regnavit Sanctius cognomento Fortis: cui absque liberis vita functo Blanca soror successit, quæ nupsit Theobaldo Campaniæ Comiti. Ab his Theobaldus alter procreatus, matre è viuis sublata, regno potitus est, qui itidem improlis decessit, in eius locum surrogato Henrico fratre, cognomine Craffo. Hic genuit filiam Ioannam, quam nuptui tradidit Philippo Pulchro, Francorum & Nauarorum regi, quem subsequutus est Ludouicus Hutinus filius natu maior. at hærede masculo à se non relicto, Carolus, eiusdem Philippi & Ioannæ secundus filius, vtrumq; regnum vsurpauit. Quo similiter in fata absque prole concessio, regni vtriusq; administrationem Philippus Longus, eiusdem Philippi tertius filius, adeptus est. Cumque nec hic liberos haberet superstites, Nauarræ regnum ad Ioannam Ludouici Hutini filiam deuenit: quæ Philippi Comitis Aureliæ vxor, maritum vi matrimonii Nauarræ regem vocauit. His successit Carolus eorum filius, similiter Comes Aurelianensis: huic autem Carolus eius filius: quo masculis carente, Blancam filiam vnicam Martino Regi Siciliae matrimonio copularunt. At Blanca mortuo Martino, ex quo nullam sobolem susceperat, secundas contraxit nuptias cum Ioanne, Ferdinandi primi Aragonum regis filio, qui fuit rex vigesimus tertius. Post quem successit Phœbus vigesimus quartus rex, idemque vltimus, vt infra habetur. Dominicus abbas Silensis, ordinis S. Benedicti, vico Canensi regionis Cantabriæ, nobili loco natus, per hæc tempora vitæ sanctimoniam & miraculis clarus extitit, multaque futura prædixit: & cum ex viuis migraret anno Domini 1074. eius anima à pueris quibusdam visa est, triplici corona refulgens, in cælum euolare. Corpus in eodem monasterio sepultum est, cuius nomen etiamnum retinet, & Silense à frequentibus filicibus cognominatur.

Alfonfus VI.

1079. **A**LFONSVS eo nomine sextus, Sanctii secundi frater, quum iam regnum Legionis & Asturum recepisset, à morte fratris obtinuit & Castellam anno salutis humanæ 1079. Toleti ciuitatem longa obsidione redegit in potestatem, eandemque Christianis incollandam tradidit, vt multa alia quæ tunc in Castellæ, Legionis, Portugalliæque prouinciis à Mauris recepit. Hoc autem tempore Mauri magnis copiis instructi, è Carthagine per Hispaniam discurrentes, omnia vastabant: quibus obuiam missus Infans cum septem Comitibus, apud oppidum quod *Alcazar de Consuegra* vulgo dicitur, omnes ad vnum interfecti fuere. A quibus occisis adhuc locus ille septem Comitum nuncupatur. Calamitatis huius causam cum rex suorum animis, nimia mollicie effœminatis impûtaret, balnea aliaque id genus illecebras quas Mauri Toleti constituerant, sustulit, populum ad pristinam virtutem & seueritatem reducere conatus. Post hæc Toletanam Burgensemq; basilicam multis donis ornauit. Sex habuit Alfonso vxores, ex quibus deterioris sexus liberos quinque genuit: videlicet ex Isabella, Ludouici regis Franciæ filia, Sanctiam, nuptui traditam Comiti Roderico qui in ciuitatem vulgo *Ciudad Rodrigo* nouos colonos induxit. Ex Saida filia regis Sibilæ, quæ simul ad verum Dei cultum Christi q; religionē transiens, appellata Maria est, Sanctium patru nomine suscepit, qui in acie aduersus Sarracenos cecidit. Habuit & Vrracam ex regina Constantia, quæ Raymundo Berengario Comiti Tolosæ tradita, ex ipso Comite filium nomine Alfonso genuit. Sed mortuo Comite, iterum nupsit Alfonso regi Aragoniæ. Suscepit & Alfonso ex pellice Taresiam, quæ nupsit Henrico Comiti Lotharingiæ, dotata Galliciæ parte quæ Portugallia nunc appellatur, vnde Portugalliæ reges originem trahunt. Portugallia vero dicta est à Gallis, quasi portus Gallorum. Nam Galli in Hispaniam nauigantes, Portugallo ciuitati in Oceano mari & toti regno nomen dedere. Mortuo Henrico successit Alfonso, qui primus est Portugalliæ rex appellatus, & primus Vlyssiponam à Mauris recepit: quorū quinque simul regibus vno pralio superatis, quinque scutorum insigne, facti monumentū, posteris reliquit. Post Alfonso in dicto regno Portugalliæ successit Sanctius, & post eius mortē Alfonso secundus, exinde Sanctius secundus, cognomēto Capella, qui hæredē reliquit Alfonso filium huius nominis tertium. Cui successit Dionysius. Hic Alfonso Castellæ rex anno 43. nature concessit, nullo superstitie filio, præter Alfonso quem genuit ex pellice Ximena, quum socius expeditionis in Syriam communi Christianorum consilio susceptæ traiecisset. His temporibus Urbanus Papa secundus Archiepiscopatum Toletanum primatum instituit totius Hispaniæ, ac regem Galliciæ cum omni diocesi S. Iacobi, anathematis vinculo ligauit, quod Episcopum in carcerem inaudita causa coniecerat. Per hoc tempus Casilda siue Casilla virgo, Canonis Toleti regis Mauritaniæ gentis filia claruit, non sine sanctitatis

Casilda vel Casilla virgo.

Etiratis

ditatis opinione, quam Deus multis miraculis approbatam Christianis indies ostendebat. Huius natale 5. Idus Aprilis celebratur. Petrus Sanctii filius, patre adhuc viuente, Ribagorcia & Montisoniæ regis nomen acceperat: defuncto autem patre Aragonum regnum accepit, uxoremque duxit Agnetem, ex qua Petrum filium procreauit, & Isabellam, quæ simul cum fratre teneris annis & ante patris mortem vitam finiuit. Oscam ciuitatem, ope Fortunii Lizanæ cognomento Mace adiutus, vi expugnauit, & Almozabenum Maorum regem id dedecoris vlcisci cupientem in fugam coegit, capto Garcia fratre regis Castellæ, qui Mauris auxilio venerat. In cuius rei gratiam Vrbanus Papa secundus decimas primitiasq; & omnia beneficia Iuris pattonatus omnium ecclesiarum & ciuitatum à quibus infideles hostes eiecerat, vt ipse & sui successores in perpetuum, quibus vellent, conferre possent, exceptis episcopatibus, concessit. Obiit Petrus rex absque liberis anno suæ ætatis 35. tertio Kalend. Octobris, ab incarnatione Christi 1108. eique post mortem successit Alfonso frater. Raymundus Berengarius eius nominis & cognominis tertius, perempto parente Raymundo Berengario Caput stupæ dicto, in Comitatu Barcinonæ successit. Cuius mater orbata marito, monasteria duo condidit: alterum ordinis S. Bernardi, in valle Mariæ Comitatus Caprariæ: alterum ordinis S. Benedicti iuxta Gerundam, quod S. Danielis appellatur, in quo sanctissimam agens vitam, diem clausit extremum. Fuit autem Raymundus Berengarius, vir omnium virtutum splendore præclarus. Insulam maiorem Balearium quam Maioricam vocant, & eius ciuitatem à Mauris possessam, deuicit: quibus expulsis, insulanos omnes ad fidem Christi reduxit Kal. Februarii, anno Domini 1113. Verum dum hic diutius commoratur, Mauri Barcinonam magnis copiis oppugnarunt. Quo in Hispaniam reuerso, dum Barcinonensibus operam implorantibus fert supplicias, Genuenses quibus insulæ Maioricæ cura demandata erat, Mauris magnum auripondus offerentibus ciuitatem & insulam restituerunt. Barcinonam cum venisset, Mauros ab obsidione fugauit, Ilerdæ, Dertosæ, & Valentia reges sibi tributarios fecit. Uxorem duxit Dulciam, Gilberti Prouinciæ Mediolaniquæ Comitis filiam, quæ duos peperit filios, Raymundum Berengarium qui mortuo patre in Comitatum successit, & Berengarium qui Comes prouinciæ fuit, filiamque procreauit Berengariam, quæ nupsit Alfonso eius nominis sexto, regi Castellæ, Legionis, & Toleti. Obiit ætate postrema iam senio retardatus, anno quinquagesimo principatus sui, ab incarnatione Christi 1131. Hospitalis Hierosolymitani ordinis, in domo pauperum, sibi habitus induit, quibus eius corpus inuolutum iacet in monasterio Riupulli. Odo Episcopus Vrgellensis, claro genere Comitum Pallariensium, & glorioso sanguine Barcinonensium, & magnanimorum Aquitaniæ Comitum ortus, hac tempestate claruit, qui vita & conuersatione sanctissimus, ob meritum suorum excellentiam catalogo sanctorum ascriptus fuit: cuius festum pridie Kalend. Iulii celebratur.

Alfonfus VII.

ALFONSVS huius appellationis septimus, rex Aragoniæ, mortuo Alfonso sexto, prætextu vxoris Vrracæ Alfonso filia, Castellæ Legionisque regnum obtinuit anno humanæ salutis 1106. & principatibus regnisque coniunctis, Imperatoris nomine appellari voluit. Hic comparatis magnis exercitibus, Mauros à Casaraugusta, Tudela, Daroca, Bilbili, quam nunc *Calatayut* Hispani vocant, Turiasstone, Borgia, multisque oppidis aliis eiecit. Condidit & plura, inter quæ Burgum Pampilonis: Numantiam vero quam Scipio Africanus olim deleuerat, Soriã vocans restaurauit. Condidit & Almazanum, Berlangam, Bilforatum. Hic etsi bellicosus, in rebus tamen diuinis negligentior. nam sæpius e quos in ecclesiis, velut in stabulis habebat. Ideoque (vt fertur) cum Fragam oppugnaret, anno regni sui 20. iudicio Dei repente occisus, nec mortuus nec viuus apparuit, absque liberis, anno Domini 1126. Claruit per hæc tempora Ioannes cognomento Ortega, Quintana oppido Burgenfis ditionis oriundus, qui ob vitæ sanctitatem Christi confessoribus connumerari meruit. eius festum quarto nonas Iunii celebratur.

Alfonfus VIII.

ALFONSVS eo nomine octauus, filius Raymundi Berengarii Comitis Tolosæ, & Vrracæ Alfonso sexti Legionis Castellæque regis filia, mortuo Alfonso septimo Aragoniæ rege, qui prætextu vxoris Vrracæ Legionis Castellæq; regna susceperat, in eius locum successit anno salutis humanæ 1126. liberosque habuit ex Vrracæ vxore, Sanctium qui rex Castellæ, Ferdinandus qui rex Legionis fuit, & Helisabetam. Ex Berenguella consorte secunda, Raymundi Comitis Barcinonæ filia, Beatricem, Ludouico septimo regi Franciæ

An. Chri-
sti.

collocatam. Hic Alphonfus ab expeditione Hierofolymitana rediens, quum domum applicuiffet, anno quinquagesimo post initum regnum morbo confumptus est ad Baezam, sub arbore quadã montis cui nomen est vulgo *de Muladar*. Auicenna Hispalentis, medicæ artis fcientiffimus, per hæc tempora claruit, & Auerrois Cordubensis, qui multo plura quam cæteri Arabum in Aristotelem commentatus est. Raymiris filius Sanctii mortuo fratre Alfonso, per hæc tempora in regno successit, à proceribus Aragoniæ electus. Hic iam diu in Gallia, in monasterio S. Pontii de Tomeriis, religioni S. Benedicti feruiebat, & impetrata à summo Pontifice facultate, vxorem duxit filiam Comitis Peitei, ex qua vnicam progenuit Petronellam filiam, quam Raymundo Barcinonensium Comiti in vxorem dedit, & Aragoniæ regno dotauit. Hic Raymiris in Oscensi ciuitate magnam ædificauit ecclesiam, quæ S. Petri veteris dicitur, vbi monachos S. Benedicti ordinis cum reditibus instituit, & in ea post resignationem regni ad vltimum vitæ diem permansit, ibique sepultus est anno 1147. regni vero 19. Raymundus, mortuo patre Raymundo Berengario, Comitatu Barcinonæ per hoc tempus, id est, anno Christi 1131. accepit. Ei nupta fuit Petronilla, alias Vrraca (vt Iacobus Marquilles ait) Raymiris monachi Aragonum Regis filia, ex qua suscepit Alphonfum qui patri successit, & Sanctium Rosillionis & Ceritaniæ Comitem: filiaque totidem, Dulciam, quæ Sanctio Regi Portugalliæ nupta fuit, alteram Hermengaudo Comiti Vrgellenfi collocatam. Hic Raymundus, mortuo rege Raymiro socero, prætextu vxoris in regno Aragoniæ successit. Veruntamen non regis ipse, sed principis Aragoniæ nomen assumpsit. Nam Raymiris rex Aragoniæ, focer ipsius, iis conditionibus regnum renunciauit, vt non rex, sed princeps diceretur, & Comes Barcinonæ: in præliis vero armis siue insignibus eiusdẽ Comitis vteretur, quæ sunt in campo aureo baculi quatuor rubri. Almeriam ciuitatem, Abderam priscais temporibus nuncupatam, ad Alphonfum Castellæ regem sororium suum contra Mauros instructo exercitu profectus, 6. Kal. Nouemb. anno Christi 1145. Dertofam prid. Kal. Ian. 1148. Ilerdam & Fragam ciuitates Kal. Nouemb. 1149. & alia plura loca à Mauris occupata recuperauit, eorum regibus occisis. Trecentas ecclesias ædificauit, & magnis reditibus dotauit. fuit enim princeps Christianiffimus, & in rebus quæ diuinum cultum fidemq; catholicam augere videbantur, tam liberalis quam feruens & pius. Hic Berengario fratre à suis populis occiso, Comitatum prouinciæ recepit, & in necis eius vltionem, Arletum ciuitatem & alia com-
plura oppida castellaque deleuit. Hinc in Hispaniam reuersus, obiit apud Gerundam ciuitatem in Burgo qui dicitur S. Danielis, imperii sui 368. Idus Aug. anno Domini 1162. cuius corpus in monasterium Riupulli delatum, honorifice sepultum fuit. post cuius mortem Alphonfus eius filius in regno Aragoniæ Comitatuque Barcinonæ successit.

Barcinonæ Comitum Epilogus, post Carolum Magnum Imperatorem.

1	<i>Iamfredus</i>	<i>annis 60.</i>	7	<i>Berengarius</i>	<i>annis 28.</i>
2	<i>Iamfredus</i>	<i>annis 27.</i>	8	<i>Raymundus Berengarius</i>	<i>annis 42.</i>
3	<i>Miron</i>	<i>annis 17.</i>	9	<i>Raymundus Berengarius</i>	<i>annis 7.</i>
4	<i>Iamfredus</i>	<i>annis 35.</i>	10	<i>Raymundus Berengarius</i>	<i>annis 50.</i>
5	<i>Borrellus</i>	<i>annis 28.</i>	11	<i>Raymundus Princeps Aragoniæ & Comes Barci-</i>	<i>annis 36.</i>
6	<i>Raymundus Borrellus</i>	<i>annis 24.</i>		<i>nona</i>	

Per hoc tempus monasterium Sanctarum Crucum in Catalonia, ordinis S. Bernardi, à Guillermo Raymundo de Montcada, Galerando de Pinos, Poncio de Cabrera Vicecomite, & Petro Alemanii constructum fuit, qui suis sumptibus illud dotauerunt. Oldegarius Tarraconensis Archiepiscopus, Barcinonensisque administrator siue Episcopus, per hoc idem tempus, fide, doctrina, ac miraculis plurimum valuit, obiitque Barcinonæ in cathedrali ecclesia sepultus, anno ab incarnatione Christi 1136. sexta Martii: cuius anniuersarium quolibet anno, dicta die, in eadem ecclesia celebratur.

Sanctius III.

1176. **S**ANCTIVS eo nomine tertius, cognomẽto Desideratus, filius Alfonsi octauis, mortuo patre in Castellæ regno successit, anno humanæ salutis 1176. Hic viuente adhuc patre vxorem duxit Blancam, Garcia Nauarræ regis filiam. ex qua filium vnicum nomine Alphonfum genuit. Ordinem militum de Calatraua instituit in regione Toletana, loco & prouincia Calatrauz vbi cœnobium templariorum fuerat. Quumq; vno tantum regnasset anno, diẽ clausit in Arabia pro Christiana fide, in ea fortiter bellum gerens, vt quidã scribunt. Alphonfus siue Ildefonsus, Raymundi principis Aragoniæ filius, primus fuit Rex Arago-

Aragonum, & Barcinonæ Comes post principatum vnionem appellatus est. Multa ac præclara opera edidit, monasterium Populeti in Catalonia à fundamentis ædificauit ac dotauit, Turolium ciuitatem condidit, & Ruffillionem quam Perpinianum vocant, vel potius restaurauit. nam Turolium vulgo *Tuyr*, Turruptia siue Tintana olim appellabatur: Perpinianum vero, antiquitus Ruffinum, vulgo *Roffellon*. Vxorem duxit Sanctiam, Alfonso Castellæ Regis dicti Imperatoris filiam, ex qua liberos vtriusque sexus sex habuit: Petrum qui in regno Aragoniæ Comitatuq; Barcinonæ successit, Alfonso qui Comes Prouinciarum, & Ferdinandum, primo monachum Populeti, deinde Abbatem montis Aragonum: filias totidem, Constantiam quæ Vngariæ Regis vxor fuit, quo mortuo, Frederico nupsit Romanorum Imperatori: Leonoram, Comiti Tolosano traditam: & Sanctiam, filii Comitis Tolosæ coniugem. Obiit Alfonso Rex, quum annis 34. regnasset, in oppido Perpiniano, 7. Kal. Maii, anno Christi 1196. sepultus in monasterio Populeti. Berægarius de villa mulorum, Archiepiscopus Tarracone, per hoc tempus cum suffraganeis suis Conciliū apud Tarraconem celebravit, anno Christi 1180. cuius & Concilii constitutione annus Dominicæ incarnationis in chartis & instrumentis notariorum scribi præceptus est, quū antea anni Francorum Regum scriberentur.

Alfonfus IX.

ALFOVSVS huius nominis nonus, cognomento Bonus, Sanctio patre mortuo, Castellæ regnum obtinuit, anno ab incarnatione Christi 1177. Hic in Arabas bellū mouit, qui per id tempus Hispaniam vltiorem ex Mauritania inuaserunt, anno Domini 1217. Sed primo parum prospere. nam Sarraceni Baticam quæ nunc Granatæ est regnum, subegerunt, tenueruntque iam inde prouinciam ipsam vsque ad ætatem Ferdinandi eius nominis quinti. Mox Alfonso ordinem militum S. Iacobi de Spata instituit, & auctis opibus ingenti prælio Sarracenos vicit, Vbedamque ciuitatem 12. Kal. Aug. anno Christi 1212. recuperavit, Miramamolinum Maurorum ducem, commisso ad Tolosam prælio vicit, in quo ducēta millia Arabum rumor est cecidisse, & crucem è cælo apparuisse, ex quo prælio triumphum Petrus Aragonum Rex obtinuit. Eo tempore Alfonso Rodericum præfulem Toletanum Romam misit ad impetrandas in expeditionem contra Mauros collationes. Vxorem duxit Alfonso Leonoram, Henrici Regis Angliæ filiam, ex qua liberos vtriusq; sexus septem genuit: Sanctium qui puerilibus annis, Ferdinandum qui adulta iætate in fata concesserunt, Henricum qui patri successit, Blancam quæ nupsit Ludouico cognomine septimo Regi Francorum, ex quo Ludouici Regis Francorum qui post mortem consecratus est, mater efficitur: adhæc Berengariam quæ iuncta fuit Alfonso Legionis Regi Vrracam quæ Regi Portugalliæ, & Leonoram quæ Regina fuit Aragonū, vxorque Iacobi Aragoniæ Regis. Alfonso itaque anno 38. ex quo regnare cœperat, diē clausit extremum. Dominicus vir sanctitate insignis ac religionis Christianæ quasi matutinum sydus, per hæc tempora in Caligurio ciuitate Hispaniæ natus, ex Canonico regulari à Deo vocatus, cum 12. fratribus sociis prædicatorum ordinem incredibili seruore fundauit, qui per Honorium tertium Pontificem maximum anno Christi 1218. approbatus & confirmatus fuit. Petrus filius Alfonso Aragoniæ Regis, annum agens 20. mortuo patre per hoc idem tempus gubernacula regni Comitatusque Barcinonæ suscepit. Cui nupta fuit Maria Guillermi Montispeffulani filia, & Constantinopolitani Imperatoris neptis, ex qua Iacobum filiam vnicum Kal. Febr. anno Domini 1196. in Montepessulano habuit, & ex pellice Constantiam quæ Guillermo Raymundo de Montcada nupta fuit. Hic Petrus in vltiorem Hispaniam apud Idubedam ciuitatem, quæ nunc *Vbeda* dicitur, contra Mauros duce Miramamolino auxilium Regi Castellæ tulit. Qui quum in bello gerendo fortissimus haberetur, deuictis Sarracenis victoriam insignem reportauit. Hinc Romam profectus, corona panis azymi ab Innocentio Papa tertio in ecclesia S. Pancratii coronatus est. Postea vero Roma instructo exercitu discedens, contra Sirionem dominum Montisfortis & Tolosanum Comitem progressus, habito conflictu eos deuicit. in quo dum Gallos fugientes à suis longe remotus insequitur, ab hostibus fere solus interceptus, fortissime pugnans occisus est anno Christi 1213. & regni sui 17. cui Iacobus filius in regnum Aragoniæ Comitatumque Barcinonæ successit.

Henricus I.

HENRICVS eo nomine primus, Alfonso noni filius, patre mortuo in eius locū successus est anno salutis humanæ 1215. Is biennio post apud Palentiã urbem, dum cum sodalibus luderet, cocto latere fortuito vulnus in capite accepit, ex eoque biduo post morte oc-

As. Christi.

cubuit absque liberis. His temporibus Ioannes Hierosolymitanus rex in Hispaniam profectus est, ut Gallicie apostoli ædem voco inuiferet. Cui Henricus Berengariam sororem, Alfonso Legionis regi olim nuptam, matrimonio iunxit. Iacobus huius nominis primus, perempto patre, ut diximus, regnum Aragonie Comitatumque Barcinonæ obtinuit. Fortunatus & felicitatis memorie ob res magnifice gestas appellatus est. Hic ciuitatem Maioricam pridie Kal. Februarii, anno Domini 1229. expulsis Sarracenis recuperauit, infulam obtinuit. Et in Hispaniam victor cum exercitu reuersus, 4. Kal. Octobr. 1238. fugatis Mauris, Valentiam urbem prouinciamque Murciae usque ad nouam Carthaginem adeptus est, uxorem duxit Leonoram, Alfonso noni Castellæ Regis filiam, ex qua Alfonso genuit filium qui iuuenis æ vita migravit: & diuortio facto a Gregorio Papa, ob consanguinitatē gradus, non solum non confirmari matrimonium uoluit, sed etiam dissoluit. Quamobrem uxorem duxit Hiolesiam, siue Ardeuram, Ungariæ Regis filiam, ex qua filios peperit tres: Petrum qui patri successit in Aragonie regno & Valentiæ, principatuque Barcinonæ, Iacobum qui Rex fuit Balearium, id est Maioricarum, Comesque Rosillonis, & Ceritanie, ac dominus Montispessulani: & Sanctium qui Toleti Archiepiscopus prelium contra Mauros ingressus occubuit. Peperit & filias quinque, Isabellam quæ consors fuit Philippi Regis Fraciæ, cui Carcassonam in dotem tradidit, quum antea cessisset iure, si quod ei competeret in Lalerania (quæ Gotholania nunc est) & Ruscinone, ut habet Michael Ritus Neapolitanus: Violantam quæ nupsit Alfonso decimo Castellæ Regi: Costantiam quæ fuit uxor Emanuelis fratris Regis Castellæ: Mariam & Leonoram quæ à uita paruulæ discesserunt. Ex pellice uero Teresia, Ioannis Bidauræ filia, genuit Petrum cui castrum Ayerbae dedit, & Iacobum quem dominum castri Xerice fecit, in regno Valentie. Ex aliis uero fœminis suscepit Petrum Ferdinandum, cui nupta fuit filia Regis Nauarrae, & oppidum Ixar obtinuit à patre, à quo titulum & cognomen accepit: & Ferdinandum Sanctium, cui oppidum Castrum dedit, à quo eius successores à Castro cognominantur. Fuit Iacobus Rex, in re militari strenuus, omni genere probitatis ornatus. Ordinem beate Mariæ de Mercede Barcinonæ instituit, sub regula S. Dominici, interuentione Raymundi de Pennya forti, Barcinonensis generalis magistri ordinis S. Dominici. Obiitque Iacobus Rex Algeiræ, quod oppidum est Valentie, ætatis suæ 80. octauo Idus Augusti, anno ab incarnatione Christi 1276. in monasterio Populeti sepultus.

Ferdinandus III.

1217. **F**ERDINANDVS eo nomine tertius, Alphonso Legionis Regis filius, mortuo Henrico, in eius locum successit anno ab incarnatione Christi 1217. utroque regno Legionis & Castellæ potitus. Vir fuit in militaribus rebus strenuus. nam ab omnibus fere Hispaniæ finibus Mauros exegit, Hispali, Corduba, Vandalia, & Batica magna ex parte recuperatis, præter Granatæ Regem quem sibi fecit stipendiarium. De cuius rebus fortissime gestis Rodericus Archiepiscopus Toletanus magnam confecit historiam. Uxorem duxit Beatricem, Germanorum Imperatoris, vel (ut alii dicunt) Brabantie ducis filiam, quæ liberos sex ei peperit: Alfonso, Fredericum, Emanuelem, Philippum qui Christianæ Regis Daciæ filiam duxit uxorem, Sanctium, & Henricum. qua mortua, sibi Ioannam ex Comite Pontis editam iunxit, ex qua Ludouicum & Leonoram procreauit. Hic quum annis 45. regnasset, apud Hispalim ciuitatem à se recuperatam diem clausit extremum, anno Domini 1262. Antonius de Padua, ciuitate Vlyssiponensi in Portugallia oriundus, ordinis minorum, his temporibus claruit, vir utique sanctus, & multis uirtutibus decoratus, à Gregorio tertio Papa in sanctorum consortium confessorum honorifice relatus, cuius natale Idibus Iunii celebratur. Bernardus presbyter Compostellanus, iuris utriusque eruditissimus, per hoc idem tempus claruit. Conscripsit in iure Canonico quædam laude dignissima, quæ in magna habentur auctoritate. Item super quinque libris Decretalium, libr. 5. Raymudus de Pennya forti, natione Cathalanus, ordinis prædicatorum, tertius magister generalis hac ætate claruit, in diuinis scripturis sufficenter edoctus, ac Iuris Canonici scientia instructus, scripsit in Decretales libr. 5. item summæ de Casibus libr. 3. Constitutiones ordinis libr. 1. Hugo Barcinonensis, ordinis prædicatorum, & S. Sabinæ Cardinalis presbyter, uir doctrina ac uitæ sanctitate conspicuus, per hoc tempus in magna fuit existimatione. scripsit in totum uetus ac nouum testamentum libr. 73. & summam de Casibus ualde uilem, religionis ordinationes & constitutiones sub regulari obseruantia in ordinem extantem redegit.

Alfonso X.

1262. **A**LFONSVS huius appellationis decimus, Ferdinando patri successit anno salutis humanæ 1262. uxoremque duxit Violantam Iacobi Aragonum Regis filiam, ex qua filiam

liam primo Berengariam, mox liberos alios septem habuit. Ferdinandum cognomento dela Cerda, cui Blanca diui Ludouici Regis Francorum filia nupsit, & patre viuente ab humanis discessit, ex vxore relinquens Alfonsam & Ferdinandum dela Cerda, à quibus domus dela Cerda originem trahit: Sanctium qui post eum regnauit: Ioannem qui Margaritam Marchionis Montisferrati filiam duxit vxorem, & multa contra Mauros bella fortissime gessit: postremo Iacobum, Petrum, Leonoram & Mariam. Alfonsus itaq; leges Hispaniarum quas vocant Partitas, aliis insuper additis illustratisque sensibus, vt ex vsu videbatur, in volumen redegit. Murciam recepit ab Arabibus, quæ in eius fide perstitit: vnde priuilegio consecuta est, vt septem coronas insignibus suis imponeret. Algarbii Comitatum Alfonso Portugalliæ Regi dedit, in dotem filia Beatricis quam ex pellice genitam ei collocauerat, quæ Dionysium peperit. Immunes præterea Reges Portugalliæ fecit, ne cogerentur conuentibus adesse qui Hispanorum lingua Curia vocatur, quibus ex fœdere Regi Legionis & Castellæ astringebantur. Variantibus in creando Imperatore sententiis, ei Imperium vitro delatum est, suadente etiam Pontifice vt capefferet, vitædi bellicausa. Anno 15. post electionem suam, suo iuri renunciauit apud Belgradum. His temporibus Sarraceni, anno Christi 1268. ex Africa soluentes vtrasque Hispanias opprimunt: sed Christiani cruce signati eos, facta irruptione, maxima cæde profligarunt. Hic Alfonsus Astronomiam sideralemque scientiam profitebatur, vnde ab eo tabulæ extant Alfonsina: Imperatorem Constantinopolitanum à Sultano captum, ingenti ære collato redemit. Moriensque hic excellens Rex anno 25. principatus sui, Murciæ condi voluit. Petrus Portugallensis, episcopus Tusculanus, medicus & philosophus præstantissimus, primo S. Romæ ecclesiæ Cardinalis, postmodum Papa Ioannes vigesimus primus per hæc tempora claruit. Scripsit medicis non contemnenda opuscula, inter quæ opusculum quod medici Theaurum pauperum appellant: item problematum lib. 1. Canones medicinae lib. 1. & Epistolarum ad diuersos lib. 1. Garcias Hispanus, luculentissimus legum explanator, tēpestate hac etiam vixit, qui & super Decretalibus egregium opus & alia plura cōposuit. Petrus filius Iacobi Aragoniæ Regis, defuncto patre, per hæc tempora in regno Comitatuque Barcinonæ successit. Huic, patre adhuc viuente, tradita fuit Constantia, Manfredi vtriusque Siciliae Regis filia, cuius prætextu regna hæc Siciliae obtinuit. Habuitq; ex ea liberos vtriusq; sexus sex: Alfonsum qui patri successit in Aragoniæ regno, Iacobum qui primo Rex Siciliae, & mortuo fratre Alphonso Aragoniæ fuit: Federicum qui Rex etiam Siciliae fuit: & Petrum qui absq; principatu vitam degit: Isabellam quæ nupsit Dionysio Regi Portugalliæ: & Constantiam, vel (vt alii volunt) Violantam, quæ coniunx fuit Roberti Neapolis Regis. Petrus itaque quum apud Villafrancam oppidum Comitatus Barcinonæ permaneret, diem clausit anno ætatis suæ 55. tertio Idus Nouemb. anno Domini 1286. cuius corpus ad monasterium sanctarum crucium fuit deportatum & reconditum, Alfonsus filio in regni successionem hærede constituto.

Sanctius IV.

⁴⁰ **S**ANCTIVS eo nomine quartus adhuc viuo patre (vt fama habetur) Regem Castellæ se-
gessit, & mortuo successit anno salutis humanæ 1287. Contra Mauros sceleriter dimi- 1287.
cans, ei Tariffam, olim Carteam vocatam, ademit. Regem Fessæ Maurum, ex Africa cō-
tra Hispaniam magna classe soluentem, nauali bello superauit. Mariam Infantis Alfonsi
filiam, cognomento de Molina, fratrisque Ferdinandi tertii, vxorem duxit, liberosq; qua-
tuor, Ferdinandum, Petrum, Philippum, & Henricum ex ea procreauit. Is itaque quum
annis regnasset 8. fato functus est. Alfonsus huius appellationis secundus, Petro patre de-
functo, per hæc tempora in Aragoniæ regno Comitatuque Barcinonæ successit. Homo
liberalitate fortitudineque præstantissimus fuit, & ideo Largus cognominatus. Iacobum
patrum qui aduersus Petrum Regem Aragonum patrem suum Gallis adharebat, regno
Maioricarū priuauit. quo regno potitus, alterā Balearium, quæ Minorica appellatur, de-
pulis ab insula Sarracenis, ditioni suæ subegit. Vxorem nunquam duxit, ideoque Castus
cognominatus: & sic moriens anno ætatis suæ 27. absque liberis, Barcinonæ 15. Iulii Iaco-
bum fratrem Siciliae Regem hæredem instituit, anno Christi 1292. in ecclesia monasterii
fratrum Minorum Barcinonæ, in tumulo matris sepultus.

Ferdinandus IV.

⁴⁰ **F**ERDINANDVS Sanctii filius, cognomine quartus, regnum accepit anno salutis hu-
manæ 1295. quod annum agens nonum per matrem administrabat. Vnde huius pueri 1295.
tia, illius sexu contempto, plures in eū arma sumpserunt. Nam contra Alfonsum dela Cer-

An. Christi.
1308.

da qui se Castellæ Regem dictabat, ac Reges Nauarræ, Portugallia, & Aragonie, graui-
bella per legatos gessit. Ex Constãtia Portugallia Regis filia Alfonso genuit qui Castell-
læ regno successit, & Leonoram quam Aragoniæ Regi Alfonso locauit. Quumque annis
13. regnasset, & nocte quadã dormire crederetur, in fata admodum iuuenis corruit, Dio-
nysius Alfonsi decimi Regis Castellæ Legionisque nepos, his temporibus in Portugallia
regnabat, qui milites Iesu Christi sub ordine Cisterciensi apud oppidum Tomarium Lu-
sitaniæ instituit sub magistro. Dicto Regi successit Alfonso huius nominis quartus, eius
filius ex vxore sua Isabella, Petri Aragonum Regis filia: Alfonso autem Petrus, dein Ferdi-
nandus. Iacobus Siciliae Rex, filius Petri Aragonum Regis, mortuo Alfonso fratre regnũ
Aragonie principatumque Barcinonæ obtinuit, Fredericum fratrem in Sicilia Regem
relinquens. Vxorem duxit Mariam, Alfonsi decimi Castellæ Regis filiam. Cum qua nõ-
dum deflorata, ob consanguinitatis gradum coniunctissimum (erat enim sororis filia) ius-
su Romani Pontificis diuortium fecit. Exinde Blancam Caroli Neapolitanorum Regis
filiam duxit, ex qua liberos quinque genuit: Iacobum cui nupsit Leonora, Alfonsi decimi
Castellæ Regis filia, sed ea intacta ad ordinem S. Ioannis Hierosolymitani se contulit, inde
magister ordinis Mõtesani electus: Alfonso cui Tiresia neptis Vrgelli Comitit, Guiller-
mi Dantensæ filia, nupta fuit, & Vrgelli Comitatum prætextu vxoris obtinuit, ac in regio-
patri successit: Petrum primo Comitem Pratenfium, deinde Empuriarum: Raymundum
Berengarium, Comitem Pratenfium Ribagorciarumque: & Ioannem qui primo Toleti
Archiepiscopus, postea Tarraconensis, Alexandriaeque Patriarcha est habitus. Filias to-
tidem: Constantiam quæ Emanueli Regis Castellæ filio nupsit: Mariam quæ Petro Ca-
stellæ Infanti: Blancam quæ præfuit monialibus monasterii Xixenæ, ordinis S. Ioannis:
Violantam quæ fuit consors Tarentino principi: & Isabellam quæ fuit vxor Austriae Ducis.
Ex pellice autem habuit Iacobum qui filiam Lupi Lunæ, nomine Ioannam, in matri-
monium duxit, & Comitatum Lunæ cum ea accepit. Duxit præterea Iacobus Rex, defũ-
cta Blanca, Elisendam, nobilis Petri de Moncada filiam, quæ mortuo Rege, monasterium
monialium de Petris albis, ordinis S. Claræ, iuxta Barcinonam à fundamentis instruxit ac
dotauit, & ibi requiescit. Adversus Federicum fratrem Siciliae Regem nauali prælio in Si-
culo mari decertãs, Siculos profligauit, rebusque prospere confectis in Hispaniam reuer-
sus, cum Valentia conuentum celebrasset, Barcinonæ aliquamdiu commoratus, obiit
 pridie Kal. Nouembr. anno Christi 1327. ætatis suæ 66. in ecclesia monasterii sanctarum
Crucium sepultus. Alfonso filium hæredem & successorem instituit, Iacobo primoge-
nito abdicato, qui contra Sardos rebellantes in Sardiniam à patre missus, expeditionem
Sardinia, simul & regnorum successionem recusauit.

Alfonfus XI.

1308. **A**LFOVSVS huius nominis vndecimus, in patris Ferdinandi quarti locum successit an-
no humanæ salutis 1308. ductaque Maria, Dionysii Portugallia Regis filia Petrum
genuit: ex Leonora de Guzman pellice, Henricum & Federicum. ex his Henricum Tra-
stamaræ Comitem, Federicum vero diui Iacobi Magistrum instituit. Præterea
Sanctium, Telium, Petrum, & Didacum, quorum vltimos duos Petrus eorum fra-
ter interimendos curauit. Alfonso itaque in Arabas animi impetum conuertens, aduer-
sus Almoacenum & Hynzephinum Bellamarini & Granaræ Reges, oppido Alcala (quod
Regale vocant) recuperato, foeliciter dimicauit. Calatrauæ Magistrum leuibus de causis
delatum interfici iussit. Ordinem militum de la Banda apud ciuitatem Burgensem insti-
tuit. Obiit in obsidione Castris de Gibraltar, eo die Veneris quo dominicæ passionis me-
moriã recolimus, quum regnasset annis 42. Ordinem nouum militiae Christi ea tempe-
state Ioannes vigesimus secundus Pont. Max. instituit, qui militare sub Christo diceretur
in Lusitania, & Sarracenis resisterent Bæticam & Aphricam incolentibus. Huius autem
militiæ præfectus in Marino Syluensis diocesis oppido locũ repositũ habet, vbi principa-
lis domus constituta, & militibus omnia bona Templariorum, annuente Rege Portuga-
lia, concessa, quo liberius militiae Christi vacarent. Cuius censor & moderator est abbas
Archohasiani monasterii Cisterciensis ordinis, Vlyssiponensis diocesis, qui conscribendi
& exautorandi milites facultatem habet. Alphonfus Hispalensis episcopus, ordinis Ere-
mitarum diui Augustini, doctor celeberrimus, per hoc idem tempus claruit, cuius quidẽ
doctrina est in precio. Hac etiam ætate Aluarus frater Minorum Hispanus, clarus habe-
tur. Alphonfus Rex Aragonum viuente patre Iacobo in Sardiniam profectus, eam breui
tempore imperio patris subegit: multis tamen præliis habitis, in quibus animi fortitudine
mirabilem, & rei militaris industriam, & Ducis magni officium ostentauit. Cæsar auguste
coronam

coronam regni accepit anno Christi 1327. Ex Tiresia vxore (de cuius cōiugio fuit Comes Vrgelli & Vicecomes Agerensis) liberos genuit, Petrum qui patri successit, Iacobum cui Comitatum Vrgelli dedit, Fredericum & Alphonsum, & alios duos, & filiam Tiresiā, quiprimis ætatis annis è vita migrarunt. Omnes Cæsaraugustæ iacent in ecclesia S. Francisci ordinis Minorum, apud altare maius, iuxta tumulum matris. Mortuaq; Tiresia ad quintum Kal. Nouemb. anno domini 1327. Leonoram, Alfonsi decimi Castellæ Regis filiam, duxit vxorem, ex eaque genuit Ferdinandum Dertosæ Marchionem, Ioannem qui obiit apud auum in Castella, & Constātiā quæ nupsit Iacobo vltimo Maioricarum Regi. Alfonsus itaq; apud Barcinonam diem clausit extremū nono Februarii, anno Christi 1336. qui iacet Ilerdæ in monasterio S. Francisci ordinis Minorum. Post cuius mortem Petrus eius filius in regnis successit. His temporibus Ioannes papa vigesimus secundus Cæsaraugustanam ecclesiam sibi dilectam in metropolitanam crexit, assignatis sibi quinque cathedralibus ecclesiis, ex vndecim quæ Tarraconensi subsunt. Petrus de Perpiniano, natione Cathalanus, ordinis Carmelitarum, per hoc idem tempus claruit, & in scripturis diuinis non mediocriter eruditus, edidit multa commendatione digna, è quibus feruntur. Quæstiones in lib. summarū pulcherrimæ: item in totum psalterium opus grande, & Sermones varii.

Petrus.

PETRVS, Alfonso patre mortuo, imperii Castellæ Legionisque habenas suscepit anno à natiuitate Christi 1350. Blancam Borbonii ducis filiam in vxorem duxit, quam instigante pellice dimisit. Hic nota crudelitatis à multis accusatur. nam Federicum fratrem, diu Iacobi militiæ præfectum, obruncauit, Rubeum Granatæ Regem, hospitem, suam opem implorantem, thesauris inhiās quos secum aduexisse putabatur, iugulauit. Exinde fratres Telius, Sanctius, & Henricus ad Aragonum Regem se recipiunt, impetratoque auxilio Castellæ fines adoriuntur. vnde Petrus Anglorum copiis adiutus, inito aduersus Henricum prælio, eum regni finibus exegit. Qui instaurato Francorum copiis exercitu, Petrum regem superauit, strictoque gladio confodit vnde uigesimo sui principatus anno. Terræmotus maximi adeo in Hispania his temporibus, id est, anno Christi 1357. fuerunt, & præsertim Hispali & Cordubæ, vt maxime earum vrbium ædificia corruerint, ingentemque hominum multitudinē oppresserint. Egidius Magnus Hispalensis Episcopus, & Sabinus Cardinalis dignissimus, ex nobilissima Hispaniarum familia Carrilla natus, iisdem temporibus ob res magnas strenue à se gestas, apud Innocetium papam sextum, aliosque summos proceres, maximo est habitus in precio. cuius virtute confusus Innocentius, ex Auinione in Italiam ad multos tyrannos & ecclesiæ Romanæ rebelles comprimendos legatus missus est, & Romam cum omni apparatu veniens, in primis Carolum Imperatorem coronauit. Quo coronato, omnes vrbes & oppida quæ tyranni, instigante Bauaro, occupauerant, breui recepit. Hic optimus ac Christianissimus pater, multa Italiæ bona exemplo dignissima, maxime Bononiæ contulit. nam in ea vrbe Collegium impensis propriis construxit, cui & redditus magnos pro scholasticis Hispanis pauperibus perpetuo alendis assignauit. Petrus huius appellationis quartus, cognomento Cerimoniosus, in Aragonia per hoc tempus, mortuo patre Alfonso, regni gubernationem suscepit. Hic adolescens annos fere 16. natus, viuente patre, ad montes Pyrenæos se contulit insidias Leonoræ noueræ veritus, quæ studebat vt Ferdinandus eius filius post Alfonsi Regis obitum in regno succederet. Sed regno suscepto, Ferdinandum fratrem qui multo Aragoniæ populos ad rebellionem concitauerat, occidit, ac nonnullos Aragoniæ nobiles qui Ferdinandi factionem secuti fuerant, Cæsaraugustæ capite puniuit. Vxores duxit quatuor, quarum prima fuit Maria Nauarræ Regis filia, ex qua Ioānam habuit quæ vxor fuit Emporiarum Comitiss, & alteram filiam quæ paruula migravit à vita, peperit & Petrum filium, qui natus paucis diebus obiit. Mortua Maria, Leonoram Portugalliæ Regis filiam duxit, quæ post confectas nuptias per breui spacio temporis obiit. Inde Leonoram duxit Regis Siculorum filiam, ex qua Ioannem & Martinum filios genuit, quorum alter ei successit in regnis, alter Dux fuit Montisalbi. Suscepit & filiam Leonoram, quæ nupsit Ioanni Henrici Castellæ Regis filio. Leonora quoq; defuncta, Rex iam senio confectus, amore cuiusdam mulieris viduæ de perditus, nomine Sibyllæ Forciæ in Emporiarum prouincia nata, eam demum duxit vxorem, quæ filiam peperit vnicam nomine Isabellam, coniugio traditam Iacobo Comiti Vrgelli & Vicomiti Agerensi. Hic petrus Henrico Trastamaræ Comiti, Castellæ Regi fratri inuiso opem ferre non destitit, cuius auxilio Henricus Petrum fratrem Castellæ Regem (vt diximus) occidit. Postea vero Petrus Rex Aragoniæ, in Sardiniam transiit re-

bellantem, & Genuēses ad quos Sardi defecerant, multis cladibus affecit. Hinc in Hispaniam reuersus, Iacobum Balearium Regem suæ sororis maritum, propterea quod ei obsequium denegauit, Maioricarum, Russilionis, & Ceritanix principatibus quos nomine suo tenebat in feudo, spoliavit: quas prouincias Aragonix regno coniunxit. His quoque temporibus apud Perpinianum oppidum, in Curia generali, 25. Decemb. 1351. fuit determinatum in Cathalonia, ne Calendæ à notariis in chartis scriberentur, nec ab incarnatione annus Domini, sed à natiuitate inchoaretur. Præfuit autem Rex Petrus annis 51. Barcinonæ moriens 5. Ianuarii, anno Christi 1387. natus annos 72. Corpus autem delatū est in monasterium Populeti.

Henricus I I.

1369. **H**ENRICVS eo nomine secundus, Alfonsi vndecimi filius, interempto Petro, regno potitus est anno salutis humanæ 1369. Huic nupta fuit Ioanna, Infantis Ioānis Emanuellis de la Cerda filia, ex qua Ioannem genuit qui post patrem regnavit, & Leonoram quæ nupsit Regi Nauarræ. Regnavitq; Henricus annis octo, quum è vita migravit apud S. Dominicum *de la Calzada*, Calagurritanēsis dioceseos. Ferdinandus filius Petri, in Portugallix regno per hoc tempus imperium regebat, cui successit Ioānes eius ex pellice filius. Hic Ferdinandus ex vxore sua vnicam habuit filiam, quæ coniunx fuit Ioannis Regis Castellæ, eo nomine primi.

Ioannes I.

1377. **I**OANNE S eo nomine primus, Henrico patri successit anno à natiuitate Christi 1377. Hic vxorem duxit Leonoram Petri Aragonum Regis filiam, ex qua Henricum qui patri successit, & Ferdinandum Regem postea Aragonum suscepit: qua mortua, Beatricem Ferdinandi Portugallix Regis vnicam filiam superduxit. Defunctoque Ferdinando socero, dum ius vxoris profequitur, magna manu Portugallix fines ingressum, Ioānes Ferdinandi ex pellice filius infecta re exercitum reducere coegit, seque Portugallix Regem creauit. Hic Ioānes Rex Castellæ Henrico filio dedit in vxorem Catharinam, Ducis Lancastriensis Angli filiam, atque illum principem Asturum declarauit, obiitque equi lapsu oppressus vndecimo sui principatus anno. Ioānes nothus in Portugallix regnum (vt diximus) mortuo Ferdinando Rege, ex religione militari vocatus, per hæc tēpora claruit. Hic in omnibus admirabilis extitit. nam tres insulas extra orbem eiectas quas vulgo *Dispersas* vocant, regno conquisiuit, & Suram munitissimā Africæ urbem vi cepit, & alia multa cōfecit, ex quibus peperit sibi immortalē gloriam apud omnem posteritatem. Filios ex coniuge habuit, Eduardum qui patri successit in regno, & Petrum Infantem, Leonoramq; filiam quæ nupsit Petro Aragonum Regi, Ferdinandum virum sanctitate præclarum, quem ob religionem & vitæ abstinētiā inter beatos retulerunt, Ioannem Cypri, & Henricū qui in Atlantico mari primus nouas reperit insulas. ampliādi siquidem regni paterni desiderio quod angusti limitibus circumscribi videbat, Oceanum Hispanicum magna classe cosmographorum persuasione ingressus, varias insulas ab hominibus nunquā habitatas adinuenit: inter quas ea quæ vulgo *de Madera* nuncupatur, saccharo profere. do est aptissima. In hanc & multas alias nouos primus induxit colonos ex Lusitania. Insulam vero S. Georgii de Picho, Flandris habitandam censuit. Ioannes eius appellationis primus, Petro Aragonum Regi defuncto, in Aragonia, Comitatu Barcinonæ, & aliis regnis successit. Vxorem duxit Mathæam Arminiacensis Comitis filiam, ex qua genuit filiam nomine Ioannam, quæ nupsit Matthæo Foxæ Comiti. Defuncta Matthæa, Violantam ducis Ebaris filiam vxorem duxit, quæ peperit Iacobum Delfinum Gerundæ dictū, qui puer Cæsaraugustæ obiit: adhæc Violantam, quæ nupsit Ludouico Neapolis Regi & Andegauensium Duci. His temporibus populi Barcinonensis principatus, Aragoes, Balearēs & Valentini tumultuantes aduersus Iudæos insurrexerunt, exceptis Cæsaraugustæ ciuibus, quos Regis præsentia compescuit. Qua persecutione in Iudæorum perniciem violenter exacta, Rex seditionis authores capite puniuit, & alios magna bonorum parte multauit. Ad Balearēs cum regina profectus, Maioricarum ciues, vt ducenta florenorum millia persoluerent, coegit. Hinc in Tarraconensem agrum remeans, in Castilionem oppidum se recepit. Vbi per aliquot dies commoratus, in saltus & montes propinquos venatum profectus, repente è mula qua vehebatur, mortuus decidit 19. Maii, anno Christi 1396. cuius corpus ad Populetum monasterium delatum fuit iussu Martini Regis fratris eius. Benedictus eius nominis decimus tertius, Petrus de Luna antea vocatus, natione Aragonensis, per hoc idem tempus mortuo Clemente papa VII. in schismate in papatum suffectus est, qui annis 21. vsque ad concilium Constantiæ sedit.

HENRICVS huius nominis tertius, patri successit Ioanni in regno Castellæ duodecimo anno a natiuitate vero Iesu Christi 1388. Hic ex Catharina quam ei nuplisse diximus, duas filias habuit, Mariam & Catharinam, exinde Ioānem qui mortuo patre regnum obtinuit. Mariam filiam nepoti suo iunxit Alfonso Ferdinādi filio. Obiit Hēricus Toleti morbo solutus, quum annis 16. regnasset, ætatis suæ 28. Eduardus filius Ioannis Regis hac ætate in Lusitania rerum potiebatur. Hic ex vxore sua Isabella, Ferdinandi eius nominis primi Aragonum Regis filia, filium genuit Alfonso, filiasque duas, Leonoram quæ nupsit Frederico Imperatori eius nominis tertio, & Ioannam quæ fuit vxor Hērici Castellæ Regis eius appellationis quarti. Iacobus ordinis Eremitarum, Theologus excellentissimus, natione Toletanus, per hoc tempus floruit, & vniuersam fere scripturam sacram explanauit. Edidit & insigne volumen Sophologium inscriptum, opus diuinæ sapientiæ exquirendæ peraccommodum, & multa alia. Martinus frater Ioannis Aragoniæ Regis, defuncto fratre, in regno successit. Hic regnante Ioāne Mariam Lunæ Comitis filiam vxorem duxerat, ad quam mortuo patre abiq; filio successore Comitatus Lunæ iure deuenerat. Ex hac coniuge Martinū habuit filium, qui Frederici Siciliæ Regis filia matrimonio coniunctus est, & Frederico socero sine virili prole defuncto, prætenu vxoris Sicilia regnum obtinuit. Hic Martinus senior cum filio in Siciliam traiecit, ibique permansit, donec de morte fratris Ioannis Regis legatos accepit, & tunc Barcinonam delatus est, inde Cæsaraugustam peruenit, vbi Rex ab omnibus salutatus fuit Idib. Maii, anno Christi 1398. Mortua exinde Maria coniuge, duxit Margaritam Pratarum Comitis filiam, ex qua nullam prorsus habuit prolem. Discessit his temporibus ab humanis Martinus Rex Sicilia, 5. Kal. Septembris anno Domini 1409. Post cuius mortē Martinus pater menses ferme decem superuixit, & è vita migravit in monasterio vallis Domicillæ prope Barcinonā, 31. Maii, anno Iesu Christi 1410. cuius corpus ad Populeum monasterium de'atum fuit, regnauitque annis 14. Vincentius Cathalanus, ordinis prædicatorum, Theologus Valentiæ oriundus, ex familia Ferrerorum originem ducens, iisdem temporibus non solum celebri doctrina, sed singulari sanctitate insignis fuit: tandē anno Christi 1418. ex hoc sæculo migravit. Et quum post mortem plurimis miraculis claruerit, Calixtus papa eius nominis tertius, eiusdem conterraneus, anno Iesu Christi 1455. in sanctorum confessorum numero eum aggregauit, eiusque festum Nonis Aprilis celebrari iussit. Scripsit sermones Quadragesimales ac festiuos, quos non minori eruditione quam doctrina refertos post se reliquit.

Ioannes II.

IOANNES huius appellationis secundus, defuncto patre, in regno Castellæ successit anno Christi 1404. adhuc infans in cunis, eiusque rem Catharina mater & Ferdinandus patruus administrarunt, donec ad quartum decimum annum perueniret, quo gubernacula regni subiit, Mariamque Ferdinandi patris filiam duxit vxorem, ex qua Henricum genuit: quæ cum mature decessisset, alteram superduxit nomine Isabellam, Ioannis Infantis filii Ioannis Regis Portugalliæ filiam, ex qua Alfonso qui adolescens obiit, & Isabellam reginam catholicam procreauit. Henricum filium viuens in regni cōsortium assumpserat, quum anno imperii sui 50. diem clausit extremum. De eius rebus gestis & vita satis longa circumfertur historia. Alfonso V. filius Eduardi Regis Portugalliæ, princeps mansuetus & magnanimitate prudentiaq; singulari præditus, per hoc tempus, id est, anno Christi 1455. post mortem patris tutoris, Petri Infantis agnominati, regnū paternum accepit. quo mortuo, Ioannes eius filius regnavit. Lupus de Oliueto Hi palensis, ordinis monachorum diu Hieronymi generalis prior, diuinarū scripturarum eruditissimus, per hæc tempora suum ordinem semicollapsam, verbo, exemplo, ac doctrina mirifice instaurauit, & nonnulla opuscula lectu dignissima edidit. Regulam ex dictis diu Hieronymi collectā per capita distinxit, quam Martinus papa quintus approbans, ipsius ordinis professoribus obseruandam tradidit. Deinde sermones viles & alia quædam composuit. Obiit in vrbe Romana, sepultus in ecclesia S. Alexii in monte Auentino. Ioannes Segobrigensis, vir moribus & doctrina illustris, summos sacræ Theologiæ professores eruditione ac doctrina æquauit. qui acceptum à Nicolao pontifice eius nominis quinto Episcopatum Cæsariensem renuens, ad altissimos Hispaniæ montes secessit, & ibidem paruo in monasterio magnæ sanctitatis vitam exegit: ibiq; ne ocio marcesceret, viris ex Hispania accitis linguæ Arabicæ peritissimis, librum Alchoranū egregio stilo in nostrā trāstulit linguam, ipsiusq; mendacia veris ac variis rationibus & argumentis refellit.

An. Christi
1412.

nomini primi, vltioris Hispaniæ Regis filius, per hoc idem tēpus p̄tēxtu matris Leonore, Petri Aragonū Regis filiē (vt diximus) in regno Aragoniē Comitatuque Barcinonę successit 3. nonas Septēbr. 1412. quo die coronatus fuit. Princeps omni virtutū genere cumulatifsimus, ab omnib. Hispaniē populis merito celebratur. Martino. n. Aragonū Rege auunculo suo mortuo, ab Aragoniē magnatib. per legatos accitus est, vt regni titulū & coronā acciperet. Leonorā Alburquerqui Comitis vltioris Hispaniē admodū diuitis filiā vxorem duxit, ex qua sc̄elicissima orta est proles. Quinq; enim ei filii nati sunt omnib. nature donis p̄stātes: Alfonsus qui patri omnib. successit in regnis, itaq; virtute ac proprio labore Neapolitanū regnum adeptus est: Ioānes qui p̄tēxtu vxoris Blācē Nauarrā obtinuit: Hēricus equitum S. Iacobi ordinis magister: Sanctius qui Alcātare & Calatrauē militiē p̄fecturas gessit: & Petrus qui Neapolitano bello periit: Filia quoq; duē, Maria quę nuplit Ioāni Regi Castellę, & Leonora quę vxor fuit Eduardi Portugallię Regis. Sigismundus Imperator his tēporibus in Hispaniam venit, vt schisma iā diuturnum Ferdinandi ope & consilio adiutus tolleret. Sed Benedictus decimus tertius papa in sua permansit pertinacia, & ex oppido Perpiniāno in Insulam Penisculæ apud Valentiam se recepit. Tunc Sigismundus ex Hispania ad imperium reuersus est. Ferdinandus vero Barcinonam venit, hinc in Aragoniam proficiscens, in Equalato oppido à vita decessit, secunda Aprilis, anno Christi 1416. ætatis vero 43. qui sepultus est in monasterio Populeti. Leonora autem vxor in vltiorē rediit Hispaniam, monasteriumq; S. Ioānis dominarū, Methimne (quę vulgo *del Campo*) cōdidit, vbi p̄sanctē vixit annos 19. & diē clausit quinta Ianuarii, anno Domini 1435. Alfonsus Ferdinādī Aragoniē Regis filius iure primogeniturę paternum regnum obtinuit. Hic bellicarum rerum gloriam pacis laudibus p̄ferens, ad regnum Neapolitanum animū adiecit. ad quod magna classe deuectus, p̄fectum arcis maritimæ ad prodicionem pellexit. inde contra Renatum eiusdem Neapolis Regem exercitum mouens, Neapolitanam vrbem longa & durissima obsidione adeo fatigauit, vt multi fame & inedia perierint. Tandem noctu per cuniculum furtim militibus intromissis, vrbem cepit, ac breui tempore proceribus domitis, vniuersum regnum in suam potestatem redegit. Hic sine controuersia regum principumque omnium quos nostra ætas tulerit, & sapientissimus & fortissimus habitus est. Rex inter voluptates moderatus, inter adulatōres firmus, inter vana pleraque principum exercitia, doctrinæ studia haud omisit. Eius facta & laudes Laurentius Valla & Bartholomæus Faccius, duo p̄stantissimi viri fideque dignissimi, facundissime scripta reliquerunt. Vxorem duxit Alfonsus Mariam, Henrici Castellæ Regis patruī sui filiam, ex qua nullam prolem suscepit. Ex concubina autem filium genuit Ferdinandum, quem primum Calabriae ducem, & in Apuliae regno ex testamento moriens hæredem instituit. Habuit filias duas, Mariam & Leonoram, quarum prior vxor fuit Marchionis Ferrariæ, posterior filii Ducis Sueffani. Obiit Alfonsus Neapoli in Castro nouo, 27. Iulii, anno Christi 1458. ætatis suæ 65. Per hoc idē tempus mortuo Penisculæ Petro de Luna qui dicebatur Benedictus papa decimus tertius, duo Cardinales Egidii cognomento Munyos, Barcinonensem Canonicum, genere nobilem, pontificem deligunt, Clementemque octauum appellant, qui statim Alfonsi Regis hortatu & Cardinales creauit, & fecit quæ à pontificibus fieri consueuerunt. Verum quum Martinus papa quintus in gratiam cum Alfonso rediisset (erant enim hostes prius) iubente Alfonso Egidius statim omnia pontificatus iura deposuit. Erga quem clementia ac benignitate Martinus postea vsus, eum Maioricensem episcopū declarauit. Cardinales autem ab Egidio creati, sponte Cardinalatu se abdicarunt. Nicolaus Euboicus Saguntinus Episcopus, per hoc tempus, non minus Græcis quam Latinis literis eruditus, floruit. Alfonsus Borgia, natione Catalanus, patria Valētinus, iisdem temporibus papa creatus est, Calixti tertii nomine sibi imposito. Vir fuit magni cōsiliū, & vtriusque iuris peracutus doctor. sedit annis tribus, ac mē-sibus totidem, diebus sedecim. Ioannes Mena, Hispanorum poetarum celeberrimus, clariuit sub Ioanne secundo. Scripsit metro Hispano opus varium, omnique eruditionis genere refertū posteritatiq; adeo admirandum, vt non iniuria inter tot poetas Castellani vatis cognomētum meruerit, quod & elegantissima eius carmina luce clarius indicant.

Henricus IIII.

1454. **H**ENRICVS eo nomine quartus, Ioannis principatu finito, in regno Castellæ patri successit anno salutis humanæ 1454. ætatis suæ 31. Blancam Ioannis Aragonum Regis filiam matrimonio sibi iunxit, eaque dimissa Ioannam Eduardi Portugalliæ Regis filiam superduxit: quæ dubium pepereritne, an sibi puellam Isabellam supposuerit, quæ vulgo pro Re-

pro Regis filia colebatur. Hic sobrino suo Regis Portugalliæ filio, qui patri successurus erat, Isabellam eius filiam collocauit. Sed soror Henrici Isabella fuasuo quorundam principum, clam fratre, à Ferdinando Ioannis Aragonum Regis filio in vxorem duci curabat. nam rumor erat, Isabellam quæ filia Henrici putabatur, à matre fuisse suppositam, quum satis constaret, Henricum genitalibus esse debilem, neque per naturam patrem fieri posse. Et sic Ferdinandus, mortuo Henrico absque liberis. cum coniuge Isabella Henrici sorore regno Castellæ potitus est. Ioannes filius Alfonsi, qui per idem tempus in Portugallia regnum paternum obtinebat, filium habuit Alfonsum, qui viuente patre Isabellam Ferdinandi eo nomine quinti Regis Castellæ filiam duxit vxorem. qui Alfonsus adhuc spõsus, dum pertinacius equum currendo vrgeret, ex eo delapsus infelicitè interiit. Quapropter Ioannes pater eius sine liberis decessit. Cui successus est Emanuel, ex prole regiæ genitus, & eidem Regi Ioanni cognationis arctissimo vinculo coniunctus, qui Isabellam supradictam viduatam duxit vxorem. Quæ quum Cæsaraugustæ Michaellem filium peperisset, subinde magno dolore partus obiit mortem. Michael autem nõdum annos duos attigerat, cum Granatæ Bæticiæ è viuis sublatus est. Cæterum Ferdinandus ad retinendum Emanuelis Regis affinitatem, ei Mariam filiam, sororemque supradictæ Isabelle missis legatis in matrimonium dedit. Ioannes cognomine secundus, Ferdinandi superioris Regis Aragonum secundo genitus, Alfonsique prædicti frater, decedente Alphonso sine legitimis filiis, in regnis Aragoniæ, Siciliæ, cæterisque principatibus citerioris Hispaniæ per hoc tempus successit. Hunc principem præclaræ & eximiæ bonitatis fuisse tradunt, & Christianæ religionis præcipuum assertorem, clementia insuper animique magnitudine præcellentissimum. Qui annum agens fere vigesimum (vt diximus) Blancam Caroli Nauarræ Regis filiam duxit vxorem, ex qua filium nomine Carolum habuit qui patre adhuc viuente satis excessit, & filias duas: Blancam quæ nupsit Henrico Castellæ principi, Ioannis secundi filio, cum quo deinde diuortium fecit, illius experta naturæ defectum, & in Nauarram reuersa paucis diebus decessit ab humanis: & Leonoram Gastono Comiti Foxano collocatam, quæ mortuo patre, Nauarræ regnum hæreditario iure cõsecuta, post dies 15. quibus regni administrationem sumpserat, diem clausit extremum. Ob temporis breuitatē Galtonus in serie regum non ponitur. Defuncta Blanca coniuge, Ioannam Federici Almirantis Castellæ filiã duxit, ex qua totidem genuit liberos, scilicet Ferdinandum qui patri in regnis successit, Ioannam quam Ferdinandus Neapolitanorum Rex duxit vxorem, & Marinam quæ nata paucis diebus obiit. Ex pellice autem Castellana progeniuit Ioannem qui Archiepiscopus fuit Cæsaraugustanus, & Alfonsum ducem Villæformosæ. Ex fœminâ item Nauarra suscepit Ferdinandum & Mariam, qui puerilibus annis è vita migrarunt, & Leonoram Comitem Lirini, quæ nupsit Ioanni Comestabili Nauarræ, & Alfonsum qui paruus defunctus est. De principe isto plurima & prope infinita referuntur summæ virtutis monumenta, quæ breuitati studentes omittimus. Tandem de Deo atque hominibus benemeritus, deficiens in senectute bona, Ferdinandum filium iam vltioris Hispaniæ regem, in regnis Aragoniæ & Siciliæ cum Isabella, Henrici regis sorore, vxore hæredem dimisit, obiitque felicissimus rex Ioannes in ciuitate Barcinonensi 19. Ianuar. anno Saluatoris Iesu Christi 1479. Phœbus filius Ioanis, filii Gastoni & Leonoræ regis Nauarræ, in regno successit Nauarræ, & rex fuit 4. in ordine prædicti regni. Quo sine prole decedente, Catharina eius soror Ioannis filia in regno successit, fuitque matrimonio copulata Ioanni Alberto, olim Nauarrorum vltimo regi, qui propter schismaticum fauorem regno priuati fuerunt à Iulio secundo summo pontifice, & dominationi Castellæ regni vnito.

Ferdinandus V.

Ferdinandus eo nomine quintus, Ioannis Aragonum regis vnicus filius, prætextu vxoris Isabelle adhuc adolescens, patreque viuente, mortuo Henrico, Hispaniæ vltioris rex efficitur anno salutis humanæ 1477. & Ioanne rege patre defuncto, non solùm regni Aragoniæ, sed in plerisque regnis principatū obtinuit. Qui paribus auspiciis cum coniuge administrabat omnia, & partem Bæticiæ quam Granatam vocant, à Mauris septingentos octoginta annos occupatam receperunt, pulsisque Sarracenis & Machumetica superstitione, templa Deo Opt. Max. condiderunt anno Christi 1492. & de omni regno tandem cum magna nominis gloria triumpharunt. Vnde Ferdinandus Catholici cognomen sortitus fuit. Hic apud Granatam Sanctam fidem ciuitatem construxit. Fortunatas Oceani meridionalis insulas anno domini 1490. regno Hispaniarum addidit, quæ admirandæ fertilitatis esse perhibentur. Adhæc insulæ quatuor proximæ, videlicet S. Saluatoris, Sanctæ Mariæ Conceptionis, Ferdinandæ, & Hispaniolæ, anno Christi 1493. per Christopho-

An. Christi.

rum Columbum, Hispanæ classis imperatorem, in India extra orbem in Oceano sparſæ, inuentæ & captæ fuerunt: & quo Romanorum arma olim penetrare non potuerunt, illuc hodie Hispanorum peruenit victoria, vt Petrus Martyr & alii quidam fuſſime narrant. Iſabella itaque regina ex Ferdinando vnicum filium Ioannem peperit, cui Margaretam de Auftria, Maximiliani Imperatoris filiam, collocauit: ſed hic nulla ſuſcepta prole, ſuperſtitibus parentibus, diem clauſit extremum. Habuit filias quatuor: Iſabellam quæ nupſit Alphonſo, Ioannis Portugalliæ regis filio, quo vita defuncto, Emanueli regi Portugalliæ cõiuncta fuit: Ioannam quam Philippus Magnus Archidux Auftriæ, Dux Eduorũ ſeu Burgundionum, Comesque Flandrenſium, Maximiliani Imperatoris filius vxorem duxit: Mariam quæ poſt mortem Iſabellæ ſororis ſuæ, nupſit Emanueli, vt diximus, Portugalliæ regi. Quarta vero & vltima fuit Caſtharina, quæ Arturo Angli regis filio nupſit: ſed mortuo Arturo, Henrico Regi tradita fuit, qui ex ea Mariam filiam habuit, quæ adhuc innupta viuit, iam nunc autem electa Regina Angliæ. Ex pellice autem Ferdinandus genuit Alphonſum, Cæſaraugustæ & Montis regalis Archiepiſcopum. Ferdinandus itaque mortua Iſabella coniuge, vltioris Hispaniæ regina, quæ omnibus ingens ſui deſiderium reliquerat, quum 27. regnaſſet annis, aliam nomine Germanam, Ducis à Nabona filiam duxit vxorem, & ad regna Aragoniæ ſe conferens, Neapolim petiuit, in vltiore Hispania relicta Ioanna eius primogenita, cum Philippo viro ſuo regnante iure hæreditario. Sed Philippo defuncto, in Hispaniam rediens, gubernationis nomine cum Ioanna filia regina imperium recuperauit, atque ibidem ab humanis exceſſit 22. Ianuarii, anno Chriſti 1516. cuius corpus vna cum Iſabella vxore Granatam ciuitatem detulerunt. Et ſic Aragonum regnum ſuæ diuturnitatis finem accepit, poſtquam ſub 25. regibus, 604. annis regnatum fuit, quorum iterum nomina & tempora ſubiicere placuit.

Aragoniæ regum Epilogus.

1	<i>Ennicus Ariſta</i>	annis 7.	14	<i>Iacobus i.</i>	annis 55.
2	<i>Garcias Ennicus</i>	annis 10.	15	<i>Petrus iii.</i>	annis 10.
3	<i>Sanctius Garcias i.</i>	annis 46.	16	<i>Alphonſus iii.</i>	annis 6.
4	<i>Garcias Sanctius.</i>	annis 18.	17	<i>Iacobus ii.</i>	annis 35.
5	<i>Sanctius Maior, ii.</i>	annis 44.	18	<i>Alphonſus iiii.</i>	annis 8.
6	<i>Raymirus i.</i>	annis 46.	19	<i>Petrus iiii.</i>	annis 52.
7	<i>Sanctius iii.</i>	annis 35.	20	<i>Ioannes i.</i>	annis 9.
8	<i>Petrus i.</i>	annis 6.	21	<i>Martinus</i>	annis 13.
9	<i>Alphonſus i.</i>	annis 24.	22	<i>Ferdinandus i.</i>	annis 6.
10	<i>Raymirus ii.</i>	annis 19.	23	<i>Alphonſus v.</i>	annis 42.
11	<i>Raymundus cum Petronilla</i>	annis 15.	24	<i>Ioannes ii.</i>	annis 27.
12	<i>Alphonſus ii.</i>	annis 34.	25	<i>Ferdinandus ſecundus</i>	annis triginta
13	<i>Petrus ii.</i>	annis 25.		<i>ſeptem.</i>	

Franciſcus Ximenes, ordinis Minorum Cardinalis, & Archiepiſcopus Toletanus, his temporibus ſtudium Complutense ſuis ſumptibus inſtituit & dotauit. Emanuel rex per hæc tempora Portugalliam regebat, qui plures inſulas ab hominibus nunquam habitatas inuenit, & vſque ad Æthiopas peruenit. Hic (vt diximus) Mariam Ferdinandi & Iſabellæ filiã duxit vxorẽ: poſt mortẽ cuius, Ioãnes eius filius in paterno regno ſucceſſit. Filios habuit Emanuel ex Maria Ioannem, Lodouicum, Ferdinandum, Alphonſum qui Cardinalis fuit Portugalliæ, Henricum, Eduardum, & Iſabellam quæ coniunx fuit Caroli Imperatoris regis Hispaniæ, & Beatricem conſortem Ducis Sabaudiæ. Habuit etiam Emanuel vxorẽ aliam, mortua Maria, nomine Leonoram, filiam Philippi regis Caſtellæ, ſororemque prædicti Imperatoris, ex qua illi nata eſt Maria quæ adhuc innupta manet. Leonora vero poſt mortem Emanuelis, Franciſco Gallorum Regi fuit collocata. Rodericus ex Borgia gente nobiliſſima Valentia ortus, per hoc tempus ſupremum pontificatum adeptus eſt, Alexander papa eius nominis vi. agnominatus, vir magni animi & prudentiæ recolendæ, ac beatiffimæ memoriæ auunculi ſui, Calixti papæ i i. ſemper æmulator.

Philippus.

PHILIPPVS, magnus Eduorum ſeu Burgundionum Dux, Archidux Auftriæ Comesque Flandrenſiũ, Maximiliani Imperatoris filius, prætextu Ioannæ vxoris ſuæ, mortua Iſabella

Iſabella

Isabella Ferdinãdi cõsorte, regna vltioris Hispaniæ obtinuit anno à partu virginis 1504. Hic filios ex vxore duos genuit, Carolum Imperatorem nunc fœliciter regnantem, regemque Hispaniarum, & Ferdinãdum regem Vngariæ & Boemiæ: & filias quatuor, Leonoram quæ coniunx fuit Emanuelis regis Portugalliæ (vt diximus) quo mortuo, Francisco Regi Franciæ copulata est, & Catharinam quæ consors fuit Ioannis regis Portugalliæ, & Isabellam quam in vxorem duxit Christiernus Daniæ & Noruegiæ Rex, & Mariam quæ nupsit Ludouico Hungariæ Regi. Hic Philippus quum annis duobus regnasset, occubuit, & Ioãna eius consors vna cum patre Ferdinando regnum obtinuit, vt scripsimus. Ioãnes huius nominis tertius, Emanuelis filius, per hoc tempus regnum Portugalliæ obtinuit, qui ex Catharina vxore genuit Ioannem qui in vxorem duxit Ioannam Caroli Imperatoris & Isabellæ filiam & Mariam quæ nupsit Philippo Hispaniarum Principi, & Valisoleti diem clausit extremum, relicto filio Carolo infante.

Carolus.

CAROLVS Romanorum Imperator, Philippi filius, nunc fœliciter regnans, mortuo Ferdinando, vna cum eadem Ioanna matre sua Hispaniarum regnum accepit anno humanæ salutis 1516. à condita Hispania 3690. à diluuiõ magno Noe 3833. & à creatione mundi, secundum Moysen & Berosum, 5489. Hic vxorẽ duxit Isabellam Emanuelis Portugalliæ regis filiam, ex qua Philippum Hispaniæ principem in oppido Pincia, quod Valisoletum, vulgo *Valladolid* vocant, anno domini 1526. die Martis, 10. Cal. Iunias, cum ingenti lætitia totius Hispaniæ genuit. Is Mariam Ioannis Portugalliæ regis filiam duxit vxorem, ex qua filium habuit Carolum, vt diximus, ex cuius partu post quatrimum ipsa decessit: alter filius nomine Ferdinandus, qui puer decessit, non sine summo dolore parentum, & totius Hispaniæ lachrymis, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo quinto. Habuit & Carolus Imperator ex Isabella vxore filias duas, Mariam quæ locata fuit Maximiliano Bohemiæ Regi, Ferdinandi Romanorum Regis filio, & Ioannã quæ nupsit Ioanni Portugalliæ Principi. De rebus itaque Caroli quas fœliciter gerere nostris temporibus perseuerat, plurimi scripserunt, & quæ posthac gesturus est, Deo fauente, in eius historia in lucem largissime & merito proferentur in posterum.

Regum Hispanorum Francisci Taraphæ Finis.

BREVIS RERVM A PHILIPPO SECUNDO CATHOLICO REGE GESTA- RVM DESCRIPTIO.

PHILIPPVS eo nomine secundus Hispaniæ Rex Caroli quinti Imperatoris Romanorum Augusti filius vnicus, & omnium eius regnorum ac principatum hæres in Hispania natus & educatus, Rempublicam patris mandato iuuenis admodum adiit, eamque prudētissime fœlicissimeque summa cum nominis sui gloria gessit hætenus, & etiamnum administrat. Vxores duxit omnino quatuor. Quarum prima Maria, Ioãnis tertii Lusitanorum Regis filia, paulo post quam Carolum Principem in ætatis deinde flore sublatum enixa fuisset, è viuis excessit. Huic alteram eodem nomine coniugem superduxit, Henrici Britanniæ regis octauæ filiã, qua cum Angliæ regnum in dotem obtinuit. Sed quum illa partim ætatis ingrauescentis vitio, partim animi mœrore variis ex malis concepta oppressa, mature sine prole decederet: Elisabetham Henrici Gallorum Regis filiam natu maiorem, pace cum eo constituta, vxorem duxit, ex qua filias duas genuit etiamnum superstites. Hac demũ etiam in facta concedente, neptem Austriacam, ex Maria sorore & Maximiliano II. patruele, Romanorum Imperatore progenitam, consensu Pontificis Maximi in matrimonium accepit. Hæc illi Carolum Laurentium, festo S. Laurentii die peperisse dicitur, & plures in posterum liberos paritura speratur. Duo longinqua Belgium versus itinera suscepit: alterũ per Liguriam, Insuæbriam, & Germaniam superiorem, tum quum ad Belgii principatum euocaretur à patre: alterũ per Britanniam, cum eius gentis heredem Mariam vxorem duceret: & eadem pene via qua venerat, in Hispaniam rediit, continua fœlicitate inter proficiscendum vsus. Post cuius postremum è Belgio discessum qui anno 1559. contigit, in Hispania, 1559.

regnum suorum meditullio quodam & centro, deinceps assidue mansit, & transmarinas
 provincias per legatos rexit. Est autem Philippus huius tempestatis princeps non tantum
 potentissimus, sed etiam virtute rebusque gestis clarissimus. Moribus ingenioque mansuetus,
 in pauperes egregie liberalis, eos praesertim qui pietati & Ecclesiasticae disciplinae praeter
 ceteris diligenter incumbunt. Pacis & iustitiae studiosissimus, Catholicae Romanae religio-
 nis obseruantissimus, eiusque propagator & illustrator maximus. Hac ille de causa, cum a-
 libi multa salubriter ex sacro sancti Tridentini Concilii praescripto constituit, tum in Bel-
 gio tres Archiepiscopatus, Episcopatus vero complures erexit, eosque viris lectissimis &
 virtute doctrinaque praestantissimis regendos dedit. Ac ne quod ab haereticis Ecclesia de-
 trimentum caperet, latus pridem a Carolo quinto patre de religione leges serio custodiri
 mandauit: in fontes autem & refractarios non semel grauius animaduerti curauit. Angliam
 quoque quae Herico & Eduardo regnantibus a Catholica religione defecerat, quam prin-
 cipatum in eo regno per Mariae nuptias obtineret, Ecclesiae gremio restituit. Ad haec quam
 multas subinde religiosorum hominum colonias ex orbe nostro in Barbaras nationes de-
 duxerit, tum delectos etiam aliquot patrum Societatis greges qui sub salutifero Iesu no-
 mine mirifice coaluerunt, & ingentibus pro catholica fide susceptis laboribus longelate-
 que non ita pridem inclarescere ceperunt, in Floridam, Mexicanam, Peruanam, aliasque
 noui orbis provincias, religionis propagandae gratia misit. Quam ad rem eius permisso ac
 voluntate locis aliquot opportunis Collegia mox erecta fuerunt, & indies complura fun-
 dantur. Iuuentutis praeterea curam egregiam habuit, ut ea literis & moribus incorruptis-
 simis a prima statim aetate diligenter imbueretur. Hinc in singulis Episcopatibus Belgii
 ex S. Tridentini Concilii decreto seminaria quae vocant, aut scholas institui iussit. Nouam
 apud Duacenses Academiam, omnium disciplinarum genere refertam, amplissimis priui-
 legiis & honorariis propositis condidit, ut iuuentus una cum literis & pietate, Gallicum i-
 dioma cuius in Belgio permagnus est usus, intra suas provincias, minore sumptu tutoque
 perdisceret. Auxit & Louanensem Vniuersitatem professionibus variis. Huc etiam
 pertinet, quod Typographiam, literarum altricem & conseruatricem, ab omni prauo-
 rum hominum corruptela in Belgio asseruit, eamque per probos & idoneos tantum ex-
 erceadam auctoritate publica sanxit. His Plantinum, hominem in primis industrium, &
 de literis optime meritum proposuit. e cuius officina, regis eiusdem beneficio, nuper in
 lucem prodierunt Complutensia Biblia quinque linguarum, non recusa solum ornatus,
 sed & Syriaco testamento, variisque doctorum hominum commentariis egregie locu-
 pletata. His aliisque multis artibus & rationibus quas breuitatis causa nunc omittimus, Re-
 publicam in pace constituit, & florentissimam efficere conatus est. Bella vero complura
 quemadmodum ex usu tantum & necessitate publica suscepit, sic etiam felicissime, sed
 per legatos ut plurimum, gessit. In Gallico quod primum & difficilimum duxit, caesis ad Sa-
 etoquinum, Greuelingam, & Dunkerkam multis hostium millibus, & praecipua nobili-
 tatis parte capta, Regem Henricum ad aequas pacis condiciones compulit, easque noua
 cum ipso affinitate contracta firmavit. Huius auspiciis arcem Africae munitissimam
 quam vulgo del Peuol di velez adpellant, Garcias Toletanus maris Praefectus intra pau-
 cos dies Turcis eripuit, impositoque firmo praesidio, tutam a piratis Hispaniam reddidit.
 Felicitate & Latio pro rege bellum Albanus Dux intulit, ut Taurinis Suesanus: sed
 quam deinde pacem Philippus Rex non inuitus admisit. Memingem praeterea, Balea-
 rium insulam, Metymnecelo duce a Turcis recepit, & arce firmissima muniuit, quae ta-
 men, expugnata mox ab hostibus classe, rursus amissa est. Res Melitenses Turcarum
 armis vehementer afflictas, & pene deploratas, opportuno subsidio misso non recreauit
 solum, sed aetis in fugam hostibus ab interitu vindicauit. Mauros etiam in Batica tumul-
 tuantes domuisse prospere dicitur. Post exortum deinde Cyprium bellum coniunctis ex
 sacro foedere cum Venetis & Pontifice Maximo viribus, Ioanem Austriacum fratrem in
 Turcas qui classem in Corinthiaco sinu numerosam habebant, ire iussit. Is hostes nihil ta-
 le metuentes fortiter aggressus, memoranda ad omnem posteritatem victoria pene prius
 oppressit, quam aduentare crederetur, & vniuersa fere classe partim capta, partim depre-
 sa caesisque multis hostium millibus. Turcas totius maris imperio exiit. Accidit insignis haec
 pugna pridie Nonas Octobris anno Christi 1571. Eodem porro mense post biennium, dum
 inter se Mauri de regno contendunt, Illustrissimus Princeps Austriacus, a fratre cum va-
 lida classe missus in Africam, nullo prohibente, Tunetum, regni caput, ingreditur, & in
 deditionem accepta Bisarta, firmoque munita praesidio, Muleasem iuniorem legitimum
 haerodem in regno confirmat, Amidam vero tyrannum cum vxore & liberis in Siciliam
 captiuum abducit. Haec victoriarum Philippi summa, hi trophaeorum cursus fere perpe-
 tuus

ruius fuit: quem tamen ipsum (vt nihil in humanis est firmum) aduersi subinde casus inter-
 ruperunt. Nam vno & eodem anno, patrem, amitas duas, & cōiugem, vna cum regni Bri-
 tannici insignibus amisit. Tunetani regni possessione, post annū quam illud ceperat, euer-
 sa Turcarum armis Gouleta (quod vnicum Africæ propugnaculū inuictum credebatur)
 exclusus eiectusq; fuit. In hæreditariis quoq; Belgii prouinciis anno 1566. fædos, Inquisi-
 tionis Hispanicæ profligandæ prætextu, tumultus ab inquietis quibusdam hominibus ex-
 citatos, & horrendam rerum sacrarū cultusq; diuini profanationē expertus est: quos mo-
 tus tamen sexto demum mense præter omnium expectationem ita componi curauit a so-
 rore Margaritha (quæ tum iis locis cum imperio præsidebat) vt æterno silentio penitus
 obrui potuisse videri potuerint, nisi Ducis Albani nimia seueritas & Hispanorum militū
 intoleranda tyrannis cicatricē obductam post refricuisset, & exitiali fumestoq; bello quod
 multos iam annos (proh dolor) durat, occasionem dedisset. Is enim dux, regis sororis suc-
 cessor in Belgium missus, vbi pacatam regionē magnis stipatus copiis ingressus est, primū
 infirmas Geuzicorū motuū reliquias, partim iudiciorū seueritate, partim armis domuit:
 deinde præsidia locis opportunis aduersus vim omnem disposuit: postremo, secundis re-
 bus elatior factus, infausta tributa subiectis vniuersis frustra deprecantibus imperare per-
 tinaciter cepit. Vnde factū est, vt potior eorum pars atrocissimis Hispanorū militū iniu-
 riis grauissime exacerbata, defecerit prorsus, & omnem salutis & libertatis recuperandæ
 spem in armis posuerit. Quibus innumera proscriptorū & exulū multitudo, non ex ple-
 be tantum, sed etiam ex nobilitate Belgica sese coniunxit, & in his Auraicus princeps cum
 fratribus Nassouis principē locum obtinuit, qui magnas Germanorum copias in Gelriā,
 Brabātiā & Hannoniam fratri Ludouico qui Montibus, Hannoniorū primaria ciuitate,
 grauiter obsessus ab Albano tenebatur, mox adduxit. Sed quum Ludouicus à Gallis de-
 sertus tandē se dederet, & exercitus principis fusus fugatusq; esset, debellatū plane videri
 tum poterat, nisi quod infecuta deinde Mechliniæ Zutphaniæq; direptio, & iniusta Nar-
 deniū cædes cōtra pacta iusq; gentiū perpetrata, nutantes Hollandorū & Zelandorū ani-
 mos qui soli victoris exercitu superandi restabant, tot sociorū stragibus exacerbatos, ex-
 trema pro salute tentare compulerūt. Hinc igitur Albanus Harlemū, non perinde munitā
 Hollandiæ ciuitatem, post arctam septē mensium obsidionē atq; in ediam incolumitate
 ciuibus data vix tandem recepit. Alcmariam acriter oppugnatam non sine probro dese-
 ruit. Mittelburgum insuper, Zelandiæ caput, in hostium potestatem venit. Vario denique
 Marte, multis vtrimque datis acceptisq; cladibus, tum ab Albano duce qui mox in Hispa-
 niam inglorius cum ingenti præda reuersus est, tum ab eius successore Lud. Requesentio
 tentata res fuit. Interiectum quoq; de pace colloquium rege permittente, magnam bonis
 omnibus dissidii componēdi spem fecit: sed conatui non respondit euentus. Subitus por-
 ro Gubernatoris interitus reip. Belgicæ summam ad delectos quosdam ex ordinibus pro-
 ceres detulit, qui dum, recuperata per deditionem Ziriczea Zelandiæ oppido, motuum
 sedandorum consilia agitant, importuna seditione Hispani militis, nouis turbis inuoluuntur.
 Sed ne latius malum hoc serperet, Ordines pleriq; cum Auraico principe certis con-
 ditionibus pacem ineunt, & coniunctis viribus externi militis iugum excutere statuunt.
 Hoc animaduerso miles Hispanus qui paulo ante reip. hostis declaratus firmiora loca præ-
 sidio tenebat, primo Traiectum ad Mosam, deinde Antuerpiam, firmo Ordinū præsidio
 pridie firmatam, copiis quas vndiq; maximas celerrime pro tempore contraxerat, ex ar-
 ce inuadit, & ingenti hominū perpetrata strage diripit. In qua clade Antuerpiensi cæsa di-
 cuntur hominū ad nouē millia quingenti, submersa quatuor millia, idq; 4. Nouemb. anno
 1576. Hic quinquennalis ab Albano Duce relictī belli status, hæc plus quam tragica re-
 rum in Belgio facies erat, cum rex Philippus, vt Catholicum principem decet, tot tantisq;
 suorum calamitatibus finem imponere, & vires suas in Turcos Christiani nominis hostes
 perpetuos conuerrere desiderans, Ioannem Austriacum fratrem, militari gloria clarissi-
 mum, per celeres equos cum summa potestate in Belgium ablegauit. Vbi nunc pacandæ
 constituendæq; reipub. sedulam cum ordinibus operam nauare dicitur. Faxit misericors
 Deus, vt laudatissimus tum regis optimi, tum fratris illustrissimi conatus, fœlicem exitū,
 & Ecclesiæ Reiq; publicæ salutarē obtineat. Viuit etiamnum in Hispania Philippus, annū
 ætatis agens 51. & vt diu reip. præsit, optimi cuiusq; votis expetitur. De rebus eius in Ame-
 rica gestis, præter ea quæ supra scripsimus, nihil compertum habemus. Scribent alii co-
 piose in posterum, quæ summus hic Heros, ad Christianæ Reipublicæ salutem &
 dignitatem, æterna memoria digna gesserit. Nobis hæc pauca vel-
 ut digito demonstrasse, & historiæ studiosis
 delibasse sufficit.

IOANNIS VASÆI BRV.
GENSIS RERVM HISPANICA.
RVM CHRONICON.

REVERENDIS. ET SERENIS. PRINCIPI
ac Domino D. Henrico, S. R. E. TT. sanctorum quatuor coronatorum Cardinali, Infanti
Portugalliae, Archiepiscopo Eborensi, Alcobaciensis monasterii Commendata-
rio, & in regnis Portugalliae summo de fide Catholica cognitori, Do-
mino suo obseruandissimo, Ioannes Vasæus S. D. P.

CATONEM illum Censorium magnifice & praeclare testatur Cicero praecepisse, Princeps Amplissime, ita comparandam esse vitam nostram, ut non minus otii, quam negotii ratio nobis constare videatur. Voluit (opinor) vir grauisimus, tantam nos rationem ducere temporis, ut ne in ocio quidem ociosi essemus, sed in eo vel de priuatis, vel de reip. commodis semper aliquid animo tractaremus. Atque idem laudat P. Scipionem, eum qui primus Africanus est appellatus, quod dicere solitus esset, nunquam se minus esse ociosum, quam quum esset ociosus: unde delictet quia in ipso ocio de negociis cogitabat, adeoque nunquam cessabat, ut qua res aliis languore afferre solet, ipsam acueret. Horum ego virorum tam singularem ingenii praestantiam, sicut affirmare me imitatione consecutum esse, stultum ac temerarium iudico: ita non dissimulo, me laborasse semper, ut voluntate proxime accederem. Et negotii quidem mei rationem probe mihi constare arbitror, tum apud Celsitudinem tuam, tum apud alios, quibuscum haecenus vixi. Sed otii quamnam ratio à me dari poterit, quod adeo exiguum mihi suppetit, ut nullum verius quam modicum dici possit? Quid enim otii superesse potest homini totos dies in docenda iuuentute occupato? à qua functione si quid forte temporis superesse contingat, id totum cura domestica, discipulorum priuata interpellationes, corporis ac salutis necessaria cura consumat? Quorum ut nihil impediat, tamen ita nonnunquam animi à praelectione publica defatigatum, adeo nauseabundum reporto, ut cum libris ac priuatis studiis rationem aliquam habere, si maxime liceat, ne libeat quidem. Nihilominus si quid unquam vacui temporis mihi forte dies festi ac feriatifecerunt, id ne ociosum effluxisse videri posset, maximopere à me est elaboratum. Cuius rei fidem ut Amplitudini tuae facerem, & quod dico, reipsa comprobarem, praeter alia quae aliquando in lucem dabo si lucis usuram Deus Opt. Max. concesserit, hoc quoque conscripsi Chronicon rerum Hispanicarum, opus, ut mihi quidem videtur, non minus necessarium, quam laboriosum. Quod quibus de causis susceperim, posterius latius explicabo. Volui quidem, ut Hispanorum res gesta post-hac non Hispanice tantum, sed etiam Latine legerentur. Nam Latina leguntur in omnibus fere gentibus: Hispana suis finibus, quanquam non exiguis, sane continentur. Et consentaneum omnino videtur, ut res haec quas Hispani gesserunt, quemadmodum orbis terrae regionibus desiniuntur, sic omnibus gentibus innotescant, & quo manuum Hispanarum tela peruenerint, eodem gloria famaque penetraret. Quorum rerum maiestatem si dignitate orationis exaequare non potui, danda bonae voluntati venia est, quae in rebus magnis & arduis non solum laudatur, sed etiam profecto saepe censetur, praesertim quum ea scribantur, in quibus non tam stili venustas desideretur, quam fides historiae queratur. Hanc vero lucubrationem multis nominibus sacratissimo tuo nomini, Serenissime Princeps, dedicare constitui. Primum enim quum ante annos tredecim, relicta Salmanticensi Academia praeclarissima, repudiatis aliis conditionibus non penitentibus, me in fidem & clientelam tuam tradidissem, quid minus alienum, quam cui vitam, cui fortunas meas credideram, eidem etiam vigilias & labores meos literarios commendare? & cui vitæ subsidia deberem, eidem & lucubrationis huius patrocinium acceptum ferre? Quid? quod futurum confidebam, ut quum me tantillo ocio quod succisuius horis corradere potui, non omnino cognouisses usum otiose, quae tua est erga studiosos humanitas, uberiorem otii copiam mihi esses aliquando factururus. Sed postquam res mea ita tulerunt, ut Salmanticam ab Academia Senatu honesta conditione vocatus redirem, multo magis visum est mihi officium meum, ut opus tuis auspiciis atque in familia tua lucubratum, Amplitudini tuae nuncuparem, quod tum demum nouis me beneficiis cumulasti. Nam quamuis operam meam vilem esse iuuentuti Lusitanae iudicares, ac proinde discessus meus tibi submolestus esse videretur, tamen cum ita rationibus meis conducere tibi significarem, non modo solita atque usitata benevolentiae significatione, sed etiam munere donatum me dimisisti, & ne me credereris à familia tua penitus alienauisse, filium etiam meum natu maximè in fidem & clientelam tuam adoptasti. Cuius ego beneficii magnitudinem, nisi etiam absens grata memoria prosequerer, ut mortaliū ingratus omnium, merito indignus omni beneficio iudicaret. Praeter-
ea quum

In quibus soleas Theologicis studiis historia lectionem admiscere, ne vlla te fastidia possint ab assiduo studio diuellerē, non ingratum me Celsitudini tuæ facturum arbitratus sum, si ab ipsis primordiis cōpendio tibi proponerem Hispaniæ tuæ res gestas & inçlyta facta, quam tu inter alios Principes peculiariter nobilitate, dignitate, virtutibus, exornas, amplificas, illustras. Postremo aut ego vehementer erro, aut nulli omnino Principum Hispaniæ poterat hoc opus conuenientius nuncupari, quam tibi Princeps sacratissime. Quid enim magis decebat, quam eam Chronici Hispaniæ partem quæ de hæreseon duersarum tractat extirpationibus & fidei Catholica stabilimentis, summo de fide Catholica in istis Portugalliæ regnis ac ditionibus iudici dedicare? de sanctis illis episcopis & vere pastoribus, antistiti sanctissimo, & veteribus illis (absit adulationis suspicio) iure comparandos? de antiquis Conciliis & ecclesiasticis statutis, ei præfuli, cuius in hoc omnes vigiliæ, omnes cura & sollicitudines incumbunt, ut grex ei commissus quam maxime ad veram illam primitiuæ ecclesiæ pietatem componatur? de principibus religiosissimis, Principi vere religionis obseruantissimo? Adde quod hic reperies, amplissime Domine, non tam quod imitare, quam quod imitatum abs te merito gaudeas. Nam quod initio Pontificatus tui synodum Bracara omnium illius diocesis sacerdotum conuocasti, & ecclesiasticam disciplinam aliorum vel negligentia vel conniuentia labascentem, in integrum, quoad eius fieri potuit, restituit: hoc habes Lucretii, S. Martini, & aliorum eiusdem sedis sanctissimorum præfulum, ut de reliquis taceam. Quod Iudaicam perfidiam tam constanter oppugnas: hoc Sisebuti Regis Christianiss. Quod cuius heretica prauitati tam capitale bellum indixisti: hoc S. Leandri, S. Isidori, S. Alfonsi, hoc aliorum præfultorum, quorum Hispania tum sanctitate gloriatur, tum meritis adiuuatur. Quod Bracara collegium instituiti, in quo pueri gratuito bonis literis & probis moribus imbuerentur à teneris, atq; idem tam Eboræ tanto studio ac diligentia moliris maximo reip. bono, neque minore aliorum episcoporum exemplo: hoc quoque habes S. Isidori, ne recensendis aliis prolixus sim. Quod tanta cura & sollicitudine semper adnixus es, ut qui te duce Deo militant sacerdotes, eam seruent vitæ castitatem, quam in suscipiendo tanto sacramento professi sunt: hoc sancti & venerabilis episcopi B. Montani Toletani præfuli, cuius in eare diligentia miraculo diuinitus comprobata est. Quod diocesi tuam ipse perlustras, quam in familia tua multos habeas integritate & eruditione præstantes viros, quorum in eare vicaria vitæ opera possis: hoc post alios S. Giraldi, qui in eo munere vitæ quoque perfunctus, à visitatis oribus ad visendos angelicos choros felicissime demigravit. Quod quoties à negotiorum strepitu secessum queris, omnis animi tui voluptas sit inter monachos religiosissimos versari: hoc Helladii episcopi, cuius sanctitatē Toletana veneratur & colit ecclesia. Quod viduas, pupillos, omnes ex a quo pauperes tam proluxa benignitate prosequeris: hoc præter venerabiles episcopos, etiam Ricardi, Sisebuti, & aliorum pietissimorum Regum. Quod ad ea quoq; descendis, ut in ecclesiis tibi subiectis altaria niteant, sacraria sint munda, vasa luculenta, liturgia & officia ecclesiastica quam decentissime & quam deuotissime peragantur, quodq; tibi sit in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita: quam laudem in sacerdote Christi ipse quoque D. Hieronymus magni aestimat: hoc habes venerabilis Conantii episcopi, quo præceptore D. Fructuosus ad tantam profecit sanctitatem, hoc B. Eugenii, ut de cæteris sileam. Denique hic tu Princeps vere catholicus, plurima leges de Regib. Christianissimis non intucunda: hic Pontifex Christi vigilantissimus, de sanctissimis Hispaniæ episcopis permulta reperies, quæ non dubito, quin tanto tibi gratiorem huius operis lectionem efficiant, quanto singularibus virtutum exemplis impensius delectaris. Cæterum, ut nulla est in rebus humanis sincera voluptas, ita hic quoque rerum vicissitudines erunt, & nonnulla interuenient parum fausta de Regibus quibusdam, ut tim. hereticis, partim impiis & omni scelerum inquinamento pollutis, de paucis episcopis, de pastoribus verius quam pastoribus, de luctuosa illa Hispaniæ clade, quæ lectionis quidem voluptatem imminuent, sed saluari doctrina, & vtili in posterum, si saperemus, exemplo docebunt, quod non minus vere quam eleganter D. Hieronymus, peccatis nostris barbaros fortes esse. Accipe igitur, Sereniss. Princeps, à cliente tibi deuotissimo munusculum, non auctoris nomine, sed eorum qui in illo describuntur, commendabile. Quod quam aliis multis de causis serenissimo tuo nomini dedicandum censui, tum hac præcipue, ut te tibi tanquam penicillo depingerem, non quin sciam, quanto opere singularis tua modestia ab istiusmodi præconis abhorreat, sed quod omnium interesse censeam, ut talem te esse cognoscant. Siquidem virtus acrioribus ad imitationem sui stimulis nos excitat, quoties in illustri posita fastigio resulget. Dominus Deus qui te tot sanctissimorum Pontificum illustrauit exemplis, curriculo præsentis vitæ feliciter exaltet, cum eisdem immarcescibili beatitudinis laurea coronet, atque interim Serenissimam Amplitudinem tuam ad communem Christiana reip. utilitatem & sacrosanctæ fidei amplificationem quam diutissime seruet incolumem. Salmantica, X I I. Calend.

Iannar. Anno M. D. L I.

IOANNIS VASÆI BRV GENSIS RERVM HISPANICA RVM CHRONICON.

ANTEQVAM Chronicon ipsum aggrediar, operæ precium mihi facturus videor, si prius consilii mei rationem aperiam, de laudibus Hispaniæ atque antiqua administratione illius pauca quædam velut delibem, quæq; natalem CHRISTI præcesserunt, summam & compendio perstringam. Nam hæc, præterquam quod erant lectu non iniucunda, etiam non minimum habebunt momenti, tum ad cognitionem ipsius Chronici, tum ad alia multa, quæ malo in lectoris opinione ac iudicio relinquere, quam in oratione mea ponere. Faciam vero, quoad eius fieri poterit, brevissime: propterea quod Florianus à Campo, & Petrus Antonius Beuter, hæc partem prolixissime simul & diligentissime, quamvis sermone vernaculo, sunt prosequuti: tamen ita faciam, nisi me fallit mea de me opinio, ut non frustra videar post illos hunc laborem suscepisse. Laboravit in eodem argumento Latine Ioannes Gerundensis episcopus, & ita laboravit, ut minus necessaria futura fuerit hæc mea industria, si quam ille diligenter & erudite pleraque scripsit, tam emendate fuisset opus impressum. Sed ad ea quoque quæ ille pulchre ac doctè collegit, plurima addimus, quæ ipsum vel seculi vitio, vel librorum penuria sefellerunt, aut quæ alia quavis de causa perdita non putavit. Sed ad rem.

Quo consilio hæc scripserim.

CAP. I.

ATQVE alios quidem vel delectationis ratio, vel utilitatis illecebra, vel honoris cupiditas, vel virtutis amor impellit, ut animum ad alia atque altia studia adiungant: me vero nihil horum, uti me ad historiæ cognitionem darem, commouit, sed necessitas quædam pertraxit. Nam quum in patria mea pene puer, videlicet nondum exacto decimo octavo ætatis anno, ab amicis & propinquis docendæ iuventuti destinatus essem, tanti laboris impatiens, frequenter mecum rationem inibam, qua tam graue iugum comode possem abiicere. Tandem Louanium profectus, atque à Rutgero Rescio professore Græco, sed iis moribus, ea vitæ integritate, ea eruditione, ut merito studiosis ac bonis omnibus mors tanti viri lugenda sit, ab eo, inquam, benigne ac liberaliter hospitio susceptus, per speciem quidem literis Hebraicis operam dabam (nam hoc prætextu missionem consequutus eram) re vera tamen iuris prudentiæ totus vacabam, neque omnino infeliciter, ut mihi quidem videbar. Sed institutum illud interrupit Hispanica profectio, quam Nicolao Clenardo incitatore ac socio, D. Ferdinandi Colonis auspiciis suscepi. Vbi tribus annis partim in aula Isabellæ Augustæ, tractandis Proregis Indiarum Occidentium negociis, partim Hispali in numerosissima Bibliotheca Colonica consumptis, tandem Salmaticam profectus, ad intermissa legum studia, velut postliminio reuersus sum, inuitatus illuc honesta conditione à clarissimo viro Francisco à Valle Prætoro Antwerpiensi, cuius tum filius Salmanticensis Ecclesiæ Prioratum (sic enim appellant) tenebat, adolescens longiore vita dignus. Sed rursus tam opportuni patroni mors importuna sic vitæ meæ rationes conturbauit, ut necessario mihi fuerit, interrupto studiorum cursu, publicæ professionis munus capeffendum. Nondum tamen leges desideratas ita abdicaueram, quin ad eas aliquando mihi redeundum sperarem, vsque dum Serenissimus Princeps, & Reuerendissimus Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Henricus, Portugalliæ Infans, misso Salmaticam ad id Nicolao Clenardo, me ad suscipiendam Bracarenfis iuventutis erudiendæ provinciam vocauit. Ibi tum ea mihi res in religionem versa est. Itaque iam omne sequendarum legum consilium deposui, ratus in fatiis meis esse, vel potius Deo cuius admirabili prouidentia gubernantur omnia, ita visum, ut in munere cui pene puer destinatus fueram, consenescerem. Proinde ab omnibus aliis rebus cogitationes meas, curas, consilia, studia ad hoc obeundum munus contuli, id vnum spectans, ut quam Spartam nactus essem, pro mea virili exornarè. Quod quanto cum fructu factum sit hæcenus à me, penes alios esto iudicium. Porro quum in hoc officii genere tantum sit tædii ac molestiæ, quantum, nisi qui expertus fuerit, non facile queat aestimare: ratio aliqua quærenda fuit, quæ mihi non voluptatem ac delectationem suppedicaret, sed tædia propulsaret, & alleuamentum aliquod succrescentibus laboribus præberet.

Ad eam rem historia mihi accommodatissima visa est, quæ præter innumeras utilitates quibus lectorem cumulat, animum quoque mirifica dulcedine demulcet. Hoc igitur vnicum lili & cura confecti animi perfuginum ac remedium cepi, & Græcis Latinisque Historiis Hispanas etiã admiscui, scilicet ne penitus essem ignarus rerum illius regionis in qua mihi viuendum erat, neue in aliena patria bis peregrinus essem. Quarum lectio magnitudine rerum gestarum ita me recreauit, vt quas obiter prius ac perfunctorie perlustraueram, serio mox & bona fide perlegerem, neque perlegerem solum, sed etiam præcipua quæque decernerem. Dii boni, quam diuitem Hispaniam, belli pacisque artibus reperi! quãtas rerum ac fortunæ vicissitudines! quot bella prudentissime suscepta, scientissime gesta, scilicetissime confecta! quam indefatigabilem vindicandæ religionis Christianæ feruorem! quot omnium virtutum documenta! quot omnium rerum memorabilium exempla! Denique non animus modo iucundissimæ lectionis voluptate mihi expletus est, sed commentarius etiam iustus excreuit earum rerum, quas inter legendum memoria dignas enotaueram. Ægre ferebam eas in tanto silentio iacere, nullam tantarum rerum memoriam apud exteras nationes extare, nullum hæcenus in tam præclaro argumẽto ingenii vires explicuisse, saltem vt res posteritatis memoriæ dignissimas, ab obliuione hominum atque à silentio vindicaret. Subiit paulatim huius tentandæ rei desiderium, sed quum mente repeterem, quã multa opus essent ad tantam rem cum dignitate conficiendam, quibus ego carerem, præferim autores illi antiqui, qui de rebus Hispanorum, quamuis parce admodum & cõcise scripserunt, non sum ausus consilium meum cuiquam aperire, ne si euentus non responderet, risum pro gloria reportarem. Atque his cogitationum æstibus iactatus, dubius inter spem & metum fluctuauit, tantisper dum Georgius Cœlius, vir omnibus bonarum artium studiis ornatissimus, mihi dixit in Alcobacienlis se monasterii Bibliotheca reperisse codicem manu scriptum, in quo essent Sanctus Isidorus & Sanctus Alfonsus de viris illustribus, & alia quædam Sancti Isidori monumenta de rebus Hispaniæ. Quid ego nunc tibi referã candidè lector, quantopere me bearit nuncius adeo exoptatus? Non conquieui animo, donec tam desiderato thesauro potitus sum, interposita autoritate Reuerendissimi ac Serenissimi Cardinalis & Principis D. Henrici, cuius fide ac tutela monasterium illud regitur. Compos tãdem factus, quum librum adeo expectatum oculis & animo deuorassem, reperi omnia longe maiora quam pro expectatione mea, denique talia, quæ animum nutantem & ambiguum in certam sententiam prosequendi instituti propellerent. Mox amicos quosdam certiores feci, in quorum fide ac diligentia spem aliquam auxilii ponebam. Quorum adiutus ope ac industria, Chronicon hæc conscripsi, cuius nunc priorem tomum in lucem edere constitui, propediem daturus & alterum, si laborem hunc meum non ingratum fuisse cognouero. Quem eo libentius suscepi, tum ne tam numerosus sanctorum martyrum catalogus, tot Præsules sanctissimi, viri eruditissimi & in omni scientiarum genere percelebres, tot res domi forisque præclare gestæ, diutius in obscuro essent: tum vero vt vicem aliquam Hispaniæ pro tam benigno hospicio redderem, cui nõ secus ac natali solo iam pridem affectus sum, vt in qua totidem propemodum annos atque in patria vixerim: adeo alienæ patriæ longo vsu ita consuescimus, vt etiam propriæ anteponamus.

Quanta fuerit huius tractandæ materiæ necessitas propter externos, & etiam propter ipsos Hispanos.

CAPVT II.

VERVM ne quis operam in re parum necessaria posuisse me causetur, paucis declarandum duxi, quanta mihi necessitas huius tractandæ materiæ visa sit, præcipue propter exteras nationes, quibus res in Hispania gestæ, scriptorum inopia hæcenus sunt incognitæ. Primum enim Idacius, Ioannes Abbas, S. Isidorus, Lucas Tudenis hæcenus in tenebris latent. Rodericus Archiepiscopus Toletanus, Ioannes episcopus Gerundensis, Alfonsus Burgenis, nuper quidem Xanthi Nebrissensis opera, typis excusi prodierunt, sed ita mendosi, vt plurimis in locis intelligi nõ possint. Quanquam non minima gratia debetur Xantho Nebrissensi, qui eos qualescunque nobis dedit, addita præsertim Antonii Nebrissensis patris sui, viri vndecunque doctissimi, de rebus gestis Catholicorum Regum Ferdinandi & Elisabes historia perquam erudita. Qui autores quamuis vel omnes impressi essent, vel qui editi sunt, ita essent à mendis repurgati, vt sine offensione legi possent, plurima tamen silentio præterierunt, quæ mihi scitu non tantum vtilia & iucunda, sed propemodum etiam necessaria videntur. Præterea Rodericus Toletanus, & quicumque illum sequuti sunt, vel sæculi vitio, vel quia fortasse deprauatis exemplaribus vsi sunt

non ita vbiq̄ue fidem historiæ seruauerunt, vt non aliquando lima indigeant. Florianus à Campo, Canonicus (vt audio) Zamorensis, & Petrus Antonius Beuter Theologus Valentinus, diligentius & eruditius de rebus Hispaniæ scripserunt, sed quia vulgari sermone vsi sunt, Hispanis tantum consulere voluisse videntur. Quasi vero ea sint Hispanorum res gestæ, quæ patriæ suæ regionibus circumscribi debeant, ac non potius, quemadmodum fama sua cunctum orbem complexæ sunt, sic ab omnibus legi mereantur? Iam vero extra Hispaniam pauci admodum scriptores res Hispanas attigerunt, idque ita dubia fide, vt plerumque tota errent via. Quorum rerum ignorantio quantas tenebras quibusdam scriptoribus offuderit, quam multos autores grauis non paucis in locis vitiauerit, iis demum fuerit manifestum qui diligenter in hoc nostro Chronico animaduertent, quam variorum diuersorum autorum locos misere deprauatos, ac proinde obseuros non omnino, opinor, infeliciter restitimus, vt quamuis nullum aliud operæ precium hac nostra lucubratione fecissemus, non omnino male collocata opera censeri debeat. Accedit his, quod de sanctis Hispaniæ, de scriptoribus primariis, de aliis multis memoratu dignis, nemo satis haftenus pro dignitate tractauit. Nam Florianus à Campo primam tantum Chronicorum suorum partem euulgauit, quod ego quidem sciam. Petrus Antonius Beuter dum illustrandæ patriæ suæ præcipue studet, hæc atque alia huiusmodi vel tacitus præterit, vel paucim admodum perstringit. Proinde necessarium mihi visum est, excussis diligenter omnigenis scriptoribus, Chronicon aliquod edere, in quo nihil eorum quæ reperire potuissem, prætermitterem. Quod si tantum apud alios inuenerit gratiæ, quantum mihi præbuit laboris & molestiæ, non erit cur me vigiliarum mearum pœniteat.

Nihil mirandum quod homo externus de rebus Hispaniæ scripserim, quodque non sine exemplo faciam.

CAPVT III.

NEQUE quisquam miretur, aut vitio dādum arbitretur, vel temeritati adscribat, quod homo peregrinus, & velut in alio natus orbe, de rebus Hispaniæ sim ausus aliquid commentari. Primum enim neque noui quicquam facio, neque sine exemplo. Nam si considerare volumus eos qui res Romanas scriptis suis memoriæ prodiderunt, inuenimus proplerosque eorum Græcos, in quibus Polybium, Dionysium Halicarnassæum, Plutarchum, ne reliquis recensendis prolixus sim. Quin & Titus Liuius celeberrimus Romanæ conditor historiæ, non Romanus erat, sed Parauinus, quæ ciuitas Galliæ Cisalpinæ siue Togatae erat, non Italiæ. Sed ne antiqua repetam, Paulus Æmilii Francorum historiæ non Gallus, sed Italus conscripsit, & Lucius Marinæus, Siculus, non Hispanus, de rebus scripsit Hispanorum, atque vtinam parem cū Paulo Æmilio tulisset eloquentiæ palmam. Nec ego feliciter Marinæum Hispaniæ natum quam Vasæum credo, crescitque mihi ex eo fiducia, quod illum videam, quomodocunque scripserit, non id modo sine reprehensione, sed etiam cum laude fecisse. Quid quod ne peregrinus quidē censeri debeam? Nam si Athenienses prudentissima ciuitas, in ciuium numerum referebant, quicumque apud eos essent septem annos versati: si Romani multis qui Romam nunquam viderant, ob beneficium aliquod Imperatoribus benigne præstitū, aut operam in bello strenue nauatam, ciuitatem suam dabant: non immerito me Hispani inter suos numerabunt, apud quos viginti iam annos vixi, vxorem non obsuro loco natam duxi, liberos procreaui. Adde quod eorum commodis & studiis iuuandis per multos annos ita defudauim, vt pauca admodum credam esse municipia Hispaniæ, quæ non aliquem habeant Vasæi discipulum. Non hic referam quod communem Flandri cum Hispanis dominum agnoscimus, non quod tam assiduis vltro citroque comæationibus tanta sit vtriusque gentis coniunctio & communicatio, vt prope pro iisdem haberi possint. Illud fortasse non absurde dixerim, cum Hispani Brugis in solo meo natali pro ciuibus & plusquam ciuibus habeantur, & iisdem atque adeo potioribus prærogatiuis vtantur, me non iniquum postulare, si apud eos eodem censeri numero velim. Et certe Hispani me haftenus non tanquam peregrinum, quanquam sunt alioqui in peregrinos clementissimi, sed tanquam ciuem, & ciuem benemeritum tractauerunt. Primum enim, in curiam Isabellæ Augustæ vt veni, quot ibi amicos reperi? Deinde Hispali quam benigne acceptus fui à viris præclaris & admodum eruditis? Salmanticiæ vero quum primum publice profiteri cœpi, quanta contentione scholastici, quò studio apud Academiæ Rectorem egerunt, vt mihi stipendium honorarium ab Academiæ Senatu decerneretur? Neque Senatus grauiissimi beneuolentia cessit scholasticorum studio. Tres enim duntaxat inuenti sunt in toto Senatu, qui mihi aduersarentur, sed ita aduersarentur,

vt non

ut non potuerint ornare magis. Quorum ego iniuriam, si tamen iniuria erat, libenter silentio prætereo, tum quod partim iam fato concesserunt, ut cum laruis luctandum non sit: tum quod istiusmodi res obliuisci malo, quam commemorare. Porro autem ut in Lusitaniam à Cardinali patrono meo honesta conditione atque ampliori proposita spe vocatus concessi, quantam eius gentis humanitatem atque beneuolentiam sim expertus, primum Bracaræ, deinde etiam Eboræ, neque paucis explicare possum, neque si possim, pie me facere arbitrarer, si pro iucundissimo tot annorū hospitiō, & amplissimis beneficiis, tam breui, tamque vili defungerer orationis munere. Neque referre nunc paucis queam, quanta cum beneuolentiæ significatione Senatus Academiae Salmanticensis me post annos duodecim reuocandum curauit, tradita publice prouincia D. Ioāni Quignoniō Cancellario, viro nō solum antiquissimo clarissimoque maiorum stemmate illustri, sed omninoque virtutū genere exornatissimo, præterea literis politioribus, tum Græcis, tum Latinis ita exculto, ut eius exēplo mihi videatur acceptū ferri debere, quod explosa paulatim barbarie, literæ humaniores Salmanticæ caput attollere incipiant. Huius certe integritati & inculpatissimæ vitæ debetur, quod ex quo tēpore ipse præfectus est huic Academiae, iuuentus omnis ad tantam vitæ frugalitatem & modestiam conuersa sit, ut Censorem egisse perpetuo, non Cancellarium videatur. Adeo virtus in illustri posita monumento, stimulos habet acriores aliis ad imitationem sui excitandis. Vnde non immerito S. C. C. M. Caroli Imperatoris, ante annos aliquot, prouinciā illi reformandæ Complutensis Academiae delegauit. Cæterum de huius viri laudibus, optime semper meriti de me, spaciosior alias aperietur dicēdi cāpus. Ut igitur vnde digressa est, tandē reuertatur oratio, neque nouo exemplo homo in Flandria natus alterius gentis res gestas describere aggressus sum, neque peregrinum Hispanis iudico: & ut maxime peregrinus essem, tamen ea de rebus ipsorum legi, cum iis viris contuli, talium opera sum adiutus, ut neque vereri debeam institutum prosequi, neque quisquam scriptis meis possit merito fidem derogare.

Qui autores de rebus Hispaniæ scripserunt Latine, atque etiam Hispanè, & quatenus eos sequor.

CAPVT IIIII.

NON abs re mihi videtur hoc loco catalogum eorum autorum pertexere qui de rebus Hispaniæ ex professo commentarios ediderunt.

Ac primus quidem occurrit Idacius Galleciæ Episcopus, de quo latius in Chronico nostro, anno quadringentesimo vigesimo. Is scripsit à primo Theodosii consulatu, vsque ad annum Domini quadringentesimum nonagesimum.

Ioannes Abbas Biclariensis monasterii, & ex Abbate Episcopus Gerundensis, scripsit ab anno Iustini Iunioris Imperatoris primo, vsque ad octauum annum Mauricii Augusti, hoc est, ab anno Domini quingentesimo sexagesimo quarto, vsque ad annum quingentesimum octogésimum nonum, de quo in hoc Chronico plura reperies, anno 589.

Maximus CæsarAugustanus Episcopus, scripsit historiam de iis rebus quæ temporibus Gothorum in Hispaniis contigerunt: sed eam intercidisse credo.

Sanctus Isidorus Hispalensis archiepiscopus, historiam Gothorum, Vandalorum, & Sæuorum, vsque ad sua tempora paucis complexus est, scripsit præterea de viris illustribus. Nam in Chronicis suis pauca admodum de rebus attigit Hispaniæ.

S. Alphonsum, siue (ut alii appellant) Ildephonsum, aiunt ab anno quinto Suinthilani regis, vbi finem fecit S. Isidorus, Gothorum historiam fuisse prosequutum: sed neque Iulianus archiepiscopus huius operis meminit, neque etiam Florianus à Campo, diligens harum rerum peruestigator, neque ego in Alcobaciensi codice reperi, neque in alio manuscripto, cuius mihi pro candore suo copiam fecit Resendius noster. Tamen in Luca Tudésii, in fine Reccesvinti regis, reperi hæc verba: *Hucusque Ildephonsus*. Vnde arbitror, quæcumque ille à D. Isidori tempore posuit, S. Alfonsi esse. Nam in præcedentibus ipsissima Diui Isidori verba retulit. Eiusdem sancti Alfonsi libellum de viris illustribus legi. Horum autorum, Idacii dico, Ioannis Abbæ, S. Isidori, & S. Alfonsi, quæcumque de rebus Hispaniæ reperire potui, simul cum Victore Tunnunenſi Africae episcopo, propediem Deo bene iuuante, à mendis quibus scatent, quo ad eius fieri potuit, repurgata, & scholiis nostris illustrata in lucem dabimus. Indignum enim vehementer existimo, autores tam bene de Repub. Hispana & religione Christiana meritos, diutius in tenebris iacere, & blattas ac tineas pascere.

6. Iulianus, Toletanus Archiepiscopus à sancto Alfonso tertius, scripsit historiam de rebus Bambæ regis tempore gestis: quam historiam vidi Salmanticæ in Bibliotheca Ecclesiæ Cathedralis. Idem scripsit de B. Alfonso. De quo Iuliano quid sentiam, latius in Chronico scripsi, anno 681.
7. Iulianus Lucas natione Græcus, diaconus Toletanus, scripsit historiam Hispaniæ tempore Pelagii regis, vt ait Florianus à Campo, sed eam hæcenus ego nõ vidi. Nescio an huus sint, quæ adduntur viris illustribus de Iuliano Archiepiscopo.
8. Idem Florianus à Campo dicit, Sebastianum quendam electum Salmanticensem res Hispanas memoriæ prodidisse, à tempore Pelagii regis vsque ad Alfonso Castum: Saphyrium Asturicensem Episcopum ab Alfonso Casto vsq; ad Bermudum siue Veremundum Podagricum: Pelagium Episcopum Ouetensem ab hoc Bermudo vsque ad finem Alfonso octaui. Sed hos ego autores, quanquam diligenter quæritos, inuenire nondum potui. Tamen Sebastianum Salmanticensem allegat Petrus Antonius Beuter. Pelagii Ouetenensis meminit F. Alfonso Venerus in Enchiridio temporum.
9. Isidorus Pacensis Episcopus etiam scripsit Chronicon Hispaniæ, cuius si est Chronicon illud quod illius titulo prænotatum vidi, portentum potius dixerim, quam Chronicon, adeo prodigiose scribit, & Gothice potius quam Latine. Certe mihi tanquam in nouo quodam & inaudito idiomate desudandum fuit, vt intelligerẽ. Inueni & aliud Chronicon titulo Isidori Junioris tanquam illius, ab initio mundi vsque ad quintum annum Suinchilans Gothorum regis, qui fuit annus Domini sexcetesimus vigesimus sextus. Sed hoc ego Chronicon S. Isidori Hispalensis archiepiscopi, non Isidori Pacensis esse certo mihi persuadeo, præsertim quum ipse etiam S. Isidorus in Etymologiis suis, se ad eum vsq; annum Chronicon suum perduxisse testetur. Vidi quidem in eodem codice aliud Chronicon, Isidoro Hispalensi Episcopo inscriptum, sed quum in vltimo Trasamundi Vandalorum in Africa regis anno desinat: alterius potius atque eius Africani, quam S. Isidori Hispalensis esse arbitror, præcipue cum rationem potius cum regibus Vandalorum in Africa, quam Gothorum in Hispania habeat. Neq; obest Junioris cognomentum, quod D. Isidoro Hispalensi conuenit, non huic Pacenti. Dicitur vero D. Isidorus Iunior, propter Isidorum Cordubensem episcopum, qui Pauli Orosii tempore floruit. Quod ita esse, Etymologiarum S. Isidori titulus indicat, in cuius libri frontispicio ad hunc legitur modum: *Incipit epistola Isidori Junioris Hispalensis episcopi ad Braulionem Cæsar augustanum (ita enim legendum) episcopum.* Hæc ego pluribus excussi propter contrarias opiniones, & sententiam meã dixi, facile cessurus, si quis compertiora in medium adducat.
10. Vidi Salmanticæ in bibliotheca collegii S. Saluatoris, quod magno Reipublicæ bono instituit D. Didacus Muros Ouetenensis episcopus, & Catholicis Regibus à secretis, doctissimorum atq; integerrimorum fertilitate virorum celeberrimum, historiam Compostellanam in duos libros digestam, iussu D. Didaci primi Archiepiscopi Cõpostellani, in quibus primordia, successus, incrementa Ecclesiæ Compostellanæ late describuntur. In iis libris plurima scitu digna reperi, quæ suis locis ponentur. Prioris libri autores fuisse dicuntur Munio Mindoniensis & Hugo Portugalensis episcopi: posterioris, Giraldus quidam presbyter, vt colligitur, & eiusdem Archiepiscopi familiaris.
11. Lucas Tudenensis Chronicon scripsit Hispaniæ, pro illo seculo non pœnitendum, sed vel temporum vel scriptorum vitio ita deprauatũ, vt nõ facile queat à quouis intelligi. Hunc episcopum fuisse affirmant, sed ipse se in opere suo indignum diaconum appellat. An postea episcopus fuerit, nescio. Scripsit autem Chronicon suum iussu Berægariæ Reginae, quæ mater fuit regis Ferdinandi tertii, fere eodem tempore quo scripsit Rodericus Archiepiscopus Toletanus.
12. Rodericus Ximenez Nauarrus, Archiepiscopus Toletanus, res in Hispania gestas nouem libris complexus est. Quibus subiunxit Ostrøgothorum, Sueuorum, & Alanorum ac Vandalorum compendiosam historiam. Quod opus Xanthus Nebrissensis, vir, vt apparet, eruditissimus, & patris doctissimi studium in iuuantis studiis referens, in lucem edidit, sed vel exemplarium penuria, vel temporum iniuria mire vitiatum, & tamen quæcunque dedit, non minimam meretur industriæ laudem, qui quod potuit, in publicam vtilitatem deprompsit. Eos libros si quis exemplarium collatione mendis expurgatos atq; emaculatos euulgaret, non adeo aspernandum haberet Hispania rerum suam monumentum, tantisper dum alius delicatiore Minerua prouinciam eam aggrediatur. Scripsit præterea Rodericus iste historiam Arabum, ab exordio & origine Mahometis, quam ex Bibliotheca Reuerendissimi Cardinalis & Serenissimi Principis ac Domini mei D. Henrici sum consecutus.

Alfonſus à Palentia res Hiſpanas Latino ſermone deſcripſit, vt ſcribitur in catalogo vi-^{13.}
rorum illuſtrium, qui additus eſt hiſtoriæ Ioannis regis Caſtellæ eius nominis ſecundi:
ſed eum ego autorem neque hæcenus vidi, neque alibi citatum legi. Vidi quidem Hiſpali
in Bibliotheca Colonica, dum illius curam agerem, prægrande volumen de rebus Hiſpa-
niæ, & ni fallor, Romæ, certe in Italia impreſſum: ſed Roderici Palentini epiſcopi, quem
etiam Raphael Volaterranus citat, quod poſtea quoque Valliſoleti in Bibliotheca Colle-
gii Cardinalis Petri Gonſalis Mendocii vidi.

Ioannes Epiſcopus Gerundenſis compoſuit Paralipomenon, id eſt, rerum Hiſpaniæ ab^{13.}
aliis relictarum, libros decem, in quibus Hiſpaniæ primordia, progreſſus & incrementa,
ac varias rerum viciffitudines ſtudioſe, nec vſquequaque inſœliciter proſequutus eſt, vſ-
que ad tempora Honorii & Arcadii Auğuſtorum. Hic quoque typis excuſus, ſed non ſa-
tis emendatus. Ioannem illum appello, quamuis anonymos prodiit: quia ex hiſtoria regnũ
Ferdinandi & Iſbellæ ab Antonio Nebriffenſi edita, conſtat tempore belli Granatenſis,
quo tempore hanc hiſtoriam conſcripſit, vt ex proœmio patet, Ioannem Epiſcopum Ge-
rundenſem fuiſſe.

Alfonſus à Carthagenæ Epiſcopus Burgēſis, Pauli Burgenſis epiſcopi ex legitimo ma-^{14.}
trimonio filius, & in epiſcopatu ſucceſſor, præter alia opera ſcripſit anacephalæoſin regũ
Hiſpaniæ, cum Roderico Toletano nuper impreſſam.

Michael Ritius Neapolitanus ſcripſit de regibus Hiſpaniæ libellos tres, eleganti ſtilo,^{15.}
ſed admodum ſuccincto, à Gargori rege, qui fuit ex gente Curetum, vſque ad Philippum
regem, Caroli quinti ſemper Auğuſti patrem. Hunc autorem mihi communicauit pro
candore ſuo perquam Reuerendus D. Emanuel Sanctus, Epiſcopus Targenſis, ſumma
vitæ integritate, nec minore ſacræ Theologiæ peritia probatiſſimus, cui ego ſum multis
nominibus admodum deuinctus.

Extat & Marii Aretii Patritii Syracuſani dialogus, nomine Calipho, qui non pœniten-^{16.}
dam continet Hiſpaniæ deſcriptionem.

Ioannes Annius Viterbienſis, præter ea quæ in Berofum Chaldæum commentatus eſt,^{17.}
libellum ſcripſit perexiguum de primis temporibus & viginti quatuor regibus Hiſpaniæ
Berofum ſequutus. Sed huic auctori non ſatis fidei tribuunt eruditi, quemadmodum neq;
Berofum, cuius tamen locum vnum ad verbum in Iosephi antiquitatibus reperi. Nam quæ
præterea illius citat Iosephus, non fuit mihi quærendi ocium.

L. Marinæus Siculus de rebus Hiſpaniæ ſcripſit opus varium nec inelegans, ſed in quo^{18.}
multis locis diligentiam, pluribus etiam fidem deſidero. Idem ſcripſit de genealogia re-
gum Aragoniæ libros quinque.

Petrus Martyr Mediolanenſis, puerorum nobilium Catholicorum regum præceptor,^{19.}
ſcripſit de orbe nouo, auſpiciis Chriſtophori Colonis reperto in Indiis Occidentalibus,
Decadas aliquot. Non enim quum hæc ſcriberem, librum ad manum habebam, ſed in iis
a quibusdam tanquam ſuſpectæ fidei reprehenditur in nonnullis.

Ælius Antonius Nebriffenſis, cuius memoria toti Hiſpaniæ merito venerabilis eſt, li-^{20.}
teris prodidit rerum à Ferdinando & Eliſabe (ita enim declinat) fœliciffimis Hiſpania-
rum regibus geſtarum Decades duas, & belli Nauarienſis libros duos, opus & argumen-
tum tali viro dignum, ſed plerique locis plagiariorum vitio mutilum.

Damianus à Goes Luſitanus, mihi pene adhuc puero in Flandtia olim cognitus, ac be-^{21.}
ne de me meritis, ſcripſit de vbertate ac potentia Hiſpaniæ commentarium, non magnũ
illum quidem, ſed accurate ſcriptum & rerum varietate iucundum. Idem Dienſis Cam-
baix vrbis oppugnationem priorem ſcripſit, Petri Bembi Cardinalis & aliorum clariffi-
morum virorum præconiis magnopere celebratam. Quin & hanc poſteriore tribus li-
bris ſtudioſe complexus eſt.

Iacobus Teuius, regii apud Conimbricam collegii profeſſor egregius, nuper Com-^{22.}
mentarium de rebus apud Diu geſtis anno milleſimo quingentefimo quadrageſimo
ſexto edidit, ea ſtili venuſtate conſcriptum, vt ſi de tota hiſtoria Luſitana, quod pollice-
tur, ad rem contulerit, dubio procul effecturus ſit, vti quemadmodum Luſitania rerum
geſtarum gloria nulli prouinciæ concedit, ſic nec hiſtoriæ venuſtate cedere cuiquam
merito debeat.

Exciderat Raphael Volaterranus, qui in opere illo prægrandi claſſem ſuam Hiſpa-^{23.}
norum regibus & rebus geſtis assignauit, in qua tamen nonnunquam à veritate declinet
hiſtoriæ, nihil mirandum: quin potius in gratia ac beneficio ponendum, quod quæ repe-
rire potuit, ſilentio prætereunda non putauit. Atque hos hæcenus reperire potui, qui de

- rebus Hispanorum Latine scripserunt ex professo: nunc qui idem patrio sermone tractauerunt argumentum, paucis dicamus.
24. Alfonso rex, eius nominis decimus, cognomento Sapiens, cuius sunt tabulæ quæ dicuntur Alfonso, ex autoribus probatis historiam Hispaniã iussit in quatuor partes redigi, opus copiosum, & antiquo illius temporis idiõmate venerabile, sed mire vitiosum, ita tamen, ut adhibito labore & collatione autorum, ex quibus collectum est, facile possit in pristinum nitorem restitui, non quin alicubi tota erret via, sed in paucis, in quibus Rodericum Toletanum tanquam autorem irrefragabilem sequitur, ut suis locis annotabimus.
25. Alfonso vndecimus, pater regis Petri Crudelis, secundo iussit colligi atque ordinari digeri Hispanorum historias. Eius exemplar esse puto, quod mihi commodato dedit Eboræ vir ornatus ac probus Ferdinandus Nonius Leo, iuris Cæsarei Licentiatus. in quo libro est historia regum Castellæ, à Ferdinando Magno, vsque ad finem Ferdinandi quarti, eius qui in ciuitate Giennensi mortuus est, die sibi dicto ab iis quos iniuste iusserat de rupe præcipitari: qui Ferdinandus fuit pater huius Alfonso vndecimi, de quo nunc loquimur.
26. Salmanticæ in Bibliotheca Franciscana repositæ sunt antiquorum Hispaniæ regum historiæ manu scriptæ. In eadẽ est historia antiqua Roderici Diaz celeberrimi Ducis, quem Sarraceni Cidum, id est Dominum, confessione virtutis ipsius appellauerunt, sed longe diuersa ab ea quæ vulgo circumfertur. Ex cuius Bibliothecæ historiis quæcunque instituto meo seruibant, sedulo mihi annotauit reuerendus Pater F. Iacobus Hallensis Hanonius, cui non minima huius Chronici pars propter hanc diligentiam accepta ferenda est, ut suo loco dicam.
27. Dieghus à Valera historiam Hispaniæ generalem iussu Isabellæ reginæ in compendiu contraxit.
28. Ferdinandus Perez à Guzman librum edidit in modum Valerii Maximi, qui inscribitur Valerius Scholasticus. In eo titulos quidem ponit Valerii Maximi, exempla vero ex sacris Bibliis & Historia Hispana, opus, meo iudicio, cum diligentia, tum varietate laudabile.
29. Historiam Aragonum scripsit F. Galbertus, monachus ordinis D. Bernardi, opere iusto, sed quod, si laudes immodicas & non necessarias detrahas, in exiguum redigatur opusculum.
30. Nauarræ historiam composuit Carolus infans illius regni, sed nondum euulgata est.
31. Extant & omnium Portugalliæ regum historiæ diligenter conscriptæ, pleræque omnes à Roderico à Pina, sed nullæ hætenus typis excusæ, præter historiam regis Ioannis eius nominis secundi, quam Garfias Resendius posteritati reliquit.
32. Leguntur & Lusitanorum in India res gestæ, sed ne illæ quidem impressæ, quanquam alioqui dignissimæ quæ manibus omnium tererentur. Pridie quam hæc typis mandarentur, vidi librum vnum de lustratis ac debellatis Indis per Lusitanos, lingua Lusitana compositum à Ferdinando Lopes, & excusum Conimbricæ hoc anno.
33. Extat præterea Comitis Nonii Aluari Pereira, Brigantiæ domus autoris historia impressa, quem Comitem Lusitaniæ Camillum recte dixeris. Eam, ut audio, Latine vertit Ioannes Ferdinandus, quem illustrissimus Brigantiæ dux Theodosius filio suo vnico Ioanni, in successionem amplissimæ ditionis nato, præceptorem prudenti consilio delegit, cuius eruditio varia Compluti, Salmanticæ, Conimbricæ celebrior est, quam ut alienæ prædicationis indigeat.
34. Prostant & quorundam aliorum Hispaniæ regum historiæ diuersis autoribus, typis excusæ, nempe Roderici vltimi Gothorum regis, sed quæ fabulæ quam historiæ mihi propior videtur, Petri Crudelis, Henrici secundi, Ioannis primi, Ioannis secundi.
35. Dieghus Henricus à Castello, Henrici regis eius nominis quarti historiam conscripsit, quæ nondum euulgata est.
36. Ferdinandus à Pulgar, vir (ut aiunt) in sermone vernaculo facundus & elegans, res gestas Catholicorum regum Ferdinandi & Isabellæ quatuor tomis complexus est: sed in quoque latent.
37. Gundifalvus Ferdinandus Ouetensis Hispanorum in Indiis Occidentalibus bella & insignes victorias, atque omnes earum gentium ritus ac mores, ipsarum etiam regionum qualitates, & quæcunque reperit notatu digna, viginti libris persecutus est.
38. F. Ioannes Ægidius Zamorensis de rebus quoque scripsit Hispanorum, cuius Archium frequenter citatur in Fortalitio fidei. Sed ego hætenus non vidi.
39. F. Alfonso Venerus ordinis D. Dominici, Enchiridion temporum edidit sermone Hispano,

Hispano, in quo multa præclara de rebus Hispaniæ quæ hæcenus in obscuro erant, in lucem protulit.

Laurentius à Padilla, archidiaconus Rondenſis in Eccleſia Malacitana, librum de fan- 40.
ctis emiſit Hispaniæ.

Florianus à Campo, vir, vt apparet, multæ lectionis, & indefatigabilis hac in parte 41.
diligentiæ, omneis Hispaniæ res memorabiles quatuor tomis deſcribendas ſuſcepit, quo-
rum primum tantum hæcenus, quod ſciam, edidit, in quo quæcunque de primordiis Hi-
ſpaniæ potuerunt inueniri, ſtudioſe ac diſſuſe collegit. Reliquos ſi edidiſſet, plurimum in-
ſtituto meo momenti attuliſſet.

10 Petrus Antonius Beuter, Theologus Valentinus, idem argumentum tribus tomis cõ- 42.
plexum ſe proſitetur, tamen ſi præcipuus eius ſcopus videatur, patriam ſuam Valentiam il-
luſtrare. Primum tantum hæcenus vidi, erudite & cum iudicio ſcriptum. Cuius cæteras
lucubrationes ſpero mihi non paruo vſui fore, ad res illius regni, & etiam Aragonũ, com-
pendio perſtringendas, ſi contingat earum compotem fieri, antequam Chronici mei po-
ſterior tomus typis mandetur.

Nuper in lucem prodiit opus iuſtum de dignitatè & rebus præclaris Hispaniæ M. Pe- 43.
tri à Medina, viri eruditi, & mihi olim Hiſpali a iuncta iuncta, magno, vt apparet, ſtudio e-
laboratum, & iucunda rerum varietate commendabile.

Atque hi ſunt Hiſpanicarum rerum ſcriptores quos hæcenus inueſtigare potui. Eos e- 44.
20 go in hoc Chronico ſequutus ſum, non tamen quod ita in illorum verba iurauerim, vt ab
iis diſcrepare mihi religio ſit, ſi quando res poſtulet. Amici quidem illi per quos in hac
lucubratione adiutus ſum, ſed magis amica veritas, cuius in hiſtoria præcipua & prope v-
nica ratio eſſe debet. Præclare enim ſcripſit Polybius: Quemadmodum ſi quis oculos a-
nimanti effodiat, reliquum corpus inutile ſit, ita dempta ex hiſtoria veritate, narratio o-
mnis inutilis eſt.

Catalogus eorum auctorum, quibus in hoc opere ſum vſus.

CAPVT V.

Nunc paucis autores eos perſtringam, quibus in hac lucubratione vſus ſum, tum vt
10 autoritatem dictis meis aſtruam, tum quod ingenui animi eſſe iudicem, fateri per
quos profeceris. Sequar vero in recenſendis eis ordinem alphabeticum.

Aelius Spartianus.

Alfonſi regis hiſtoria.

Alfonſus Burgenſis epiſcopus.

Alfonſus Sanctus.

Alfonſus Venerius monachus.

Andreas Alciatus.

Andreas Reſendius Luſitanus.

Angelus Politianus.

40 Annotationes marginales Alcobaciensis codicis,
quo multum vſus ſum, quas conſtat monachi
ſuiſſe non parum eruditi, & multæ lectionis,
quique antiquioribus vſus ſit Hiſpanicarum
rerũ monumentis, quã quæ hodie reperiuntur.

Antonius Nebriffenſis.

Antonius pius.

Antonius Sanctus, Florentinus Archiepiſcopus.

Antonius Sabellicus.

Ariſtoteles.

Arrianus de rebus geſtis Alexandri Magni.

10 Afconius Pedianus.

Auguſtinus Sanctus.

Auguſtinus Steuchus Eugubinus.

Aurelius Caſſiodorus.

Auſonius Poeta.

Autor Floris ſanctorum Hiſpanici.

Autor vitæ Senecæ.

Bæatus Rhenanus.

Beda venerabilis Chronicon, quod mihi ma-

nu ſcriptum benigne communicauit Reſendius
noſter multo caſtigatius, quam quod vulgo ex-
tat impreſſum.

Beroſus Chaldaus.

Breuiarium Bracarenſe.

Breuiariũ Eborenſe, quod nuper L. Andreas Re-
ſendius, Reuerendiſſimi S. R. E. Cardinalis, &
ſereniſſ. Principis Infantis Portugallia, Henri-
ci Eborenſis archiepiſcopi auſpiciis ita nitori ſuo
reſtituit, vt non arbitrer aliud reperiri exa-
ctiori iudicio concinnatum. Certo Sanctorum
hiſtorias Hiſpanorũ non alibi meliori fide de-
ſcriptas reperias, quas ille ante annos multos,
perluſtrata fere tota Hiſpania, tanquam quod
futurum erat præſagiens & ſummo ſtudio per-
quiſiuit, & ex eccleſiarum Cathedralium li-
bris, vbi quam emendatiſſime reperiri pote-
rant accuratiſſime deſcripſit. De hoc intelligi
volo, quotieſcunque Breuiarium Eborenſe
cito.

Breuiarium Hiſpalenſe.

Breuiarium Pompelonenſe.

Caroli Nauarra Principis Chronica.

Columella Hiſpanus.

Compoſtellana hiſtoria.

Concilia antiqua.

Cornelius Tacitus.

Cyprianus Sanctus.

D Amianus à Goes Lusitanus.

Decretales.

Decretum.

E Rasmus Roterodamus.

Eusebius Casariensis, cuius Chronicon multis mendis quibus scatebat, repurgatum, & lectioni sincera restitutum, ex veterum codicum & præcipue Alcobaciensis collatione, propediè in lucem dabimus, Christo Opt. Max. conatus meos adiuuante, simulcum Chronico D. Hier. & Prosperi Aquitanici.

Eutropius.

F Ferdinandus Perez à Guzman.

Ferdinandus Nonius Pincianus.

Flavius Vopiscus.

Florianus à Campo.

Francorum Annales.

G Albertus monachus Aragonensis.

Gennadius.

Gregorius Gyraldus Ferrariensis, qui historiam scripsit Poetarum.

Gregorius Holoander.

Gregorius Sanctus Papa.

Gregorius Sanctus Turonensis episcopus.

H Enricus Glareanus.

Hermannus Buschius.

Hermannus Contractus, cuius prior pars Chronici usque ad finem Domitiani, quo loco iterum ab anno Augusti quadragesimo secundo per annorum seriem Chronicon ducere incipit, tota propemodum ad verbum ex Bedæ venerabilis Chronico transcripta est.

Hieronymus Sanctus.

Historia Tripartita.

Iacobus Faber Stapulensis.

Iacobus Meyerus, qui Chronicon Flandricarum rerum scripsit, is pauca admodum de rebus attigit Hispanorum, sedita exacte seruata temporis ratione, ut hominis diligentiam facile agnoscas.

Idacius Galleciae episcopus.

Ioachimus Vadianus.

Ioannes Albas patria Scalabitanus, & Biclariensis monasterii fundator, quod Valclaram nunc vulgo dici testatur Florianus à Campo.

Ioannes Annius Viterbiensis.

Ioannes Carion.

Ioannes Chrysostomus.

Ioannes Genesius Sepulveda.

Ioannes Laziardus Cælestinus.

Ioannes Maldonadus Hispanus, qui de iis sanctis scripsit quos Burgensis celebrat Ecclesia.

Ioannes Trittemius, alias Trittenhemius Abbas.

Iornandes.

Iosephus.

Isidorus, qui dicitur Iunior, Pacensis episcopus. Huc ego semper appellabo Isidorum Pacensem, quia non recte Iunior cognominatur, ut precedenti

capite declarauit.

Isidorus Sanctus, Hispalensis archiepiscopus.

Iulius Caesar.

Iulius Capitolinus.

Iulius Obsequens.

Iulius Solinus.

Iustinianus Imperator.

Iustinus Historicus.

L Aurentius à Padilla.

Lucas Tudensis.

Lucius Florus.

M Anethon Aegyptius.

Marcus Tullius Cicero.

Marius Aretius Patritius Syracusanus.

Martialis.

Matthæus Palmerius.

Metasthenes Persa.

Michael Ritius Neapolitanus.

N icephorus, qui historiam scripsit Ecclesiasticam.

Nicolaus Clenardus, cuius schedis aliquot usus sum, quas post obitum ipsius magno studio consequutus, aliquando, Deo auspice, editurus sum, ubi typographi dabitur opportunitas.

P aulus AEmylus Veronensis, Francorum scriptor historiae.

Paulus Burgensis episcopus, is qui scrutinium scripsit scripturarum, & alia nonnulla Theologica.

Paulus Orosius Hispanus.

Petrus à Medina.

Petrus Antonius Beuter, Theologus Valentinus.

Petrus Crinitus.

Petrus de Natalibus episcopus, quem ego in aliquibus cum iudicio legendum censeo.

Petrus Mexias Hispalensis.

Philippus Beroaldus.

Plinius Secundus Iunior, cuius sunt epistole.

Plinius Secundus, Naturalis scriptor historiae.

Plutarchus.

Polybius.

Pomponius Mela Hispanus.

Procopius.

Prosper Aquitanicus.

Prudentius Poeta Hispanus.

Ptolemaeus.

R aphael Volaterranus.

Rases Historiographus Miramamolini, Marochiorum & Cordubæ Regis.

Rhosuitha virgo Saxonica ex genere Caroli Magni, quæ vitas aliquot Sanctorum carmine heroico descripsit, & inter eas Sancti Pelagii Martiris, Cordubæ pro Christo sub Abderamene passi.

Robertus Abbas Montis.

Robertus Gaguinus.

Rodericus archiepiscopus Toletanus.

Rodolphus Agricola.

Ruffinus de historia Ecclesiastica.

S Alustius.

Seneca Philosophus.

*Suerus Sulpitius, qui Chronicon scripsit vsq; ad
Æram quingentesimam quadragesimam
septimam, & vitam Diui Martini.*

Sextus Aurelius Victor.

Sidonius Apollinaris.

Sigebertus Abbas Gemblacensis.

Stephanus de urbibus.

Strabo.

Suetonius Tranquillus.

TAbula virorum triumphalium, quas Romæ
nuper inuentas in columnis marmoreis,
& ad Regem Portugallia Ioannem missas, L.
Andreas Resendius mihi benigne, vt alia mul-
ta, communicauit, visenda monumentū anti-
quitatis. Eas postea Gaspar Barrerius Canoni-

*cus Eborēsis, vir ornatissimus atq; humaniorib; li-
teris probe excultus, typis excusas cum catalogo
Consulū & Censorū, Roma, vbi Henrici Car-
dinalis & Infantis negocia gesserat, reuersus
attulit.*

Theodoritus de historia Ecclesiastica.

Thomas Aquinas Sanctus.

Titus Liuius.

Trebellius Pollio.

Valerius Maximus.

*Victor Sanctus episcopus Vitenſis, de perse-
cutione Vandalorum.*

*Victor Tunnunensis episcopus, pro quo perperā le-
gitur in Etymologiis sancti Isidori, Turonēsis.*

Vincentii speculum historigale.

His ego autoribus in hoc priore Chronico hætenus vsus sum, si qui præterea offerantur, eorum ego catalogum posteriori tomo præponam, Deo adiuuante, neque quenquam, quantumuis obscurum, sua gloriæ portione fraudabo. Illud quoque admonendum arbitror, nihil me hoc priore tomo dixisse, cui non continuo nomen autoris adiungerē, neq; id incōsulto fecisse, ne quis tanquam re parum necessaria offendatur. Cum enim multa essent ponēda quæ alii omiserūt, multa etiam aliter quam alii hætenus dixissent, referenda: necessario ita faciendum putauit, vt omni sublato scrupulo, certior esset dictis meis fides. id quod vsque ad excidium Gothorum perpetuo tenorē seruauit, posterius non idem facturū, nisi sicubi res ipsa requirat.

*Quorum in his Chronicis opera sum adiutus, quique mihi libros
suppeditarunt.*

C A P. VI.

PORRO quum tam multis emendis libris fortunæ meæ vix mediocres haudquaquam
sufficerēt, præsertim continua multorū annorum caritate sic attenuatæ, vt vix alendæ
familiæ pares esse possent: præterea multi libri nulla pecunia comparabiles essent, quippe
manu scripti, atque in Bibliothecis antiquis religiose adseruati: multa denique quæ ad rē
meam facerent, nondum etiam in libros digesta essent, sed in schedas & quædā velut ad-
uersaria passim relata delitescerent: necessario mihi fuit ad eos confugiendum, qui possēt
opem rebus meis adferre. Qui quandoquidem officium benigne præstiterunt, suis laudi-
bus fraudandi non sunt, simul vt & ipsi benignitatis atque candoris sui præmium ab equo
Lectore percipiant, & alii admonentur, ne maligne occultantes, blattas ac tineas pascāt
illis quæ prolata in medium, & patriæ lucem, & ipsis decus, & lectori voluptatem pariter
atque vtilitatem præbere possent. Proinde catalogum hic paucis attexam cum aliqua gra-
tissimi testimonio, tum eorum qui mihi libros suppeditauerunt, tum eorum quorum
opera sum adiutus.

Quorum primus est, nunquam sine aliqua honoris præfatione mihi nominandus, Se-
renissimus Princeps ac Dominus meus D. Henricus, Cardinalis & Infans Portugallia,
qui pro regia sua magnificentia, & in tanto dignitatis ac regii stemmatis fastigio incredi-
bili humanitate, non solum Alcobaciensem codicem ex monasterio illo suo bis mihi ius-
sit adferri, sine quo libro irritus in hoc negocio conatus meus futurus erat, sed etiam ex
Bibliotheca sua varia & copiosa multos libros suppeditauit: præcipue vero Rodericū To-
letanum Archiepiscopum manu scriptum, eumque tanto emendatiorem impresso, vt
ex illo innumeros locos in codice meo restituerim, ac propemodum mihi videar ipsum
integritati suæ reddidisse. Erat in eodem lib. eiusdē Roderici historia Arabū, quæ admo-
dum superius dixi, nunquā hætenus impressa. Sed non cōtentus benignissimus Princeps
hoc beneficio, si quid etiam in legendis autoribus (vt omne tempus quod ab oratione &
publicis negociis vacat, sacrorū autorū lectione transigit) obseruaret, quod instituto meo
cōduceret, humanissime mihi cōmunicauit. Huius enim est præter alia, quod ex D. Tho-
mæ commentariis in epistolam Pauli ad Galatas probauimus, D. Paulum Hispanis præ-
dicasse verbum salutis. Huic igitur, amice Lector, optimo Principi & sanctissimo Præfuli
gratiam mecum habeas pro tanto beneficio, ac salutem ipsius Deo Opt. Maximo deuotis
precibus commendes.

2. Neque monasterium Alcobaciense silentio prætereundum, censu locuples, ditione amplum, antiquitate venerandum, & in quo facile tum Diui Bernardi auctoritatem ac sanctitatem, tum Alfonso Henrici primi Portugalliae regis magnificentiam agnoscas, de qua re suo loco dicemus. Huius igitur monasterii patribus gratiam libenter habeo, quod & codicem illum suum, quanquam iussu & auctoritate prædicti Principis, tamen non inuiti commodauerunt, & alia nonnulla de monasterii sui primordiis & institutione vltro ipsi præbuerunt.
3. Sed Ecclesiae Bracarenensis perquam reuerendo collegio multo maximas gratias debeo, quod Ferdinando Gundifaluo sacerdoti, viro probo & honesto, mihi quæ iam inde à multis annis amico permisit, vt quicquid in archiuis illius sanctæ Ecclesiae reperiret antiquitatis, id omne diligenter excuteret, & si quid reperiret quod ad rem meam pertineret, eius me compotem faceret. Quorum beneficio simul ac diligentia dicti sacerdotis, plurimum consequutus venerandæ antiquitatis monumenta, quæ suis locis proferentur. Fuere vero huius beneficii auctores viri nobilitate conspicui. Dominus Petrus à Sousa, Bracarensis Ecclesie Cantor, vt ipsorum more loquar, & Balthasar Carnerius Scholaster, atque alii pernulti, quos enumerare longum sit, sed eorum memoriam grato semper animo colam.
4. Dominus Iulianus ab Alba non postremum hic locum meretur, quem inclytus Portugalliae Rex Ioannes tertius, ob insignem ipsius integritatem & inculpatores mores, sororis suæ Dominæ Mariæ, heroidi omnibus animi corporisque dotibus incomparabili, & inter rara exempla numerandæ, primum pædagogum elegit: deinde post multa & longa virtutum ipsius experimeta, idem Rex & mariti iudicium sequuta Regina, Dominæ Mariæ, filia suæ vnica, in spem ac successionem tot tantorumque regnorum enuptæ (quam Castella Principem suam magno cum gaudio vidit, sed maiore cum dolore intempestiua morte velut in herba sibi præreptam luxit, atque etiamnum luget) à secretis esse voluerit, & nunc tandem ob tam multa ipsius & tam præclara merita episcopum Portalegrensem creauerunt. Hic, inquam, Præsul reuerendissimus quum alias optime semper meritis de me, tum vero ad hanc obeundam prouinciam quicquid habebat librorum, quicquid monumentorum Hispaniæ, quorum semper curiosus inuestigator fuit, non solum prolixè communicauit, sed etiam nonnullos ære proprio mercatus est codices quos mihi sciebat deesse. Quod beneficium nisi agnoscam & colam, merito ingratus omnium cæsar mortalium.
5. Sequitur Georgius Cælius, Serenissimi Principis ac Domini mei secretarius, & celeberrimi monasterii Sancti Georgii prope Conimbricam dignissimus Antistes, de cuius viri laudibus & eruditione quid opus est dicere, quum ipsum sua celebrent ingenii monumenta? Tamē temperare mihi non possum, quin hoc loco ponam elogium de ipso Nicolai Clenardi, viri ab omni adulationis suspitione tam alieni, quam fuit ab omnibus aliis vitiis remotissimus, quod elogium reperi in schedis quibusdam ipsius autographis. Id verotale est: Georgius Cælius non carmine tantum Resendio ritualis, sed & oratoriis laudibus adeo bene percutus, vt paucos credam tam prope ad puritatem accedere Ciceronis. Certe Isocraticam iucunditatem lenitatemque sic refert, vt parem non viderim. Hactenus Clenardus, non inelegans ingeniorum spectator. Hic, inquam, Georgius Cælius non solum Alcobaciensis codicis (qui mihi fuit huius instituti prora & puppis) primus index fuit, sed etiam ex Bibliotheca sua Græcis Latinisque libris instructissima plurimos libros benigne suppeditauit, qui rebus meis non mediocriter commodauerunt.
6. Martinus ab Azpilcueta Decretorum Doctor Nauarrus, ex Salmanticæ Academia, vbi erat Iuris Canonici professor primarius, ab Ioanne Portugalliae & Algarbiorum Rege, annuo mille ducatorum stipendio, eoque perpetuo, ad eandem functionem Conimbricam vocatus, atque à Domina Catharina Regina Serenissima ob egregia vitæ merita Conimbricensis Ecclesie cathedralis Cantoria (vt ita loquar) dignitate donatus, vir multis mihi nominibus suspiciendus, cuius insignis vtriusque iuris, Philosophiæ, Theologiæ peritia, Cathurci, Tolosæ, Salmanticæ, Conimbricæ, quibus in Academiis maximo applausu & frequentissimo semper auditorio docuit, est admirabilis, sanctitas vitæ vix credibilis, & integritas morum omnibus amabilis. Hic non solum libris, consilio, iudicio suo limatissimo me iuuit, verum ex ipsa vsque Nauarra schedas nonnullas mihi curauit adferri, quæ conatibus meis non minimum attulerunt adiumenti.
7. Atque hic mihi lacrymæ iusto dolore prosiliunt, Lector amice, quod venerabilem & mihi perpetua recordatione colendum Fratrem Franciscum à victoria, sacrae Theolo-

Theologiæ, dum in viuis ageret, Salmanticæ professorem primarium, in hoc catalogo ponere non liceat. Antequam enim ipsum instituti mei certiore facerem, ipsum, in quâ cuius arbitrio regebar, consilio nitebar, in cuius beneuolentia acquiescebam: præsentis vitæ calamitatibus perfunctus, in sanctorum contubernium, vt ego quidem persuasum habeo, translatus fuit. Qui si vixisset, dictu mirum, quantum subsidii conatibus meis attulisset. Erat enim eruditione incredibili, lectione pene infinita, iudicio exactissimo. memoria exprompta, vt quoddam naturæ miraculum merito videretur. Gratuletur sibi sancti Dominici illustris ac religiosa familia, quod talem nacta sit virum, quo nescio equidem, an à multis annis alium habuerit sacræ Theologiæ peritiorem. quod ipse quoque testatum fecisset, si tam fuisset scribendi cupidus, quam erat egregie peritus. Illud certe sine scrupulo mihi videor affirmare posse, neminem fuisse multis annis tota Hispania, omnium bonarum artium ac totius humanitatis doctiorem, vt non immerito Nicolaus Clenardus dicere solitus sit, neminem se nosse, ne ex iis quidem qui omnem ætatem in Latinis literis truiissent, cuius ipsi tam placerent epistolæ, quam Victorix, qui si animum aliquando ad scribendum appelleret, orbem vniuersum fama sui nominis occuparet. Ignosce mihi cædide Lector, quod dolori meo indulgens in eius viri laudes euagatus sum, de quo pauca dicere religio est, multa non sufficiunt, nihil dicere impium. Non potui de Victorix silentio, cum Martini ab Azpilcueta meminissem, quod eos viros communi consilio semper expertus sum præ cæteris omnibus optime de Vasæo meritos.

8. M. Petrus Margallus Lusitanus, Philosophiæ, iuris Pontificii, Teologiæ consultissimus, & olim Salmanticensis Academiæ professor celeberrimus, nunc Canonicus Eborensis, communicatis mihi libris multis, quorum habet innumeram suppellectilem, non minimam meretur benignitatis suæ laudem & gratiam, vt alia ipsius in me beneficia breuitatis studio in præsentia silentio præteream.

9. Clarissimus dominus Petrus à Villalon Archidiaconus Turolensis, in Cæsaraugustana Ecclesia Metropolitana, & ornatissimus dominus Michael Leerma, illius olim Pædagogus, quæ mihi de rebus Aragonum deerant, studiose quæsitæ liberaliter ac benigne pro veteri amicitia mihi miserunt: quorum tanto libentius memini, quod olim mihi Salmanticæ domestica consuetudine coniuncti, iucundam diuturnamque sui memoriam in animo meo reliquerunt.

10. Duo restant qui bonam huius lucubrationis partem suo sibi iure vendicare possunt, 10. ideo mihi summam operam suam nauauerunt. Prior est L. Andreas Resendius Lusitanus, Theologus, Orator, & Poeta insignis, & Reuerendissimi ac Serenissimi Cardinalis & Principis domini Henrici a concionibus, vir antiqua mihi beneuolentia, eaque olim Louanii incepta coniunctus, & mei in Hispaniam aduentus quodammodo autor, certe incitator. Is me in hoc opere libris antiquis manu scriptis, schedis suis, iudicio copiose iuuit, neque quicquam habuit antiquitatis, cuius ipse non solum est curiosissimus, sed etiam scientissimus, quod mihi pro candore suo non benignissime communicauit. Præterea si quid mihi suboriretur scrupuli, ad illum tanquam asylum quoddam semper confugi, cuius exactissimum in re literaria iudicium non ego solum semper maximi feci, sed & Nicolaus Clenardus, cuius hoc quoque de Resendio nostro in schedis elogium reperit: Andreas Resendius, Poeta insignis, tanta carminis maiestate, tam neruosis inuentio- nibus donatus ab Apolline, vt si in studio poetico perduraret, tam nobilem vatem haberet: Ebora, quam genuit olim Corduba. Alter est frater Iacobus Hallensis, patria Hannoniensis, sed apud Hispanos in prouincia Sancti Iacobi regulam obseruantix Diui Francisci per annos fere quadraginta religiosissime professus, vir inculpatæ vitæ, & singulari humanitate præditus, mihi que iam inde ab eo tempore quum primum in Hispaniam veni, ardentissima necessitudine coniunctissimus, & plusquam Pylades alter. qui postquam factus est huius instituti mei certior, non solum quos habere potuit libros, mihi misit, sed ex- cussis omnibus Bibliothecis, & præcipue Franciscana, hoc est monasterii sui (cui ego monasterio cum aliis multis, tum hoc præcipue nomine sum deuinctissimus, quod in eo nonnulla sint inuenta monumenta historiæ Hispanæ antiquissima, quibus ego vehementer adiutus sum) quicquid inuenire potuit quod ad rem meam faceret, indefatigabili studio propria manu mihi descripsit, tantumque suscepit laborem amici causa, vt merito mecum communis huius operis autor censeretur. certe sine ipsius opera non potuissem recte meo fungi officio.

Hunc catalogum describere libuit, tum vt talibus viris tam benemeritis de me gratiâ

aliquam reponerem, tum vt alios hac grati animi testificatione animarem, vt si quid habent abstrusum aut reconditum de antiquitatibus Hispaniæ, in medium proferant, parè gratiam relaturi: tum denique vt maior huic Chronico sit fides apud eos qui intelligent, qualium virorum fauore, opera, auxilio fuerim adiutus.

Obtestatio ad Lectorem.

C V P. VII.

POST hæc mihi orandus es, humanissime Lector, vt hos labores meos qui certe nõ fuerunt mediocres, boni consulas, & sicubi lapsus fuero (quis enim tam Lynceus, vt non aliquando cecutiat?) candide me ac sincero animo admoneas. Paratum enim semper experieris ad palinodiam eorum quæ perperam scripsi, idque non sine honorifica eorum mentione per quos iuste atque amice admonitus fuero. Neque enim ego is sum qui non veritatis quam opinionis meæ potio rem rationem ducam. Sin talis erit admonitio cui merito cedere non debeam, tamen eo linguæ temperamêto, quod scripsi, tuebor, vt & gratia bonæ voluntati habeatur, & veritas non destituatur defensionis auxilio. Semper enim mihi arrisit in primis illa Senecæ notabilis sententia: Si merito obiurgauit aliquis, scito quia profuit: sin immerito, scito quia prodesse voluit. Atque vt quod pollicitus sum, re ipsa præstet, duos hoc loco nominabo qui hoc munere docte atque amice functi sunt. Prior est Ioannes Genesius Sepulveda, Theologus, Philosophus, Orator insignis. De cuius singulari eruditione quid opus est dicere, quum tot editis libris testatissima vulgo sit? Satis sit ad laudem ipsius, quod illum ex tanto doctissimorũ virorum numero Carolus quintus Imperator semper Augustus potissimum delegerit, à quo res ipsius terra mariq; præclarissime gestæ, perpetuæ memoriæ commendarentur. Is igitur quum ipsi à Maximiliano Boemiarum rege, tum regias vices in Hispania cum vxore Maria gerente, censura huius Chronici demandata esset, cãdide atque erudite quædam notauit, in quibus illi non satisfecerã. Quod adeo non ægre tuli, vt etiam magni beneficii loco duxerim. Alter est Didacus Neila, iuris Pontificii Doctor, & Salmanticensis Canonicus, præter incredibilem humanitatẽ, Græce Latineque doctissimus. Id quod satis indicat Breuiarium trium lectionũ, ab ipso iussu Francisci Quignonii Cardinalis, auspiciis summi Pontificis ita venuste, ita erudite cõcinnatam vt nihil supra. Hic quoq; quum lucubrationem hæc perlustrasset, & quædam deprehendisset quæ vel errata, vel ex autoribus deprauatis translata ipsum offenderent, eo me candore, ea humanitate ne de facie quidem notum admonuit, vt erroribus meis hoc quoque debeam, quod maximæ, & vt spero, perpetuæ inter nos amicitia fenestram patefecerint. Sed non est silentio prætereundus Gaspar à Castro, singularis ipsius amicus, & in compositione Breuiarii socius, vir nõ solum vtriusque linguæ peritia, sed etiam eximia pietate præstans, qui tamen vel nulla, vel pauca notauit, tamen multa antiquitatis monumenta, quæ plurima summo studio per totam ferme Italiam atque Hispaniam perquisita collegit, benigne communicauit, quibus ego saltem quæ ambigue & cum quodam scrupulo dixeram, confirmare possem. Ceterum his ita præmissis, ad ea quæ de Hispania dicenda sunt, vertatur oratio.

Breuis descriptio ac diuisio Hispaniæ.

C A P. VIII.

HISPANIA Straboni lib. 3. corio bubulo humi protenso comparatur. Ea pelago vndiq; cingitur, nisi qua parte Pyrenæi montis obiectu à Galliis diuiditur. Habet Hispania ab Ortum montem Pyrenæum, qui à Veneris templo siue promontorio exortus, prope Illiberos (Colibre hodie appellant) in Oceanum procurrit Britannicum, atque hac parte maxime angusta est, adeo vt eo dum per Cantabriam iter facerem, in monte Diui Adriani D. Ferdinãdo Colone harum rerum peritissimo commonstrante, nisi fefellit aspectus, vtrumque mare me vidisse meminerim, Oceanum videlicet, cui eramus proximi, atq; eminus, quantum oculorũ prospectus ferre poterat, Mediterranei maris albicãtes fluctus. A Septentrione autem clauditur Oceano Cantabrico, ab Occasu mari occiduo, à Meridie freto Herculeo & mari Balearico.

Diuiditur vero Hispania in tres prouincias, Bætiam, Lusitaniam, & Tarraconensem. Bætica à Septentrione clauditur Ana fluuiio: ab Occasu habet eam Atlantici Oceani partem quæ est inter ostium Anæ & fretum Herculeum: à Meridie mare Balearicum quod est inter fretum Herculeum & Charidami promontorium, quod vulgo appellari dicunt Cabo de Gata: ab oriente terminatur linea ducta ab hoc promontorio per Castulonem

Ionem ad Anam fluuium. Dicta est Bætica à Bæti fluuio memorabili, qui prouinciam totam interfecat, qui ortus in saltu Tygēsi, decurrit in Oceanum Atlanticum, atque hodie appellatur vocabulo Arabico Guadalquibir, quod sonat fluuium magnū. Hæc prouincia posterior à Vandalis habitatoribus Vandalitia dicta, hodie quoque corrupto vocabulo, Andalusia dicitur.

Lusitania à Septentrione habet Durium fluuium ab ostio ipsius, vsque ad pontem qui est contra Septimancas: ab Occasu eam Oceani Atlantici partem, quæ est inter ostia Anæ & Durii: à Meridie Bætica: ab Oriente terminatur à Terraconensi, linea ducta ab Oretania veteri, vsque ad pontem qui habet è regione Septimancas. Lusitania nomen accepit à Luso Liberi patris filio, & Lyfa eiusdem Liberi socio cum Luso bacchante, vnde nunc à Luso Lusitania, nunc à Lyfa Lysitania dicitur, vt etiam annotauit L. Andreas Resendius. Lusitania, vt diximus, duobus clauditur fluminibus, Ana & Durio, interfecatur Tago omnibus his memorabilibus. Quorum Anas in Laminitano agro exoritur, è montib. Carthagini & Mufciæ vicinis. Vnde triginta M. P. decurrens, obtulis totum se propere cōdit cuniculis, rursusq; stadiorum sexaginta quatuor subterraneo peracto cursu, totus renasci videtur, quemadmodum ait Marius Aretius Patritius Syracusanus, atq; ita modo se in stagna fundens (vt inquit Plin. lib. 3. c. 1.) modo in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, & sæpius nasci gaudens, prope Myrtilim (Mertolam hodie vocat) in Atlanticum Oceanū effunditur. Tagus in Celtiberia oritur Tarraconensis prouinciæ regione, ac primum Celtiberiam, mox Carpetaniam, deinde Lusitaniam secans, prope Olisiponē in Oceanum quoq; exoneratur Atlanticum. Fluuius hic antiquis celebratus est arenis aureis, quas hodie quoq; reperiri affirmant, & esse qui ex ea re quæstum non mediocre faciât. Durius in Pelendonibus prouinciæ Tarraconēsis oritur, fluitq; in Meridiem vsq; ad Numantiam, quæ prope Soriam olim fuit, inde per mediam fluens Castellam, mox in Portugalliam transit, Lusitanicam ab Interamni & Transmontana diuidens, prope ciuitatem Portugallensem in Oceanum deuoluitur Occidentalem, plurimis absorptis fluminibus, quorum non infimi nominis est Thormis, quem Salmantica nobilissima disciplinarū omnium magistra, vicinitate sua nobilitat. Interamnem appello Portugalliam, quæ est inter Durium & Minium regio non minus amœna quam fertilis, quam & ipsam nonnulla irrigant flumina, quorum præcipui, Auus, cuius in ripa tota nullam cernas arborem spiniferā, hoc est, ex earum genere quæ mala Medica siue aurea, citrea, aut alia id genus producant. quod huic fluuio cum Aleste Bracarensi fluuio commune esse aiunt, quum tamē tota illa prouincia sit horū fructuum, si qua alia, multo feracissima, & Nebis, quem Neue, seruato nomine, hodie appellant, & Limia celebratus antiquis fluuius, quem Lethen Græci, Obliuionem Latini nuncupauerunt. hunc falso Gerundensis Episcopus cū Minio cōfundit. Habet & alios Lusitania non pœnitendos amnes, quorum non postremus est Mūda, Conimbricensis Academiae propinquitate celebris. Monde gum hodie nūcupant, qui & ipse aureis arenis & ramentis celebratur. Perperam idem Gerundensis Conimbricam Mundam fuisse affirmat, & eam in qua filii Pompeii fuere victi, refragantibus aperte Cæsaris commentariis. nimirum Munda oppidum erat non in Lusitania, sed Bætica. Nec minus inepte in Ptolemæo & Pomponio Mela quidam Lacobrigam Conimbricam esse asserūt, quum vel ipse Pomponius Mela Lacobrigam in Sacro promontorio ponat, de qua plura dicemus suo loco. Non longe à Munda est Vaca fluuius, hodie Vogam appellant, quem annum non posuissē, nisi Plinius eius meminisset. In eodem tractu, nimirum octo leucis à Conimbrica, visitur etiam hodie fons ille admirabilis, quem Plinius in Catinensi (ita enim in Plinio legendum) Hispaniæ agro ponit, qui quicquid admotum fuerit, absorbet. Cuius rei se præsertim factum periculum mihi affirmavit perpetuo mihi venerandus dominus meus Henricus Cardinalis & Princeps, coram rege Ioanne & cæteris fratribus regis, quum in arborum truncis & ramis, tum in iumento, quod fonti admotum pede, paulatim absorberi ceptum, ægre tandem à famulis extractum est. Affirmat Plinius alterum iuxta fluere, qui omnia respuat. Is hodie, si extat, saltem ignoratur. Fons ille nunc appellatur Feruentia, & ager in quo visitur, Cadima, non procul à Tentugalensi municipio. Habet altissimos Lusitania montes, quorum vel præcipuus qui à stella cognomen habet, in cuius cacumine frequenter in lacu quodam fragmenta nauium reperiuntur, quum tamen à mari plusquam duodecim leucis distet. Quin & exæstare, & rempestatem ibi audire affirmant accolæ, quoties intumescit mare. Similia fere leguntur de monte quodam prope aquas Flauias, vulgo Chaués, in transmontana Portugallia. Portugalliam improprie Lusitaniam appellant, cū alioqui nec tota Portugallia Lusitaniæ finibus circumscripta sit, nec totam Lusitaniam complectatur: illud tamen negari non potest,

potiorem Lusitaniam partem Portugalliam regi parere. Diuiditur vero Portugallia in Transtaganam, Cistaganam, & Interamnem. Transtagana Baticam partem capit, eam scilicet quam ab Ana usque ad regni limites porrigitur. Interamnis tota extra Lusitaniam est, nisi repudiata descriptione posita, Straboni magis accedamus, qui ait lib. 3. maximam Lusitanorum partem Callicos appellatos. Huius regionis longitudo est octodecim leucae: latitudo, qua maxima est, duodecim, alibi tantum sex, aut etiam quatuor. Atque in hoc tam exiguo terrae interuallo, præter Ecclesiam Bracarensem metropolitanam, & Portugallensem cathedralem, ac alias quinque collegiatis, reperias plusquam centum triginta monasteria, quorum pleraque; reditus habent amplissimos, præterea plus minus mille quadringentas sexaginta parochiales cum suis baptisteriis, ut scribit quidam. certe in ea parte, quæ Bracarensem agnoscit Ecclesiam, octingentæ recensentur. Ex qua re fertilitatē & antiquam religionem gentis facile agnoscas. De amœnitate vero quid opus est dicere, quum in ea numerata sint ultra viginti quinque millia fontium perennium, pontes quadrato lapide elegantissime constructi, prope ducenti, portus marini sex. Quod propterea tacendum minime duxi, quia bonitas & dignitas huius prouinciæ fere ignoratur. Huic prouinciæ adhæret ea quam Transmontanam appellant, regio optimi tritici generosique vini ferax, in qua est Brigantia, caput amplissimi ducatus, cui hodie præest, multisque annis præsit, non regio tantum stemmate inclytus, sed omnibus etiam corporis animique dotibus præstantissimus heros D. Theodosius, omnium eruditorum præconiis celebrandus. Ex huius regionis montibus affirmavit mihi amplissimus Princeps & dominus meus Henricus Cardinalis, regi Ioanni fratri suo se præfente allatum lapidem, aureis ramētis ac bracteolis plenum. Sed hæcenus de Lusitania.

Reliqua Hispaniæ pars ad Tarraconensem pertinet prouinciā, quæ habet à Septentrione Oceanum Britannicum, ab OEafone (sic appellant promontoriū prope fontē Rabidum siue Fontarabiam) ad Nerium promontoriū, quod hodie dicitur Finis terræ: ab Occasu Oceanum Atlanticum, à dicto promontorio usque ad ostium Durii: à Meridie Lusitaniam & Balearici maris oram: ab Oriente Pyrenæos montes, quibus à Gallia separatur Hispania. Tarraconensis à Tarracone ciuitate nomen accepit, eius prouinciæ metropoli, ciuitate ad excipiendas Principum peregrinationes, ut inquit Strabo lib. 3. egregie nata, & in qua Imperatores iurisdictionem agitabant. Complectitur hæc prouincia Murcia regnum, & Valentiam & Aragonum cum Cathalonia, Castellam veterem, Nauarre regnum, Portugalliam Interamnem, Galleciæ regnum, Asturias, totam Catabriam. Habet præter Durium qui in ea nascitur, & alios fluuios, Cæsari, Lucano, Silio Italico, Martiali celebratos, Iberum fluuium tantum, ut toti Hispaniæ nomen Iberiæ dederit, qui solus omnium (de quibus præcipuis loquor) reliquis in occasum vergentibus, in Austrum defluit, & in mare Balearicum exoneratur. cuius rei causam qui nosse volet, ex principis historiæ Antonii Nebriffensis viri vndecumque doctissimi petat, quem hic in multis sequuti sumus.

Hispania primum vnica fuit prouincia proconsularis, vel potius consularis. siquidem P. Cornelius Scipio Africani maioris pater, Consul ad eam missus est contra Annibalem, 40 tamen postea Proconsul administravit, ut ex T. Liuii lib. 1. & 2. de secundo bello Punico patet, idque anno vrbs conditæ quingentesimo trigesimo quarto, fuitque ad eum modum prouincia proconsularis per viginti tres annos (per quos administrata, posterius dicemus) donec anno vrbs conditæ quingentesimo quinquagesimo septimo, Cn. Cornelio Cethego, & Q. Minutio Rufo Coss. diuisa est in duas prouincias Prætorias siue Proconsulares. nam eisdem subinde T. Liuius lib. 9. de bel. Maced. & alibi sæpe, nunc Prætores nunc Proconsules appellat. Sed hoc interesse censeo, quod prius erat Proconsularis imperio Consulari, scilicet quia tanta esset in Hispania belli moles, non solum aduersus ipsos Hispanos, verum etiam aduersus tres clarissimos Carthaginensium duces, ac totidem exercitus, ut consulari opus esset imperatore & exercitu. Annibal vero ita grauis hostis immineret Italia, ut vterque Consul ad eam tutandam necessarius esset. Quod proximum erat, Proconsul missus est imperio & potestate Consulari, donec (ut dixi) in duas diuisa est prouincias Prætorias siue Proconsulares, & per Prætores siue Proconsules administrata est imperio & dignitate Prætoriam siue Proconsulari. Tamen non ignoro, Prætozem Asconio Pediano dici omnem magistratum cui pareret exercitus. Ita tamen in duas prouincias dispersita est Prætorias, ut pro ratione bellorum ingruentium, si quando res ita posceret, nunc hæc, nunc illa, nonnunquam etiam vtraque simul fieret Consularis. Nam Catone Consule per Consulem vnum, ipsum nempe Catonem Censorium, & duos Prætores res gestæ sunt in Hispania. Tempore Numantini belli, & contra Sertorium, duo consules duces

duces & exercitus, & nonnunquam tres missi sunt, vt suo loco dicemus. Hæ duæ prouinciæ dicebantur citerior & vltior. Quæ pro diuersa ratione temporum, diuersos habuerunt limites. Primum enim citerior Hispania dicta est, quicquid in ea Romani à montibus Pyrenæis cis Iberum obtinebant: vltior, quicquid vltra. Postea protogatis imperii finibus, vetus forma prouinciarum mutata est, vt ipse quoque Plinius lib. 3. cap. 3. testatur, & citerior Hispaniæ limites Iberum transferunt, bonamque Tarraconensis prouinciæ partem occupauerunt: & ab Asturibus per Vaccæos, & Oretanos vsque ad Carthaginem nouam porrigebatur, vt ex Paulo Orofio lib. 1. cap. 2. constat. Quo tempore vltior à Gallecia sumebat exordium, vt patet ex L. Floro, qui scribit lib. 56. ad hunc modum: D. Iunius Brutus in vltiore Hispania foeliciter aduersus Gallecios pugnavit, &c. Postremo, cedente iam in iura Romanorum tota Hispania, rursus prouinciarum termini mutati sunt ad eum modum, quem scribit Plinius lib. 3. vt tota Tarraconensis prouincia citerior esset Hispania, Bætica & Lusitania vltiorem facerent. Habebant hæ prouinciæ suos conuētus, vnde finitimi populi iura petebant. Bætica quatuor, Gaditanum, Cordubensem, Astigitanū, Hispalensem. Lusitania tres: Emeritensem, Pacensem & Scallabitanum. Scallabis hodie Sanctaren à sancta Irene nomen habet. Tarraconensis prouincia siue citerior Hispania septem: Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarensem. Clunia Plinio lib. 3. cap. 3. in Areuacis est, atque in fine Celtiberiæ, qua parte Celtiberia Carpetaniæ iungitur. Antonius Nebriffensis & Florianus à Campo affirmant Cluniam fuisse eam quæ hodie vulgari sermone Crunna dicitur, oppidū quod ab Vxama ciuitate abest leucis sex, à Durio amne tribus, à Callaroga D. Dominici patria, duabus. Vnde & Nebriffensis Comitum illius oppidi dominum, Comitum Cluniensem appellat. Et recte illi quidem non ablucente vocabulo. Quanquam quæ olim Clunia erat, ab eo oppido quarta leucæ parte distat, neque quicquam nunc habet, præter antiquæ vrbis vestigia, & Sacellū D. Virgini sacrum, appellaturque Castro. extat etiamnum amphitheatri & aliæ antiquitatis reliquiæ, sed & sigillum conuentus Cluniensis ibidem quinq; ab hinc annis repertum, ac penes Comitum Cluniensem asseruari mihi affirmatū est. Sūt non procul Clunia & fodinæ Iapidis præstantissimi. Perperam in Ptolemæis quibusdam impressis Clunia dicitur esse, quæ appellatur ciuitas Regalis.

Hispania vt scribit Gerundensis Episcopus lib. 1. paralip. cui antiqua suffragantur concilia, in quinque prouincias diuisa est tempore Constantini Pii, Tarraconensem, Carthaginensem, Bætiam, Lusitaniam, Galleciam.

Hispania habuit tempore Maurorum plurimos regulos: posterius à sex regibus possessa est, Legionensi, Nauarrensi, Castellano, Aragonensi, Portugallia, Granatensi, qui erat Maurus. Legionense deinde cum regno Castellæ coiit. Reliqua tempore Ferdinandi regis Catholici, ad vnus Castellæ regis arbitrium & imperium, fuis pulsusq; Hispania Mauris redacta sunt, excepta Portugallia, quæ proprium habet regem.

Qui plura de Hispania nosse volet, quot habeat episcopos, quot Principes & primates viros, quibus deniq; rebus abundet, præter Marinæum Siculum, legat Damiani à Goes ea de re libellum curiose ac diligenter scriptum. Nobis hæc delibasse sufficit.

De laudibus Hispaniæ.

C A P. IX.

DE laudibus Hispaniæ superfluum videtur aliquid scribere post tot autores, qui eas pluribus verbis complexi sunt. Tamen pauca quædā perstringam, magis id adeo, ne nihil dixisse videar, quam quod necessariū existimē. Igitur illud me rito inter primas Hispaniæ laudes ponendū videtur, quod ipse quoq; Cæsar in comment. suis lib. 3. de bel. ciuili affirmat, regionem esse saluberrimam, quam illi laudē cum Galliis cōmunicauit. Sed Iustinus lib. 44. Hispaniam cōtendit Gallia & Africa, sicut fertiliorem, sic aeris temperamento salubriorem, vt quæ nec violento, sicut Africa, sole torreatur, nec assiduis, vt Gallia, ventis fatigetur: adeo in omnia frugū genera fecunda, & frumenti, vini, olei, mellisq; copia redundans, vt non incolis tantum abūde victum suppeditet, sed etiam Italiæ & Romæ rerum dominæ frequenter durissimis temporibus peropportunam frumenti, armorum, vestimentorum, atque omne genus comestuum abundantiam subministraverit: quod T. Liuius secundo bello Punico non semel factum ostendit lib. 10. de secundo bello Pun. Hæc etiam Cæsari res in Gallia gerenti materiam fabricandis nauibus, equos, equites suggestit. Plinius libr. vltimo, cap. vltimo, primā totius orbis laudem Italiæ tribuit, proximam Hispaniæ: sed nescio equidem, an vlla parte laudis Hispania cedere debeat Italiæ,

de iis loquor, quæ ad salubritatem ac fertilitatem pertinent vtriusque regionis. Nam si quis veterum monumenta diligenter excutiat, primum illud reperiet, Hispanos frequenter Romanis vitæ submisisse subsidia, nunquam verò Romanos Hispanis: aut si miserunt, militibus suis in prouincia bellum gerentibus miserunt. Quin & ipsos Romanorum exercitus, vel in suam perniciem aliquoties aluit Hispania. vnde illud Catonis Censorii celebre dictum, Bellum se ipsum aler. Qui non solum exercitum consularem cum prætorio, sine vllis reipublicæ sumptibus, in Hispania contra ipsos Hispanos pavit, sed & grandem ex præda pecuniam militi diuisit, & in triumpho tulit argenti infecti viginti quinque millia pondo, bigati centum viginti tria millia, Oscensis auri quingenta quadraginta pondo. Et paucis post annis Q. Fuluius Flaccus citerioris Hispaniæ Prætor, non exercitum tantum in Hispania aluit, sed stipendium etiam impensis Hispaniæ soluit, vt affirmat lib. 10. de bel. Maced. T. Liuius, & in triumpho centum viginti quatuor coronas aureas, cum magna auri & argenti vi tulit, præter pecuniam ingentem quam exercitui dedit. Deinde auri, argenti, & reliquorum copia metallorum semper superior fuit Hispania, quantumvis hoc dissimulet Plinius, quæ his rebus adeo semper diues extitit, vt merito Posidonius apud Strabonem lib. 3. dixerit, in subterraneis Hispania locis non infernum Plutonium, sed Plutum ipsum diuitiarum & opulentia Deum habitare, scilicet quod Hispania non diues tantum regio sibi sit, sed aliis etiam diuitias sufficiat ac suggerat. Cæterum hæc auri argentique copia, nescio equidem maiori damno an gloriæ fuerit Hispanis. Namque diuersas gentes in Hispaniam eius auri cupiditas exciuit, præcipue Phœnicas, qui aurum vili rerum permutatione redemptum, in Græciam, Asiamque, ac nationes cæteras deferentes, maximas ex eo commercio diuitias contraxerunt, atque in Hispania tantam repererunt auri argentique copiam, vt cum onustis nauibus superaret argentum, ac coronas ipsas ex argento cõflare sint coacti, vt præter Diodor. Siculum lib. 6. affirmat Aristoteles de mirabil. Auscul. Et tamen adeo diuitias Hispanorũ exhaurire non potuerunt, quin Carthaginenses quum in Hispaniam duce Barca (hoc enim cognomen tũ fuit Amilcaris) venerunt, Hispanos in Turditania, quæ Bætica pars erat, argenteis præsepibus & dolis venter inuenerint, vt affirmat Strabo. Quæ res & ipsos quoque Carthaginenses in Hispaniam pellexit, atque adeo auxit illorum vires, vt Diodoro Siculo teste, neque domestico neque sociorũ milite vsi, Romanos, Siculos, ac Libyas in magna adduxerint pericula, quod omnibus diuitiis ob auri argentique abundantiam superarent. nam & ipsi noua in Hispania metalla inuenerunt, & puteos effoderunt, ex quibus vnus qui Bebelo ab inuatore appellabatur, & adhuc Plinii tempore durabat, trecenta argenti pondo Annibali indies subministravit, hoc est, iuxta æstimationem Budæi de Ass. lib. 4. terna millia coronatorum aureorũ in dies singulos. A quibus occupata dispoliataque Hispania, quum per multos annos eorum auaritiã fatiaret, postea etiam tres Carthaginensium potentissimos exercitus, & maximas Romanorum copias sustineret, ne sic quidem, vt quæ nouis semper metallis scaturiret, euacuari potuit, sed adeo semper sibi constitit, vt intra annos paucos, nempe opinor triginta octo, ex Hispania Romam per varios Prætores in triumphis deportata sint auri supra nouem millia nongenta nonaginta quinque pondo: coronarum aurearum trecentarum viginti quatuor: argenti infecti pondo sexcenta triginta duo millia, trecenta octoginta septem: argenti Oscensis trecenta nonaginta octo millia, sexcenta vndecim: argenti bigati trecenta triginta octo millia, viginti tria: argenti signati innumerabilis multitudo. Non hic refero pecuniam militi tot confectis præliis diuisam, cuius iniri numerum posse vix arbitror: non L. Quintii Crispini ex Lusitanis Celtiberisque prædam, à quo scribit T. Liuius lib. 9. de bel. Maced. tantundem auri, quantum argenti in triumpho translatum, sed quantum transtulerit, prætermisit: non M. Fuluii Nobilioris posteriorem prædã, propterea quod T. Liuius lib. 6. de bel. Maced. forte memoria lapsus, mihi bis videatur eandem rem posuisse. Illud quoque prætereo, non dubium quin plures & ampliores prædas ex Hispanis Romani hoc annorum interuallo tulerint, sed quarum memoria simul cum T. Liuii monumentis interciderit. Quin & argenti fodinas illas taceo Carthagini nouæ vicinas, quæ populo Rom. vicena quina drachmarum millia in dies singulos pensabant, hoc est, secundum Budæi calculum lib. 4. de Ass. duõ millia quingetos coronatos, quas Budæus non recte suspicatur easdem esse cum puteo illo Annibalis, de quo loquuti sumus. Nam puteus ille Aquitanis proximus erat, vt Plinius testatur lib. 33. cap. 6. & Budæus etiam fateatur: sed argenti fodinæ, de quibus nunc loquimur, viginti tantum stadia aberat à Carthagine noua, vt ait Strabo, quæ ab Aquitanis plurimum distat. Postremo illud etiam dissimulo, quod præter ea, quæ dicta sunt, Asturia quoque, Gallecia, & Lusitania vicena millia pondo auri singulis annis præstabant, quod ipsi quoque Plinio lib. 33.

cap. 4. stuporem facit. Verum tot depraedationibus vsq; adeo nō sunt attenuatæ vires Hispanorum, vt tum primum Romani cœperint experiri non solum inexhaustas eorum opes, verum etiam insuperabile robur animi, & virtutem bellicam tantam, quantā ducentis annis expugnare non potuerunt. quid dico ducentis annis? imo nunquā Romani tam pacatam habuere Hispaniam, vt non opus fuerit iusto exercitu. Tunc demum sensere Hispaniam non solum diuitem, verum etiam (vt ait L. Florus lib. 2. rerum ab vrbe condita) bellatricem, viris armisq; nobilem, seminarium hostilis exercitus, eruditricem Annibalis, quæ propterea victa fuit à Romanis, quod sola omnium prouinciarum non prius intellexerit vires suas, quam victa est, prius obsessa quam seipsam cognosceret. Nam si vel vniuersa contra Romanos consurgere, & vires suas conferre, atque vel imperare vel libertatem suam publice tueri animum induxisset, nō modo superari, sed ne adiri quidem ingenio situs, vt affirmat Lucius Florus, poterat, ita vndique mari Pyrenæoq; vallata est. Et tamen hæc ipsa quæ vires suas non cognouit, quæ nunquam cōmuni totius prouinciæ consilio bellum iniit, tam cruentas frequenter victorias Romanis dedit, vt sepe nihilo melior, quam victi, conditio victoris fuerit, & ex victoria nihil præter inane triumphi nomen, & miserandam suorum stragem tulerint. Longum esset hoc loco recensere, quoties apud Hispanos res Romana in summum discrimen adducta sit. Docet hoc bellum Viriaticum, Vaccæorum, Numantinum, Sertorianum. Satis sit, nullam omnino prouinciam tanto labore & cruore Romanis constitisse, adeo vt necesse habuerint aliquoties arma Hispanis adimere, ne possent ex bellis bella ferere. Quam rem adeo ægre passi sunt, vt multi mortē sibi met ipsis consciscerent, gens ferox, inquit Titus Liuius lib. 4. de bel. Maced. nullam vitam rati sine armis esse, quippe qui in acie gaudio exultare soleāt, tanquam gloriose ac feliciter vita excessuri. quod de Celtiberis affirmat Valer. Maximus lib. 2. c. 1. Propter quam bellicæ laudis prærogatiuam Hispania tanti semper habita est, vt quum Romani duces alius Africanum, alius Asiaticum, alius Numidicum, alius aliis cognominibus se venditarerent: Imperatores postea Augusti, etiam Atticos & Francos ac Germanicos se appellarēt: Hispanici cognomento tanquam sancto, & inuiolabili omnes religiosissime semper abstinerint. Solus Q. Cecilius Metellus Celtiberici nomen affectasse videtur, sed non obtinuit. Scipio quoque, qui euerfa Carthagine, non nisi Africanus dici sustinuit, diruta Numantia, non Hispanicum, non Celtibericum, sed Numantinum se appellare cœpit, contentus eo titulo futurus, nisi illi hic honos negatus fuisset. Hæc est illa Hispania, pro qua duo potentissima orbis imperia per tot annos, tanquam pro Helena, cruentissimis præliis decertarunt, ex qua cum Alexander Magnus legatos amicitiam petentes ac gratulantes accepisset, tum demum & sibi & iis qui cum eo erant, rerum dominus visus est, si Arriano credimus lib. 7. de gestis Alexandri Magni: quam pacauisse Iulius Cæsar inter præcipua militum suorum decora lib. 3. de bello ciuili commemorat: cuius defectionem cum Nero Augustus audisset, ad reliquas calamitates infractus & interritus, collapsus, animoque male fracto, diu, & sine voce, & prope intermortuus iacuit, atq; vt respuit, veste discissa, capite conuerberato, actum de se pronunciauit. Hæc illa Hispania, quæ prima Romanis conuicta prouinciarum quæ quidem continentis sint, postrema omnium, ductu auspicioque Augusti Cæsaris perdomita est, si tamen perdomitam fuisse T. Liuius concedamus. Cuius vnicam ciuitatem Numantiam, Cicero pro L. Muræna terrorem imperii Romani appellat: cuius metalla auri & argenti sacra Machabæorum prædicat historia, Iosephus clarissimus Iudeorum scriptor lib. 2. de bello Iudaico concelebrat. Hæc illa Hispania quam simul cum Gallia Trebellius Pollio in D. Claudio neruos ac vires imperii Romani appellat, cuius auxilio Carthaginenses imperium Romanum ad extremam pene desperationem redegerunt: in qua vel tyrocinium fecerunt, vel bellicis artibus exercitati sunt duces, per quos Romani Græciam, Asiam, ac totū Orientem, postremo etiam Septentrionē sibi subiecerunt, cui nunc Roma ipsa, totius orbis quōdam domitrix, fascis suos submisit, quæ Barbarico iugo diu grauitè pressa, sed nunquam tota oppressa, adeo se antiquo nitore ac dignitati in integrum restituit, vt pulis profligatisq; Barbaris, imperio suo totum fere orbem complexa sit, India Occidentali, & altero fere orbe Antipodum veteribus incognito Castellæ regibus parente: rege Portugalliæ Orientali Indiæ, & magnæ Arabum Persarumq; parti, neq; pœnitendæ Africæ portioni iura dante, vt totam ferme Africæ orā maritimam, vt plurimas insulas silentio præteream, quæ Lusitanorum imperium agnoscunt. Atq; Hispania sicut opulentia, bellica virtute, imperii amplitudine reliquas omnes prouincias vel superat, vel certe æquat: ita religionis antiquitate & veræ fidei cultu nulli omnino priores parteis concedit. Scilicet hæc duos habuit Apostolos diuini verbi annuntiatores. at quos Apostolos? Iacobum Zebedæi filium, qui cum duobus aliis intimus

fuit Iesu Christi, Domini & seruatoris nostri consiliis, & Paulum vas electionis. Præter hos beatum Mancium Iesu Christi discipulum, qui omnibus sacratissimæ passionis Dominicæ mysteriis interfuit, & multos aliorum Apostolorum discipulos, à quibus sacrosanctæ fidei rudimentis imbuta, & plurimorum martyrum sanguine resperfa, præcipue vero beati Iacobi Apostoli sepulchro sanctificata, tam venerabilis toti orbi fuit, vt primo post Romam Ecclesiæ principem numero esset, sicut ex epistolis & actis Sardicēsis Concilii patet: vt ipse etiam Constantinus Magnus, quum in celebrando festo Paschali Consuetudinem Hispaniæ, Galliæ, & aliarum regionum, Orientalibus episcopis imitandam proponeret, Hispaniam reliquis prouinciis præposuerit. Eandem quoque venerationem etiam apud posteros habuit. siquidem in Concilio Remensi, quod in Gallia tempore Eugenii secundi celebratum est, communi patrum decreto statutum fuit, incendiario hæc pœnitentia vt daretur, vt Hierosolymis aut in Hispania in seruitio Dei per annum vnum pœniteret. Quin & hodie votum Compostellanum inter sacrosancta & inuiolabilia censetur. Neque sane immerito hic honos habitus est Hispaniæ, quippe quæ Christianæ religionis, si qua alia, semper obseruantissima fuit, & fidem Catholicam, qua semel imbuta, sincerissime vsque coluit, hæreticis infestissima, contra quos si remedium domi deesset, foris quærebat, vt videre est in epistolis Diui Cypriani. Nullam enim hæresin diu consensit Hispania, & qui eam impiis erroribus scdare conati sunt, aliunde plerique omnes venerunt: quod de Marco Ægyptio ipse quoque in 17. Esaiæ D. testatur Hieronymus. Priscillianum quidem Hispania genuit, si tamen genuit, sed hæreticum iam velut impium filium pia mater abdicauit pariter & ablegauit. Ariana hæresis alibi nata, alibi oppugnata, sed in Hispaniam à Gothis inducta, ibidem vno die penitus extincta est. Quin & illo ipso tempore, quo perfidiam Arianam Gothorum reges fouere conati sunt, quam multi fuerint per totam Hispaniam omnis generis Catholici, qui nullis persecutionum procellis ab orthodoxæ fidei confessione potuerunt auelli, tum numerosus martyrum chorus, tum concilia docent, Toletanum secundum, Tarraconensē, Ilerdensē, Gerundensē, Casaraugustanum, quæ per ea tempora maximo Reipubl. Christianæ bono celebrata sunt. Quam pietatis laudem ad nostra vsque tempora religiosissime seruauit Hispania. Nam vt primum à Barbaricis bellis tota respirauit, nihil antiquius duxere pietissimi reges, quam vt Iudæos omnes ac Sarracenos, aut ad professionem Catholicæ fidei perducerent, aut pertinaces regni sui finibus exterminarent. Quæ laus præcipue debetur Christianissimis Ferdinando & Isabellæ Castellæ & aliorum regnorum, Emanuēli Lusitaniæ & Algarbiorum regibus. cuius filius Cardinalis & Infans Henricus, talibus auis, tali patre dignissimus, auitum ac paternum fidei zelum pulchre referens, sanctæ inquisitionis munus pro Christi amore non dedignatus, non minori studio, quam pater ditionibus suis gentes eiecerat ab omni vel perfidix Iudaicæ, vel insaniæ Mahometicæ, vel cuiusuis hæreseos labe, ab omnibus quoque ritibus Christiana professione indignis vindicare Portugalliam non desinit, idque tanta prudentia, vt omnes impiorum hominum versutissimos conatus eludat: tanta integritate, vt nemo quod cauilletur, habeat: tanta seueritate, vt malos exterreat: tanta rursus clementia ac mansuetudine, vt non paucos ad resipiscentiam pelliciat. Atque hos quidem quanta beneuolentia complectatur, quibus beneficiis prosequatur, & aliis arbitror non obscurum esse, & ego alias, Deo adiuuante, fusius persequar. Illud in præsentia tacere non possum, quod ante annos. opinor, septem, cum duo Mauri iam adulta ætate ad fidem nostram conuersi, baptismi beneficiū postularent, non solum eos obuuiis vnus recepit, sed ipse pontificalibus ornatus infulis, die festo Pentecostes, Eboræ in Ecclesia sua cathedrali, salutaris aqua lauacri tinxit tanta celebritate, vt si filii fuissent fratris sui regis, fieri non potuerit honorificentius. Præterea alterum in familiam suam honesta conditione adoptauit, alterum regi in clientelam dedit. Quæ res mihi tam præclara visa est, vt nihil supra. In reliqua quoque Hispania quotquot sunt de rebus fidei cognitores, ea fide religionem officii seruant, ea integritate ac vigilantia, vt nemo quisquam hircere contra sacrosanctæ Ecclesiæ statuta quicquam audeat. Alibi forsitan impie facere non licet: in Hispania ne loqui quidē, nisi pie, conceditur. Alibi errores forte iam nati extirpantur: in Hispania ipsa etiam errorū seminaria, antequam pullulent, opprimuntur. Noui ego, qui prauis alibi opinionibus imbuti, in Hispania ex animo resipuerint, & quæcunq; essent Ecclesiasticis ritibus contraria, vero vultu detestati sint. Plurima, ne prolixus sim, de Hispanorū antiqua religione ac perpetua pietate prætereo, quæ in ipso Chronico suis locis interferentur. Illud nunc dicendum, quod qua fide Hispani erga Deum, eadem & erga reges suos semper fuerunt, atque eos etiam quos pro regibus coluerunt. Quæ res in causa fuit, vt etiam exteri reges ac Principes maximum in Hispanorum fide atque auxilio momentum sibi ducerent. Hinc est quod Annibal in Italia ad difficillima quæque Hispania

norum opera maxime utebatur, & iis plurimum fidebat, vt ex Polybio ac Tito Liuiο con-
 stat. Hinc, quod Aquitani ad oppugnandos Romanos auxilia & duces ex Hispania cite-
 riore accersuerūt. Hinc, quod Cn. Pompeius bello ciuili in cohortibus Hispanorum ma-
 ximum sui exercitus robur credebat, quorum ope vincere poterat, si consulto rem gessis-
 set. Quin & Iuba Numidiæ Rex, homo barbarus, Hispanos equites, custodiæ suæ causa
 circum se habere consueuerat. Plutarchus scriptor grauissimus in Sertorio autor est,
 hunc Iberis fuisse morem, vt qui duci alicui se deuouerent, vna cum illo morerentur. Ser-
 torium vero ducem, licet exulem & profugum, cum multa Hispanorum millia deuota se-
 querentur, atque hostes prope urbem quandam prælio victores extitissent: Hispanos sui
 10 oblitos tanto studio Sertorium protexisse, vt nõ prius de propria salute cogitauerint, quã
 ducem suum humeris asportatum in tuto posuissent. Igitur Sertorium Hispanorum fide-
 lis opera terribilem Romanis fecit, & ipsi etiam Mithridati admirabilem, suorum scelus
 & infidiæ extrinxerunt. Ipse quoq; Octavius Augustus Calaguritanorum manum ad cor-
 poris sui custodiam vsque ad deuictum Antonium habuit. Nunquam finiam, si comme-
 morare velim, quotquot extant huius rei exempla. Sed superfluum sit in ea re diutius cõ-
 morari, cuius hodie quoque nõ obscura vestigia, sed expressa clarissimaque extant docu-
 menta. Quænam gens toto reperitur orbe Regibus suis obsequentior, quam sint Hispani?
 quos quum Reges sui in remotissimas quotidie regiones, & alio (vt ille inquit) sole calen-
 tes, ad oppugnandos Barbaros mittant, ea accinguntur alacritate, quasi sine puluere & sã-
 20 guine rem domi suæ gesturi. Cuius rei meo quidem iudicio merito palmariam sibi laudẽ
 vendicant Lusitani, adeo Regi suo dediti, quasi ex vnus vita pēderet omnium. Studia ve-
 ro literarum ac liberalium artium, quam in Hispania semper floruerint, quid attinet dice-
 re? quum satis id ex Strabone constet, qui affirmat lib. 3. & inter reliquos Hispanos, Tur-
 ditanos Baticæ populos sapientia excessisse, & literarũ studiis vsos, memorãdã verustatis
 volumina habuisse, & poemata ac leges à sex annorũ millibus versibus cõscriptas. Quan-
 30 quam quid Strabonis testimonio opus erat? Seneca, Silius Italicus, Pomponius Mela, Co-
 lumella, Martialis, Lucanus, & alii quam plurimi satis loquuntur, quanta fuerit eo tẽpore
 literarum gloria apud Hispanos, quantumq; in omni scientiarum genere semper præsti-
 terint. Sed quanti bonas artes Hispania fecerit, manifestius ex eo est, quod affirmat in E-
 40 pistolarum libro 3. Plinius, inuentum in Hispania Lartium Liciniam hominem priuatum
 qui Plinii Secundi commentarios, quum ille procuraret in Hispania, quadringentis milli-
 bus nummũm licitari nõ dubitauerit, hoc est decem millibus aureorum, vt erudite cal-
 culum ducit Budæus. Denique nulla vnquam fuit ætas, qua non multos in omni scientia-
 rum genere viros, pro sæculo suo non pœnitendos ediderit Hispania, quos quia suis tem-
 poribus, auspice Deo, sum positurus, consulto missos in præsentia facere decreui. Neque
 viros solum eruditionis gloria præstantes ostẽtare potest Hispania, sed fœminas quoque,
 quibus etiam eruditissima illa sæcula merito inuideant. Iactent aliæ nationes puellas ali-
 quot & mulieres Latini sermonis non ignaras. Pro iis omnibus, vt alias multas Latinis lite-
 ris tinctas silentio præteream, dabit Hispania Aloisiam Sygæam, virginem Toletanam, sed
 40 in aula Lusitana per multos iam annos educaram, quinq; linguarum adeo peritam, vt non
 immerito Paulus tertius Pontifex maximus, literas illius ad se scriptas Latine, Græce, He-
 braice, Syriace, atque Arabice, laudibus pariter ac faustis comprecationibus sit prosequu-
 tus, admiratus tam multiplicem ingenii fructum, & donum multiplicis linguarum scienti-
 50 tæ in viris quoque rarum, nedum in fœminis. Sic enim sonant verba diplomatis. Debe-
 tur hæc laus optimo patri & viro doctissimo Didaco Sygæo, qui non contentus filios opti-
 mis quibusque disciplinis instituisse, tantam in filia tot linguis imbuenda diligentiam ad-
 hibuit: nec in ea solum hanc operam posuit, sed alteram quoque filiam Angelam Græce
 Latineque pro ætate & sexu non mediocriter eruditam, tam exacta Musices scientia cu-
 ravit perdocendam, vt cum præstantissimis illius artis professoribus cõtendere posse pu-
 60 tem. Multum debet huic viro Lusitania, quippe qui vel primus, vel certe ex primis literas
 humaniores Lusitaniæ inuexit, postea illustrissimi Brigantiæ ducis & fratrum ipsius præ-
 ceptor, nunc tandem in Regiam familiam cooptatus est, & à Rege studiorum amantissi-
 mo docendis aulæ Regiæ pueris nobilibus præfectus. Filia vero Aloisia Sygæa in familia
 est Serenissimæ Dominiæ Mariæ principis primariæ, quæ & ipsa inter eruditas huius aui
 recenseri merito poterat, nisi calamitas tanto succumberet oneri, atque adeo ad tantarum
 laudum molem subeundam inhorresceret. Proinde finem faciam, de laudibus Hispani-
 70 niæ non plura dicturus, quam quod eam merito Paulinus poeta & elegans & pius, apud
 Aufonium, fœlicem ac diuitem appellauit.

NUNC paucis perstringam, qui reges ac populi rerum in Hispania potiti sunt, vsque ad Carthaginenses imperiū illius occupauerūt. Qua in re profiteor me Berosum Chaldaum, Manethonem, Annium Viterbiensem, Florianum à Campo, Petrum Antonium Beuterum sequi, atque ea ponere, non quæ pro compertis habeam, sed quæ apud illos reperio: quorum dictis quando antiquiorum ac grauiorum autorum calculus accesserit, addita eorum nomenclatura indicabo. Porro in temporum ratione subducenda, annorum feriem post diluuium, vsque ad vrbis Romanæ principia sequar, deinde annos ab vrbe condita more scriptorum Romanorum ponam, vsq; ad Christi seruatoris nostri natiuitatem, à qua communem Christianorum numerandi modum imitabor. Diluuium vero fuit anno ab orbe condito, nempe ab Adam, bis millesimo ducentesimo quadragesimo secundo, secundum septuaginta interpretes: at secundum Hebræos, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, quemadmodum aiunt Eusebius, S. Isidorus, Beda. Sed Hebræorum supputationem ex sacris literis confirmat & astruit Ioannes Driedon, scriptor accuratus, & Catholicus. Eam & nos sequemur.

ANNI POST DILVVIUM.

An. dilu.

143. **T**HUBAL filius Iaphet, nepos Noe, venit in Hispaniam, primusque eam habitauit post diluuium: regnavit vero in ea 155. annos. Huius temporibus cum Noe, quem Ethnici Ianum appellauerunt, in Hispaniam venisset duas in ea ciuitates condidisse dicitur, atque eas à nomine suo appellasse, alteram Noelam in Gallecia: alteram Noegam in Asturiis. Hanc Berosi opinionem confirmat Iosephus his verbis: Condidit autem Iobel (hic est, quem alii Thubal vocant) Iobelos, qui nostris temporibus Iberes appellantur, qui & Hispani, à quibus postea Celtiberi nuncupati sunt. Diuus quoque Hieronymus diuersis locis in commentariis in Esaiam & Ezechielem, Thubal siue Thobel, aut Italos, aut Hispanos, interpretari affirmat.
299. Mortuo Thubal successit ipsius filius Iberus, qui fluuiio Ibero nomen dedisse dicitur. Iberus vero fluuius Hispaniæ nomen Iberiæ dedit, vt post Plinium & alios autores, affirmat etiam D. Hieronymus in 66. cap. Esaiæ, & 27. Ezechielis regnavit vero Iberus 37. annos.
336. Post mortem Iberi, rerum in Hispania potitus est Idubeda filius, qui Idubedæ monti nomen dedit, regnavitque annos 64. alii Iubaldam seu Iuballam vocant.
400. Idubedæ patri subrogatus Brigus, imperauit 52. annos. Ab hoc autem ortum affirmant vocabulum Briga, siue Brica, quod perinde sonat Hispanis, atque Gallis Dunum, Germanis Burgum. Nam sicut Galli dicunt Lugdunum, Nouiodunum: Germani Friburgum: sic Hispani appellant Medobrigam, Mirobrigam, &c. Quod etiam Stephanus de vrbibus annotauit, tamen si ille Bria ponat pro Brica. Erat vero Medobriga, vt hoc quoque breuiter annotem, oppidum in Lusitania prope Portalegram urbem, nunc à Rege Ioanne tertio, titulo ciuitatis & Episcopali sede donatam, ad montem Herminium posita, qui mons hodie quoque vulgo dicitur Monte Arminno, à quo monte ipsa quoque Medobriga hodie Arminna appellatur. Quod mihi pro suo candore communicauit Resendus noster. Vtriusque tam Medobrigæ, quam Herminii montis mentio fit in commentariis Cæsaris, seu potius Hirtii aut Oppii, vt titulus præ se fert. Mirobricam mihi olim dixit Reuerendus pater F. Franciscus à Vallisoleto, tunc præfectus monasterii Sancti Benedicti apud Zamoram, postea Abbas S. Facundi, arbitrari se esse eam, quæ hodie Ciuitas Roderici nuncupatur, eamque se opinionem concepisse ex saxo quodam, quod extat apud Bletisam oppidum, quæ nunc Ledesma dicitur, in quo præter cætera legitur ad hunc modum: **TERMINVS AVGVSTAL. INTER BLETISAM. ET MIROBR. ET SALM.** Cuiusmodi aliud quodque saxum, cum eadem fere inscriptione apud ipsos Ciuitates ad D. Ioannis in baptisterio reperitur. Quam ciuitatem sunt qui contendant olim appellatam fuisse Augustobricam: & Mirobricam fuisse, qui nunc pagus Guadramiro dicitur. Sed id quam recte, ipsi viderint. Nos ad rem redeamus.
452. Post Brigum regnavit filius Tagus annos triginta, qui Tago flumini celebre apud posteros nomen dedit.
482. Bætus regnum paternum hereditario iure susceptum administrauit annos vnum & triginta, atque Turditaniam literarum studiis illustrauit. Huic Bætis fluuius memoratissimus nomen suum acceptum refert, à quo fluuiio, vt diximus, Bætica prouincia appellata est.

Bæto rebus humanis sublaro, Hispaniæ regnum occupauit Geryon alienigena, nempe *An. dilu.*
 ex Libya, tenuitque annis viginti quinque, dictus alio nomine Deabus. Huius tempore *514.*
 ferunt Osirin, qui & Dionysius dictus est, ex Ægypto venisse in Hispaniam, oppressaque
 tyrannide Geryonis, regnum diuifisse tribus illius filiis, sed prius admonitis, vt abstinerent
 à crudelitate paterna. Hic Osiris primus idololatriam induxisse dicitur Hispaniæ. Sunt
 qui triginta quatuor annos regnasse dicant.

Tres Geryones, tergemini (vt aiunt) fratres, regnauerunt tanta concordia, vt poeticis *539.*
 fabulis locum dederint, qui Geryonem tricorporem finxerunt. Iustinus hos in parte Hi-
 spaniæ regnasse prodit, aliis alia parte regnantibus. Hos Hercules Ægyptius in vindictam
 patris Osiris, cuius occisi non minima ad eos pertinebat culpa, cum magnis copiis profe-
 ctus, primum in conflictu vicit, deinde singulari certamine singulos occidit. Huius Her-
 culis operum monumentum sunt colunæ, inter Calpem & Abylam montes. Huius quoq;
 dicuntur Hispali columnæ, quæ vocuntur Hercules. Ab huius comite Zacyntho, Zacyn-
 thus appellata, quæ postea Sagūtus dicta est: cuius vrbs originem D. Hieronymus in pro-
 temio 2. libri Commēt. in epist. Pauli ad Galatas Græcis tribuit. Ab eiusdē Herculis com-
 ite Baleone Baleares insulas appellatas indicat etiam Lucius Florus libro 60. Huic Her-
 culi postea Tyrios templum condidisse scribit Pomponius Mela libro 3. cap. 6. condito-
 ribus, religione, vetustate, opibus illustre. De armentis Geryonis, quæ Iustinus libro 44.
 prodit, Strabo fabulam confictam affirmat: idem indicare videtur Plinius libri 4. cap. 22.
 Arrianus autor Græcus non solum est in eadem opinione, sed etiam astruit nullum in Hi-
 spania Regem Geryonem natum fuisse, libro 2. de gestis Alexandri Magni. Episcopus Ge-
 rundenfis affirmat, Herculem qui in Hispaniam venit, nō Ægyptium fuisse, sed Græcum
 Alcumenē ex Iouis adulterio filium. in qua opinione videtur esse & Antonius Nebrissen-
 fis, dum ait Herculem post Liberum Patrem venisse in Hispaniam. Aristoteles autor est,
 Herculem Hispaniæ bellum intulisse, incolarum diuitiis inuitatum. Hinc ortam receptā-
 que apud Hispanos fuisse legem, vt argentum possidere non liceret, eamque legem adhuc
 Carthaginensium temporibus durasse.

Hercules, compositis in Hispania rebus, profectioem in Italiam parans, Hispalem *590.*
 Regem Hispanis reliquit, à quo Hispalim conditam ferunt, quam postea Iulius Cæ-
 sar instaurauit atq; illustrauit. Eam Strabo libro 3. suo tempore emporium fuisse affirmat.
 Regnauit Hispal annos 17. Lactantius Firmianus scribit libro 1. cap. 21. Herculem ex Hi-
 spania reuersum in Italiam, ritum immolantium hominum sustulisse.

Hispalis successor & hæres regni filius Hispan siue Hispanus, rexit Hispanos annos 32. *607.*
 quæ ab ipso nomen hoc sortita dicitur. Huic falso ascribitur aquæ ductus Segoniēsis Tra-
 iani opus, & Pharus Galleciæ, quæ turris, vt ex antiqua inscriptione patet, Augusti tem-
 pore dedicata est.

Hercules audita morte Hispanis nepotis sui, ex Italia in Hispaniam metu nouarum re- *639.*
 rum properauit, vbi post aliquot annos senio confectus diem clausit extremum, sepultus
 Gadibus, vbi posterius templum illi constructum, sicuti diximus, in quo ait Pomponius
 Mela libro 3. capite 6. ossa eius sita fuisse.

Post Herculem Hispaniæ gubernacula suscepit Hesperus, vnus ex ducibus ipsius, à quo *658.*
 Hispania dicta Hesperia, sicut Italia: sed Poetæ differentia causa Italiam, Hesperiam ma-
 gnā appellant,

Pulso Hespero, regnum Hispaniæ inuasit Atlas Italus frater ipsius, ac tenuit per annos *669.*
 vndecim. Cæterum quum Hespero in Italia res ad votum fluerent, timeretque Atlas, ne
 prosperitas fratris in suam perniciem verteret, relicto in Hispania Oro filio, cum magnis
 copiis in Italiam ad opprimendum fratrem profectus est.

Orus siue Sicorus dominatus est Hispaniæ quinq; & quadraginta annis, à quo Sicorim *68.*
 fluuium vocatum asserunt, eum qui Ilerdam alluit, postea Ibero miscetur.

Sicorum in regno Hispaniæ sequutus est Sicanus filius, qui præfuit annis triginta vno. *727.*
 Ab hoc Anam fluuium nomen accepisse ferunt. Anum enim proprium fuisse nomen re-
 gis, sicut & Orum & Eleum: Sic vero, prænomen siue titulum principatus.

Sicano defuncto, Siceleus paterno regno inauguratus est, mansitque in eo annis qua- *758.*
 draginta quatuor, cuius tempore affirmant fuisse diluuium Thessaliæ sub Deucalione &
 Pyrrha, & plagas per Moysen irrogatas Pharaoni iussu Dei.

Post obitum patris rex Hispaniæ creatur Lusus, obtinetque regnum triginta annos. *802.*

Deinde dominium cepit Hispaniæ Vluis, alias Sic Vluis, potiturque eo annis plus mi- *832.*
 nus sexaginta. Fuit hic, secundum aliquos, filius Lusi: secundum alios, Atlantis.

An. dilu.

Post hunc Testa principatum sibi vindicat Hispania per annos septuaginta quatuor.

893. erat hic è Libya.

967. Testa vita defuncto, paternum regnum inquit Romus, possidetque annis tribus supra triginta. Huic Regi Valentini urbis suæ primordia ferunt accepta, quam ab eo Romam appellatam, Romani multo posterius amplificatam ac nobilitatam Valentiam appellauerunt. Huius tempore regis Phœnices primum in Hispaniam venisse dicuntur. Eodem fere tempore Bacchus, alias Iacchus Liber Pater cognominatus, agmine magno comitatus in Hispaniam venit, non tam dominationis cupiditate, ut inquit Antonius Nebriffensis in præfatione historiæ, quam ut parem gloriam reportaret ei quam ex domita India consequutus erat. Demum victor nullum aliud Hispanis aduentus sui monumentum reliquit, quam quod Nebriffam in Bætica condidit, celebrem hodie urbem, non quia Bacchum habuerit conditorem, Deum ebriosum ac male sanum, sed quod ciuem ediderit Antonium Nebriffensem magnum decus & ornamentum Hispaniæ. Hæc urbs olim inter æstuaria erat Bætis fluuii, nunc ab eo octo millibus passuum distat, oblimato videlicet altero illius ostio quod erat meridionalius, simul cum aluceo suo, ut ibidē annotauit ipse Antonius Nebriffensis. A Lusio Liberi patris filio Lusitania nomen accepit, quæ eadem à Lyfa Bacchi comite dicta est Lyfitania, sicut superius annotauimus, atque hæc ducentis annis ante excidium Troiæ facta scribit idem Nebriffensis ibidem.

1001. Palatuus deinde successit, Palentiæ conditor ac Palantiæ, contra quem res novas molitus Cacus, regni partem occupauit, sed mox superatus, secundum aliquos, in monte quodam prodicionis pœnas dedit, qui ab illo mons Caci dictus, hodie Moncaio vulgariter appellatur: secundum alios, in Italiam se recepit. Regnauit Palatuus septuaginta annis.

1071. Mortuo Palatuo, regnum Erythro cessit, qui regnauit sexaginta octo annis. Ab hoc Erythream insulam dictam affirmant siue Erythiam, ut appellant Pomponius Mela lib. 3. cap. 6. & Plinius libro 4. cap. 22. quam alii contra Gadeis, alii contra Lusitaniam, alii utrobique ponunt, vnde Hercules Geryonum armenta abduxerit. Sed Plinius ita illam Tyrios incolas ab Erythreo mari dixisse putat, Arrianus eiusmodi insulam in Oceano sitam negare videtur.

1139. Gargoris in patris locum successit, qui Mellicola cognominatus est, quia mellis colligendi usum primus inuenit, ut inquit Iustinus libro 44. qui huius meminit, & Curetum in salibus Tarthessorum regem fuisse scribit antiquissimum, sed quo tempore gesserit principatum, non ponit. Aiunt regnasse septuaginta septem annos. Eodem tempore Troia euerfa, multi Græcorum qui certis de causis in patriam redire vel non potuerunt, vel noluerunt, post varios errores in Hispaniam venerunt, diuersisque in ea sedibus confederunt. Ex quibus Teucer Telamonis filius, primū Hispaniæ littoribus appulsus, ea loca, vbi postea fuit Carthago noua, occupauit, inde in Galleciam transiit, positisque ibi sedibus genti nomen dedit, ut copiosius ait Iustinus. Ad hunc autorem Salmanticæ ciuitatis originem referunt, tanquam in memoriam antiquæ patriæ ipsius Salaminis sic dictam. Quam tamen Stephanus Græce Elmanticeam appellat, neque huius originis meminit. Diomedes quoque in honorem patris Tydei, Tyden ciuitatem in ripa Minii fluminis condidit, quæ hodie quoque seruato nomine Tude dicitur. Astur quoque Mennonis auriga, Asturicæ à se conditæ & Asturibus populis nomen imposuit. Amphiloachus Teucrici socius, in Gallecia sui nominis urbem condidit, atque in ea obiit: socii in mediterranea Hispaniæ loca errabundi abiere. Vlysses Olisiponi ciuitati fundamentum & nomen dedit, ibique templum Palladi quam peculiari modo colebat, dedicauit. Strabo libro 3. Vlyssæam urbem appellat. Mnestheus Atheniensis prope Gades appulit, vbi Mnesthei portum ponit Strabo, deinde Gadibus templo & oraculis celebratus est. Lacones Cantabriæ partem tenuerunt. Hæc partim ex autoribus in capitis huius principio nominatis, partim ex Strabone, Iustino, & Antonio Nebriffensi. Ilærdam quoque Stephanus de urbibus ad Troianos autores referre videtur, quod Ilæus Troianis Apollo dicatur.

1216. Mortuo Gargore, Habis ipsius ex filia stupro nepos, per admirabiles casus & stupenda pericula singulari fortuna seruatus, successor regni ab auo adhuc viuo destinatus, ut primum regnum accepit, tantæ fuit magnitudinis, ut non frustra deorum maiestate tor periculis ereptus videretur. Quippe barbarum populum legibus iunxit, boues primo aratro domari, frumenta que sulco ferere docuit, & ex agresti cibo melioribus vesci, odio eorum quæ ipse passus fuerat, homines coegit. Ab hoc & ministeria seruilia populo interdita, & plebs in septem vrbes diuisa. Hactenus ex Iustini libro 44. quem consulas, si nosse voles, ex quam mirandis casibus ac periculis Habis factorum benignitate seu diuina potius

tius providentia ad regni successionem servatus est. Iustinus ait, mortuo Habide, regnum per multa secula à successoribus eius retentum fuisse. Ex quo constat, non vnus solū imperio totam Hispaniam paruisse, & plures habuisse reges, quam quorum memoria literarum rudimentis prodita reperiatur.

Circa hunc annum ponunt admirabilem illam siccitatem, qua negant Hispaniam per viginti sex annos vllis omnino pluuiis cœlitus irrigatam, omnes fluuios præter Iberum & Bætim exaruisse, Hispaniam fere omnem incolis exinanitam. Quod mihi quidem non fit verisimile: quia nulla eius rei memoria in veterum libris reperitur, qui rem tam stupendâ ac rarâ procul dubio non tacuissent, quum alia minus miranda non sint passi silentio perire. Eodem fere tempore venisse aiunt in Hispaniam, nescio quos Almonides: sed hoc quoque Antonio Nebrissensi ab aliquo fabularum concinnatore confictum videtur.

Circa hunc annum Homerus nondum cœcus, & Melesigenes appellatus, quod illi proprium nomen fuit, in Hispania atque Italia peregrinatus est. Floruit autem Homerus post bellū Troianum annis centum sexaginta octo. Autor Herodotus in vita ipsius. Quod & Strabo satis indicat lib. 3.

Hoc tempore Celtas Galliaë populos in Hispaniam venisse aiunt, quibus cum Iberi pro agris bello certantes, pace demum constituta, communicataque inuicem patria, inuicem conubia permittentes, hæc rerum communione nomen quoque commune sortiti sunt, & Celtiberi nuncupati, quasi Gallohispanos dicas, vt ait D. Hieronymus. Ex Diodoro Siculo lib. 6. Huius rei meminit & Lucanus,

--- Profugique à gente vetusta

Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.

Rhodienses quoque in Hispaniam venire, & sub iugis Pyrenæi montis in ora maritima Rhodam urbem condidere, ad quam Cato bellum in Hispania facturum primum appulit, vt ait Titus Liuius lib. 4. de bello Macedonico. Fuit hæc ciuitas Episcopalis adhuc tempore Gothorū, nunc nihil habet præter ruinas & vestigia antiquæ urbis, ac monasterium D. Petro sacrum, vt annotauit episcopus Gerundensis lib. 1.

Hoc tempore, aut circiter, memorabile illud incendium Pyrenæi montis contigisse volunt, quod libro 6. Diodorus Siculus factum fuisse dicit igne à pastoribus iniecto, atque hinc Pyrenæos appellatos montes. Ardente vero continuis diebus incendio, plures ex eo argenti puri riui, flammarum vi effluxere. Posidonius apud Strabonem fabulam putat. Quæ vero de Pyrene nymphe & Hercule etiam ex Silio Italico feruntur, Plinius libro tertio, cap. 1. non immerito fabulam putat. Aristoteles huius incendii meminit de mirab. Aufcult.

Phœnices auri & argenti cupiditate illecti, iterum in Hispaniam venire, opesque Hispaniæ tum rudibus adhuc incognitas, vel saltem parui habitas, vili rerum permutatione redemptas, sicut superius diximus, in Græciam, Asiamque, & nationes ceteras, magno suo commodo auxerunt. Hinc Phœnicum coloniæ in Iberia, hoc est Hispania, & propinquis insulis. Hæc Diodorus Siculus lib. 6. sed tempus non notat. Cæterum quod ait de commutatione argenti, cõfirmat Aristoteles de mirab. Aufcult. his verbis: Primos Phœnices ferunt, quum Tartessum nauigassent, tantam argenti vim oleo aliisque nauticis sordibus commutasse, vt nec capere naues, nec ferre possent: quocirca coactos sub discessum, cum cætera quibus utebantur, tum anchoras etiam ex argento cõflare. Hoc quoque tempore Gades ab iisdem conditas affirmant, sed Strabo tertio eorum in Hispaniam aduentu conditas lib. 3. testatur. Vt vt est, Tyriorum certe Gades colonia, ipso etiam Plutarcho teste in Scipione. Phœnicibus Strabo Malacam quoque & Abderam attribuit lib. 3.

Celtiberiam patriæ multitudine sua graues, in Lusitaniam transferunt, in qua multas condiderunt ciuitates, quibus nomina ab oppidis patriæ suæ imposuerunt, in quibus Segouiam siue Segobiam, quæ à Segobricensibus ædificata & sic appellata creditur, ciuitas aquæ ductu memorabili & lanificio nobilis, cui hoc nomine deuinctus sum, quod uxorem mihi non ignobilem dederit, iucundam vitæ sociam. Erat alia olim Segouia prope Córdubam, cuius Cæsar in commentariis meminit (nam & Celtæ rursus ex Lusitania in Baticam transferunt, ibique multa oppida condiderunt) ea hodie quoque nomen retinere dicitur, sed diminutiuum. Segouia vero quam à Celtiberis dictam & conditam volunt, mentio sit apud L. Florum libro tertio, rerum ab vrbe condita in bello Sertoriano. Ex hac Celtiberorum in Lusitaniam migratione, ipsi quoque Lusitani Celtiberi appellati sunt. Vnde ait Diodorus Siculus libro 6. Celtiberorum Lusitani fortissimi sunt.

Secundum supputationem annorum quam hætenus sequuti sumus, hoc anno Roma condita est: proinde ab hoc loco annos ab vrbe condita numerabimus.

ANNI AB VRBE CONDITA

13. **G**RÆCI ex Sicilia in Hispaniam ventisse dicuntur, & aliquam eius partem occupasse, forte pellecti illecebra diuitiarum, quas Phœnices ex Hispania in omnes orbis partem asportauerant. D. Hieronymus in Hispaniam venisse affirmat, sed quo tempore, non addidit. Eius in præmio secundi libri commentariorum in epistolam Diui Pauli ad Galatas hæc sunt verba: Ad Hispanias transgredior. Nonne Saguntum Græci ex insula Zaccyntho profecti condiderunt? & oppidum Tartessus, quod nunc vocatur Carteia, Iones Græci homines locasse referuntur? Montes quoque Hispaniarum Calpe, Idrus, Pyrene, ius insule Aphrodisiades, & Gymnesia, quæ vocantur Balesares, nonne Græci sermonis indicia demonstrant? Hætenus ille.
88. Carthaginenses occupasse dicuntur insulas maris Mediterranei, nempe Balesares, Ebusum, quæ est insula contra Valentiam, nullum hodie quoque generans animal noxium, sed neque aliunde allatum sustinens, quin continuo interimat: præterea Colubrariam, ita dictam, quod scateat multo & malefico genere serpentum, ut inquit Pomponius Mela lib. 2. c. 7.
129. Hoc tempore Arganthonius Tartessiorum Rex Gadibus regnasse dicitur, idque tam diu, quantum etiam ad satietatem vixisse abunde foret. Octoginta enim annis patriam suam rexit, cum ad imperium sexaginta annos natus accessisset, ut ex autoribus certis astruit Valerius Maximus libro octauo, capite 14. Vixit itaque annos centum quadraginta, licet Asinius Pollio apud eundem tantum centum triginta illi tribuat, Cicero de Senectute etiam pauciores, nempe centum viginti. Diuus tamen Basilus in epistol. ad Nepot. hunc inter viuaces numerat. Quanquam quid tam mirum, quod homo centesimum vigesimum ætatis expleuerit annum? Tales reperti sunt non pauci in Portugallia Interamni etiam nostris temporibus. Noui ego etiam Eboræ anum quandam, quæ iam decem supra centum annos computabat, quum hæc scriberem, cuius mater ad centesimum vigesimum usque peruenit. Magis mirandum, quod Lusitani apud Indos hominem repperunt, qui iam trecentesimum annum excesserat. Qui vidit, retulit mihi.
204. Phœcenses & ipsi Græci, ex Ionia in Hispaniam venerunt, ut etiam affirmat Strabo lib. 4. & præter alias vrbes, etiam Emporias condiderunt, ut ait T. Liuius Decad. 4. Hos & Massilia Gallia vrbs autores suos agnoscit.

De Carthaginensium in Hispania rebus.

C A P. XI.

- A**TQUE hic Hispania status fuit usque ad Carthaginensium aduentum, quem ex nominatis autoribus descripsimus, quæ omnia, sicut pro indubitatis haberi nolim, nisi vbi classicorum autorum testimonium accedat, ita illud affirmare ex Strabone, Pomponio Mela, Plinio, Iustino, Diuo Hieronymo liquido possum, Iberos, Persas, Græcos, Phœnicas, Phœcenses, Celtas, & Pœnos in vniuersam Hispaniam peruenisse. Sed quo tempore incertum est.
235. Cum Gaditani à Tyro, vnde & Carthaginensium origo erat, sacra Herculis per quietem iussi in Hispaniam transfulissent, vrbeque ibi condidissent, inuidentibus incrementum nouæ vrbis finitimis Hispania populis, ac propterea Gaditanos bello laceffentibus, auxilium consanguineis Carthaginenses miserunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria vindicauerunt, & maiorem partem prouinciæ imperio suo adiecerunt. Hæc ad verbum ex Iustini lib. 44. Quod ego aliquanto post tempore factum crediderim. Et certe Antonius Nebriffensis circiter trecentos annos ante salutarem Christi natalem ponit, paucis videlicet annis ante primum bellum Punicum.
435. Circa hunc annum, ut ex T. Liuius & Paulo Orosio colligitur, missi sunt à Celtis & Hispanis legati ad Alexandrum Magnum amicitiam petentes, congratulantesque: quorum nomina & cultus tum primum cognouere Mæcedones. Ex iis etiam quidam venerunt, ut de controuersis suis arbitrium illi deferrent. Quæ res tam honorifica & ipsi Alexandro, & iis qui circa ipsum erant, visa est, ut tum maxime & sibi & suis rerum dominus visus sit. Ex Arriano libr. 7. de gest. Alex. Magni. Paulus Orosius Hispania legationis Maurinum vel principem vel socium nominat lib. 3. cap. 20.
455. Galli Celtici, qui (ut diximus) ex Celtiberia in Lusitaniam, & inde Bæticam effluxerant,

rant, traiecto Durio anne, primum Interamnam Portugalliam, deinde Galleciam occupauerunt, & Portugallensem ciuitatem, quasi Gallorum portum, deinde Bracaram tantam a Gallis bracatis sic appellatam, condiderunt, vt aiunt. Sed sunt qui Bracaram originem ad Carthaginenses autores referant, & à Bragadis Bragada (alii tamen Bagrada appellane) fluminis accolis conditam & appellatam affirmant: cuius rei iudicium, quia neutrius opinionis autores antiquos habeo, in medio relinquo. Illud tamen non dissimulo, Bracaram, quacunque censeatur origine, per antiquam ciuitatem tanti Romanis fuisse, vt Augustæ titulo ornaretur, & ab ea quicumque habitabant inter Durium & Limiam populi, Bracari dicerentur, in quibus debellandis quot annos sudauerint Romani suo loco dicemus.

Carthaginenses Hispaniæ thesauris & etiam Hispano milite freti, Siciliam intradunt, atque a Romanis ea prouincia cedere iussi, non solum non parent imperio Romanorum, verum etiam bello eos terra marique per viginti quatuor annos vario Marte lacesunt, vsque dum Sicilia in totum pulsâ, ad extremum maris imperio exclusi, funestoque naufragio victi, à C. Lucretio conditiones accipere pacis coacti sunt. Ex Polybio & L. Floro. Quod vero principium primi belli Punici in annum ab vrbe condita quadringentesimum octogesimum nonum inciderit, constat ex Polybii lib. 1. Solini lib. 1. cap. 2. (in quo tamen in impressione Aldina perperam trecentesimo pro quadringentesimo legitur) A. Gellii libro 17. cap. 2. r. quanquam Plinius lib. 33. cap. 3. vno anno posterius ponat. Neque obstat, quod Titus Liuius in præfatione quartæ Decadis, quadringentos septuaginta octo annos ponat: quia locum esse mendosum clarius est, quam vt probandum sit, & legendum, octoginta septem, vel potius octoginta octo. sic erit vnus tantum atq; alterius anni differentia. Consimili modo circa principium quartæ Decadis, anno quingentesimo quinquagesimo legendum arbitror. & libr. quarto eiusdem Decadis, vbi agit de ludis Romanis, quos primum Senatus à populo secretus spectauit, perperam legi, ad quingentesimum octauum annum, pro quingentesimo quinquagesimo octauum annum, nemo, opinor, mihi refragabitur, nisi qui tam ignarum fuisse Romanæ historiæ T. Liuium contendere volet, vt tot annorum numero ab aliis omnibus autoribus discreparet, quos ne deprauatos esse credam, facit tabula 3. virorum triumphalium, in qua inscriptiones multas reperio, in quibus numerus annorum cum supputatione nostra ad amissim respondet. Sed ne prolixus sim, quatuor tantum ponam. non enim antiquitates ostentare volo, sed fidem dictis meis astruere. Prima igitur hæc est.

M. VALERIVS. M. F. M. N. MAXIM. AN. CDXC. MESSALLA. COS. DE POENIS ET REGE SICVLOR. HERONE. XVI. K. APRIL.

Constat sane ex Polybio & Cassiodoro, hunc M. Valerium cum C. Octacilio, secundo anno belli Punici fuisse Coss. scilicet anno quadringentesimo nonagesimo, vt inscriptio habet. Secunda vero talis est.

CDVILIVS. M. F. M. N. COS. PRIMVS. AN. CDXCIII. NAVALEM. DE. SICVL. ET. CLASSE. POENICA. EGIT. K. INTERKAL.

Illud quoque eiusdem attestantibus extra controuersiam est, Caium Cornelium & Caium Duilium quinto anno eiusdem belli fuisse Coss. hoc est, anno ab vrbe condita quadringentesimo nonagesimo tertio. Illud tantum interest, quod Cornelium Polybius, C. Cassiodorus, CN. prænominat. Præterea in Polybio Duellium, pro, Duilium, non dubium quin mendose legitur. Tertia porro habet ad hunc modum.

C. AVRELIVS. L. F. CN. COTTA. COS. AN. DI. DE POENEIS. ET. SICVLEIS. IDIBVS APRIL.

Hunc quoque anno duodecimo belli primi Punici Consulem fuisse ex Cassiodoro liquido constat. Est ibidem & alia inscriptio de triumpho L. Cœcilii, qui sequenti anno triumphauit, sed eam missam facio: quartam tantum addam, de triumpho C. Lucretii, qui huic bello finem imposuit. Ea est ad hunc modum.

C. LVTVATIVS. C. F. C. N. CATVLVS. PRO. A. DXII. COS. DE POENEIS. EX SICIL. E. EGIT. IIII. NONAS OCTOBR.

Hæc eo adiunxi, vt lector prudens intelligat, non frustra me affirmasse, T. Liuium illis locis esse deprauatum, atq; ad eum modum restituisse: tamen ne sic quidem probe respondet calculus. Sed in tanta rerum antiquitate, non miranda est duorum aut trium annorum differentia. Præterea ne quis ignoret, quibus rationibus & causis adductus hunc annum numerum sequar. Nec vero existimet aliquis aduersari opinioni nostræ, quod Paulus Orofius ponat initium primi belli Punici, anno vrbe conditæ 483. quia numerum in Orofio deprauatum esse, vel ex eo liquet, quod sibi non constat.

- Ab urb. con.* Carthaginensibus tam longo bello fractis, aliud repente exarsit, minus quidem diuturnum, sed infestius multo ac periculosius, & quo res Carthaginensium in extremum pene discrimen adducta est. id Africanum appellant, quod præter exercitum ex varia colluie diuersissimarum gentium collectitium, cui resp. soluendo non erat, tota fere aduersus Carthaginenses Africa consurrexerat. Durauit hoc bellum tribus annis & quatuor mensibus. Ex Polybio lib. 1.
512. Compositis in Africa rebus, Carthaginenses hortantibus primæ expeditionis auspiciis, Amilcarem, cui Barca cognomen erat, cum iusto exercitu in Hispaniam mittit Annibale filio comite, qui tum fere nonum ætatis annum agebat. Hic superatis colūnis Herculis, magnam Hispaniæ partem Carthaginensibus recuperauit. In iis locis annos circiter nouem commoratus, multis Hispaniæ ciuitatibus bello subactis, plerisque etiam, pacta salute atq; impunitate bonorū, in fidē Carthaginensium receptis, dignam tandē rebus a se gestis mortem obiit. Siquidem aduersus atrocissimos viros & potentissimos populos bellum gerens, & maximis quibusque periculis intrepide sese, ac cum magna omniū admiratione subiiciens, extremum vitæ diem morte confecit. Hæc Polybius lib. 2. Iustinus ait lib. 4. illum dum fortunam inconsultius sequitur, in insidias deductum, atque ita occisum fuisse. Huic Barcinonis ciuitatis originem tribuunt.
516. Amilcari mortuo successit Asdrubal, ætatis flore primo Amilcari conciliatus, gener inde ob altam indolem profectu animi adscitus. Qui potius imperio, plura cōsilio quam vigerens, auspiciis regulorum magis, conciliandisque per amicitiam principū nouis gentibus, quam bello & armis rem Carthaginensem auxit. Idem Carthaginem nouam, ob loci opportunitatem non solum ad res Hispaniæ, verum etiam Africæ commodissimā condidit. Cum hoc Romani inuidentes Carthaginensium in Hispania successibus, quia metu Gallorum bellum mouere non audebant, missis legatis in Hispaniam, fœdus percusserunt, quo fœdere inter cætera cautum est, vt finis vtriusque imperii Iberus amnis esset, quem Carthaginenses cum armis ne transirent: Saguntinis mediis inter imperia duorum populorum libertas seruaretur. Hunc virum non modo bellicis artibus, sed eloquentia quoque ad mouendos hominum animos pollentem, quum iam octo ferme annos obtinisset imperium, barbarus quidam seruus ob iram interfecti ab eo domini obruncauit, comprehensusque à circumstantibus, haud alio, quam si euassisset, vultu, tormentis quoque cum laceraretur, eo fuit habitu oris, vt superante lætitia dolores, ridentis etiam speciem præbuerit. Ex T. Liuiō & Polybio; qui illum à Gallo occisum affirmat lib. 2.
524. In Asdrubalis locum extemplo iuuenis Annibal prærogatiua militari in prætorium delatus est, ingentique omnium clamore atque assensu, fauore etiam plebis sequuto, Imperator cōsalutatus. Hic odium Romanorum pene cum lacte matris imbibit. Nam dum pater Amilcar exercitum in Hispaniam traiecturus sacrificaret, altaribus admotus, tactis sacris, iureiurando adactus est, se quum primum per ætatem posset, hostem fore Pop. Rom. Hic vigesimo sexto ætatis anno Imperator factus, vxorem duxit Hispanam nomine Imilcen, ex Castulone oppido non ignobili, & patris ac sororii res gestas supergressus, biennio vniuersam prope Hispaniam domuit. Ex Polybio, Liuiō, Iustino, & Plutarcho.
532. Quas fodinas Annibal in Hispania inchoauerit, & quantum ex eis puteus vnus singularis diebus reddiderit, superius diximus. Quibus opibus fretus, neq; Hispano cōtentus imperio, Romanos quoque atque Italiam inuadere gestit. Cui rei dum occasionem quaerit, Saguntum peropportunum visum est, vrbs Pop. Rom. socia. Eam omnibus viribus oppugnat, & dum Saguntini auxilia Romanorum frustra expectant, ac Romani consultationibus ac mittendis legationibus tempus terunt, crudeliter expugnat. Cui quam obstinatis animis Saguntini ad extremum vsque restiterint, quantaque constantia & fide Pop. Rom. amicitiam conseruauerint, qui scire volet, T. Liuium consulat libro 1. Dec. 3. Habebat id temporis Annibal in armis centum quinquaginta millia hominum. Ex Polybio & T. Liuiō.

De secundo bello Punico, & Romanorum in Hispania rebus gestis vsque ad Augustum, cum catalogo Consulū, Proconsulū, & Prætorū Hispaniæ.

CAP. XII.

535. EA res tam indigna Romanis visa est, vt bellum Carthaginensibus indixerint, Consularemque & Consularem exercitum in Hispaniam mittendum decreuerint. Cuius rei adeo non pœnituit Annibalem, vt nihil prius duxerit, quam omnem belli molem primo quoque tempore in Italiam transferre. Igitur P. Cornelius Scipio, Africani Maioris pater, Col.

Cof. primus Hispaniam sortitus prouinciam, atque ad eam cum exercitu profectus, vt Annibali ex Alpibus descendenti occurreret, reuersus in Italiam, Cn. Scipioni fratri prouinciam tradidit, qui primo anno Hannonem cum exercitu fudit ac cepit, & contra Asdrubalem terra marique fœlici successu præliatus, præter Baleares insulas, centum viginti populos Hispanorum Romano Imperio subiecit, anno secundo, quo P. Scipio prorogato post Consulatum imperio, in prouinciam rediit. Exinde duo fratres communi consilio rem gesserunt. Ex T. Liuiio. Carthaginenses ante Romanorum aduentum viginti tribus annis in Hispania dominati sunt, quo tamen tempore Romani societates in ea habebant. Possidebant Hispaniã varii reguli, quales Titus Liuius nominat Mandonium Ilergetum regulum, Amusitum Lacetanorum, & alios: Polybius etiam Andubalem. Hi reguli partim eo tempore Romanos, partim Carthaginenses agnoscebant. Prius tamen summa imperii penes Carthaginenses erat. Hic obiter annotandus lapsus L. Flori libro 2. qui ait inter finem primi belli Punico & principium secundi, vix quadriennem fuisse requiem, quum viginti tres anni, vt minimum, intercesserint, nisi vel deprauatus sit Florus, vel ad alia bella respiciat: & Valerii Maximi libr. 6. cap. 6. qui Sagunti calamitatem post Scipionum in Hispania miserabilem stragem ponit, quum decem fere annis antecesserit. Cum Cn. Scipio successorem à Senatu peteret, quod filiam haberet nubilem, cui sine ipso dos expediri non posset: Senatus ne Respubl. bono duce careret, patris sibi partes sumpsit, & dote consilio vxoris & propinquorum Scipionis ex ærario constituta, puellam nuptui dedidit. Valerius Maximus lib. 4. cap. 4.

Cn. & P. Scipio cum per octo annos multas res prospere gessissent in Hispania, multasque hostium strages edidissent, miserabili clade cum exercitu cæsi sunt, vnde trigesimo die alter post alterum, vt autor est T. Liuius lib. 5. Dec. 3. Quorum monumentum etiam hodie prope Tarraconem extare affirmant ex marmore affabre laborato. Mox L. Martius impiger & magni animi iuuenis, à Scipione militarem artem edoctus, collectis ex fuga militibus, rem perditam admirabili industria restituit. Ex eodem. Ex huius L. Martii capite concionantis flammam eluxisse, ait Valerius Maximus lib. 1. cap. 6. qui addit illum octo & triginta hostium millia concidisse, & magno numero in potestatem redacto, bina castra cepisse. T. Liuius addit, in præda captum clypeum argenteum pondo centum triginta octo, cum imagine Barchini Asdrubalis. Erat autem L. Martius primipili Centurio, vt ait Cicero pro Cor. Balbo, qui testatur illū primum cum Gaditanis fœdus icisse, quod scilicet illi tam duro Reip. tempore fidelem operam Romanis nauauerint.

Claudius Nero cum exercitu Proprætor in Hispaniam missus, qui L. Martio & T. Fō-
reio Cn. Scipionis Legato succederet. T. Liuius.

Comitiis Romæ habitis, cæteris omnibus metu recentis cladis à petitione Hispaniæ
prouinciæ deterritis, P. Cor. Scipio, Scipionis occisi filius, annos natus viginti quatuor se
obtulit, qui summo omnium cōsensu creatus Proconsul Hispaniæ, & cum iusto exercitu
in prouinciam profectus, primum Carthaginem, magnum illius belli momentum cepit:
deinde post multas res præclaro imperatore dignas, tandem Pœnos variis præliis fusos
fugatosque, quinto postquam Proconsul in Hispaniam venerat anno, & post bellum cum
illis in Hispaniis initum decimo quarto, penitus expulit Hispania, atq; in Africam cum
omni exercitu ingloriose redire coegit. Ex eodem.

Scipio pulsus Hispania Carthaginensibus, compositisque prouinciæ rebus, eam L. Lē-
tulo & L. Manlio Acidino tradidit, ipse vero Romam rediit, urbemque ingressus, prædā
ex Hispania præ se tulit in ærarium, argenti quatuordecim millia pondo trecenta qua-
draginta duo, & signati argenti magnum numerum. Non tamen triumphauit, quia sine
magistratu res gesserat. Ex eodem. L. Lentulus & L. Manlius Acidinus Ilergetes Hispani-
niæ populos, in quibus Osca & Ilerda, noua molitos magno prælio fuderunt, & castris
exuerunt, atque Indibilem regulum ipsorum rebellionis autorem occiderunt. Ex
eodem.

Cn. Seruilio Cepione & Cn. Seruilio Gemino Coss. Anno secundi belli Punico 16. ex
Hispania, vestimenta, frumentum, arma, & omne genus comæatus Romā portata sunt,
vt ait T. Liuius lib. 10. Dec. 5. qui affirmat & sequenti anno magnam vim frumenti ex Hi-
spania missam, adeo vt vilitatem annonæ Romæ fecerit.

L. Lentulus ex Hispania reuersus, Ser. Sulpitio Galba & C. Aurelio Coss. ex S. C. ouans
urbem ingressus est, tulitque ex præda argenti pondo quadraginta quatuor millia, auri
duo millia quadringenta quinquaginta, præter pecuniam militibus diuisam. Lentulo suc-
cessit C. Cornelius Cethegus, qui & ipse magnum hostium numerum in agro Sedetano
fudit. Ex eodem, Dec 4. lib. 1.

Ab urb. con.

- L. Cornelio Lentulo & P. Julio Appulo Coss. C. Cornelius Cethegus Proconsul Hispaniæ, absens Romæ Ædilis Curulis creatus est, atque ad magistratum gerendum venire iussus. Loco eius & Lucii Manlii Acidini, qui & ipse Romam redire iussus est, creati Proconsules Hispaniæ Cornelius Lentulus & L. Stertinius. Ibidem. L. Manlius Acidinus priuatus urbem ingressus, ex Hispania mille ducenta pondo argenti, triginta pondo ferme auri in ærarium tulit. Idem. Dec. 4. lib. 2.
557. Cn. Cornelio Cethego & Q. Minutio Rufo Coss. Hispania hæcenus vna proconsularis, tametsi per duos pari imperio administrata, diuisa est in duas prouincias Prætorias, citeriorem & vltiorem. Citerior Cn. Sempronio Tuditano: vltior M. Ælio contigit. Hi terminare iussi, qua vltior citeriorve Hispania terminaretur. De qua re superius latius loquutus. M. Ælium T. Liuius Dec. 4. lib. 3. appellat paulo post M. Heluium, nisi mendosus est liber. Ingens eo anno in Hispania vltiore bellum coortum, Culcane & Luscinone regulis arma mouentibus. In citeriore quoque C. Sempronius prælio victus, exercitus eius fusus fugatusq; & illustres viri in acie cæsi. Sempronius cum graui vulnere latus ex prælio, haud ita multo post expirauit. Ibidem.
558. L. Furio Purpurione & M. Claudio Marcello Coss. Q. Fabius Buteo Hispaniam vltiorem, Q. Minutius Thermus citeriorem Prætores sortiti sunt. Hoc anno iterum in Hispania bellum cceptum, scilicet quinto anno postquam simul cum Punico bello finitum erat: quia tum primum Hispani suo nomine, nullo Punico exercitu aut duce, ad arma ierant. Hoc quoq; anno Cornelius Lentulus, qui biennio ante citeriorem Hispaniam obtinuerat, urbem ingressus, tulit præ se auri mille quingenta pondo quindecim, argenti viginti millia, signati denarios triginta quatuor millia & quingentos quinquaginta. L. Stertinius ex vltiore Hispania quinquaginta millia pondo argenti in ærarium tulit, & de manubiis duos fornices in foro boario ante Fortunæ ædem & matris Matutæ, vnum in Circo maximo posuit, & his fornicibus signa aurata imposuit. Q. Minutius Thermus aduersus Budarem & Befalidem imperatores prospere pugnavit, duodecim hostium millia cæcidit, Budarem cepit, cæteros fudit fugauitque. Ibidem.
559. Gliscente tantum in Hispania bello, vt consulari & duce & exercitu opus esset, placuit patribus, vt citerior Hispania consularis esset, ad quam missus M. Portius Cato, qui postea a censura Censorius dictus est: huic P. Manlius Prætor adiutor datus. Ap. Claudius Nero Hispaniam vltiorem sortitus est. Ita ferme Titus Liuius, & Plutarchus in Catone Censorio. Sed ego ex iisdem colligo, & affirmare mihi posse videor, Prætoribus Paulo Manlio in citeriori: Ap. Claudio Neroni in vltiore: M. Catoni Consuli in tota Hispania imperium fuisse. Nam Catonem in vltiori quoque Hispania res gessisse ex Plutarcho constat, qui ait ex Polybio, a Catone omnium urbium muros, quæ intra Bætiam amnem sunt, vno die solo æquatos esse. Quod si quis admiratur, magis admiretur eum tribus seruis comitatum Hispaniam rexisse, & in ea intra annum quadraginta oppida cepisse, quorum alterum Valerius Maximus lib. 4. cap. 3. alterum Plutarchus literis prodidere, ex quo & T. Liuius petat, qui de Catonis in Hispania rebus gestis plura nosse desiderat. Eodem anno M. Heluius ouans urbem ingressus, tulit in ærarium argenti infecti quatuordecim millia pondo, septingenta triginta duo, & signati bigatorum xvii. millia viginti tria, & Oscensis argenti centum viginti millia, quadringenta triginta octo, ex vltiori Hispania. Q. Minutius de citeriori Hispania triumphauit, & tulit argenti pondo triginta quatuor millia, octingenta, bigatorum septuaginta octo millia, & Oscensis argenti ducenta septuaginta octo millia. Atque hic est primus triumphus, quem Romanos egisse de Hispanis reperio. Rurfus T. Liuius M. Heluium appellat, quem superius M. Ælium dixit, forte quod utroq; appellaretur nomine: sed in eo lapsus memoria est, quod ait Q. Minutium M. Heluium successisse. Namque Heluius vltiorem, Q. Minutius citeriorem, vt diximus, rexit Hispaniam: deinde quod ait M. Heluium in aliena prouincia pugnasse. Siquidem Iliturgis, circa quam postrema eius victoria fuit, Plinio & Ptolemæo in Bætica ponitur, quam aliqui Giennensem esse ciuitatem suspicantur. Antonius quoque Nebrissensis in Bætica ponit, quanquam in Vocabulario ipsius Geographico, mendose oppidum Bæoticæ pro Bæticæ impressum est.
560. P. Cornelio Scipione Africano iterum, & T. Sempronio Longo Coss. Prætores P. Cornelius Scipio Cn. filius, hoc est, Scipionis Africani patruelis, vltiorem: Sex. Digitius citeriorem Hispaniam rexerunt, rursus in prouincias Prætorias rebus compositis redactam. Horum impar fortuna fuit. Nam P. Scipio prospere omnia gessit, & Proprætor Lusitanos fudit: alter crebra magis quam digna dictu prælia fecit, & a deo pleraq; aduersa, vt vix dimidium militum quod acceperat, successori tradiderit. Eodem anno M. Portius Cato ex Hispania

Hispania

Hispania triumphauit, tulitq; argenti infecti viginti quinque millia pondo, bigati centū viginti tria millia, Oscensis auri quingenta quadraginta pondo, præter pecuniam militi diuisam. Nam Plutarchus in Catone Censor. testatur singulas argenti libras viritim militibus distribuisse, illud adiicientem, melius esse multos ex Romanis argentum, quam paucos aurum habentes in urbem reuerti. T. Liuius addit, Catonem ex ferrariis argentariisq; magna vectigalia instituisse, quibus institutis locupletior inde prouincia fuit. Plutarchus indicat Scip. Maiorem Catoni in Hispania successisse, sed falsus est similitudine nominis, nisi forte lapsus est interpret. nam codicis Græci non fuit mihi copia.

L. Cornelio Merula & Q. Minutio Thermo Coss. C. Flaminio Hispania citerior, M. Fuluius Nobilior vltior forte obtigit. Quorum hic apud Toletum Vaccæos, Vectones, & Celtiberos fudit fugauitq; & Hilermum Regem viuum cepit. T. Liuius.

L. Quintio & Cn. Domitio Ænobarbo Coss. Prætores Hispaniã sortiti sunt, M. Bebius Pamphilus citeriorem, A. Attilius Serranus vltiorem: sed primum S. C. deinde plebiscito permutatis eorum prouinciis, Flaminio Fuluiusq; prorogatum imperium est. Hoc anno Fuluius Toletum cepit operibus. Ibidem.

P. Cornelio Cn. filio Scipione & M. Attilio Glabrione Coss. L. Æmilio Paulo euenit Hispania vltior: C. Flaminio in citeriori prorogatum imperium. Ibidem. Æmilius ad sociandos in Hispania magnos bellorum motus exortos, missus est, non cum sex, vt cæteri Prætores, sed cum duodecim securibus, ita vt dignitas consularis imperio eius inesset. Bis collatis signis hostes superauit, interfecitq; circiter triginta hominum millia, manifesteq; apparuit victoriam ex industria eius partam fuisse. Vrbes vero ducentas quinquaginta in deditionem recepit, pacatamq; prouinciam relinquens, ne vna quidem drachma ditior quam profectus fuerat, reuersus est. Plutarchus in vita eius. Eodem anno M. Fuluius Nobilior ex Hispania vltiore ouans urbem ingressus est, tulitq; præ se argenti bigati centū triginta millia, præterea duodecim millia pondo argenti, auri pondo cētum viginti septē, quam prædam T. Liuius lapsu forte memoriæ bis ponit Dec. 4. lib. 6.

L. Cornelio Scipione & Cn. Cælio Coss. L. Æmilio & C. Flaminio in Hispania prorogatum imperium. Quo anno Romani magnam in Hispania cladem acceperunt, sex milibus de exercitu suo cæsis, cæteris in fugam versis, idque in Vasctanis, vbi apud oppidū Lyconem cum Lusitanis pugnabat. Ibidem. Ego suspicor in T. Liuiō mēdose legi Vasctanis, pro Bastetanis, qui sunt in Hispania vltiori, quanquam in citeriori quoq; Vasctanos nusquam inuenio.

M. Fuluius Nobilior & Cn. Manlius Volsone Coss. L. Plautius Hipseus Prætor fuit Hispaniæ citerioris: L. Bebius Diues vltioris. Sed L. Bebius in prouinciam Hispaniam proficiscens à Liguribus circumuētus, magna parte comitum cæsa, vulneratus ipse cum paucis sine licitoribus, Massiliam profugit, & intra triduum expirauit. Qua re audita Senatus decreuit, vt P. Iunius Brutus Proprætor Hetturiæ, tradita cui videretur ex legatis prouincia & exercitu, ipse in vltiorem Hispaniam proficisceretur, eaq; prouincia ei esset. Paulo ante successoris aduentū, L. Æmilius Paulus tumultuario exercitu collecto, signis collatis cum Lusitanis pugnauit, fusi fugatiq; sunt hostes, cæsa decem & octo millia armorum, tria millia trecenti capti, & castra expugnata. Cuius victoriæ fama tranquilliores in Hispania res fecit, & supplicationes Romæ ex S. C. factæ sunt. Ibidem.

M. Valerio Messala & C. Liuius Salinator Coss. Prætores L. Manlius Hispaniam citeriorem: C. Catinius vltiorem sortiti sunt. Ibidem.

M. Æmilio Lepido & C. Flaminio Coss. Prætoribus Hispaniæ prorogatum imperium, quorum literis Romæ significatum est, Celtiberos Lusitanosq; in armis esse, vbi in T. Liuiō mendose legitur, C. Attinii, pro C. Catinii, non procul à principio libri noni.

Sp. Posthumio Albino & Q. Martio Philippo Coss. Prætores Hispaniæ creati sunt, L. Quintius Crispinus, citerioris: C. Calpurnius Piso, vltioris. Hoc anno C. Catinius cum Lusitanis in agro Astēsi collatis signis pugnauit, sex hostiū millia cæcidit, cæteros fufos fugatosq; castris exiit, Astam oppidū cepit, sed dum iucautius subit muros, ictus ex vulnere post dies paucos moritur. Hac de causâ Calpurnio nunciatum, vt in prouinciam properaret, ne sine imperio esset, Asta non procul Gadibus erat. In citeriore Hispania L. Manlius Acidinus cum Celtiberis acie conflixit incerta victoriâ, nisi quod Celtiberi proxima nocte castra mouerunt. Post eosdē ad Calagurium oppidum prælio superauit, & castris eorum potitus est, in prælio ad duodecim hostiū millia cæsa, plus duo capta, & nisi successor aduentu suo inhibuisset impetum victoris, subacti Celtiberi forent, si Liuius credimus Dec. 4. lib. 9.

Ap. Claudio Pulchro & M. Sempronio Tuditano Coss. Prætoribus Hispaniæ prorogatum imperium.

Ab urb.con.

- gatum imperium. L. Manlius ex Hispania citeriore ouans urbem ingressus, tulit coronas aureas quinquaginta duas, auri pondo centum triginta duo, argenti sexdecim millia trecenta & pronunciauit in Senatu, decem millia pondo argenti, & octoginta auri Q. Fabium Quæstorem aduehere, id quoque se in ærarium relaturum. Prætores Hispaniæ Calpurnius & Quintius, communi animo & consilio rem gerentes, non procul Toletu cū utroque exercitu fusi, & in castra compulsi sunt, ac spoliis suis hostes ditarunt, quinque suorum millibus amissis. Quam ignominiam postea contractis Hispanorum sociorum auxiliis, & recreato à terrore aduersæ pugne exercitu, deleuerunt ad ripam Tagi, edita in hostes magna strage, quam eleganter in quarta Decade scribit T. Liuius lib. 9.
570. P. Claudio Pulchro & L. Portio Licinio Coss. Præturam sortiti sunt Hispaniæ, A. Terentius Varro, citerioris: P. Sempronius, vltioris. Eodem anno C. Calpurnius Piso & L. Quintius ex Hispania reuersi, de Lusitanis Celtiberis triumpharunt. Calpurnius coronas aureas tulit octoginta tres, & duodecim pondo argenti. Quintius tantundem auri, quantum argenti transtulit. Sed numerum aut summam prædæ T. Liuius non posuit.
571. M. Claudio Marcello & Q. Fabio Labeone Coss. Prætoribus Hispaniæ prorogatum imperium. A. Terentius Varro in agro Ausetano aliquot secunda prælia cum Celtiberis fecit, & vrbes nonnullas cepit. Ausetani in Catalonia principatu erant. Vltior in pace fuit, & Lusitani peropportune quieuerunt: quia P. Sempronius diutino morbo implicatus fuit, & tandem ibi mortuus est. Ibidem libr. 9. & 10.
572. Cn. Bebio Pamphilo & L. Æmilio Paulo Coss. Prætores habuit Hispania, citerior Q. Fuluius Flaccus, vltior P. Manlius, qui eandem prouinciam priore prætura habuerat, ut ait T. Liuius, qui in hoc videtur non constare sibi, quia superius dixit P. Manlium prætorem M. Catoni consuli in citeriore Hispania adiutorem datum, ut annotauimus anno urbis condite 559. Fuluius Flaccus Urbicam urbem (quam hodie Arbeca appellari dicit Pet. Anto. Beuter) non sine detrimento militum suorum cepit ac diripuit. P. Manlius exercitum dissipatum in vnum coegit. Ibidem. A. Terentius Varro ex Hispania citeriore ouans urbem ingressus, tulit in ærarium argenti pondo millia trecenta viginti, auri octoginta duo pondo, coronas aureas sexaginta septem.
573. P. Cornelio Lentulo & M. Bebio Pamphilo Coss. Prætoribus superioris anni in Hispania prorogatum imperium. In citeriore Hispania bellum ea ætate coortum, quantum nunquam ferme antea. idque à Celtiberis, aduersus quos Fuluius Flaccus magna quidem victoria, sed non incruenta, potitus est, de qua re latius T. Liuius.
574. A. Posthumio Albino Lusco & C. Calpurnio Pisone Coss. Prætores Hispaniam sortiti sunt, L. Posthumius vltiorem T. Sempronius Gracchus citeriorem. Huius anni principio à Q. Fulvio Flacco missi sunt ad Senatum ex Hispania T. Minutius legatus, & duo tribuni militum T. Menius, & L. Terentius Massaliota, qui duo secunda prælia, deditioem Celtiberiæ, confectam prouinciam nunciaret, nec stipendio quod mitti solet, nec frumento portato in eum annum opus esse, & alia quæ latius prosequitur T. Liuius. Fuluius Flaccus Proprætor siue Proconsul, vltiori Celtiberiæ agro, vnde in deditioem non venerant, vastato, magis irritauit quam conterruit Celtiberos, qui obsessio saltu Manliano, Fuluium Tarraconem cum exercitu ad occursum successoris properantem, nec opinato adorti, victoriam quidem illi, sed cum magna militum iactura dedere. Ibidem.
575. Q. Fuluius ex Hispania cum magna fama rerum gestarum reuersus, quum extra urbem triumphandi causa esset, Consul factus cum L. Manlio Acidino, qui & ipse aliquot ante annis citeriorem Hispaniam rexerat, triumphans urbem ingressus cum militibus quos secum duxerat, tulit in triumpho coronas aureas centum viginti quatuor, auri pondo triginta vnum, præter argentum Oscense signatum, & pecuniam militibus diuisam, & duplex stipendium solutum. Ibidem. Hoc anno Prætoribus Hispaniæ cum suis exercitibus prorogatum imperium. Sempronius Gracchus multis reb. in Celtiberia prospere gestis, centum tria oppida intra paucos dies in deditioem accepit, & Thurriū regulū in belli societatem ex hoste accepit. L. Posthumius eadem ætate in Hispania vltiore bis aduersus Bracaros pugnavit egregie, & ad triginta quinque millia hostium occidit. vnde colligas, quanta fuerit etiam tunc frequentia illius gentis. Bracari vero dicuntur populi Interamnis Portugalliæ, qui sunt inter Duriū & Limiam fluuios. Quædam impressiones hoc loco nempe circa finem decimi libri de bello Macedonico, male habent, cum Vaccæis, pro, cum Bracaris. Quem errorē ego ex L. Flori lib. 41. natū crediderim, vbi legitur ad hunc modū: Et à Posthumio Albino Vaccæi ac Lusitani subacti sunt, &c. Sed ea lectio quæ falsa sit, ex eiusdem L. Flori 56. libr. constat, vbi aperte Vaccæos in citeriore Hispania ponit, & ostendit Bracaros tum in vltiore fuisse Hispania, in qua etiam Gallecios ponit, qui sunt vltra Bracaros. Præterea

Sex. Iulius Frontinus affirmat, Vaccæos à Sempronio Graccho oppugnatos. vnde constat, tam in T. Liuiio, cum Bracaris, nõ cum Vaccæis, quam in L. Floro, Bracari, non Vaccæi, legendum. & ita in T. Liuiio habet impressio Badiana, ita legit Henricus Glareanus, vir vndecunq; doctissimus, ita L. Andreas Resendus in T. Liuiio manu scripto legisse se mihi affirmavit.

M. Iunio Bruto & A. Manlio Volsone Coss. Prætores, in Hispania citeriore M. Titinius: 576. in vltiore T. Fonteius Capito. Hoc anno Sempronius Gracchus de Celtiberis & fociis eorum, postero die L. Posthumius de Lusitanis aliisque eiusdem regionis Hispanis triumphauit, T. Gracchus quadraginta millia pondo argenti transfudit, Albinus viginti millia.

T. Liuius libro 1. Decade 5.

C. Claudio Pulchro & T. Sempronio Graccho Coss. Prætoribus Hispaniæ prorogatum imperium, sed vtraque prouincia pacata fuit. Ibidem 1.

Cn. Cornelio Scipione Hispalo & Q. Petilio Spurino Coss. Prætoribus M. Cornelio Scipioni Maluginensi Hispania vltior: P. Licinio Crasso citerior obtigit. Sed quum sacrificiis impediri se solennibus excusarent, ne in prouinciam irent, iussi sunt aut ire, aut iurare pro concione, solenni sacrificio se prohiberi. Cum autem ambo in eadem verba iurassent, M. Titinius & Titus Fonteius Proconsules manere cū eodem imperii iure in Hispania iussi sunt. Ibidem. Huius Hispali Consul filio Cn. Cornelio Scipioni quum Hispania prouincia aliquando sorte obtigisset, decretum est, ne iret, adiecta causa, quod recte facere nesciret. Valerius Maximus libro 6. capite 3.

M. Lepido & Q. Mutio Coss. Ap. Claudius Cento citerioris Hispaniæ Prætor: vltioris vero quis fuerit, quia T. Liuius hoc loco mutilus est, non inuenio. 579.

Sp. Posthumio & Q. Mutio Coss. Prætoribus Cn. Seruilio Cepioni Hispania vltior: 580. P. Furio Philo citerior contigit. Hoc anno Ap. Claudius Cento Celtiberos qui sub aduentum eius rebellauerant, magna clade affectos, imperio parere coegit. quam ob rem Romæ per diem vnum supplicatio fuit, & viginti maioribus hostiis sacrificatum. Ibidem.

L. Posthumio Albino & M. Popilio Lenate Coss. Prætores Cn. Fabius Buteo Hispaniæ citeriorem: M. Matienus vltiorem sortiti sunt. Idem. Perfectis comitiis, Ap. Claudius Cento ex Celtiberis ouans cum in urbem iniret, decem millia pondo argenti, quinq; millia auri in ærarium tulit. Idem. Cn. Fabius quum in prouinciam iret, Massiliæ moritur. Senatus decreuit, vt P. Furius & Cn. Seruilius, inter se sortiretur, vter prorogato imperio citeriorem Hispaniam obtineret. Sors opportuna fuit, vt P. Furius idem, cuius ea prouincia fuerat, remaneret. Ibidem.

Cn. Popilio Lenate & P. Ælio Ligure Coss. Prætoribus M. Iunio Pæno citerior Hispania: Sp. Lucretio vltior sorte cecidit. 582.

P. Licinio Crasso & C. Cassio Longino Coss. à Senatu decretum est, vt vnico tantum Hispania Prætoris regetetur, vnaq; tantum prouincia esset, forte quia iam pacata erant omnia. Sortitus est autem Hispaniam L. Canuleius Prætor. Hoc anno Hispaniæ vtriusque legati Romam missi, in Senatu conquesti sunt de magistratuum Romanorum avaritia & superbia, quibus ex ordine Senatorio patroni dati sunt. Et P. quidem Furius ac M. Matienus solum verterunt: pluresque accusassent, nisi (vt fama est) à patronis fuissent prohibiti. Ita præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum à Senatu Hispanis, quod impetrarunt, ne frumenti æstimationem magistratus Romanus haberet, neve cogeret vicifimas (tributi hoc genus erat) vendere Hispanos, quanti ipse vellet, & ne præfecti in oppida sua ad cogendas pecunias imponerentur. Sed & alia noui generis hominum ex Hispania legatio venit, ex militibus Romanis & Hispanis mulieribus, cum quibus cõnubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor hominum millia: orabant, vt sibi oppidum in quo habitarent, daretur. Senatus decreuit, vt nomina sua apud L. Canuleium profiterentur, eorumque si quos manumississet, eos Carteiam ad Oceanum deduci placere: qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, vt numero colonorum essent, agro assignato. Latinam eam Coloniam fuisse, libertinorumque appellari. Titus Liuius Decade quinta, libro 1.

A. Hostilio Mancino & C. Attilio Coss. quis fuerit Hispaniæ Prætor, nondum inuenire potui. 583.

Q. Martio Philippo II. & Q. Seruilio Cepione Coss. Claudius Marcellus Prætor Hispaniam obtinuit. 585.

L. Emilio Paulo II. & C. Licinio Crasso Coss. Publius Fonteius Prætor administravit Hispaniam. 586.

Q. Ælio & M. Iunio Coss. Hispania rursus in duas prouincias prætorias diuisa est, & 587.

- Ab urb. con.* Cn. Fuluii ceterior, C. Licinii Neruæ vltior fors fuit, ibidem libro 5. Hactenus ex T. L. Li-
uio: quæ sequuntur, ex L. Floro, Paulo Orofio, & aliis mutuati sumus.
600. L. Opimio & Q. Posthumio Coss. à Lusitanis Romani per arma grauius vexati sunt. Iu-
lius Obsequens. Forte tunc accidit, quod ponit Paulus Orofius hoc anno, quanquam aliis
Coss. de Sergio Galba Prætor, qui à Lusitanis magno prælio victus, vniuerso exercitu a-
missis, ipse cum paucis vix elapsus euasit. Ipse quoq; L. Florus ait libro 47. his temporibus
à compluribus in Hispania res parum prospere geitas.
601. Q. Fuluius & T. Annius Coss. primi Calendis Ianuariis magistratum inierunt, propter
subitum Celtiberiæ bellum, vt ait Cassiodorus. Ex quo videtur Hispania hoc anno prouincia
fuisse Consularis. Etiam L. Florus dicit comitia mutata, quod Hispani rebellarēt, sed Coss. id
non ponit, & dicit quod anno D X C V I I I. Nos aliam rationem sequimur, propter causas
superius commemoratas.
602. M. Marcello & L. Valerio Coss. in Lusitania varie pugnatum. Iulius Obsequens.
603. L. Lucullo & A. Posthumio Coss. Hispaniense bellum aliquoties parum prospere ge-
stum, cum ciuitatem Romanam confudisset, tantusque Celtiberorum metus Romanos
omnes inuasisset, vt nemo inueniretur, qui vel tribunus, vel legatus ire in eam prouinciam
vellet, P. Scipio Æmilianus, ad quodcumq; militiæ genus quod sibi imperatum foret, vl-
tro se offerens, non mediocriter omnium animos ad militandi studium accendit. Quod
L. Florus libro 47. addit Vaccæos & Cantabros cum aliis populis à Lucullo subactos, non
intelligo, quum certum sit, Cantabros vsq; ad Augusti tempora fuisse indomitos, quem-
admodum nec illud, quod ait Marcellum Lucullo successisse, quum contra manifestum
sit, tam ex Cassiodoro quam ex aliis, Lucullum Marcello successisse. His Coss. fuisse Ser-
gii Gabæ calamitatem illam quam superius posuimus, scribit Paulus Orofius libro 4. ca.
21. atque addit eundem Galbam, cum Lusitanos circa Tagum habitantes voluntarios in
deditionem accepisset, per scelus circumpositis militibus inermes incautosque prostra-
uisset. Quæ res vniuersæ Hispaniæ propter Romanorum perfidiam maximi tumultus
causa fuit.
608. Cn. Cornelio Lentulo & L. Mummio Coss. Viriatus in Hispania genere Lusitanus, vir
calliditatis acerrimæ, ex venatore, vt ait L. Florus, vel pastore, vt Paulus Orofius libro 5.
capite 4. latro, ex latrone subito dux atque imperator, & si fortuna cessisset, Hispaniæ Ro-
mulus, non contentus suorum libertatem defendere, magnam in Romanos stragem edi-
dit per quatuordecim annos, & omnia citra vltraque Iberum & Tagum igni ferroque po-
pulus, & castra Prætorum & Consulium aggredi ausus, neq; id irritum successu, maximo
terrori Romanis fuit. Huic primo C. Vetilius Prætor occurrit, sed casu vsque ad interne-
cionem pene omni exercitu, vix ipse cum paucis fuga elapsus euasit. Ex L. Floro libro 2.
rer. ab urb. cond. & Paulo Orofio libro 5. capite 4.
609. Q. Fabio Maximo & L. Hostilio Coss. Viriatus C. Plautium Prætozem multis præliis
fractum fugauit. Paulus Orofius ibidem.
610. Ser. Galba & L. Aurelio Coss. Claudius Vnimanus, cum magno apparatu belli contra
Viriatum quasi pro abolenda superiore macula missus, amissis copiis vniuersis, infamiam
præteritam cumulauit, Viriatus trabeas, falceis, ca teraque insignia Romana in montibus
suis trophæa præfixit. Eodem tempore trecenti Lusitani cum mille Romanis acri prælio
confluxere, decedere septuaginta Lusitani, trecenti viginti Romani. Lusitanis hac victoria
fœcuris ac sparris, vnus eorum à circumfusis equitibus Romanis pedes ipse deprehensus, e-
quo vnus equitis læcea perfollo, & capite ipsius ad vnum gladii ictum defecto, ita omnes
metu perculit, vt prospectantibus cunctis equitibus Romanis, ipse contemptim atque oc-
ciosus abscesserit. Idem Orofius.
611. Ap. Claudio & Q. Cæcilio Metello Coss. hoc, opinor, anno Viriatus C. Nigidium op-
pressit, Prætozem, vt arbitror, Romanum, quod annotauit Plinius de viris illustribus. Vi-
riatus hoc rerum successu tantum terrorem Romanis intulit, vt aduersus eum Consulari
& duce & exercitu opus esset. Itaque rursus Hispania consularis prouincia facta est, & ci-
terior Quinto Metello Proconsuli decreta, quod ex eo constat, quod L. Florus affirmat,
illum Proconsulem in Celtiberia res gessisse, sicut mox dicemus.
612. L. Metello & Q. Fabio Maximo Coss. Q. Cæcilius Metellus quanta seueritate militari
disciplinam seruauerit, Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. docere poterit. Sed illud in eo mi-
hi laudabilius videtur quod idem refert lib. 5. c. 1. Metellum, dum Centobricam obsidio-
ne premeret, & Centobricenses Rethogenis filios qui ad eum transierat, machine ictibus
obiecissent: humanitatem propinquæ victoriæ prætulisse, atq; obsidione abstinuisse. Qua
clementia omnium Celtiberorum animos cepit. Eodẽ tempore, Fabius Consul contra Lu-
sitanos

fitanos & Viriatum dimicans, Bacciam oppidum obsidione depulsis hostibus liberavit, & in deditioem cum plurimis castellis recepit. Paulus Orosius libro 5. capite 4. Bacciam aliqui volunt esse, quæ hodie Baza dicitur, in regno Mutciæ. cui opinioni non refragarer, præsertim alludente vocabulo vernaculo, nisi tam procul abesset à Lusitanis. Iulius Obsequens ait, hoc anno dubie aduersus Viriatum ab exercitu Romano dimicatum.

Cn. Cepione & Q. Pompeio Coss. Q. Fabius Proconsul maximam Lusitaniæ partem, 613. expugnatis multis vrbibus, recepit. Sed quantum Metellus clementiæ suæ decus sibi peperit, tantam contraxit Fabius crudelitatis labem. Quingentis enim principibus eorum quos societate inuitatos deditioem iure susceperat, manus præcidit: facinus etiam vltimis barbaris Scythiæ execrabile, vt ait Paulus Orosius. Valer. Max. excusare Fabium velle videtur, quod transfugæ fuerint, quibus ea pœna sit irrogata perfidiæ suæ merito. Pompeius Cof. Numantinorum fines ingressus, cū maxima clade discessit, omni pene exercitu profligato & plurima nobilitate interempta. Paulus Orosius ibidem. Idem Termestinos subegit, & cum eisdem ac Numantinis pacem fecit. L. Florus lib. 54.

Q. Cepione & C. Lælio Coss. Q. Fabius Proconsul rebus in Hispania prospere gestis 614. labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta. L. Florus. Sed idem ait Viriatum à Fabio oppressum. Plinius scribit hanc pacem cum Pompilio factam, in qua quæ alia dedisset, arma vero retinisset, bellum renouasse. Vt cunque est, Seruilius Cepio eius belli confecti gloriam captans, quum aliter vincere nō posset, duos satellites pecunia corrupit, qui Viriatum humi depositum perimerent, atque hanc hosti gloriam dedit, vt videretur aliter vinci non potuisse. Quæ victoria quia empta erat, à Senatu improbata, & percussores indigni præmio iudicati. Ita Viriatus qui per quatuordecim annos Romanos duces atque exercitus prottriuerat, insidiis suorum interfectus est. Ex L. Floro, Plinio, & Orosio. Cicero lib. 2. Offic. scribit C. Lælium qui Sapiens dicebatur, hunc scilicet qui hoc anno Consul fuit, Viriatum, dum Prætor esset, fregisse & comminuisse, ferocitatemque eius ita repressisse, vt facile bellum reliquis traderet.

Cn. Pisone, & M. Pompilio Coss. M. Pompilio citerior Hispania prouincia fuit, vt ex L. 615. Floro constat, libro 55.

P. Cornel. Scipione Nasica & D. Iunio Bruto Coss. C. Matienus accusatus est apud Tri- 616. bunos plebis, quod exercitum in Hispania deseruisset, damnatusque sub furca diu virgis caesus est, & sestertio numo vāniit. L. Florus ibidem. Iunius Brutus Cof. in Hispania iis qui sub Viriato militauerant, agros oppidumque dedit, quæ Valentia vocata est. M. Pompilius Proconsul à Numantinis, cum quibus pacem factam Senatus irritam cēsuerat, cum exercitu fufus fugatusque. Ibidem. Hunc Pompeium alii vocant. Belli Numantini causam L. Florus ita iniustam fuisse affirmat, vt non temere vllius fuerit iniustior. Segedenses enim socios & consanguineos suos, Romanorum manibus elapsos Numantini exceperāt. Habita pro eis deprecatio nihil valuit. Porro cum se ab omni armorum cōtagione remouerēt, in legitimi fœderis precium iussi sunt arma deponere. Hoc sic à Numantinis acceptum, quali manus abscinderentur. Itaque statim Megara viro fortissimo duce ad arma conuersi sunt. Hactenus Florus libro 2. rer. ab urb. cond.

M. Emilio & C. Hostilio Mancino Coss. C. Hostilio Mancino Hispania citerior aduer- 617. sus Numantiam prouincia fuit, cui præter auspicia contraria & alia prodigia, illud quoque accidit, vt ab Herculis portu in prouinciā soluēti talis vox sine vllō autore ad aures perueniret, Mane mane Mancine. Postea victus à Numantinis & castris exutus, cum spes nulla seruādi exercitus esset, pacē cum iis fecit ignominiosam, quam ratam esse Senatus vetuit. Triginta millia Romanorum à quatuor Numantinorum millibus victa erāt, vt ait L. Florus libro 55. Ac ne illam quidem à Numantinis obtinisset, sed ad vnum omnes circumuēti periiissent, nisi interposuisset fidē suam Tiber. Gracchus Quæstor ipsius, cuius apud Numantinos gratia magna erat, propter memoriam patris Gracchi, qui iā bellum aduersus Iberos gerens, pacem cum Numantinis firmauerat, eamque semper apud populum recte iusteq; defenderat. Sed hic operæ precium est animaduertere Numantinorum fidem & integritatem etiam aduersus hostes. Cum enim inter cæteram prædam, tabulas quoque abstulissent, in quibus quæsturæ suæ rationes Gracchus conscripserat, eaque res sollicitum eum haberet, cum quatuor familiaribus ad Numantinos profectus, rogauit eos, vt sibi tabulas reddi iuberent, ne inimicorum calumniis obnoxius fieret, si rationem administrationis suæ reddere non posset. intra vrbem humaniter inuitatus & conuiuio liberaliter exceptus, non solum tabulas suas recepit, sed potestatem etiam, vt ex præda quicquid vellet, secum deportaret. Autor Plutarchus in vita Gracchi. Eodem anno D. Iunius Proconsul Lusitaniam vrbium expugnationibus vsque ad Oceanum perdomuit,

Ab urb. con.

- & quum fluuium Obliuionem transire milites Romani nollent, male de nomine fluuii o-
minantes, raptum à signifero signum ipse transtulit, & sic, vt transgrederentur, persuasit.
Hæc fere Lucius Florus lib. 55. Vbi illud notandum, quod Romani in expugnandis Bra-
caris quadraginta annos desudarunt. Tot enim numerantur ab eo anno, quo primum L.
Posthumius aduersus eos pugnasse legitur. Abest vero Obliuio siue Limia fluuius, Le-
then Græci appellant, ab Augusta Bracarorum metropoli leucis quinque, vt vulgari mo-
re loquar. Illud quoque non prætermittendum, quod cum tota pene Lusitania se Bruto de-
didisset, sola Cinania pertinaciter arma retinens, tentata redemptione, propemodum v-
no ore legatis respondit: ferrum sibi à maioribus, quo urbem tuerentur, non aurum quo
libertatem ab imperatore avaro emerēt, relictum. Melius sine dubio, inquit Valerius Ma-
ximus libro 6. capite 4. homines nostri sanguinis hæc dixissent, quam audissent.
618. P. Furio & Sex. Artillio Serrano Coss. P. Furius prouinciam sortitus, Q. Metellum, &
Qu. Pompeium consulares viros, & ipsi vehementer inimicos, legatos secum ire coegit,
fiduciam non solum fortem, sed etiam temerariam exhibens, quæ duobus acerrimis odiis
laterâ sua cingere ausa est, vsumque ministerii vix tutum in amicis, è sinu inimicorum pe-
tere sustinuit. Valerius Maximus libro 3. capite 7. Decius Iunius Brutus fœliciter aduer-
sus Gallecios pugnavit. Nam sexaginta millia eorum qui Lusitanis auxilio venerat, asper-
rimo bello & difficili, quum incautos circūuenisset, oppressit. M. Æmilius Lepidus Pro-
consul, Vaccæos innoxiam gentem & supplicem, etiam prohibente Senatu, pertinaciter
expugnare tentauit. Sed accepta clade non minus turpi quam Numantina, grauissimas
improbæ pertinaciæ pœnas dedit, sex millibus Romanorum iustissime cæsis: reliqui ca-
stris exuti, armis etiam perditis vix euaserunt. Ex L. Floro libro 56. & Paulo Orofio libro
5. capite 4. qui addit, his præliis aduersis militem Romanum ita hebetatum, vt conspecto
Hispano, hostem diffugiens, vinci se prius crederet, quam videri. Idem affirmat L. Florus,
ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quenquam sustinere potuisse. Hoc anno ad
soluendum Numantini fœderis religione populum Romanum, Mancinus turpissimi fœ-
deris autor deditus est Numantinis, & nudato corpore, manibus à tergo reuinctis, ad por-
tas Numantinorum est expositus, ibique vsque ad noctem manēs, à suis desertus, ab hoste
autem non susceptus, lachrymabile vtrisque spectaculum præbuit. Quod à Romanis in-
iuste factum, & eos à Numantinis non tantum fortitudine, sed etiam iustitia, fide, miseri-
cordia victos, non minus erudite, quam vere disputat Paulus Orofius libro 5. capite 4. & 5.
Atque ita sane est, quantumuis excusare Romanos Cicero nitatur libro 3. Offic. Numā-
tini Mancini deditioem non recipientes, aut inuiolatam pacem solam, aut omnes quos
pignore pacis accepto viuos dimiserant, reposcebant. Idem. Hoc tempore tribus exerci-
tibus Consularibus res in Hispania gestæ, nimirum à Furio Consule & duobus Proconsu-
libus. tanta erât moles belli.
619. Ser. Fulvio & Q. Calphurnio Coss. vtri Consulium Hispania prouincia fuerit, an M. Æ-
milio prorogatum imperium, quod ex accepta clade non est verisimile, quia scriptum nō
inuenio, affirmare non possum. Illud tantum Iulius Obsequens memoriæ prodidit, apud
Numantiam res malè gestas, exercitum Romanum oppressum.
620. Cum vitio ducum bellum Numantinum non sine publico pudore duraret, delatus est
vltro Scipioni Africano à Senatu populoque Romano Consulatus, cum Candidatus non
esset, eique sine sorte bellum contra Numantinos decretum. Igitur Consul simul cum C.
Fulvio Flacco factus, atque in Hispaniam profectus, primo militarem disciplinam resti-
tuit, & quæcunque voluptatis causa comparata erant, summouit, exercitumq; ad quos-
uis subeundos labores exercuit: deinde commisso prælio, primo Numantinos Romani fu-
gere, deinde increpatione & minis Consulibus incitati, eosdem, quod nunquam quisquam
sperare ausus esset, videre fugientes. Scipio vltra bellum cum eis audendum non esse pro-
fessus, obsidione Numantiam conclusit. & fossa circundedit. Ex Valerio Maximo, L. Flo-
ro, & Paulo Orofio. Quid sibi velit L. Florus, quum ait Scipionem Consulem factum, so-
lutum ea lege quæ vetabat quenquam intra decem annos iterum Consulem fieri, non in-
telligo: quia inter primum Scipionis Consulatum, quo Carthaginem deleuit, & secundum,
quatuordecim intercesserunt anni. Vaccæi obsessi, liberis & coniugibus trucidatis, ipsi se
interemerunt, vt ait L. Florus, sed à quibus fuerint obsessi, non addit. Nam Scipioni fatis
aduersus Numantinos negotii fuit.
621. C. Mutio & L. Calphurnio Coss. Numantini diu conclusi & fame trucidati, deditio-
nem sui obtulerunt, si tolerabilia iuberentur. Sed cum Scipio veram & sine exceptione
victoriam veller, neque iustæ pugnæ facultatem daret, vt tanquam viris mori liceret, tan-
dem repleti carne semicruda & celia (ea erat ex frumento potio à calefaciendo sic dicta)
duabus

duabus portis eruperunt, & atrox certamen atque vsque ad periculum Romanorum ediderunt. Ex eo prælio compositis ordinibus, nec sicut fugientes, in urbem reuersi, postremo destinata morte, clausam urbem ipsi introrsum succenderunt, cunctique pariter ferro, veneno, atque igne consumpti sunt. Ita Numantia quæ per annos quatuordecim sola quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta Romanorum millia non solum sustinuit, sed etiam vicit, pudendisq; fœderibus affecit, oppressa nullum de se gaudium hosti reliquit. Vnus enim vir Numantinus non fuit qui in catenis duceretur, neq; vnde triumphū dederit, Roma vidit. Præda, vt de pauperibus, nulla, arma & vestes ignis absumpsit, triumphus tantum fuit de nomine, imo Romani se magis euasisse, quam vicisse Numantinos dixerunt. Ex L. Floro, & Paulo Orosio. Erat Numantia vrbs in modico colle sita, non procul ab amne Durio, sine muro ac turribus, vt ait L. Florus, quamuis Paulus Orosius muros habuisse dicat. Erat prope urbem, quæ nunc appellatur Soria. Multi affirmant fuisse Zamoram, quod quam falsum sit, Plinius ostendit, qui ortum Durii fluiui circa Numantiam ponit. Illud quoq; non abs re videtur admonere, nonnullos etiam celebres eruditione viros, loco Pomponii Melæ male distincto, sed peius intellecto falsos, Numantiam dixisse, & in prælectionibus suis exposuisse Cæsaraugustam. Locus Pomponii Melæ lib. 2. cap. 6. sic habet: In Tarraconensi clarissimæ fuerunt Pallantia & Numantia, nunc est Cæsaraugusta. Dicit Pomponius, Cæsaraugustam suo tempore clarissimam fuisse Tarraconensis mediterraneæ urbem, quemadmodum olim Numantia fuerat, non quod quæ olim Numantia dicta esset, tunc diceretur Cæsaraugusta.

P. Popilio & P. Sulpitio Coss. Scipio, cum deleta Numantia per cæteras Hispaniæ gentes pacem componeret, Tiresum quendam Celticum principem consuluit, qua ope Numantia aut prius inuicta durasset, aut post fuisset euerfa. Tiresus respondit, Concordia inuicta, discordia exitio fuit. Paulus Orosius lib. 5. c. 8. 622.

Q. Cæcilio Metello & T. Quintio Coss. Q. Metellus Cof. Baleares insulas quas Græci Gymnecias, hodie Hispani Maioricam & Minoricam appellant, bello peruagatus edomuit, & piraticam infestationem quæ ab iisdem tunc exoriebatur, plurima incolarum cede compressit. Paulus Orosius lib. 5. c. 13. 631.

Hoc anno aut circiter, quantum ex Plutarcho in vita Marii colligere licet, C. Marius, is qui postea septies Consul fuit, Prætor vltioris Hispaniæ, prouinciam atrocissimi repurgauit, atque effecit vt prædari non amplius honestum putarent. 640.

P. Atilio, vel (secundum Cassiodorum) Rutilio & C. Manilio Coss. exercitus Romanus à Lusitanis cæsus. Iulius Obsequens. 649.

C. Mario III. & C. Fl. Fimbria Coss. Cimbri vastatis omnibus quæ circa Rhodanum & Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populati, à Celtiberis fugati sunt, reuersiq; in Galliam, bellicosos Theutonius se iunxerūt. L. Florus lib. 67. 651.

C. Mario III. & Q. Luctatio Coss. Lusitanis deuictis, Hispania vltior pacata fuit. Iulius Obsequens. 652.

M. Antonio & A. Posthumio Coss. Lusitani rebellantes subacti. Iulius Obsequens. Idem ait, eodem anno parum prospere in Lusitania à Romanis pugnatū. Eodem anno L. Cornelius Dolabella Proconsul triumphauit ex Hispania vltiore de Lusitanis, 5. Kalend. Februarias, vt patet ex quinta tabula virorum triumphalium. Porro hunc in catalogo Consul non inuenio: proinde aut Prætorem aut Proconsulari imperio missum arbitror. Nam superius admonuimus T. Liuium sine discrimine eosdem nunc Prætorem, nunc Proconsules appellare. 655.

Q. Metello & T. Didio Coss. Hispani variis præliis deuicti. Iulius Obsequens. 656.

Cn. Cornelio Lentulo, & P. Licinio Crasso Coss. Celtiberi subacti. Idem. 657.

T. Didius Proconsul ex Hispania triumphauit de Celtiberis, 4. Idus Iunias. P. Licinius Crassus Proconsul triumphum egit de Lusitanis, pridie Idus Iunias. Ex quinta tabula virorum triumphalium. Huius Crassi meminit & Asconius Pedianus. Ex his apparet, hoc quoque tempore in Hispania duos fuisse exercitus Consulares, & T. Didio per quatuor annos, P. Crasso per tres fuisse prorogatum imperium. Sub hoc T. Didio tribunus militū fuit Sertorius, vt ait Plutarchus in vita eius. Eodem anno Hispaniæ principes qui rebellabant, per Nasicam supplicio consumpti, dirutis urbibus. Iulius Obsequens. 660.

L. Cinna II. & C. Mario VII. Coss. M. Crassus quum videret patrem & fratrem à Cinna & Mario occisos, idem periculum metuens, tribus tantum comitibus & decem feruis assumptis, quanta maxima potuit celeritate, in Hispaniam contendit, vbi olim sub

668.

668.

668.

668.

668.

Ab urb. con. patre Imperatore militans, permultos amicos sibi comparauerat, atque in agro quodam maritimo, in spelunca quadam latitauit. vbi quanta fide ac benignitate habitus à Vibio Paciaco, cuius ager ille erat, qui scire volet, Plutarchum in vita eius consulat. Latuit ibi menses octo, donec de morte Cinnæ nuncium accepit.

673. Q. Sertorius, vir summæ quidē, sed calamitosæ virtutis, vt inquit L. Florus, quum Marianarum esset partium, Syllam fugiens in Hispaniam se contulit. inde cum in Africam, & Baleares insulas, atque ipsas etiam Fortunatas penetrasset, reuersus in Hispaniam, delatū à Lusitanis accepit imperium, atque Hispaniam totam armavit, & varios Romanorum duces atq; exercitus, partim per se, partim per duces suos, & præcipue Herculeum Quæstorem vicit ac fudit, ipsum quoque Metellum Pium Proconsulem, virum ætatis suæ amplissimum, in eas angustias redegit, vt L. Lollius ex Narbonensi prouincia auxilio venire cogeretur, Pompeius Magnus Proconsulari imperio cum summa festinatione adiutor Merello mitteretur. Ex L. Floro, Plutarcho, & Orofio.
677. Hoc anno Pompeius missus in Hispaniam, vt colligitur ex Plutarcho in vita Luculli, & epistola ipsius Pompeii ad Senatum, quæ addita est Salustio. Eodem anno, nempe M. A. milio, & D. Bruto Coss. Didius Lælius Legatus Pompeii aduersus Sertorium, occisus inter pabulatores. Iulius Obsequens.
678. Cn. Octauio & C. Scribonio Coss. exercitus Romani à Sertorio in Hispania caesus. Idem.
683. Sertorius hostis Metello & Pompeio ira par, vt sapius victor, adeo grauis Romanis exercitibus imminerebat, vt Metellus præmia publice, nec ea mediocria statueret, si quis Sertorium occideret, conatus prodicione consequi, quod bello non poterat. Ita Sertorius anno ducatus sui decimo domestica fraude oppressus, à M. Perpenna & aliis coniuratis occisus in conuiuio, bello finem fecit, & Romanis victoriam sine gloria dedit. Omnes Sertorianæ necis conscii partim à Pompeio, partim à Maurusiis interfecti sunt, neque quisquam euasit, præter vnum Aufidium, qui in quadam villa barbara inops inuisusque conuenit. Ex L. Floro lib. 96. & 5. rer. ab urb. cond. Plutarcho in Sertorio, & Paulo Orofio lib. 5. cap. 23. Hic mihi temperare non possum, quin adscribam Pauli Orofii verba, quæ in singularem Hispaniæ laudem habent ad hunc modum: Fortis fide ac viribus semper Hispania, cum optimos inuictissimosque reges suos ad deditiōem reip. dederit, nullū vnquam tyrannorum ab initio vsque in hodiernum diem, vel de se editum misit, vel in se extrinsecus incurrentem vitium potentemve dimisit. Hactenus ille. Hic Sertorius gymnasium in Osca vrbe instituit, in quo nobilium filios, traditis præceptoribus, Græcis ac Latinis literis erudiri curauit. Plutarchus in vita eius. Huic Sertorio Eborenses ciuitatis suæ primordia accepta fuerunt, & aquæ ductum in signem aquæ Argenteæ, vt patet ex inscriptione marmoris antiqui: quod se vidisse ac optima fide transcripsisse affirmat Resendius noster, mihi que pro suo singulari candore in hanc formam transcriptum dedit.

Q. SERTOR.

HONOREM NOMINIS SVI. ET COH. FORT.

EBORENSVM MVNIC. VET. EMER. VIRTVTIS ERGO.

DON. DON. BELLO CELTIBERICO. DEQVE MANVBIIS.

IN PVBLIC. MVNIC. EIVS VUTILITATEM: VRB.

MOENIVIT. EOQVE AQVAM DIVERSEIS IN DVCT.

VNVN CONLECTEIS FONTIB. PERDVENDAM CVRAV.

Erat in arcu Eboræ, ad portam nouam. Ex qua inscriptione videtur Eboræ Sertorio antiquior esse.

684. Sertorio occiso, ciuitates omnes Hispaniæ vltro ac sine mora in deditiōem venerunt, duæ tantum restiterunt, Vxama & Calagurris: quarum Vxamam (hodie Osma) Pompeius euertit, Calagurrim Afranius iugi obsidione confectam, atque ad infameis escas miseranda inopia coactam vltima cæde incendioq; deleuit. Ex Paulo Orofio. De qua re vide Valer. Maximum, qui Calagurrim à Pompeio obsessam scribit lib. 7. cap. 6. Cn. Pompeius edomita Hispania & ad triumphum redire festinans, Pompelonem sine Pompeiopolin de nomine suo condidit, vt ex D. Hieronymo contra Vigilantium patet.
685. Q. Metello Cretico & Q. Hortensio Coss. P. Pison Proconsul de Hispania triumphauit. Asconius Pedianus in orat. contra Pison.
690. L. Cæsare & C. Martio Figulo Coss. Cn. Pison adolescens perditus, quia cum Catilina cre-

na creditus est coniurasse ad eadem Senatus faciendam, in Hispaniam à Senatu per honorem legationis ablegatus, dum iniurias facit prouincialibus, occisus est, vt quidam credebant, à Cn. Pompeii clientibus, Pompeio non inuito. Idem in oratione contra Anton. & Catil. Eius rei meminit Suetonius Tranquillus in Cæsare cap. 9. qui ait etiam C. Jul. Cæsarem cum Pisone conspirasse, & Pisoni Hispaniam prouinciam ob suspicionem vrbanae coniurationis vltro extra ordinem datam. Huius rei meminit & Salustius in Catilinaria.

Q. Calidius M. Calidii oratoris pater, circa hæc tempora Præturam gessit Hispaniæ. A. 692.
P. Pedianus in 2. Act. in Verrem.

Eodem fere tempore, Tubero quidam Prætor fuit vltioris Hispaniæ, cuius C. Julius 693.
Cæsar Quæstor in ea prouincia fuit, vt autor est Plutarchus in Cæsare. Quo tempore Cæsar Gadibus animaduersa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit, quasi percussus ignauiam suam, quod nihil dum à se memorabile actum esset in ea ætate, quia iam Alexander orbem terrarum subegisset. Suetonius cap. 7.

Q. Merello & L. Afranio Coss. C. Julius Cæsar Prætor vltiorem sortitus est Hispaniam: & Tuberonis filium Quæstorem suum creauit. Quo anno Gallecos & Lusitanos 694.
Romano subiecit imperio, & bellicis rebus optime constitutis, togatas nihilo deterius in pace disposuit: præcipue vero finiendis debitorum creditorumq; disceptationibus intentus, iussit, vt ex debitorum prouentibus duas quidem creditorum parteis singulis annis desumeret, reliqua dominus, quod ad æri alieno satisfecisset, frueretur. Quibus rebus magna sibi parta gloria, quum Romam Comitibus Consularibus rediisset, neque vt per amicos absentem sibi Consulatum petere liceret, impetrare potuisset, Catone præsertim aduersante, omisso triumpho cuius gratia extra urbem aliquandiu moratus de more fuerat, ad Consulatum ingressus animum adiecit neque id irritum conatu. Suetonius & Plutarchus. Iulius Obsequens ait, hoc anno Lusitanos & Gallecos fuisse deuictos.

C. Julio Cæsare & M. Calpurnio Bibulo Coss. triumphatus ille & societas inter Pompeium, Cæsarem, & Crassum coit, & Cæsar Galliam, Crassus Asiam, Pompeius inuasit Hispaniam, quam postea per legatos administrauit, vt ait Plutarchus in Cæsare & Carone. Ex L. Floro, lib. 4. rer. ab vrb. cond.

L. Pisone & A. Gabinio Coss. hoc anno, nempe quo exulauit Cicero, P. Lentulus citiorem Hispaniam cum imperio obtinuit Prætor, vt ego opinor. Nam sequenti anno Consul fuit. Ex epistola Ciceronis 9. libri primi.

Cn. Lentulo & L. Philippo Coss. Q. Metellus Nepos Proconsul fuit Hispaniæ, vt e 698.
Plutarcho colligitur in Cæsare. Eodem anno Aquitani aduersus Romanos pugnaturi, missis legatis auxilia & duces ex Hispania accersuerunt, & eos præcipue duces bello præfecerunt, qui vna cum Sertorio militauerant. Ex commentariis Cæsaris, & Paulo Orosio, lib. 6. cap. 8.

L. Lentulo & M. Marcello Coss. Pompeius vtramque obtinebat Hispaniam, quas per 705.
legatos administrauit. Ii fuere L. Afranius, M. Petreius, & Marcus Varro qui vltiorem regebat Hispaniam. Contra quos Iulius Cæsar exardescente iam ciuili bello profectus, multis præliis Petreium Afraniumq; superatos composita fœderis pacto dimisit, duas legiones à Marco Varrone recepit, totamque Hispaniam sibi pacificauit, idque quadraginta diebus, postquam in Hispaniam & hostium conspectum venerat. Ex commentariis Cæsaris, Plutarcho, & Paulo Orosio lib. 6. cap. 15.

C. Julio Cæsare Cos. & Dictatore, per annos aliquot Hispanias ipsius auspiciis rexere, 706.
M. Lepidus Proconsul citiorem, Q. Cassius vltiorem. Ex Commentariis Cæsaris, lib. 4. de bello Alexandrino.

Q. Furio & P. Vaticano Coss. quo anno in pugna Pharsalica victus fuit Pompeius, Q. 708.
Cassio qui ob insignem auaritiam exosus erat prouinciæ, succedit C. Trebonius, Proconsul factus vltioris Hispaniæ. Ex iisdem.

C. Julio Cæsare IIII. & Fabio Maximo Coss. Q. Fabius Cos. triumphauit ex Hispania 710.
tertio Idus Octobris, vt patet ex sexta tabula virorum triumphalium. Huius fit mentio in commentariis Cæsaris. Eodem anno Cæsar in Hispaniam contra filios Pompeii qui bellum ibi instaurauerunt, proficiscitur, eosque apud Mundam Bæticæ urbem vicit, tam incipiti prælio, vt Cæsar publice testatus sit, sæpe alias se pro victoria, sed tunc pro vita dimicasse. Hæc victoria eodem die parta est, quo Pompeius pater ante annos quatuor bellum gesturus ab vrbe aufugerat. Ex Plutarcho in Cæsare, & Paulo Orosio, lib. 6. cap. 16.

712. Q. Pedius M. F. Proconsul hoc anno, vel sequenti, triumphauit ex Hispania Idibus Decembris, vt patet ex tabula sexta virorum triumphalium.
713. M. Lepido & L. Planco Coss. M. Æmilius Lepidus II. III. vir R. P. triumphauit ex Hispania. Ibidem.
717. Cn. Domitius Caluinus Proconsul, ex Hispania triumphauit decimo sexto Kalend. Sextiles. Ibidem. Videtur prorogatum illi fuisse imperium. Nam triennio ante Consul fuerat.
719. C. Norbanus Flaccus Proconsul, ex Hispania triumphauit quarto Idus Octob. Ex eadem tabula. Hic quoque triennio ante Consul fuerat.
721. Hoc anno C. Asinius Pollio imperium videtur habuisse vltioris Hispaniæ, vt patet ex lib. 10. epist. famil. Cicer. vbi sunt tres ipsius epistolæ Cordubæ scriptæ.
726. Augusto VI. & M. Agrippa II. Coss. Imperator Augustus parum in Hispania per ducentos annos actum intelligens, si Cantabros atque Astures, fortissimas Hispaniæ gentes, suis vti legibus sineret, aperuit Iani portas, & in Hispanias ipse cum exercitu profectus, eos intra quatuor annos, vel per se, vt Paulus Orosius lib. 6. c. 21. vel per legatos suos Antistium, Firmium, & Agrippam, quum ipse in Tarraconis maritimis hybernaret, vt ait L. Florus lib. 4. rer. ab urb. cond. domuit, & legibus ad cultiorem vitæ vsum traductos, in prouinciam formam redegit, vt autor est Iustinus lib. 44. Tunc Augustum apud Tarraconem legati Indorum & Scytharum cum muneribus adierunt, quemadmodum olim Alexandrum Magnum Hispanorum Gallorumque legati apud Babylonem contemplatione pacis adierant. Ex Orosio & L. Floro. Augustus pacata Hispania in Italiam rediturus, milites qui ætatem militatam excedebant, & emeriti erant, in ea prouincia reliquit, concessitque eis vt in Lusitania urbem conderent, quæ a militibus emeritis Emerita dicta est, ab Augusto Augusta cognominata, hodie seruatō vocabulo Merida dicitur. S. Isidorus & Calepinus ex Diomede. Tunc quoque Cæsaraugusta, quæ Salduba prius dicebatur, ab eodem Augusto amplificata nomen accepit, vt annotauit episcopus Gerundensis, & ex Pomponio Mela facile colligitur.
727. C. Augusto Cæsare VI. & M. Agrippa Coss. Sex. Appuleius Proconsul ex Hispania triumphauit 7. Kal. Febr. vt patet ex septima tabula virorum triumphalium.
745. Hoc anno, qui fuit Augusti Cæsaris trigessimus quintus, C. Iulius Hyginus cognomento Polyhistor, Grammaticus insignis claruit, quem Suetonius Hispanum fuisse affirmat, licet aliqui Alexandrinum fuisse velint.
- Hæc hætenus de Hispanorum & Romanorum in Hispania rebus gestis, vsque ad Iesum Christi Seruatoris nostri natiuitatem, inuenire magno labore potui, quæ te precor candide lector, vt boni consulas.

Quomodo administrata sit Hispania à Natiuitate Christi vsque ad Gothos: & Catalogus Imperatorum qui imperauerunt Hispaniæ, donec à Gothis occupata est.

CAPVT XIII.

ATQVE ad hunc quidem modum per Consules, Proconsules & Prætores administrata est Hispania, vsque ad natalem Christi salutiferum. Postea quoque eandem fere administratæ Hispaniæ rationem inuenio, propè vsque ad tempora Maximiniani & Diocletiani Imperatorum. Nam & sub Tiberio Cæsare, L. Pisonem citerioris Hispaniæ Prætorem lego apud Cornelium Tacitum, & in ff. tit. de abigeis, Diui Adriani Augusti rescriptum ad Consulem Bæticæ, atque ad l. Corneliam de Sicariis, eundem Imperatorem Ignatii Taurini Proconsulis Bæticæ factum reperio comprobasse. Inuenio & Præsidentem Hispaniæ Menium Probum, ff. de interdicitis & relegatis: sed hoc nomen generale erat, & ad omnes qui prouincias regebant, quocumque ordine aut titulo censerentur, pertinebat, sicut docetur in titulo de officio præsidis. Strabo autor est, suo tempore (vixit vero temporibus Augusti & Tiberii) Bæticam plebi attributam fuisse, ad quam mitteretur Prætor, qui Legatum haberet & Quæstorem: reliquam Hispaniam Cæsaris fuisse, ad quam duos Legatos mitti solitos, Prætorium, & Consularem: Prætorium, qui alterum secum Legatum habebat, Lusitanis Bæticæ vicinis ad Durium vsque ius dixisse: quod reliquum esset Hispaniæ, Prætori siue Legato Consulari subditum fuisse, haud indignum habenti exercitum, tribus ordinibus ac tribus Legatis instructum, quorum vnus cum duobus ordinibus trans Durium Callaicos, Astures & Cantabros, alius alteram Hispaniæ citerioris maritimam partem, tertius interiorē prouinciam seruabat, & in pace atq; Italica viuendi forma continebat,

nebat, adeo ut etiam togata subinde veste vterentur. Imperatorem in oris maritimis, maxime ad Carthaginem & Tarraconem iurisdictionem agitare solitum, idque præcipue tempore hyberno. Nam æstiuo aliquam prouinciæ partem obire consueſſe, intuentem quæ emendationis indigerent. Et hæc quidem tempore Strabonis. Sed poſterius, Imperatoribus omnia ſibi vendicantibus, prouinciæ quoque ipſorum arbitrio ac nutu adminiſtratae ſunt, neque ſemper eodem modo. Namque Hiſpania, primis illis Imperatoribus regnantibus, in duas etiam tum diuiſa prouinciæ, poſtea vna tantum prouincia facta, & per vnũ recta, ſed quæ varios haberet legatos & tribunos. Circa tẽpora Maximiniani & Diocletiani per Comites cœpta eſt regi, quos ſi abeſſe prouincia quacunque de cauſa contingeret, per vicarios regebatur: vt ex variis titulis Codicis Iuſtiniani conſtat, vbi reperimus Seuerum Comitem Hiſpaniæ, tit. de fide instrumentorum, l. 14. & tit. de Seruis fugitiuis, lex eſt, nempe ſexta, Imperatoris Constantini ad Tiberium Comitem Hiſpaniæ. Qui Tiberius videtur ex vicario factus Comes Hiſpaniæ. Nam in eodem Codice de Donationibus ante nuptias, lex eſt eiſdem Imperatoris ad Tiberium vicarium Hiſpaniæ. Sed & in tit. de acquirenda & retinenda poſſeſſione, lex eſt A. A. Arcadii & Honorii, ad Petronium vicarium Hiſpaniæ. Poſtremo vero tempore Gothorum, quæ portio Hiſpaniæ Romanis obtemperabat, per Duces & Præfectos adminiſtrata eſt: quanquã ea ſane per exigua pars erat, nimirum maritima Carthaginenſis prouinciæ, & Cantabriæ, atque Aſturiarum pars, vt ex ipſo Chronico conſtabit. Nunc vero ponamus catalogum eorum Imperatorum qui totius Hiſpaniæ imperium habuerunt, quorũ merito primus numeratur Auguſtus, quippe qui primus, deuictis Cantabris & Aſturbus, imperiũ totius Hiſpaniæ Romanis dedit, a quo tempore catalogi noſtri initium faciemus.

1 Octavius Auguſtus an. 36. nempe à domitis Cantabris & Aſturbus.	25 Gordianus an. 6.
2 Tiberius an. 23.	26 Philippus an. 7. Sulpitio & Iſidoro tantum 6.
3 Caius Caligula an. 3. men. 10. dies 8. vt ait Suetonius.	27 Decius an. 1. men. 3.
4 Claudius an. 13. men. 8. dies 20.	28 Gallus & Voluſianus an. 2. men. 4.
5 Nero an. 13. men. 8. dies 14.	29 Valerianus & Gallienus an. 15.
6 Galba men. 7.	30 Claudius an. 1. men. 9.
7 Otho men. 3.	31 Aurelianus an. 5. men. 6.
8 Vitellius men. 8.	32 Tacitus men. 6.
9 Veſpaſianus an. 10. dies 10.	33 Probus an. 6. men. 4.
10 Tius an. 2. men. 2. dies 20.	34 Carus cum filiis an. 2.
11 Domitianus an. 15. men. 5.	35 Diocletianus & Maximinianus an. 20.
12 Nerua an. 1. men. 4.	36 Galerius an. 2.
13 Traianus an. 19. men. 6. Secundum aliquos an. 20.	37 Constantinus an. 30. men. 10.
14 Adrianus an. 21. Alii tribuunt illi an. 20.	38 Constantinus, Constantius, & Conſtans, an. 24. men. 5. dies 12.
15 T. Antoninus Pius an. 23. Bedæ & S. Iſidoro an. 22.	39 Iulianus an. 2. men. 8. Iſidoro & aliis an. 1. men. 8.
16 M. Antoninus an. 19. men. 1.	40 Iouinianus men. 8.
17 Commodus an. 13.	41 Valentinianus & Valens an. 13. men. 5. Alis an. 14.
18 Helius Pertinax men. 6. Aliis tantum 85. dies.	42 Gratianus cum Valentiniano fratre an. 6.
19 Seuerus an. 18.	43 Valentinianus cum Theodoſio an. 7.
20 Antonin. Caracalla an. 6. Bedæ & Iſidoro 7.	44 Theodoſius cum filiis an. 3.
21 Macrinus an. 1. Aliqui addunt men. 2.	45 Arcadius cum Honorio an. 13.
22 M. Aurclius Antoninus an. 4.	46 Honorius cum Theodoſio fratris filio an. 16. alis 15.
23 Alexander an. 13.	Horam anno primo Vandali, Alani, Sueni, tribus annis in Gallia exactis, Hiſpaniam inuadunt, Romanosque eius poſſeſſione exnuunt.
24 Maximinus an. 3.	

De Vandalis, Alanis, & Suenis.

CAP. XIII.

VANDALI, Sueni, Alani Scythica originis populi, atq; à Gothis pulſi ſuis ſedibus, è patria in Pãnoniam, quam à Constantino acceperunt, inde euocati à Stilicone in Galliam tranſierunt: è Gallia metu Gothorum in Hiſpaniam ſe receperunt, qua poſt miſe-

randam duorum annorum stragem tripartito inter se diuisa, Vandali & Sueui Galleciam possederunt, Vandali Silingi Baticam, Alani Lusitaniam & Celtiberiam, quæ sola in Romanorum permanerat fide, & Reges habuerunt, eos qui sequuntur: Sueui Hermericum, Alani Athacem, Vandali Silingi Gundericum. Alani cum Rege suo Athace à Romanis, auxiliante Walia Gothorum Rege, ad internecionem pene cæsi, in Gunderici Regis fidem recepti, Sueuis se iunxerunt, neque postea Regem aut regionem propriam habuerunt. Vandali relicta Hispania metu Gothorum, decimo nono anno quam in eam venerant, in Africam concesserunt. Ex quo tempore duo in Hispania regna fuere, Gothorum & Sueuorum: pars tamen aliqua, nempe Celtiberia, Romanis parebat, quam Gothi paulatim carpentes, tandem imperio suo totam adiunxerunt.

De Gothorum & Sueuorum Regibus.

C A P. XV.

GO T H O R V M historiam vsque ad captam ab Alarico urbem Romam, elegantissime pariter atque eruditissime rededit in compendium Ioanes Ludouicus Viues, & doctissimis suis in libros Diui Augustini de ciuitate Deicommentariis præposuit. Nos eatum hic ponemus, quæ sunt instituto nostro necessaria. Gothos Scythiæ populos esse, & eos qui olim Getæ appellati sunt, apud quos Ouidius exulasse se scribit, multi volūt. In hac opinione sunt D. Hieronymus in quæstionibus super Genesin, Paulus Orosius libro r. c. 16. D. Isidorus, ipse etiam Claudianus, qui bellum quod Stilico contra Alaricum Gothorum Regem gessit, Geticum appellat. Sidonius quoque Apollinaris passim Gothos Getas appellat. Sunt tamen qui Gothos longissime à Getis distare contendunt, quippe Sarmatis interiectis & mari Sarmatico siue Gothico. Vt ut est, hi populi Romanis prouinciis sæpe graues & infesti, à multis Romanis Imperatoribus cruentis attriti fuere præliis, sed à Constantino Magno tanta clade affecti, vt per multos annos cogerentur agere quietem. Postea tempore Valentis Imperatoris, Gothi ab Hunnis, qui & ipsi Scythiæ populi erant, sed immaniores, sedibus suis pulsi, supplices ab Imperatore petierunt, vt liceret sibi stipendiariis Po. Ro. Mysiam citra Danubium flumen incolere, fidem & auxilium suum aduersus reliquorum Scytharum incursum Po. Ro. polliciti. Qua re impetrata, quum à Lupicino & Maximo, qui Duumviri diuidendis agris missi erant, auare crudeliterque tractaretur, impatientes atque efferati tanta indignitate, cæsis Romanis ducibus & præsidio, Mysiam totam inuadunt, atque in Thraciam proximam transeunt, omnia ferro ac flammis late populantes. Quibus Valens Imperator cum iusto exercitu profectus obuiam, Romanis fuis fugatisque ipse saucius, dum fuga sibi salutem quærit, in villula quadam viuus à Gothis iusto Dei iudicio crematur, vt suo loco dicemus. Imperus vero Gothorū qui iam Byzantium obsidione premebant, Valentiniani Augusti virtute paulisper retardatus est, vsque dum Theodosius ex Hispania accitus, & confors factus imperii, ita eos multis præliis fregit, vt supplices pacem petere coegerit. Tandem post mortem Theodosii, à Rufino & Stilicone, qui tutores Arcadio & Honorio relictī, alter sibi, alter filio imperium quærebant, & ita demum se voti compotes fieri posse credebant, si reipublicæ statum quam maxime turbarent: ab iis, inquam, Gothi in Italiam contra Romanos acciti, magnum vbiq; terrorem fecerunt. Sed ea quoque re infortunata cedente, tandem fraude Stiliconis Imperatori detecta, & pactis induciis, Gallias Hispaniasque ad habitandum obtinuerūt, quas Imperator infestantibus barbaris aliis, se retinere posse, desperabat. Quæ præterea de Gothis dicenda erant, suis locis referentur. Illud tamen in præsentia omittendum non est, quod Gothi morte Regis sui Hermanarici, qui illis imperauit tempore Constantini Magni, in Ostrogothos & Vesogothos diuisi sunt, hoc est Orientales & Occidentales Gothos. Vesogothos Nicephorus Hypogothos appellat. Fuere præterea inter eos duæ illustriſſimæ regiæque familiæ: inter Vesogothos Balthi, à moribus sic vocati, ita enim apud eos appellantur audaces: inter Ostrogothos vero Amali, ab Amalo summo duce & Rege sic nuncupati. Vesogothi per Italiam in Galliam, inde in Hispaniam venere, atque in earegnum per annos plus minus trecentos octoginta sex possederunt, donec à Mauris pene vsque ad vnum omnes deleti sunt. Ostrogothi vero Zenonis Imperatoris tempore in Italia regnare cœperunt. Sed quoniam Sueui per multos annos in Hispania diuisum à Gothis regnum Galleciæ possederunt, catalogum Regum vtriusque gentis simul ponemus, initio factō ab Athanarico Gothorum Rege, sicut scriptores omnes Hispani faciunt, tamen si primus in Hispaniam venerit Athaulphus.

Reges Gothorum in Hispania.

An. dom.	
369.	Atharicus an.13.
382.	Alaricus an.28.
411.	Athaulphus an.6.
416.	Sigericus an.1.
417.	Wallia an.22.
439.	Theodoredus an.14.
453.	Thurismundus an.1.
454.	Theodoricus an.13.
467.	Euricus an.17.
484.	Alaricus an.23.
507.	Gesalaricus an.4.
511.	Theodoricus Italia Rex pro nepote regnat in Hispania an.15.
526.	Amalaricus an.5.
531.	Theudius an.17.men.5.
548.	Theudisclus an.1.
549.	Aquila an.5.
554.	Athanagildus an.14. Interregnum quinque mensium.
568.	Luiba siue Loyba an.1.
569.	Leouigildus an.18. Nam duo anni Luiba Regis illi annumerantur. Hunc Beda Leuigildū appellat more Gothorum, qui pro eo ponunt eu. Theodosius pro Theodosius, quod hodie quoque Lusitanis familiare est.

Reges Sueuorum in Gallecia.

468.	Hermericus an.32.
440.	Rechila an.7.
448.	Reccarius an.9.
457.	Maldra an.3.
460.	Frumarius an.4.
464.	Remismundus, qui cum tota gente Ariana heresi infectus fuit, in quo errore gens illa per annos fere centum perseverauit, cuius temporis Reges non reperiuntur, quippe indigni, quo-

Catalogus Regum Legionensium & Castella, à Pelagio vsque ad tempora nostra.

C A P. XVI.

ACCEPTA tam insigni calamitate, quæ in montes Asturiæ confugerant Christianorum reliquiæ, Pelagium ex Regio Gothorum sanguine, recuperandæ Hispaniæ diuina clementia seruatam, Regem consalutarunt anno quinto post excidium Hispaniæ, ut in duobus antiquissimis libris inueni, sed qui cladem illam Hispanicam anno domini septingentesimo duodecimo ponunt, secundum Isidorum Pacensem. Igitur regnum Pelagii ab anno septingentesimo decimo sexto auspiciabimur. Regnauit igitur

716.	1	Pelagius an.19. Secundum aliquos 20.
735.	2	Fasila filius eius an.2.men.6.
737.	3	Alfonsus Catholicus an.19.men.1.die.1.
756.	4	Froila an.11.men.5.dies 20. Secundum alios an.13.
767.	5	Aurelius, Alfonsi Catholici filius an.6.men.6.
774.	6	Silo an.9.men.1.die.1.
783.	7	Mauregatus an.5.men.6.
789.	8	Veremundus an.3. Secundum alios 2.
791.	9	Alfonsus II. cognomento Castus an.41. Sed anni Mauregati & Veremundi Alfonsi Casto adscribuntur.

	rum nomina in animis hominum vigerent.	An. dom.
	Theodimirus Catholicus an.6.	563.
	Miro an.13.	569.
	Eboricus an.2.	582.
	Andeca tyrannus	584.
	Sueuorum regnum deletum est tempore Leouigildi Gothorum Regis, postquam regnauerunt in Hispania annis centum septuaginta septem, ut auctor est D. Isidorus.	585.

Reges Gothorum & Sueuorum.

	Recaredus primus Gothorum Regum Catholicus an.15.	586.
	Loiba an.2.	601.
	Victericus an.7.	603.
	Gundemirus siue Gundemarus an.7.	610.
	Sisebutus Rex Christianissimus annis octo, mens. sex.	612.
	Recaredus, secundum alios mens. 3. secundum alios 7. Constantinus Phrygio dicit, quod anno uno mensibus quinque.	620.
	Cintila, qui primus Hispania monarchiam habuit Romanis in totum pulsus 10.	621.
	Sisnandus an.5.	631.
	Cintila an.6.	636.
	Tulcas an.2.	642.
	Cindasinthus an.6.	644.
	Reccesinthus an.24.	650.
	Bamba, aliis dictus Wamba. an.8. Aliis an.9. men.1.	672.
	Eringius, alias Ervigius an.7.	682.
	Egica, alias Egipsa an.15.	689.
	Vitiza an.9.	704.
	Rodericus regnauit an.3. sed duos simul cum Vitiza, unum tantum per se. Hoc Rege antiquissima Gothorum nobilitas ab impuris Mauris extincta est.	713.

10	Ramirus vel Ranimirus an.6.men.9.	824.
11	Ordonius an.10.	831.
12	Alfonsus III. cognomento Magnus an.46.	841.
13	Garsias an.3.	887.
14	Ordonius II. an.8.men.6.	290.

Hoc tempore Castella per Comites regebatur, quos hic Ordodius interposita fide publica euocatos ad se, necari iussit. Quam perfidiam Castellani inique ferentes, e gente sua iudices duos elegerunt, quorum alter iuri dicundo, alter bellicis rebus præfesset. Fuerunt ii, Ninius Rasura, auus Ferdinandi Gūdisalui Comitis

- An.dom.* Latinus Caluus, abauus Roderici à Binar, qui Cidus dictus est. Alii Flauium Caluum appellant.
898. 15 Froila II. an. 1. men. 2.
899. 16 Alfonsus IV. an. 5. men. 7.
905. 17 Ramirus siue Ranimirus II. an. 19. men. 2.
Hoc tempore Ferdinandus Gundifaluus rerū potitus est in Castella, & primus Comes fuit.
924. 18 Ordonius III. an. 5. men. 6.
- 19 Ordonius IV. cognomento Malus. Huic nulli dantur anni.
929. 20 Sanctius Crassus an. 12.
941. 21 Ramirus siue Ranimirus III. an. 25.
Huius anno primo mortuus Ferdinandus Gundifaluus, Castella Comes, cui successit Garsias Ferdinandus filius.
966. 22 Veremundus II. an. 17.
983. 23 Alfonsus V. an. 27.
Huius tempore Regis mortuus est Garsias Ferdinandus, secundus Castella Comes, cui successit Sanctius Comes.
1010. 24 Veremundus III. an. 10.
- 25 Hoc Rege Legionē sibus imperante, per mortem Sanctii Comitis, dominium Castella hereditario iure ad Sanctium Maiorem Nauarra Regem, qui Sanctii Comitis filiam uxorem duxerat, translatum est. Is se non Comitem, sed Regem Castella scripsit. Atque ab eo tempore Castella regio titulo semper & merito decorata est. Huic regi, quia filius eius Ferdinandus, ipso adhuc superstite, regnavit in Castella, per annos duodecim, nulli hic assignantur anni. Qui cum quatuor haberet filios, Ferdinandum reliquit Castella Regem.
1020. 26 Occiso Veremundo Ferdinandus Magnus Castella Rex, Legionense quoque regnum propter uxorem suam Veremundi sororem (nam ille sine liberis decessit) consequutus est, & regnavit an. 40. Quanquam inueni in Chronicis quibusdam perantiquis, quod annis 46. & mensibus. 6.
Hic sub mortem tribus filiis regna sua diuisit, deditque Sanctio natu maximo regnū Castella, Alfonso regnum Legionis & Asturiarum, Garsia regnum Gallecia cum Portugallia.
1060. 27 Sanctius II. huius impatiens regnorum diuisionis, altero fratre pulso, altero in vincula coniecto, regna ipsorum occupauit: regnavit sex annos, occisus per fraudem à Vellido proditore.
1066. 28 Alfonsus VI. frater Sanctii, an. 43. Hic Tolerum Christianis restituit.
- 29 Vrraca filia Pegis Alfonsi, cum marito Alfonso Rege Aragonum, an. 4. sed ii Alfonso septimo attribuuntur.
1108. 30 Alfonsus VII. dictus Imperator Hispania, nepos ex filia Alfonsi VI. an. 51.
Huius morte rursus separatum est regnū Legionis à regno Castella. Nam duos reliquit filios, Sanctium & Ferdinandum. Quorum
1159. 31 Sanctius III. cognomento Desideratus, fuit Rex Castella anno vno.
- 32 Ferdinandus II. Legionis, an. 31.
- 33 Alfonsus VIII. Sanctii III. filius, regnavit in Castella an 53.
- 34 Alfonsus IX. Ferdinandi secundi filius, Rex Legionis an. 8.
- 35 Henricus Alfonsi VIII. filius, tegula casu occisus apud Palentiam, regnavit in Castella an. 2.
- 36 Ferdinandus III. Alfonsi IX. filius, utroque regno Castella & Legionis potitus est an. 35. Hic Cordubam & Hisspalim Christianis reddidit, & Sanctus habetur, ac multis miraculis clarus.
Ab hoc tempore regnum Castella & regnum Legionis perpetuo unita fuerunt.
- 37 Alfonsus X. an. 32. Hic fuit electus Imperator Romanorum.
- 38 Sanctius IV. an. 11.
- 39 Ferdinandus IV. an. 15. Hic dicitur mortuus dicto sibi die à duobus, quos iniuste iusserat itaquam homicidii reos occidi. Alii morte fatali defunctum asserunt.
- 40 Alfonsus XI. an. 40. Hic potitus est celeberrima victoria, auxilio Alfonsi Portugallie Regis soceri sui ad flumen Salatum, contra infinitas Barbarorum copias.
- 41 Petrus cognomento Crudelis, an. 19. Hic à fratre Henrico occisus est.
- 42 Henricus II. an. 10.
- 43 Ioannes an. 11. Hic dum inconsulte rem gerit, & prudentiorum consilio parere recusat, memorabili victoria fusus est à Lusitanis. tandem Compluti casu equi oppressus fato concessit.
- 44 Henricus III. an. 16. Dictus est Valetudinarius.
- 45 Ioannes II. an. 47.
- 46 Henricus IV. an. 20. men. 4. dies 22.
- 47 Isabella & Ferdinandus V. an. 30. Hi Reges vere Catholici, expugnato regno Granatensi, Sarracenos Hispania penitus exterminarunt: Iudeos vel Christum agnoscere, vel regnis suis exulare coegerunt: Mauros quoque qui ex Granatensi bello remanserant, vel ad fidem Christianam reducerunt, vel Hispania cedere compulerunt: contra eos qui fidem Christo in baptismo datam non seruarent, aut alio quouis modo ab orthodoxa fide aberrarent, sancta Inquisitionis officium instituerunt, atque alia quamplurima gesserunt perpetua recordatione dignissima, quæ suis locis declarabuntur. Per hos regnum Aragonia, Valentia, Sicilia, ac Neapolitanum cum aliis quæ ad Ferdinandum hereditaria successione pertinebant, regno Castella & Legionis iuncta sunt, & etiam regnū Granata, quod ipsi à Sarracenorum tyrannide vindicauerunt.
- 48 Philippus Archidux Austria Caroli V. Imperatoris

- in. dom. ratoris pater an. 2. Hic Comitatum Flandrie cum reliquis ditionibus regno Castella uniuert, & immatura morte preceptus, magnū sui desiderium omnibus reliquit.
1506. 49 Rursus Ferdinandus V. Rex Aragonum & vtriusque Sicilia, regnat in Castella pro Carolo nepote suo, simul cum Ioanna filia sua, Philippi Regis uxore an. 10. Quo temporis interuallo regnum Nauarra vi bellica expugnatum regnis Castella sociavit.
1516. 50 Carolus Romanorum Imperator, eius nominis quintus, semper Augustus, regnis Castella, Legionis, Aragonia, Nauarra, Valentia, Granada,

ta, & reliquis inauguratus, regnat iam in Hispania trigesimum quintum annum. Quem Dominus Deus ad commune Hispania & totius Christiana Reipub. commodū per multos annos seruare dignetur incolumē, simul cum Principe Philippo filio, regnorū ac ditionum omnium successore designato.

Novē supra quadraginta numerauimus Legionis & Castella Reges, quorum viginti tres solū fuerūt Reges Legionis & Asturiarū: quatuor in Castella sola regnauerūt: reliquū utroque regno potiti sunt.

Catalogus Regum Nauarra.

CAP. XVII.

SCILICET Christiani, qui à clade illa Hispania miseranda reliqui in montes Asturiarum se contulerant, Pelagium Regem salutauerant: sic qui ad iuga montis Pyrenæi salutis ergo se receperant, Garciam Ximenium, Gothici generis nobilem virum, communi consilio Regem dixerunt. A quo Reges Nauarra & Aragonia descendunt.

716. 1 Garcias Ximenius, qui dictus est rex Supraborum (vulgo Sobrarbe) Hic cum sexcentis equitibus (non n. plures habebat) multas magnasq. in Sarracenos strages edidit, magnamq. Nauarra partē Christiana religioni restituit. regnauit an. 42.
758. 2 Garcias Ennicus, & ipse multis aduersus Mauros felicibus praeliis insignis an. 44. Hic se appellauit Regem Pompelonensem, à Pompelone ciuitate quam Mauris ademit.
802. 3 Fortunius Garcias an. 13. Hic ducta uxore Galindi, Aragonie Comitissæ filia, Comitatus Aragonia titulum accepit.
815. 4 Sanctius Garcias an. 20. Hic à Mauris in praelio occisus sine hærede decessit.
- Hic oritur magnus scrupulus ex varietate eorum qui de rebus scripserunt Nauarra, dum Marinus Siculus affirmat, Nauarram iterum à Mauris occupatam, in illorum fuisse potestate vsq. ad tempora Caroli Magni, hoc est annum Domini 912. sed Gallorū annales mortem Caroli Magni ponunt an. 814. ut Marinai sententia penitus videatur explodenda. Frater Galbertus Fabritius, qui vitās scripsit Regum Aragonia, ait inter Sanctium Garciam & Ennicum Aristam, nullum intercessisse tempus. Sed hic rursus sibi non constat, dum Fortunio Garcia alibi tribuit an. 20. alibi 13. D. Martinus ab Azpilcueta doctor Nauarrus, & iuris Pontificii in Academia Conimbricensi professor primarius, vir multis nominibus mihi obseruandus, misit ad me catalogum Regum Nauarra, missum sibi à D. Francisco à Lodosa Nauarro, viro antiquæ nobilitatis & harū rerum peritissimo, qui in oppido quodam (Porem Regina appellant) Reges omnes Nauarra cum suis insignibus in atrio adium suarum, quas illic extruxit superbissimas, eleganter habet de-

- picatos. Is vero in eo Catalogo affirmat, mortuo Sanctio Garcia interregnum fuisse quatuor annorum, dum mitterent, qui decretum adferret Summi Pontificis, & leges quibus vteretur Nauarra, regnū interim administratū per XII. viros regia potestate & auiditate.
839. 5 Ennicus Arista vnctus & coronatus Rex, primus appellatus est Rex Nauarra, & ab eo reliqui omnes Regnauit an. 31. aliqui tantum dāt illi 20. annos.
870. 6 Garcias Eniegus an. 30. secundū aliquos. Alii nouē annos detrahunt, & vnum ac viginti regnasse scribunt, quos ego sequendos arbitror. Hic à Mauris in praelio occisus fuit. Rursus aiūt fuisse interregnum octodecim annorum, dum educaretur Sanctius Auarca, qui exemptus utero matris à Mauris lancea perforessa, à nobili quodam fuit educatus. Sed nos nullum annorū interuallum ponimus. Nam anni huius interregni Sanctio adscribendi sunt, vt constet annorum numerus.
891. 7 Sanctius Garcesius Auarca, an. 36. Hic à peronibus, calceamēti genere, quo puer utebatur (Hispani Auarcas appellāt) ita cognominat⁹ est.
927. 8 Garcias Tremulus, an. 35.
962. 9 Sanctius Maior, an. 54.
1018. 10 Garcias Sanctii Maioris filius, an. 51.
1069. 11 Sanctius Garcias, an. 7. secundum opinionem quorūdam.
1076. 12 Sanctius Ranimirus, an. 18. Fuit hic secundus Rex Aragonum.
1094. 13 Petrus, an. 14. Hic fuit 3. Rex Aragonum.
1108. 14 Alfonso, an. 18. Fuit hic 4. Rex Aragonū.
1126. 15 Garcias Ramirus. siue Ranimirus, an. 25. Mortuus ex casu equi.
1151. 16 Sanctius Sapiens, an. 44.
1195. 17 Sanctius Fortis, an. 40.
1235. 18 Tibaldus, an. 19.

- An. dom.* 19 *Tibaldus II. gener S. Lubouici Regis Francia,*
1254. *an. 17. Iacobus Meyerus Theobaldum appel-*
lat, & dicit apud Tunetem cū Isabella, S. Lu-
douici filia, peste extinctum esse.
1271. 20 *Henricus, an. 3.*
1274. 21 *Philippus Pulcher, qui & Rex Gallia, an. 36.*
1310. 22 *Ludouicus Vtinus, Rex etiam Gallia, an. 9.*
Nam, vt ait Robertus Gaguinus, vino patre,
per matris obitum coronatus est Pompelone, &
appellatus Rex Nauarra.
1319. 23 *Philippus Lōgus, & ipse Rex Gallia, exclusa*
filia Ludouici Vtini, ad quam iure hāreditario
regnum redibat: atq; ex eo tempore dicunt a-
pud Gallos filias non esse heredes regni: regna-
uit an. 6. vel secundū annales Gallorū, quinq;.
1325. 24 *Carolus Pulcher, Rex etiam Gallia, an. 6. se-*
condum annales Gallorum.
1331. 25 *Philippus III. nomine uxoris suae Ioāna, qua*
filia erat Ludouici Vtini, an. 15.
1346. 26 *Carolus II. an. 37. Sed hic anno demū 1350.*
per mortē matris regnare cepit, vt ex Chroni-
cis Caroli Principis Nauarra constat.
1386. 27 *Carolus III. an. 39.*
1425. 28 *Ioannes, Ferdinandi Aragonū Regis filius,*
& Ferdinādi Regis Catholici pater, an. 40. cū
hoc regnauit Carolus filius post mortē matris, An. 1471.
rebellis patri.
- 29 *Gastonus Comes Phoxensis, dies 15.*
- 30 *Phæbus an. 2. Forte vsque ad eum diem sub a-*
liena tutela vixit.
- 31 *Ioannes Labritensis coronatus est Pompelo-*
ne. Nam Catharina cū qua regnum dotale ac-
cepit, ad eum vsq; diem sub tutela matris fue-
rat, vt ex Antonio Nebriffensi apparet. Cui re-
gnum à Rege Ferdinādo legitimis de causis ad-
emptum est, anno 1512.
- 32 *Ferdinādu Rex Catholicus, auus maternus*
Caroli Imperatoris, an. 4.
- 33 *Carolus Imperat. semper Augustus, cui Deus*
Opt. Max. vitam incolumem quam diuissime
prorogare dignetur.
Itaq; tres & triginta fuerunt Nauarra Re-
ges, quāquam quatuor illi primi non sint dicti
reges Nauarra, sed Suprarborū & Ripagortia.
Nauarram, siue, vt alii appellant, Nauariam
(vt hoc quoque obiter annotemus) Antonius
Nebriffensis à cāporum planicie dictam putat.
Nam cāporū planas areas Hispani Nauas ap-
pellant. Hos tempore Gothorum Ruccones ap-
pellatos affirmant.

Catalogus Regum Aragonia.

CAP. XVIII.

ARAGONENSES à Tarraconensibus corrupto vocabulo dici, non inerudite opina-
tur doctissimus Antonius Nebriffensis, neque immerito somnium censet, quod nō
nulli de Aragonē fluuio, & ara Herculis, ac ludis agonalibus speciose finxerunt. Nam si
vocabulum Aragoniæ tam antiquum esset, mirum ni apud antiquos scriptores inuenire-
tur. Inuenio quidem in conciliis & decretis Pontificum epistolam Hormisdæ Papæ ad Sa-
cratium Aragonum Regem, sed viri eruditi consulti à me, responderunt non satis fidendū
titulis illius libri, alioqui vere aurei. Præterea in antiquis Hispanorum scriptorum inonu-
mentis aliqui pro Ruccones legūt Aragonēs, & pro Aregiam Aragoniam: sed ne hoc qui-
dem tanti est, vt fidem facere debeat. Proinde Antonio Nebriffensi hæcenus accedo, ces-
surus, si quis melius aliquid afferat.

1018. 1 *Aragonum primus Rex omnium calculis nu-*
meratur Ranimirus, pietate singulari in nomen
cam celebris, Sancti Maioris filius, qui quibus
meritis eo regno sit potitus, suo loco dicemus.
regnauit an. 40.
1058. 2 *Sanctius an. 36. qui fuit etiā Rex Nauarra.*
1094. 3 *Petrus, qui fuit & Nauarra, an. 14. Hic im-*
petrauit ab Urbano Papa decimas, & ius pa-
tronatus, vt vocant, Ecclesiarum Nauarra.
1108. 4 *Alfonsus, Petri frater & heres, an. 18.*
1126. 5 *Ranimirus Alfonsi frater, ex monacho Rex,*
an. 19. vt aiunt. Hic memorabile exemplum
edidit in regni sui proceres qui ipsum tāquam
monachū paruipē debūt. Sunt qui affirmēt il-
lum filia sua Raimundo Berēgario Barcinonis
Comiti desposā. ad institutū monasticū rediisse,
ac propterea fortasse numerus annorum non
respondet.
1145. 6 *Raimundus Berēgarius decimus Comes Bar-*
cinonis, nomen e Petronilla cōiugis suae obtinuit
regnum Aragonia, regnauit an. 32. Per hūc
Comitatus Barcinonensis iūctus est regno A-
ragonia. Hic quamdiu vixit, Principem se ap-
pellauit Aragonum, non Regem: ita enim in
conditionibus matrimonii conuenerat.
- 7 *Alfonsus II. secundus Raimūdi filius, an. 34.*
- 8 *Petrus II. Alfonsi filius, an. 10. tamen si dicūt*
quod 17. sed numerus annorum nō respondet.
Hic à Papa Innocentio 3. Romæ coronatus est,
& priuilegium obtinuit, vt successores sui Ca-
sar Augustæ coronarentur ab Archiepiscopo
Tarraconensi.
- 9 *Iacobus an. 62. mens. 9. dies 9. Hic Baleares*
insulas, & regnū Valentia ac Murta à Mau-
ris recepit. Constantinus Phrygio ponit anno
1241. sed fallitur.
- 10 *Petrus III. an. 9. Hic per mortem Mansfre-*
di focii fuit primus regū Aragonia & Sicilia.
- 11 *Alfonsus III. an. 6.*
- 12 *Iacobus II. an. 35.*

- An. dom. 13 *Alfonſus I V. cognomento Benignus, an. 8.*
 1327. 14 *Petrus I V. cognomento Ceremonioſus, an.*
 1331. 51. *Hic obiit citatus ad tribunal Chriſti à pro-*
curatoribus Eccleſiæ Tarraconenſis, cuius pa-
trimonium tyrannice voluit uſurpare. Cita-
tus eſt autem in ſexageſimum diem, atq; ipſo
uadimonii die obiit. de qua re ſuo loco copioſius
Deo annuente dicemus.
1387. 15 *Ioannes, an. 9. men. 4. Hic in venatu ſubito*
de lapſus equo, ſeu (ut alii) mula, mortuus eſt.
Alii dicunt lapſu equi oppreſſum, conſracta
ceruice, repente expiraſſe.
1396. 16 *Martinus frater Ioannis, cognomento Hu-*
manus, an. 14.
- 17 *Ferdinandus cognomento Honèſtus, frater An. dom.*
Henrici Regis Caſtelle, cognomento Valeudi-
narri, an. 5. 1410.
- 18 *Alfonſus V. cognomento Magnanimus, 1416.*
Ferdinandi filius, primus Aragoniæ Regum
Rex Neapolitanus, an. 42.
- 19 *Ioannes Nauarra Rex, frater Alfonſi, & 1458.*
pater Ferdinandi Regis Catholici, an. 20.
- 20 *Ferdinandus V. Rex Catholicus, an. 37. 1516.*
- 21 *Carolus V. Imperator ſemper Auguſtus, qui 1516.*
hodie ſæliciter regnat, regnabitq; quantum di-
uina clementiæ placuerit.
- Numerantur hæcenus Reges Aragoniæ vnus &*
viginti.

Catalogus Regum Portugallia. C A P. X I X.

PORTUGALLIAM primum dedit Ferdinandus Rex cognomento Magnus, cum ti-
 tulo regiõ filio ſuo Garſiæ, ſimul cum Gallecia: quem Garſiam, Sãctius frater diuiſio-
 nem regnorum ægre ferens, bello captum in vincula coniecit, & dominium ipſius inua-
 ſit. Sed, occiſo Sãctio, Alfonſus rex eius nominis ſex uſ, is qui Toletum à Sarracenorum
 fœdo dominatu aſſeruit, fratrum ſuorũ regnis omnibus potitus, aliquãto poſt filiam ſuam
 Tarſiam Henrico Comiti deſpondit, eiq; prouinciã Portugalliæ dotalem dedit, cum
 titulo Comitatus. Erat hic Henricus, vt aiunt Luſitani, Hungarus: vt Caſtellani, Conſtan-
 tinopolitanus. Sed Iacobus Meyerus, rerum Flandricarum ſcriptor diligentiffimus ſimul
 & erudiſſimus, Lotharingum fuiſſe affirmat. Qui Conſtantinopolitanum aſſerunt, eo
 deceptos arbitror, quod cum Biſuntinus fuiſſe legatur, quæ ciuitas Burgudiæ Comitatus
 eſt metropolitana, olim Lotharingiæ attributa, Byzantinum intelligunt, & Conſtantino-
 politanum faciunt. Nam quæ nunc Conſtantinopolis dicitur, olim Byzantium appellata
 fuit. Quin & Sæbſtianus Munſterus in Coſmographia ſua Lotharingu facit. Hic Henri-
 cus fuit Alfonſo ſexto gratiffimus propter inſignem probitatẽ & rei militaris induſtriam,
 rerumque in Portugallia potitus eſt vique ad annum Domini 1112.

1112. 1 *Henrico Comiti ſucceſſit Alfonſus, Henrici fi-*
lius. Hic ducem Portugalliæ ſe appellauit, uſus
hoc titulo per an. 27. uſq; ad memorabilem il-
lam pugna in agro Orichienſi cõtra Iſmarium
& alios quatuor Sarracenorum reges. Quod
prælium commiſſurus, rex ab exercitu ſaluta-
tus eſt. indignum enim videbatur, niſi rex ad-
uerſus tot reges bellum iniret. Regnauit poſtea
annos 46. Hic totam fere Portugalliã, quan-
ta nunc eſt, à Sarracenorum tyrannide libe-
rauit. Reliqua ſuo loco.
1185. 2 *Sãctius Alfonſi filius, an. 26. Hic quoque*
multis rebus aduerſus Mauros præclare geſtis
celebratur.
1211. 3 *Alfonſus II. an. 12. & hic multa præclara*
facinora in Mauros edidit.
1223. 4 *Sãctius II. an. 26. Sed duobus poſtremis re-*
xii pro illo Portugalliã Alfonſus Comes Bo-
nonienſis, frater ipſius, iuſſu Innocenti III.
ſummi Põificis, apud quem Sãctius delatus
fuit, quod animo eſſet nimis omiſſo in admini-
ſtratione regni.
1247. 5 *Alfonſus III. Comes Bononiienſis, & ex*
administratore rex Portugalliæ, an. 32. Hic
ducta uxore Beatrice, filia Alfonſi X. regis Ca-
ſtelle, regnum Algarbiorum in dotem accepit.
1279. 6 *Dionyſius, an. 46. Hic agricolas appellauit*
neruos Reipublicæ & 44. oppida Portugalliæ
partim inſtaurauit, partim à fundamẽtis ex-
truxit.
- 7 *Alfonſus IIII. an. 31. Hic interfuit illi me-*
morabili prælio cum Alfonſo XI. rege Caſtel-
læ, genero ſuo, quod geſſũ eſt contra Alliboha-
cen regem Marrochorum & de Benamarin,
atq; alios 4. reges, in quo deſiderata ſunt qua-
dringenta quinquaginta Sarracenorum mil-
lia, Chriſtiani milites tantum viginti. 1325.
- 8 *Petrus, an. 10. men. 7. dies 18. Hic procura-*
tores & cauſidicos è regno ſuſtulit: acerrimus
fuit ſclerũ vindex: dixit regem, quo die nulli
benefecerit, regio nomine indignum. 1357.
- 9 *Ferdinandus, an. 16. men. 9.* 1367.
- 10 *Ioannes filius regis Petri, ſed illegitimus, ex*
Magiſtro militiæ ordinis Ciſterciẽſis de A-
uys, declaratus rex Portugalliæ, auxilio No-
ni Aluari Pereira, regnum Portugalliæ à Ca-
ſtellanis iam pene nobiliũ defectione poſſeſſum
recepit. Regnauit an. 50. & Septem Africa ci-
uitatem Mauris ademptam, Luſitanis de-
dit. 1383.
- 11 *Eduardus, an. 5. Huius ex filia Leonora ne-*
pos extitit Maximilianus Auguſtus. 1433.
- 12 *Alfonſus V. an. 43. Hic primus Africani titu-*
lũ meruit, multis magniſq; in Africa victoriis 1438.

- An. dom.* *potitus, & merito regum omnium dici maximus poterat, nisi in auspiciatum coniugium fecisset vltima regni ipsius minus prospera.*
1481. 13 Ioannes II. an. 14. men. 2. Rex magnanimus, sed nobilitatem parum habuit propitiam. Huius etiam hodie corpus integrum esse affirmant qui viderunt, in monasterio Victorienſi, quod vulgo dicitur Bathalha.
1495. 14 Emanuel, nepos Regis Eduardi ex filio Ferdinando, an. 26. Hic Iudeos & Sarracenos regno suo exterminauit, nisi qui fidē Christianā amplectebantur, & alia plurima gessit memoratu dignissima, quæ suis locis declarabuntur.
- 15 Ioannes III. Hic hodie feliciter regnat, quietis ac tranquillitatis regni sui studiosissimus, religionis monasticæ instaurator vigilatissimus, studiorū ac bonarū artium fautor benignissimus. Eū cum Catharina cōiuge serenissima, & Ioanne filio Rege designato, quā diutissime regno suo Dominus Deus seruare dignetur incolumem.

Catalogus episcopatum Hispaniæ, tempore Romanorum & Gothorum.

C A P. XX.

ENUMERATIS ad hunc modum, quotquot hætenus tota Hispania regnasse leguntur, Regibus, operæ precium mihi facturus videor, si antiquos episcopatus Hispaniæ breuiter recenseam, qui à temporibus Romanorum & Gothorum extiterunt: propterea quod hoc tum gratum lectori, tum etiam vtile futurum censeam restituendis multis locis, qui in antiquis conciliis harum rerum ignorantia leguntur mire deprauati. Laboravi in hac re supra quam quisquam facile credat, neque tamen mihi per omnia satisfeci, propterea quod volumen conciliorum Hispaniæ & decretorū, vt à diuo Isidoro & eius successoribus descriptum fuit, ad manum habere non potui. Nam in editis conciliorum voluminibus ea tantum ex conciliis Hispaniæ leguntur, quæ ad communem ecclesiasticæ disciplinæ institutionem faciebant, reſectis iis quæ ad Hispaniam peculiariter pertinebāt. Hæc vero res adeo mihi cordi fuit, vt si vitæ meæ rationes paterentur, non inuitus totam Hispaniam peragraturus fuerim, ad excutiendas ecclesiarum cathedralium & antiquorum monasteriorum bibliothecas. Sed erunt alii fortasse, qui ampliore præditi ocio, prouinciam hanc diligentius obibunt. Interim lector æquus & candidus hunc meum conatum boni consulat. Episcopatus vero, vt ex antiquis conciliis decerpsi, ordine alphabetico ponendos censui. Et primus quidem

ABDERITANVS, pro quo mendose in conciliis impressis Ablritanus legitur. Ciuitas est Bæticæ maritima, non procul Charidami promontorio. Aliqui arbitrantur esse eam, quam hodie Almeriam appellant. Gerundensis ait esse eam, quæ hodie Vera dicitur. Sed priorem opinionem plures sequuntur. Episcopatus antiquissimus, cuius primus Episcopus sanctus Ctesiphon, beati Iacobi Apostoli discipulus, vt suo loco dicemus.

Accitanus. Acci ciuitas est regni Granatenſis, quam hodie appellant Guadix. Huius ciuitatis episcopus fuit S. Torquatus, beati Iacobi apostoli discipulus. Huius quoque ciuitatis episcopus Camerinus interfuit Concilio Eliberitano, quod tempore Constantini Magni celebratum est. Hic episcopus erat prouinciæ Carthaginensis.

Adensis. Huius fit mentio in tertio concilio Toletano, vbi tamen in margine notatum est, alios codices habere Addianensis. Adebam ponit Ptolemæus in Tarraconensi prouincia non procul Dertosa. Aliud hic nō habeo quod dicam, nisi forte mendosum sit pro Dianensis.

Agabrensis. in Bætica est Agabra, vulgo Cabra. Nunc non habet episcopum.

Agathensis. Hic est prouinciæ Narbonensis. Nam illius quoque prouinciæ episcopi ad concilia Toletana conueniebant.

Agragensis. Huius episcopi mentio fit in secundo concilio Toletano, sed qui fuerit, hætenus ignoro. Agram D. Cyprianus in concilio Carthaginensi numerat inter episcopatus Africae. Nam inde in Hispaniam ad concilia veniebant, præcipue ex prouincia Tingitana. Ego tamen suspicor deprauate Agragensis, pro, Agabrensis, vel potius Agathensis, legi. quod ex subscriptionibus secundi & tertii concilii Toletani poterat altrui, nisi tot anni intercessissent. Nam vtroque Nibridius subscribit. qui in altero Agagensis, in altero Agathensis dicitur.

Arcobricensis. Arcobricam aliqui in Bætica ponunt, & aiunt esse eam quæ hodie Arcos dicitur, caput ampli Ducatus. Sed Arcobricensis episcopatus in Tarraconensi prouincia erat, in qua etiam Plinius & Ptolemæus Arcobricam ponunt, non procul Bilbili. Et Antoninus Pius inter Segontiam ponit & Bilbilim. Vt hoc credam, adducor concilio Toletano nono, in quo Arcobricensis episcopi mentio fit: quod mihi concilium, vt suo loco dicam, non generale totius Hispaniæ, sed prouinciale Carthaginensis siue Toletanæ pro-

nae prouinciæ fuisse videtur. Præterea, quod in neutro Hispalensi concilio Arcobricensis episcopi mentio fiat. Erat & Arcobricensis Africæ episcopus, vt ex conciliis Carthaginensibus constat.

Afindonensis. Hic in Bætica Hispalensem agnoscebat. Erat autem Afindum, quæ hodie Medina Sidonia dicitur, caput amplissimi Ducatus. Burgenfis tamen arbitratur esse quod hodie Xeritium dicitur, quam Gerūdensis Sisaponem dictam arbitratur. Hodie nō est episcopus Afindonensis, sicut nec Arcobricensis. Forte episcopatus ille Gades translatus. Nam episcopum Gaditanum in antiquis commentariis non reperimus.

10 Astigitanus. Hic quoque in Bætica Hispali suberat, nunc est Archidiaconatus Hispalensis ecclesiæ, nisi me fallit memoria. Astigi vrbs erat percelebris, & conuentus Po. Ro. hodie quoque non ignobilis, vulgo dicitur Eciia.

Asturicensis. Vulgo Astorga. Hodie quoque dignitatem retinet episcopalem. Tunc Bracarensem agnoscebat.

Auelensis, opinor legendum, Abulensis. Vulgo Auila, ciuitas & episcopatus celebrior, quam vt alicuius declarationis indigeat.

Augustæ. In Sardicensi concilio sic inuenio: Domitianus episcopus ciuitatis Augustæ. Qui concilia edidit, F. Petrus Crabbe Machliniensis, de Hispania intelligit. Sed de qua vrbe intelligatur, non est interpretatu facile. Nam & Bracaram lego Augustam, & Asturicam Augustam, & Plinius ait Serabienses Augustanos appellatos. Ego tamen de Bracara intelligo, quæ peculiari quadam prærogatiua Augusta appellata est, vt ex Plinio constat: præsertim quum Florentinus episcopus Emeritæ eidem cōcilio interfuerit.

Aurientis siue Aurifinus, hodie Orensis in Gallecia, tunc Bracarensi parebat, nunc Compostellanum agnoscit.

Ausonensis, Gerundenſi est in Cataloniae principatu, episcopus Vicensis siue Vicquenſis.

Auxitanus. Vt ego quidem arbitror, Auxitanus scribitur, pro, Aucitanus. Erat autem Auca ciuitas supra Burgos, circiter viginti millia passuum, in monte Iubeda, qui hodie dicitur Saltus Aucensis, vt autor est Antonius Nebrissenſis. Hic erat sedes episcopalis, quæ tempore Alfonsi sexti, eius qui Christianis restituit Toletum, translata est in ciuitatē Burgenſem, anno Domini millesimo nonagesimo septimo, autoritate Urbani 11. vt post Gerundenſem annotauit F. Alfonsus Venerus. Aucæ vrbs vestigia cum nomine etiam hodie extant. Auxitanus episcopus præfedit, aut saltē primus subscripsit in concilio Eliberitano.

Auzensis Gerundenſi idem est, qui Ausonensis, nisi forte scriptū sit Auzensis pro Aucensis. Sic erit idem cum Auxitano.

BARCINONENSIS hodie quoque celebrior est, quam vt aliqua annotatione illustrari possit, ciuitas quæ titulos regum & Imperatorum illustrat.

40 Bassitanus. Bassetania Plinio regio est Hispaniæ citerioris, in qua est Osca. Huiuscemodi episcopatus hodie non extat. Bassitanus episcopus Eutyichianus interfuit concilio Eliberitano.

Bassitanus. Bassetania Resendio est, quæ vulgo dicitur Baza in regno Murciae. Annotauit quoque Antonius Nebrissenſis siue filius suus, in lexico suo Geographico, Bassetanorum mentionem fieri in monumento quod est Carthagini nouæ. Nunc episcopum non habet.

Beterrenſis, Galliæ est Narbonensis. Beterras enim non procul Narbona ponit Antonius Pius.

Bigastrenſis. Huius sit mentio in concilio Toletano vndecimo: in margine tamen annotatur alibi Bistargensis, alibi Bigerrenſis legi. Quisquis est, videtur fuisse prouinciæ Carthaginensis.

50 Bigerrenſis. Bigerra Petro Antonio Beutero ciuitas est Hispaniæ, quæ hodie dicitur Beiar, caput amplissimi Ducatus, cuius Dux Illustrissimus D. Franciscus à Stuniga ab hinc annis, opinor, quatuor, ex hac vita decessit, vir præter antiquissima nobilitatis stemmata, multis virtutibus & etiam literarum studiis excultus. Cuius olim singularem erga me humanitatem Salmanticæ expertus, nisi grata recordatione colam, merito ingratus audiam.

Bracarenſis. Ausonius Poeta qui circa tempora Diui Hieronymi scripsit, in catalogo vrbiū illustrium Bracaram, Emeritam, Cordubam, Tarraconem, quatuor præcipuas Hispaniæ ciuitates ponit. vnde colligimns, vsque ad tempora Gothorum, florentissimam fuisse Bracaram, non solum conuentu Romanorum, sed etiam sede metropo-

litana tantæ autoritatis, vt quum S. Turibus Asturicensis episcopus iussu B. Leonis Papæ contra Priscillianistas Synodum totius conuocasset Hispaniæ, decreta concilii ad Baletonium Bracarensem miserint episcopum, tanquam quæ cuperent ipsius autoritate confirmari. Hæc etiam hodie cum Toletano de primatu contendit Hispaniæ, ob id, opinor, quod cum Toletum in potestate esset Maurorum, omnes Hispaniæ episcopi Bracarensem agnoscerent, quæ prima metropolitanarum ecclesiarum à Mahometistarum tyrannide liberata fuit. Ego certe professionem obedientiæ Mindoniensis, Asturicensis, Tudensis, Lamecensis, Olisiponenfis, Zamorensis, Auriensis episcoporum, Bracarenfi Archiepiscopo factam vidi, etiam post Toletum Sarracenis ademptum, & epistolam Alfonfi Hispaniæ Imperatoris ad Ioannem Bracarensem Archiepiscopum super confirmatione episcopi Lucensis, quum tamen nescio, an Compostella iam suum haberet Archiepiscopum. Bracarenfi ego me ciuitati, propter eximiam gentis humanitatem, qua me per triennium benignissime tractauit, & migrantem magno dolore, multisque lachrymis sequuta est, deuinctissimum esse libenter profiteor. Illud non prætereundum silentio, quod in concilio tertio Toletano reperio duas subscriptiones Bracarenfis episcopi, quarum altera ad hunc habet modum: *Pantardus ec. ca. Bracarenfis metr. Galleciæ pro. episcopus, &c.* Altera vero sic: *Iulianus Bracarenfis ecc. episcopus subs.* Similiter inuenio duos episcopos Emeritenses, & nonnullarum item aliarum ecclesiarum. De qua re diu multumque cogitanti, hoc mihi venit in mentem, episcopos ecclesiarum catholicos à Leouigildo sedibus suis deturbatos in exilium, vt ex ipsis Chronicis & D. Gregorio constat, pro iis alios Arianæ hæreseos defensores substitutos: postea vero catholicos ex testamento & mandato Leouigildi per Recaredum reuocatos, ac sedibus suis restitutos: illos qui intrusi fuerant, suspicor, postquam cum rege & regina & tota Gothorum nobilitate Arianam hæresin publice in concilio Toletano abiurauerant, & Catholicæ fidei professioni subscripserant, quemadmodum ex actis ipsius concilii multos fecisse certum est, in gratiam & episcoporum catholicorum communionem receptos, nomen retinuisse episcopi, & legitimis episcopis successores designatos. Quod vt ita credam, quarti concilii Toletani autoritate ducor, in quo Iulianus, qui in tertio, titulo Bracarenfis episcopi subscripsit, iam metropolitanum episcopum Bracarensem se appellat. Illud quoque manifestius, quod in tertio concilio Toletano, Beccila Lucensis episcopus qui inter abiuratores episcopos nomen suum profiteatur, postea in eodem concilio inter Catholicos actis & constitutionibus concilii subscribit, quum tamen prius Pantardus Bracarenfis Ecclesiæ metropolitanus episcopus, tam pro se quam pro fratre suo Nitigifio, ciuitatis Lucensis episcopo, subscribere se profiteatur. Idem de aliis intelligendum. Hæc mea est de hac re opinio, quæ si quibus non probabitur, per me non stabit quo minus suo quisque fruatur iudicio.

Britoleensis. Ciuitas erat in Portugallia Interamni, prope Vianam, quæ dicitur de Camigna, quæ Bracarensem agnoscebat metropolitanum episcopum Eius adhuc extare vestigia mihi affirmauit Resendus noster. Illud certe ex Chronicis regis Alfonfi constat, quod episcopatus Britoleensis fuerit Tudensi conterminus.

Britonorum. Britoni Resendio iidem qui Britoleenses. Hæc ciuitas postea Maurorum tyrannide liberata episcopum habuit, qui consecrationi Ecclesiæ B. Iacobi interfuit, vt patet ex Roderico Archiepiscopo Toletano. Quando vero fuerit vastata, ignoratur.

CÆSARAUGVSTANVS. Cæsaraugusta à Cæsare Augusto amplificata, quum prius Salduba vocaretur, autore Plinio lib. 5. cap. 18. Hæc tam copioso sanctissimorum martyrum sanguine resperfa, imo vero sanctificata est, vt venerari magis quam laudare libeat. Episcopatus antiquissimus, cuius episcopum Felicem à sanctitate & orthodoxa fide laudat D. Cyprianus lib. 1. cap. 5. Huius ciuitatis episcopus Valerius interfuit concilio Eliberitano, & Costus Sardicensi. Cæsaraugusta tempore Ioannis XXI I. Papæ, metropolitana dignitate merito donata est.

Calagurritanus. Calagurris, hodie Calahorra dicitur, ciuitas celeberrima ciue M. Fabio Quintiliano. Nunc episcopum habet D. Ioannem Bernardum, virum ob insignem vitæ integritatem & singularem eruditionem, editis iam libris celebrem, ea dignitate multo dignissimum, mihi olim in aula Isabellæ Augustæ cognitum. Huic quoque ciuitati quidam falso ciuem adscribunt sanctissimum Christi confessorem B. Dominicum, Prædicatorii ordinis autorem, quum ille non Calaguri natus sit, sed Calarogæ oppido Oxomensis diocesis. Affinitas vocum videtur errori locum dedisse. Pro Calarogæ, sciolus quispiam in breuiario Romano trium lectionum supposuisse videtur, Calaguræ.

Caliabrensis. opinor ita mendose legi, pro, Colibriensis, hodie Colimbriensis siue Conimbricensis dicitur, non tantum ecclesia cathedrali, sed etiam celeberrima Academia in-

miatignis. Illud tamen annotandum, in octauo concilio Toletano vtrunque reperiri, videlicet Colibriensem siue Caliabrensem, & Conimbricensem, ad hunc modum: *Celidonius Caliabrensis episcopus*, & paulo post, *Sisebertus Conimbricensis episcopus*. Quæ res adiuuat opinionem Resendii nostri, qui arbitratur Colibriam esse, quæ hodie Conimbrica dicitur, quam & D. Isidorus Colibriam appellat: Conimbricam vero, quæ hodie Condexa vetus, nihil habens præter antiquitatis vestigia. De qua re ipse Resendus aliquando latius in antiquitatibus Lusitaniæ.

Carcassonenfis, in prouincia est Narbonensi.

Carthaginensis. Hæc vsq; ad tempora Gothorum præcipua sedes fuit Hispaniæ, vt suo loco latius dicemus. Hodie nomen & dignitatem retinet episcopalem.

Castulonensis. Castulo ciuitas erat Hispaniæ primaria, cuius episcopus Annianus Sardinensi interfuit concilio, Hodie oppidum ignobile, dicitur Calsona, & seruat antiquitatis suæ vestigia, sed episcopo caret.

Catralucensis. Huius ciuitatis episcopus Secundinus concilio interfuit Eliberitano. Catraluci Ptolemæo sunt in Lusitania Celtica. Quod præterea dicam, non habeo.

Cauritensis. Hodie Coria in Lusitania.

Conimbricensis. De hac ciuitate quæ dicenda erant, in ciuitate Caliabrensi diximus. Conimbrica olim caput erat regni Portugalliæ.

Complutensis. Hodie Alcalá de Henares, à fluuio Henari sic dicta, nunc episcopum non habet, sed Academiã nobilem & Ecclesiã collegiatã, cuius omnes canonici sunt Theologi. quod vtinam sit in alijs Hispaniæ ciuitatibus, saltẽ quæ Academiã habent. Debet hoc Complutum maximo illi F. Francisco Ximeno, ordinis D. Francisci, Cardinali, Archiepiscopo Toletano, & Hispaniæ gubernatori. Sed de Compluto alias Deo adiuuante plura dicemus. Illud tantum non omittendum, errare eos qui Complutum Guadalaiarẽses esse dicunt, quum Guadalaiarẽses prius dicti sint Carraccenses. D. Isidorus Complutum dicit esse sexagesimo milliario à Toletano.

Cordubensis. Hic episcopatus antiquissimus est, & propter Osium episcopum celebratissimus. Ei hodie præest D. Leopoldus, Maximiliani Augusti filius. Corduba Colonia Patricia dicta, & Marcelli ædificium, vt inquit Strabo, sed cuius Marcelli, hætenus incertum. Ego arbitror illius qui tempore belli ciuili inter Cæsarem & Pompeium, res in Hispania gessit, de quo in Commentarijs Cæsaris. Vt hoc existimem, ea præcipue ratione adducor, quod ante illud tempus nusquã inueniamus Cordubæ mentionem, quod ego quidem meminerim, nisi apud Silium Italicum libr. 3. de secundo bello Punico, vbi sic inquit,

Nec decus aurifera cessauit Corduba terra.

Illud valde miror, T. Liuium in descriptione illius belli, cū multam Bæticarum vrbiũ mentionem fecerit, tamen Cordubæ non meminisse,

Corficanus. Hic ex Corsica insula in Hispaniam venit ad concilium Eliberitanum, nomine Catonius.

DERTOSANVS. Nomen hodie retinet in Aragonia, ad Iberum fluuium. Adrianus sextus, ex Decano Louaniensi in episcopum Dertosanum, ex episcopo Dertosano & Cardinali, in summum Pontificem assumptus. Huius ciuitatis primum episcopum S. Rufum, Simonis Cyrenæi filium fuisse aiunt, vt suo loco dicemus.

Dianensis, nunc Denia, prouinciæ erat Carthaginensis, nunc Marchionem habet, episcopum non habet.

Dumiensis monasterii. Sunt qui hunc episcopatum fuisse arbitrentur eum qui hodie Mindoniensis dicitur, sed hi tota errant via. Dumiese monasterium prope Bracaram erat, cuius ecclesia etiam hodie extat, antiquitatem suam referens. Huius monasterii conditor & primus episcopus fuit S. Martinus, quem Bracari adhuc cognominant Dumiesem, vt ex decimo concilio Toletano patet. Huius etiam mentio fit in tertio concilio Toletano. Hoc monasterium adhuc tempore Gothorum vnitum fuit Bracarensi Ecclesiæ. Nam in decimo sexto concilio Toletano subscripsit Fœlix, qui se Bracarensem & Dumiesem episcopum appellauit, vt ex libro Canonum annotatum reperi in Roderico Archiepiscopo Toletano manu scripto, cuius mihi copiã fecit serenissimus dominus meus Cardinalis & Infans D. Henricus.

EGABRENSIS, idem qui Agabrensis. Antonius Nebrissenfis interdum Egabrensis, interdum Agabrensis scribit. Tamen in concilio Toletano octauo primum ponitur Selua Egabrensis episcopus, deinde Baucada Agabrensis episcopus, vbi suspicor in altero lo-

co ponēdum Egarenfis, ſiue Egurenfis: niſi eiufdem eccleſiæ duo ſimul epiſcopi fuerint, alter re vera, alter titulo tenus, & ſucceſſor deſignatus.

Egarenfis. Ne Egaram quidem reperio, ſed Egurros populos in ea regione Hiſpaniæ, ubi eſt hodie Medina, quæ vulgò dicitur de rio ſeco

Egitanus. Scribendum erat Igæditanus, vt antiqua monumenta declarant. Igædita ciuitas erat Luſitaniæ, nunc vicus obſcurus Edania dictus. Epiſcopalis ſedes in Guardiam ciuitatem tranſlata eſt.

Egobinenſis. In concilio Toletano duodecimo reperio Memorium Egobinunſem epiſcopum, ſed quis fuerit, penitus ignoro. Suſpicarer eſſe mēdum, pro, Segobienſi vel Segobricenſi, niſi in eodem concilio vtriuſque ſubſcriptio ſequeretur. In margine annotatum eſt, alias legi Egofenſis. Egofam Ptolemæus in Catalonia ponit, nō procul Gerunda.

Eboreniſis. Eborenſem Romani appellant. Eboræ ciuitas eſt Luſitaniæ celeberrima, & frequenti regum Portugalliæ domicilio nobiliſſima, cuius epiſcopatus ex eo videtur antiquiſſimus, quod B. Mancium Ieſu Chriſti diſcipulum habuerit primum diuini verbi annunciatorem, & vt verifiſimile eſt, epiſcopum. Huius etiam ciuitatis epiſcopus Quintianus Eliberitano concilio interfuit. Anno milleſimo quingentefimo quadrageſimo Eboreniſis eccleſia metropolitana facta eſt, autoritate Pauli I I. primuſque Archiepiſcopus qui nunc præeſt, multiſque annis feliciter præſit, ſereniſſimus Princeps, & Reuerendiſſimus S. R. E. Cardinalis, Dominus meus, D. Henricus Portugalliæ Infans.

Eliberitanus. Eliberis ciuitas erat populofa & magna, duabus diſtans leucis à Granatæ, & Granatæ hodie quoque extat porta Eliberitana. Nam quæ leguntur in libris Hiſpaniſis, de neſcio qua filia Herculis & nomine Garnatæ, mera videntur nugamenta. In diuione Eliberitana caſtellum erat Granatæ, quæ dicebatur vrbs Iudæorum, quia à Iudæis condita, vt annotauit Raſes Sarracenus hiftoriographus Miramolini, Matrochiorū & Gordubæ regis. Gregorii Eliberitani Bæticæ epiſcopi meminit D. Hieronymus. Plinius hanc Eliberim appellat, diſtinguens ab Illiberi, quæ eſt ad radices montis Pyrenæi prope Venetiſ templum. Alii vtramque eodem modo Illiberim appellant. Sedes Eliberitana Granatam tranſlata eſt, quæ & ipſa nunc metropolis eſt. Quæ præterea dicenda reſtabant, dicemus in Illiberi.

Eliocrotenſis. Eliocrotam reperio in itineraio Antonini Pii, qui ponit eā viginti quinque millibus paſſuum à Carthagine Spartaria diſtātem, itinere quo à Carthagine itur Caſtalonem. Huius epiſcopus Succellus interfuit concilio Eliberitano. In aliis cōciliis nullā Eliocrotenſis epiſcopi mentionem inuenio: forte quia tempore Gothorum deſiit eſſe epiſcopatus, & à Vandaliſ diruta eſt Eliocrota, quo tempore Carthaginem euerterunt.

Elnenſis. Legendum erat, Helenenſis. Helena ciuitas eſt Galliæ Narbonenſis, iuncta Hiſpaniæ, quam dicitur Helena Conſtantini Magni mater, vel Conſtans in honorem auiæ condidiſſe, ubi Conſtans mortuus eſt, vt poſt D. Hieronymum ſcribunt Eutropius, & Paulus Oſoſius libro 7. capite 29. Duabus plus minus leucis abeſt à Pyrenæis montib. Hodie quoque nomen & dignitatem epiſcopalem retinet.

Emeritanus. Emerita Auguſta à militibus Auguſti, vt diximus, emeritis ſic dicta, metropolis erat totius Luſitaniæ, nunc neque epiſcopum habet, neque quicquam memorabile, præter ruinas & antiquitatis ſuæ veſtigia. Dignitas metropolitana à Calixto ſecundo Pontifice Romano Compoſtellam tranſlata eſt, de qua re ſuo loco fuſius agemus. Quiaſ firmant dignitatem hanc ex Emerita Ouetum, ex Oueto Compoſtellam fuiſſe tranſlatam, falluntur. Nam neque diplomata Ioānis octauī Pontificis Romani, quibus autoritas metropolitana Ouetenſi eccleſiæ conceditur, neque Calixti ſecundi, quibus Compoſtellana eccleſia archiepiſcopali ſede ſublimatur, vllam huius rei mentionem faciunt.

Eminienſis. Plinio teſte legendum erat Eumenienſis, tamenſi apud Antoninum Pium & Ptolemæum etiam legatur Eminium. Erat autem Eminium, ſiue Euminium, ciuitas & flumen eiufdem nominis inter Conimbricam & Portugallenſem ciuitatem, vt ex Plinio, & clarius ex Antonino Pio conſtat. Aliqui opinantur, neque inepte, fuiſſe oppidum illud quod nunc appellatur Agada, ſitum ad flumen eiufdem nominis.

Ergauicenſis. Ergauica vrbs eſt Aragoniæ, quæ nunc appellatur Alcauniz, ſed epiſcopum non habet.

GERVNDENSIS in Catalonia dignitatem antiquā retinet, ſed mutato paululum nomine vulgò Girona dicitur.

Gerabricenſis, in concilio Toletano octauo legitur, pro quo annotatum eſt in margine, alias legi, Agirienſis, quam vocem nuſquam haſtenus reperire potui. Proinde ſi vera eſt lectio, ſcribendum erat, Ierabricenſis: quanquam etiam apud Antoninum Pium ſemel legitur

gitur Gerabrica, forte æque mendose. nam postea legitur Ierabrica, vt nos legendum dicimus. Erat autem, vt ex Antonino Pio constat, Ierabrica inter Olisiponem & Scablabin. Refendio videtur fuisse, quam nunc Alanqueram vocant: nec abludit Antonini Pii descriptio.

HISPALENSIS. Hispalis hodie Siuilia dicitur, maiestatem ac dignitatem antiquam retinet. Quæ de etymologia huius vocis Rodericus Toletanus ex S. Isidori etymologiis refert, mihi non arrident. Ciuitatem esse per vetustam non nego, sed à Iulio Cæsare amplificatam ac nobilitatam, & alii scriptores, inter quos etiam S. Isidorus, testantur, & ego ex eo præcipue arbitror, quod apud T. Liuium nulla fiat eius mentio, quum tamen bella describat in Bætica gesta. Hispalensis præsul tempore Hormisdæ Papæ in Lusitania & Bætica, hoc est tota vltiore Hispania, vires habebat Romani Pontificis, sicut alibi annorauimus.

ILERDENSIS. Ilerda, hodie Lerida dicitur, in regno Aragoniæ ad Sicorim fluuium: sedem retinet episcopalem, & Academiã non ignobilem.

Ilicensis. Ilicæ ciuitas Hispaniæ Tarraconensis, ad mare Balearicum sita, in regno Valentiniæ, vnde sinus Ilicitanus, nunc alii vocari aiunt Alicante, alii Elche, quod magis alludit ad vocabulum antiquum. Episcopum iam non habet.

Ilicitanus idem cum Ilicensi.

Ilipensis. Ilipa in Bætica erat, cuius Episcopus Hispalensem agnoscebat Archiepiscopum, vt ex primo concilio Hispalensi apparet, & Hispalensis quoque conuentus erat auctore Plinio, sed quæ fuerit, mihi non constat: tametsi nonnulla mihi suspicio est, fuisse Ilipam, quæ hodie Niebla dicitur. Quã suspicionem ex Archiepiscopo Toletano concepi lib. 3. cap. 23. apud quem inuenitur aliquoties Elepa. ita enim in codice manu scripto legitur, non Elepla, vt habent impressi codices, pro quo vocabulo in Chronicis Alfonso decimi semper est Niebra: Quod si doctis non probabitur, non magnopere contendam.

Illiberitanus. Illiberis ad radices montis Pyrenæi posita, contra mare Balearicum, Prolemæo Eliberis siue Eliberi dicta, nunc vulgo Colibre appellatur. Gerundensis affirmat hic celebratum primum Hispaniæ concilium quod Eliberitanum dicitur, sub Constantino Magno. Quamquam alii celebratum contendant Eliberi, quam diximus fuisse prope Granatam. Ego tamen hætenus Gerundensi magis accedo.

Immontinensis. In Concilio Constantinopolitano 150. episcoporum, quod sub B. Damaso summo Pontifice celebratum est, ita legitur: *Pròuincia Hispania siue Spania* (ita enim scribunt Græci) *Agrius Immontinensis*, & in margine, *alias Laminitanus*. Immontinensis quis sit, nusquam legi, nisi forte legendum sit Imomontensis, sicut Imopyrenæus, de quo mox dicemus. Sed hoc pro diuinatione, non assertionem haberi velim. Laminitanos ponit Plinius in Carthaginensi prouincia & conuentu.

Imopyrenæus. In concilio Toletano octauo sic legitur: *Donus Imopyrenæus episcopus*. Hic mihi videtur fuisse episcopus Rhodensis. Erat enim Rhoda, de qua alibi diximus, in radice Pyrenæi montis posita, & episcopum olim habuit, vt annotauit episcopus Gerundensis, cui hoc magis credo, quod vir eruditus ea quæ ad suam pertinerent dioccesin, accuratius esse perscrutatus videatur.

Impuritanus. Non dubium, quin Emporitanus legendum sit, ab Emporiis, de quibus iam diximus nunc ad Gerundensem pertinet dioccesin.

Iugastrensis. In margine alias Iuncariensis, vel Intercatiensis. De Iugastrensi nihil dum inueni. Iuncaria prope Gerundam erat, nunc redacta ad parui momenti oppidum, vt annotauit Gerundensis. Intercatia non procul Asturica ponitur Antonino Pio.

Iriensis. Iria Flauia ciuitas Galleciæ maritima, quæ nunc appellatur Padron, ad quam appulit corpus B. Iacobi Apostoli. Huius sedes tempore Alfonso Casti translata est Compostellam, sub Theodomiro episcopo Iriensi viro sancto, cui diuinitus reuelatum est, vbi occultaretur corpus Apostoli, vt post historiam Compostellanam annotauit F. Alfonsus Venerus, qui ait Iriam à tempore Mironis Regis Sueuorum, quo tempore sedes illius episcopalis instituta est, vsque ad sedis translationem, quindecim habuisse episcopos, quorum primus fuerit Andreas vir sanctus, cuius successor Dominicus tertio Toletano interfuit concilio, in quo Ariana hæresis abdicata est.

Italicensis. Italica, Sili Italici, Traiani Augusti, Adriani Augusti patria, prope Hispalim erat, vt ex Antonino Pio manifestum est: nunc ignoratur.

LABRIONENSIS. Legendum opinor, Lambrionensis. Erat autem Flauia Lambria prope Limiam, in Portugallia Interamni.

Lacobricensis. Duas inuenio Lacobricas, alteram in promontorio Sacro, quod uulgo promontorium D. Vincentii appellatur, cuius nunc ruinae & antiquorum aedificiorum uestigia extant, prope Lagos Algarbiorum urbem, in uico qui Lusitanica lingua dicitur a Lagoa: alteram ponit Plinius in Vaccæis, & Antoninus Pius XLV. millibus passuum a Palentia, in itinere, quo ab Asturica itur Tarraconem. Sed utrius harum fuerit dignitas episcopalis, quis in tanta rei uetustate affirmet?

Lamecensis. Lameca etiam hodie in Portugallia ad Durium amnem sedem retinet episcopalem.

Legionensis. Legio Gemina, siue (ut aliqui uolunt) Germanica, & regni titulo & dignitate cathedrali etiam hodie celebratur. Hæc singulari priuilegio iam inde a temporibus Gothorum sedi tantum Apostolicæ subiecta, metropolitanum episcopum non agnoscit.

Lotonensis. Narbonensis est prouinciæ, nunc Lodonenfis dicitur. Pro eodem legitur forte mendose in concilio sexto Toletano Lotenenfis.

Lucensis. Duos inuenio Lucenses episcopos in tertio concilio Toletano, quorum alter in Galleciæ prouincia, hodie Lugo dicitur, & Sueuorum tempore metropolitanus erat, ut ex conciliis patet: de altero quid sentiam, in Bracarenfi declaratum est. Chronica Regis Alfonsi Lucensem in Tarraconensi ponunt: sed in Tudensi, unde ea ad uerbum translata sunt, pro Luca legitur Auca.

MAGALONENSIS in Narbonensi est prouincia. Huius ciuitatis episcopus secundo Bracarenfi concilio interfuit.

Malacitanus in Bætica, hodie nomen retinet, Malaga.

Mentefanus. Mentefa in Bætica Resendio est, quæ nunc dicitur Montio, neque abudente uocabulo, & Roderico Archiepiscopo Toletano propemodum affirmante, dum ait lib. 3. cap. 22. Mentefam fuisse prope Giennium. Mentefanus episcopus postea in Giennensem translatus est. Mentefanus episcopus Pardius Eliberitano concilio interfuit.

NARBONENSIS in Galliis notior, quam ut de eo quicquam dicendum sit.

Nemaufensis in Narbonensi prouincia, hodie Nimes.

Nouiensis. Nouium Ptolemæo in Gallecia ponitur, & sunt qui arbitrentur esse urbem eam quæ hodie Noya appellatur: sed an de ea dicatur episcopus Nouiensis, penes eruditiones esto iudicium.

OLISIPONENSIS. De Olisipone tacere quam pauca dicere satius est. Ea inter celeberrimas non dico Hispaniæ, sed totius Europæ ciuitates merito non postremum locum obtinet. Tempore Gothorum Emeritenfi suberat ecclesiæ, postea Bracarēsi. Errant qui sub Hispalensi fuisse scribunt. Tempore Ioannis Portugalliæ Regis eius nominis primi, ex cathedrali ecclesia facta est metropolitana.

Orcelis. In concilio Arelatenfi secundo, quod tempore Constantini Magni celebratum est, in subscriptionibus ita reperio: *Ex Hispania ciuitate Orcelis, Naialis, presbyter, Ceterius diaconus.* Eam ciuitatem Ptolemæus in Bastitanis ponit. Non desunt qui pro Orcelis, Ocelis siue Oceli legendum putent, & de Ocelo Durii, quam Antonius Nebriffensis & nonnulli alii Zamoram esse suspicantur. Ego iudicium huius rei in medio relinquo.

Oretanus. Oretani in confinio sunt Tarraconensis Bæticiæ & Lusitaniæ. Vulgo Calatraua. Nunc episcopum non habent, sed conuentum equitum militiæ ordinis Cisterciensis, qui cognominatur a Calatraua.

Oscensis nomen adhuc retinet & dignitatem in Aragonia. Præter hæc Academiam habet non ignobilem.

Ossonobensis. Ossonoba ciuitas erat in regno Algarbiorum, prope ciuitatem quæ dicitur Pharus. Mauris dicta est Exuba. In locum episcopi Ossonobensis successit Siluenfis. Ossonobensis episcopus Vincentius interfuit concilio Eliberitano.

Oxomensis, pro quo perperam aliquoties legitur in conciliis Oxouiensis, nomen & antiquam sedem retinet. vulgo enim Osina dicitur. Hæc ciuitas Plinio & Ptolemæo Vxama nominatur.

PACENSIS. Pacem Iuliam existimant quidam esse eam quæ Badaioz hodie dicitur, & Pacensis episcopatus nomen retinet. sed uehementer hallucinantur, cū Pax Iulia proprie sit in Lusitania, quæ Beia nunc appellatur: quod ex Antonini Pii itinerario clarius est, quam ut negari possit. Præterea in Chronico quodam perantiquo, cuius mihi copiam fecit Resendius noster, reperi Begiam ciuitatem adhuc tempore Maurorum Pacam appellatam. Conuentus etiam erat Romanorum celebris. Nunc quidem ciuitatis

nomen retinet, sed episcopalis sedes simul cum titulo in Badaiocensem ciuitatem translata est. Cui nunc sedi merito præsidet illustrissimus D. Franciscus à Nauarræ, non tantum inclyto regum Nauarræ stemmate clarissimus, sed etiam sanctitate vitæ, grauitate, eruditione multa, & omnibus animi corporisque dotibus excultissimus. Alii episcopum Pacensem ab ipso statim initio dictum affirmant à Pacè Augusta, vrbe & colonia Romanorum, Anæ fluuio apposita. Nam Pax Augusta Maurorum corruptione in Baxaugus, deinde in Badaxos degenerauit. Quæ vrbs quamquam ex parte Bæticæ apposita est Anæ fluuio, tamen quia Lusitanæ iurisdictioni contributa erat à Romanis, idcirco ab eis inter Lusitanas censebatur. Quæ ratio eadem est Metellinensis colonix. Horum me admo-
nuit Ioannes Genesius Sepulveda.

Palentinensis. Palentia nihil adhuc de nomine & pristina dignitate mutauit, nisi quod olim Palantia dicta est.

Pampelonenfis, seu potius Pompilonensis. Ne Pampelona quidem quicquam ab auctoritate & appellatione pristina degenerauit, caput regni Nauarræ, & episcopatus antiquissimus, vt ex iis patebit quæ suo loco de S. Saturnino dicemus.

Placentinus. Placentia quoque hac ætate antiquo nomine & honore censeatur.

Portugallensis. Hæc ciuitas ad ostium Durii sita, & amplo portu nobilis ac populosa, tantæ auctoritatis, vt non episcopo solum, sed etiam Regibus Portugalliæ titulum dederit. Ea Antonino Pio, si probe constat lectio, Cale dicitur.

SALMANTICENSIS. De Salmantica diximus alibi. Ea nunc est non solum episcopali dignitate venerabilis, sed etiam plurima nobilitate illustris, & Academia magnificentissima à Ferdinando Rege nominis eius tertio ac sancto instituta, adeo celebris, vt alieni præconii haudquaquam indigeat. Episcopum habet D. Petrum à Castro, inclyto Lusitanorum Regum stemmate clarissimum, sed quem ego non tam natalium splendore, quam præstanti sacrarum literarum peritia prædicandum censeo, cuius illum egregia documenta cum in disputationibus publicis, tum in sacris ad populum concionibus præbentem, non sine magna voluptate animi frequenter audiui.

Segobienfis. De Segobia & eius origine alibi diximus. Ea nomen & decus antiquum obtinet, ciuitas lanificio & aquæ ductu visendo nobilis: in qua mihi inter cætera illud in primis adhibuit, quod illic neminem vidi ociosum, neque mendicum, nisi qui per ætatem, aut morbum opus facere non posset. Nulli deest, vnde victum quærat, aut in quo se exerceat: quod vtinam perinde fieret in aliis Hispaniæ ciuitatibus. Antonino Pio Segobia, Plinio Sagouia dicitur, nisi fallor. Ea quoque Præfulem habet D. Gasparem à Cunniga primariæ nobilitatis virum, atque illustris Mirandæ Comitis filium, à Carolo Augusto Salmantica, quum nihil minus vel ambiret vel cogitaret, à publica sacra Theologiæ professione ad obeundum episcopi munus magno tum vitæ integerrimæ, tum præstantissimæ eruditionis merito vocatum.

Segobricensis. Segobrica in Aragoniæ regno, nunc quoque episcopum habet, & nihil mutato nomine, Segorbica dicitur.

Segontinus. Segontia prope in cõfinio Castellæ & Aragoniæ sita, de nomine antiquo & episcopali sede nihil mutauit. Hanc perperam aliqui Saguntum fuisse dicunt. Quamquam docti nonnulli arbitrantur eam à Saguntinis, post euerfionem vrbs suæ eo commigrantibus conditam.

Setabiensis. Setabis, siue (vt in antiquis epitaphiis scribitur) Setabis, in regno Valentix, nunc Xatiua dicitur, sed episcopum non habet.

Sibariensis. In concilio Eliberitano inter alios episcopos subscripsit etiam Ianuarius Sibariensis episcopus, in margine alias Salariensis. Sibarim in Hispania nusquam inuenio, neque adduci possum, vt suspicer Sibariensem, pro, Sarabriensem scriptum. Nam Sarabrim alii Zamoram, alii Taurum fuisse volunt, pro quo in Antonino nescio an perperam legitur Sabaria, & verisimile est aliquem in ea regione fuisse episcopatum, cui successerit Zamorëfis. Salarias duas in Hispania ponit Ptolemæus, alteram in Oretanis non procul Castulone, vt etiam ex Plinio colligitur, alteram in Bastitanis, non longe ab Abula. Reliqua in lectoris iudicio relinquo. Illud tamen addam, tempore concilii Eliberitani aliquot in Hispania fuisse episcopatus, quorum in conciliis tempore Gothorum celebratis nulla reperitur mentio.

Sitalensis, in duodecimo concilio Toletano, vbi in margine alias Sitianensis, alias Sitalensis. Sitia Plinio oppidum est Bæticæ Cordubensis conuentus. Nihil præterea de hac ciuitate legi.

Suffetulensis. Suffetula ciuitas est Africæ, vt ex D. Cypriano, & S. Victore Vitenfi

episcopo constat. Sed apud D. Cyprianum in libris impressis mendose legitur in concilio Carthaginensi, Priuatianus à Suficula, pro, Suffetula. Antoninus Pius huius ciuitatis meminit, & dicit abesse à Carthagine M. P. CLXXII.

Tabernus. Hunc quoq; Africanum fuisse suspicor ex eo, quod apud D. Cyprianum inter subscriptiones reliquas inuenio: N. à Tabeis.

Tarraconensis. Tarraco tam celebris fuit pristinis temporibus, vt nomen amplissime prouinciæ dederit, & conuentum habuerit amplissimum: hætenus metropolitanam dignitatem retinet, in regno Aragoniæ ciuitas maritima. Huius ecclesiæ antiquitas ex Prudentio constat, qui episcopum eius martyrem cum duobus diaconis eleganti hymno celebrat.

Tirassonensis, pro Turiaffonensis, vt ex Plinio & Ptolemæo legendum constat. Turiaffo enim ciuitas est Aragoniæ, quæ nunc vulgo Tarazona dicitur, non procul à finibus regni Nauarræ: hodie quoque episcopum habet.

Toletanus. Toletanæ ecclesiæ antiquitatem, maiestatem, opulentiam, elegantiam, si dicere velim, nescio hercle an satis pro dignitate possim. De hac re multi multa scripserunt, nos quoque quædam suis locis delibauimus. Illud in præsentia satis sit dixisse, Archiepiscopum Toletanum in Hispania, post Reges ac Regiam prolem, nulli esse neq; dignitate, neque fortunæ amplitudine secundum.

Tuccitanus. Tuca in Bætica erat, non procul Castulone, vt ex epitaphiis constat, quæ vidi apud Andream Resendum. Plinius ait fuisse conuentus Astigitani. Nunc quæ fuerit, ignoratur, tantum abest, vt episcopum habeat.

Tudensis. Tude siue Tyde in Gallecia ad Minium amnem sita, nunc Tuy appellatur, & etiam nunc dignitate cathedrali gaudet.

Tullicensis. Tullicam Ptolemæus in Hispania prope Cantabros ponit, in Autrigonibus, quorum caput Calagurris est, vt annotauit Episcopus Gerundensis. Quam tamen Ptolemæus in Vasconibus ponit.

VALENTINVS. Valentia regni ampli metropolis, & ciuitas ipsa magnificentissima, notior est, quam de qua dicendum aliquid sit. Illud tantum animaduersione dignum, quod in concilio Toletano tertio tres inuenio Valentinus episcopos, Wiligisclum, Celsinum, Mu'iam. De duobus idem dicendum arbitror, quod de Bracarenfis & Lucensibus diximus, quia Wiligisclus inter episcopos abiurantes subscribit. Tertius forte fuit ex Valentia Galliæ.

Valerianensis. Valeria olim dicebatur, quæ nunc Concia, vulgo Cuenca dicitur, & episcopus Conciensis dicitur, qui Valerianensis appellabatur.

Vellenensis. Forte Velienensis, nam Veliam Ptolemæus in Autrigonibus ponit prope Bardulos. Bardulia vero dicebatur olim, quæ nunc Castella verus.

Vesciensis. Vesci oppidum Plinio, sed & Ptolemæo in regno Granatæ ponitur. In Decretalibus extat epistola Innocentii III. ad Archiepiscopum Tarraconensem, in qua fit mentio episcopi Vicensis. Sed eum esse opinor, qui nunc Vicquensis dicitur. Nam ciuitas Vesciensis tunc in potestate erat Maurorum. Quæ vero fuerit, mihi nondum constat.

Visenensis siue Viseensis. Viseum ciuitas Portugalliæ non ignobilis, dignitatem antiquam & nomen retinet.

Vrcitanus. Vrci oppidum, quantum ex Plinio & Ptolemæo pater, non procul Murcia erat, forte quod nunc appellatur Almeria, & Pomponio Melæ dicitur Vrgi. Alii dicunt esse oppidum Aragoniæ in confinibus regni Nauarræ, quod hodie Verga appellatur. Hoc ego potius Vrgi appellatum crediderim.

Vrgelitanus, alias Vrgellenis, in regno Aragoniæ hodie nomen & episcopalem sedem retinet.

Has vsque ad Gothorum in Hispania excidium ciuitates episcopali sede insignes reperire potui, ex quibus quædam in ignobiles vicos redactæ sunt, & ruinas antiquæ superbix tantum ostentant, præclarum inconstantix rerum humanarum documentum: quædam funditus interierunt, scilicet ne nobis caduci homunciones immortalitatem vana spe mentiamur, quum etiam præclarissimæ vrbes ita

intercidant, vt ne nomen quidem aut vestigium
vllum superfit.

POST vindicatam à Barbarorum tyrannide Hispaniam, partim antiquis ciuitatibus episcopalis dignitas restituta est, partim noui episcopatus instituti, nimirum qui sequuntur.

Badaiocensis, hodie quoque Pacensis dicitur, mutata tamen sede, quod alii negant. De qua re superius in Pacensi latius diximus.

Burgenfis, mutata sede ex Auca ciuitate antiqua, de qua iam dictum est, in Burgensem ciuitatem insignem, & Castellæ veteris (hoc est Barduliæ) metropolin. Ea nunc episcopum habet reuerendissimum Cardinalem, D. Franciscum à Bobadilia, maiorum imaginibus clarissimum, sed integritate vitæ, & optimarum disciplinarum studiis, atque eruditione multa clariorem, cui velut bonarum artium patrono, vitâ longissimam & omnia prospera merito studiosi omnes optare debent.

Ciuitatensis, in confinio Castellæ & Portugalliæ. Ciuitatensium mentio fit in epistola decretali Hilarii Papæ, quæ extat priori tomo conciliorum. Sed ex ea non constat, quod tum episcopum habuerint.

Compostellanus. Compostella primum villa, deinde municipium, postremo ciuitas episcopali sede nobilis, vt ait Paschalis Pontifex Rom. in diplomate quo illam ecclesiam pallii honore donat. Compostellanus episcopus Iriensi mutata sede, sed retento nomine dictus est Iriensis, à tempore Alfonsi Casti, quo tempore sanctissimū beati Apostoli corpus Theodomiro Iriensi episcopo sanctissimæ vitæ viro reuelatum est, vsque ad Alfonsum sextum. Cuius tempore Urbanus Papa eius nominis secundus, anno pontificatus sui octauo, hoc est, anno Domini millesimo nonagesimo quarto siue quinto, precibus Dalmachii ex Cluniacensi monacho Iriensis episcopi, & sedem & omnia quæcunque Iriensis ecclesiæ fuerant, Compostellam transtulit, & Compostellanū deinceps appellari, non Iriensem episcopum iussit. Præterea Compostellanam ecclesiam hac prærogatiua donauit, vt quæ ad illud vsque tempus Bracarensem Archiepiscopū agnouerat, nulli in posterum, præterquam Romano Pontifici, metropolitano subesset Episcopo. Quæ omnia successor ipsius Paschalis, qui Cardinalis adhuc legatus in Hispania fuerat, paulo post confirmauit, simul illud adiecit, vt Cardinales in ecclesia Compostellana crearentur.

Postea quoque anno Domini supra millesimum centesimo quarto, Præsulem Compostellanum pallii honore cumulauit. Postremo Calixtus secundus, anno Pontificatus sui secundo, & salutis nostræ plus minus, millesimo centesimo vigesimo secundo, Compostellanam ecclesiam metropolitana dignitate sublimauit, & in eam omnia Emeritensis ecclesiæ iura transtulit, omnesque illius suffraganeos Compostellano Archiepiscopo parere iussit. Id quod fecit adductus tum singulari sua in B. Iacobum & Compostellanam Ecclesiam pietate, præsertim quod in ea frater ipsius Raimūdu, Tolosæ Comes, Alfonsi VII. pater sepultus esset, tum precib. ipsius Alfonsi Hispaniæ Imperatoris, cuius ipse patruus erat, & olim puerum in ea ecclesia sacro baptismi lauacro tinxerat, atque in Regem vnixerat. Nec his contentus D. Didaco Compostellano Archiepiscopo vices suas in Bracarenfi & Emeritensi prouincia commisit. Hæc eo accuratius ex historia Compostellana collegi, in qua & Apostolicæ de iis rebus literæ descriptæ sunt, quod quæ hæctenus super hac re vulgo prodita leguntur, non satis mihi videantur autoritatis habere. Habet nunc Compostella præsulem Reuerendissimum Cardinalem, D. Ioannem à Toletis, ex illustissima Toletana familia, virum antiquo stemmate & multis animi dotibus præclarum.

Eunensis. Eunensem in Aragonensi prouincia ponit Marinæus Siculus, sed esse Elnensem siue Helenensem suspicor, de quo suo loco dicemus. Alioqui ingenue fateor, me de Eunensi episcopo nusquam alibi quicquam legisse, atque adeo ne audisse quidem.

Gaditanus, à Gadibus insula celebri, quæ hodie dicitur Calis.

Giennensis, ex Mentefano nomen & sedem mutauit, vt diximus.

Granatensis. De Granatæ origine in Eliberitano scripsi, quæ in Rase Miramolini Marrochiorum & Cordubæ Regis historiographo reperi. Ea igitur ex castello nō admodum celebri eo amplitudinis creuit, vt metropolis ampli & opulenti regni fuerit, quod regibus Barbaris, vt ait Antonius Nebriffensis in principio de bello Granatensi, singulis annis decies centena millia ducatorum aureorum pendebat. Eam Reges Catholici Barbarorum tyrannide liberatam, metropolitanam merito fecerunt, fortasse Eliberitana sede illuc translata, sed pallii iure amplificata. De qua re suo loco latius.

Guadicensis, olim Accitanus, nomen tantum mutauit.

Guardiensis, hodie quoque corrupto vocabulo Egitanensis dicitur, mutata tamen sede, ut in Egitano diximus. Hunc episcopatum Rex Portugalliae Ioannes III. in duos diuisit, Guardensem & Portalegensem, nimirum quod amplior videretur, quam ut ab vno recte administrari posset.

Lerienfis, in Portugallia non procul Conimbrica, episcopatus nuper institutus auctoritate Pauli III. summi Pontificis, praesulem habet perquam Reuerendum Patrem F. Blasium, ordinis Diui Hieronymi, virum integritate vitae omnibus valde commendatum, & seuerum monasticae obseruantiae instauratorem.

Mindonienfis, vulgo Mondõnedo in Gallecia. F. Antonius a Gueuara, ciuitatis huius episcopus, memoriae prodidit in epistola quadam, sedem episcopalem ex Ribadeo ciuitate in Galleciae translata in Mindonensem. Perperam nonnulli Mindonensem cum Dumiensi confundunt, ut suo loco declaratum est. In historia Compostellana inuenio episcopum Mindonensem olim etiam Vallibriensem appellatum.

Mirandensis. Miranda haec ciuitas est in Portugallia quam appellauimus Transmontanam, non procul Brigantia, ad Durium amnem sita. Eam ante annos, opinor, sex, Ioannes Portugalliae Rex episcopali sede donauit, ex auctoritate Pauli III. summi Pontificis. Primum in ea episcopum instituit dominum Toribium Lupum, virum ob integritatem vitae ac prudentiam singularem, & alias animi dotes, hoc honore dignissimum.

Ouetensis. Hanc ecclesiam Froila, quartus ab Hispaniae recuperatione Rex, aedificasse & cathedralem constituisse dicitur, quam postea Leo Papa tertius rogatu Regis Alfonso Casti metropolitanam fecerit: sed ex historia Roderici Archiepiscopi Toletani constat, hoc non à Leone III. sed Ioanne VIII. neque sub Alfonso Casto, sed Alfonso Magno factum, ubi etiam ipsum exemplar Apostolicarum super ea re literarum extat. Ouetensis ecclesia semper venerabilis extitit, multitudine sanctissimarum reliquiarum, quae tempore illo miserabilis excidii ex omni Hispania in Asturias comportatae, demum in ea ecclesia repositae sunt, ubi etiam hodie summa cum veneratione seruantur. De qua re suo loco plura dicemus.

Portalegrensis. Hic episcopatus ab hinc biennio institutus à Paulo III. rogatu Ioannis Portugalliae & Algarbiorum Regis, ex ea Guardiensis episcopatus parte quae trans Tagum longius aberat, quam ut ab vno rite administrari posse videretur. Praesulem habet dominum Iulianum ab Alba, multis magnisque animi dotibus ornatissimum, sed pluribus & maioribus vitae meritis suspiciendum, denique de cura ouium suarum & officio recte faciendo ita sollicitum, ut verum pastorem facile agnoscas.

Syluensis in regno Algarbiorum, mutata sede, Oñonobensi successit, uti iam dictum est.

Zamorensis an alicui successerit, in tanta rei antiquitate, non est interpretari facile. Sunt tamen qui affirmant, de nouo institutum episcopatum, petente Alfonso Hispaniarum Imperatore, à Calixto secundo Romano Pontifice, circa annum Domini millesimum centesimum decimum nonum, Pontificatus Calixti anno primo, eaque de re extant instrumenta Pontificia & Imperatoria in archiuis illius ecclesiae. Primum vero Zamorensis episcopum fuisse quendam Bernardum Toletanum Canonicum, qui obiit anno Domini millesimo centesimo quadragesimo nono. Successisse huic Stephanum virum sanctum. Aliqui Zamorensis dixerunt fuisse Numantinum episcopum. Sed episcopus Numantinus nunquam fuit. Numantia enim multo ante salutarem Christi natalem diruta, nullo post tempore fuit instaurata. Atque haec de episcopis Hispaniae.

Postremo illud addendum videtur, de primatu Hispaniae penes quem fuerit, certo discerni non posse. Nam in conciliis primum Archiepiscopi, deinde Episcopi secundum ordinationis suae tempus sedebant. quod patet tum ex ipsis conciliorum subscriptionibus, tum ex primi concilii Bracarenfis capite vigesimo quarto. Sed quantum ex Hispanorum annalibus colligi potest, primatus Hispaniae primum in Hispalensi fuit ecclesia, deinde Toletana, usque ad excidium illud Hispaniae funestum. Postea vero quum Toletum adhuc esset in Barbarorum potestate, Bracarenfis Archiepiscopus ea dignitate functus est, ut ex iis constare potest, quae ex ecclesiae Bracarenfis archiuis diximus, dum de Bracarensi praesule loqueremur. Denique restituto Christianis Toletum, dum Bracarenfis acquisitam semel dignitatem sibi vendicat, Toletanus amissam postliminii iure reperit, contentio inter eos orta est, ut ex primo libro Decretalium apparet, & adhuc sub iudice lis est.

Illud quoque obiter dicendum, ne quem offendat, quod in ipso Chronici cursu frequenter

quenter Toletanum Episcopum, Hispalensem Episcopum, non Archiepiscopum, dicimus. Nam rationem illius temporis sequimur, quo tempore tam Episcopi quam Archiepiscopi, ex æquo vocabantur Episcopi, sed Archiepiscopi metropolitani cognomine distinguebantur. Solus Pontifex Romanus dicebatur Archiepiscopus, quippe omnium episcoporum summus & vere princeps: quod ex antiquis conciliis manifestum est.

De Æra, & quantum differat ab anno natiuitatis Christi.

C A P. X X I I.

POSTREMOC loco dicendum videtur aliquid de Æra, & quot annis prior sit anno natiuitatis Christi. Inter alias designandi temporis rationes, Hispani præcipue hac vsi sunt, non solum ecclesiasticis in rebus, verum etiam in scripturis prophanis, vt annos per Æras distinguerent, quod apud alias nationes non perinde vsitatum fuit. Vnde in conciliis antiquis raro admodum Æram inuenias, præterquam in iis quæ in Hispania celebrata sunt. Quod opinionem Gerundensis episcopi adiuuat, qui ait hanc Augusti constitutionem de orbe describendo, atque ære in tributum dando in Hispania Tarracone factam esse, multis annis antequam promulgaretur. Quod vt affirmare non audeam, donec aliunde certius mihi constet, ita non temere factum arbitror, vt Hispani præcæteris nationibus hoc notandi temporis modo peculiariter vterentur. Sed illud mirum qua auctoritate affirmauerit idem, Æram anno Christi tantum viginti sex annis priorem esse, & errare eos qui plures addant, quum contrarium omnes, tam qui Latine, quam qui vernaculo sermone de rebus Hispaniæ scripserunt, sentiant, atque omnes ex æquo annum natiuitatis Christi Æra triginta octo annis posteriorem ponant. Quod duorum grauissimorum auctoritate scriptorum probandum duxi, tamen res extra controuersiam aleam esse videatur. In Eusebio Alcobaciensi manu scripto, in quarto Augusti Cæsaris anno, hæc verba in ipso contextu reperi: *Hoc tempore edicto Augusti Cæsaris as in tributum & census dari iubetur, ex quo æra collecta est.* Quæ verba in Eusebio impressis, nescio qua de causa, ommissa sunt. Igitur quatuor annis si addas triginta octo, habebis quadragesimum secundum Augusti annum: quo anno natus est Iesus Christus mundi seruator. Si quis forte tergiueretur, & calumniari velit, hanc annotationem esse supposititiam, quod in vulgatis exemplaribus non reperiatur: habeo Diui Isidori auctoritatem, qui aperte dicit in Chron. Gothorum, anno ante Æram constitutam duodecimo, pro accipiendo Reipub. imperio, Cn. Pompeium & C. Iul. Cæsarem arma ciuilia commouisse. Hoc verò factum est L. Paulo & C. Marcello Coss. à quibus vsque ad quartum Augusti annum, Cassiodorus duodecim annos numerat. Idem S. Isidorus paulo post, primum Valeriani & Gallieni Imperatorum annum, Æra ducetesima nonagesima quarta fuisse dicit, cui numero si octo & triginta detrahas annos, habebis annum domini ducentesimum quinquagesimum sextum, quo anno Eusebius eos inauguratos imperio scribit. Vnde mihi suspicari libet, Augustum Cæsarem iam tum, quum inito Triumpho uiratu cum Lepido & Antonio imperium orbis, velut censum aut hæreditatem paternam, inter se partiti sunt, hoc edictum conscripsisse, quod multis post annis promulgauerit, ac forte in Hispania tum, quum domitis Cantabris & Asturibus, vniuersa Hispania tranquilla ac pacata potitus est. Cuius edicti quum mentio fiat in Euangelio Luc. 2. & etiam Iosephi libro Antiquitatum 18. mirum est Romanos scriptores nihil omnino meminisse. Quod vero ab illo edicto hæc designandi temporis ratio exorta sit, præter alios docet S. Isidorus Etymolog. lib. 5. cap. 36. his verbis: Æra singulorum annorum constituta est à Cæsare Augusto, quando primum censu excogitato, Romanum orbem descripsit. Dicta autem Æra, ex eo quod omnis orbis æs reddere professus est Reipub. Hactenus ille. Dicta est quidem Æra, non tamen inde natum vocabulum, quod multo antiquius est. Nam Lucilius Poeta eo vsus est ad hunc modum: *Æra numeri subducta improbe.* Erat enim Æra, numeri nota in moneta, designans quantum valebat: quod post Nonium Marcellum, etiã notauit Ambrosius Calepinus. Hæc vero tēporis per Æras significandi ratio, in Aragonia sublata est à rege Petro eius nominis quarto, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo octauo, in conuentibus Valentiz celebratis, vt annotauit Petrus Antonius Beuter: in Castella verò, anno millesimo trecentesimo octogesimo tertio, ab Ioanne Rege eius nominis primo, dum conuentum regni sui Segobizæ ageret: postremo etiam in Portugallia, ab Rege Ioanne primo, postquam Septam Africae vrbe munitissimam vi bellica Sarracenis ademit, circiter annum domini millesimum quadringentesimum decimum quintum. Atque ita communi omnium Hispaniæ regum de-

creto cautum est, vt in actis publicis anni à natiuitate Christi in posterum perpetuo numerarentur. Postquam hæc scripisssem, admonitus sum à Ioanne Genesio Sepulueda, longe aliam esse Æræ originem, quam à S. Isidoro & aliis scriptoribus prodita sit. Cuius verbum hic adscribendam duxi. Ea habet ad hunc modum. In Augusti Principis gratiam, Hispani non solum urbem ad ripam Iberi amnis Cæsaraugustam nominarunt, sed etiam temporum rationem, vt Romani ab vrbe condita, sic ipsi ab Augusti Cæsaris principatu repetere constituerunt. Mansitque ea consuetudo ad annum vsque Christi natiuitatis millesimum trecentimum octogesimum tertium. Tunc enim lege cautum est ab Iohanne primo Castellæ Rege, vt deinde anni & tempora à Christi natali die, velut à capite, deducerentur, ommissa Æra Cæsaris. De cuius initio & nomine multa à multis tum veteribus, tum recentioribus falso tradita sunt, nec quisquam quem quidem vel legerim vel audierim, quæstioni satisfacit. Erroris autem origo fuit, quod hæc temporum ratio vel nuncupata, Christi natale triginta octo annis antecedit. at hoc incidisse constat in quadragesimum secundum annum Augusti principatus, cuius initium scriptorum consuetudo idem quod Triumviratus facit. Huius igitur quatuor annorum interualli consideratio, multorum ex nostris ingenia torfit, qui cum exitum non inuenirent, in varias & commentitias opiniones, atque adeo mera somnia discesserunt, quæ refellere nec huius loci est, nec magni negotii, vt ipsi alias pluribus verbis explicuimus. Cæterum non fuerit alienum, quemadmodum mihi omnia diligenter perpendenti, & veterum de temporibus illis monumenta collustranti difficultas expediri posse visa est, paucis explicare. Sic enim existimo, vt res ipsa docet, veteres Hispanos ea ratione gratiam ab Augusto Cæsare inire molientes, non ab ipso statim principio Triumviratus initium huiusmodi supputationis Æræque constituisse, cum Augustus, Antonius, & Lepidus communi cõsilio & auctoritate rem Romanam administrare cœperunt: sed ab eo tempore, cum orbe partito, Hispania, & Gallia, & reliquæ citra Ionium mare regiones occidentales, in vnus Augusti imperium concessere, & reliquus orbis ad Orientem Antonio permissus est, Africa vero attributa Lepido. Quam partitionem factam fuisse post bellum Perusinũ, statim post Lucii Antonii consulatum, hoc est quarto Triumviratus anno, qui fuit Hircio & Pãsa Coss. & tertio post anno, cum Publio Seruilio Lucium Antonium fuisse Consulem, Aurelius Cassiodorus est autor. Æra igitur qua multos annos atque sæcula, præter aliarum gentium consuetudinem, vsi sunt Hispani, recte, vt est, sic Augusti Cæsaris nominatur, initiumque sumpsit ab anno cum Hispaniarum imperium ad ipsum solum delatum est, qui annus, vt exposui constatque, tricesimus octauus ante natum Christum numeratur. Huius vero vocis Æra, quam noster Isidorus, autor alioquin grauissimus, & fere posteri, ad æream monetam & tributum ab Augusto Cæsare in descriptione orbis imperatum referendam falso putarunt, rationem paucis explicabo. Veteres enim initio (vt equidem pro comperito exploratumque habeo) scripturas claudentes, tempus ad hunc modum adscribebant: Acta fuerunt hæc, exempli gratia, Cordubæ, pridie Calendas Maii. Annus erat Augusti Cæsaris centesimus quinquagesimus. Deinde breuitatis causa sic verba ad annum pertinentia signabãt, A. ER. A. CÆS. CL. initia duntaxat verborum punctis distincta prototis verbis notantes, vetustissimo properantium librariorum more. Et huiusmodi multa in tabulis æneis & lapidibus olim scripta licet animaduerrere. Postea librariorum tabellionumque temeritate & incitia cunctis ablati, scribi cœpit, ÆRA CÆS. & ab aliis magis etiam properantibus ÆRA, duntaxat adhibito numero per notas. Quo errore latius serpente, quæuis annorum ab aliquo velut capite deducta ratio, primum ab Hispanis, deinde à cæteris astrologis Æra cœpit nuncupari. Hactenus ille. Postea vero rogavi virum doctissimum Didacum Neilam Canonicum Salmanticensem, vt per literas percontaretur Sepuluedam, an aliquam haberet opinionis suæ auctoritatem. Respondit ingenue, vt candidum virum decebat, nullam se habere præter coniecturam verisimilem. Mox Resendum consului, ne quid inexploratum relinquerem. Is mihi respondit ad hunc modum.

L. Andr. Resendus Ioanni Vasæo viro doctissimo S.

CIRCITER Cal. Maias Vasæe literas tuas adcepi, datas nonis Februarii Salmanticæ. Adcepi autem Conimbricæ, quo me Regia auctoritas (ita enim blandiri mihi malo, quam vim adpellare) transtulerat, hoc est, ab honesto & quieto otio in negotium turbulentissimum, à musæo in pistinũ, vbi sine vlla intermissione ad extremã defatigationem est molendum. Nec satis scio quid conquerar, neque quid non conquerar, nisi quod hoc

hoc quidquid est, irato meo genio mihi cōtigisse certo ego scio. Non igitur vacauit, imo ne nunc quidem vacat, postulationi tuæ adcuratius paulo respondere, vti amico amicum par erat, tamen ne nulla ex parte satisfaciam tibi, cui equidem semper ex omni, pro tua in me beneuolētia, studui satisfacere, scito me de Æra nihilo plus cogniti, nihilo plus comperti habere nunc, quam habuerim tunc, quum de ea re præsens mecum egisti. Neque ego de initio eius loquor. Nam satis manifeste adparet, incepisse ex eo tempore, quo ex partitione Triumvirali vtraque Hesperia Octauio cessit, post annos quatuor quam est interfectus C. Cæsar. Loquor autem de origine tantum vocabuli, vnde videlicet Æra nominetur, quæ ve nominis eius causa fuerit. Nam quod alii ab ære dando, id est, à censu, qui Augusti indictione soluebatur, Æram nominatam arbitrantur, non admodum probum: multo etiam minus, quod alii ab hero, id est domino, heram dici volunt, quasi dominationem. Commentum autem Genesii Sepuluedæ, quo ex compendio scriptionis A. ER. A. Cæs. id est, annus erat Augusti Cæsaris, fecisse imperitos Ærā Cæsaris, nobis nititur persuadere, fateor, non sine admiratione, propter hominis eruditionem, legi. Libenter enim ab illo quærerem, num literarum illarum compendium existimet scribis tantum fuisse cognitum, quasi esset simile illi Hebræorum elementorum arcano, quod apud ipsos Cabala nominatur, aut hieroglyphicis notis, quib. vetus Ægyptiorum obducta implicataq; erat sapientia, quarum mysteria quum solis essent cognita sacerdotibus, à patribus adcepta quasi per manus posteris proderentur, an magis compendiarium istam formulam etiam in vulgus emanasse arbitretur. Huic parti si, vt doctum facere æquum est, adsentiat: respondeat, quonam tempore Hispanos autumet in tantam animi, vt ita loquar, supinitatem deuenisse, stantibus ne adhuc in Hispania Romanis rebus, ac vigente imperio, an postea quam conlabi ad Gothorum irruptionem cœpere? Florentibus rebus id fieri nequaquam potuit, quum Latina lingua multum non Romani modo qui in Hispania erant, sed ipsi etiam Hispani vterentur. Ad hæc, quum Hispania primum in prouincias duas, hoc est citeriorem & vltiorem, deinde in tres, Tarraconēsem, Beticam, & Lusitaniam esset diuisa, tum deinceps propter magnitudinem diuisa trifariam Tarraconensi, Gallecia facta sit quarta, Carthaginensis vero quinta, vt scribit ad Valentianum Sextus Rufus, nec ibi finis, sed diuisa quoque Lusitania, sexta numero cœperit esse Vettonia: atque hæc omnes prouinciæ siue consulibus, siue procoff. siue prætoribus, siue proprætoribus, siue præsidibus, siue legatis regerentur: præterea scribis, logistis, tabulariis, tabellionibus, hominibus vel Romanis, vel certe Romanæ linguæ peritis, plênæ essent, etiam vsque ad tempora Maiorani Cæsaris, qui regnare cœpit circiter annum Seruatoris nostri CCCCLXXII. consentaneum profecto non est, ignorasse eos vim harum literarum A. ER. A. Si autem postquam in Hispanias Gothi inuaferunt, id accidisse dicat, rursus quærerem, subito ne id, an paulatim potius? Subito ac repente extinctam fuisse notitiam illorum verborum quibus tam frequenter in tabulis vterentur, persuaderi ego non possum, nisi me doceat Genesius, lethargo fuisse tum simul correptos Hispanos omnes. Paulatim euenit, inquiet. En rursus eodem luto, in eadem hæremus salebra, vt nimis facile ne videatur esse mirum, vix centum annorum interuallo, in tantum rem obsoleuisse, vt etiam ad Leandrum illum, ac adeo Isidorum, multæ tum eruditionis tum diligentia hominem, vulgarissimus quatuor illarum literarum intellectus minime perueniret, vt consilia vetustissima, nempe Bracarense primum Æra DCX. & Hispalense prius Æra DCXXVIII. celebrata prætermittamus: vt prætermittamus etiam veteres in saxis inscriptiones Æra DX. & DXX. & DL. factas, hoc est, sub Anastasio, & maiore Iustiano. Sed quid quod sub Arcadio & Honorio circa annū nati Seruatoris cccc. integris etiã dum, aut certe minima ex parte adcis in Hispania rebus, Diuus Faustus Regiensis in Gallia episcopus, scriptor satis luculentus, Ære vtitur vocabulo? Quibus verba priore de Spiritu sancto libro, ita habent: Sacer autem numerus diximus, quia trecenti in Æra siue supputatione, signum crucis: decem & octo vero, Iesu adorandum nomen ostendunt. Quibus ego verbis partim, partim etiam ipsa ratione adducor, vt credam, neque ab ære dādo vocatam Æram, vt putauit Isidorus, neque ab hero heram, vt somniant nonnulli, sed simpliciter à nota numeri, quod Æra, sit nota vel supputatio, vt Faustus interpretatur. Ad quã rationem Alphonsus Hispaniarum Rex suam temporum supputationem Æram adpellarit. Si quis autem roget, satis ne id Latine: respondebo Nonii Marcelli verbis, Æra, inquit, numeri nota. Lucilius libro 29. Hęc est ratio peruersa, Æra numeri subducta improbe. Igitur ab initio, ratio hęc numerandi tempora, ab vsque Augusto cœpta, Æra nominata est. Neque mouere quenquam debet, eius vocabuli vsum apud probatos auctores minime inueniri.

An. Dom.

*Multa renascentur, quæ iam cecidere, cadentque
 Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet usus,
 Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi,*

Ait Horatius. Meus Vasæe huc inclinat animus. Sicui aliud placuerit, suo fruatur iudicio. Hæc ille. Atque hæc quidem sunt, quæ de Æra diligenti studio perquisita inuenire potui. Placuit vero horum sententiam doctissimorum virorum adscribere, de qua iudicium meum in medio relinquo. Nam vtriusque singulari eruditioni tantum tribuo, vt ab alterutro dissentire religio mihi sit. Prudens lector id sequatur, quod magis ipsi probabitur. Nunc Chronicon ipsum, Deo bene fortunante, aggrediamur.

CHRONICON RERVM HISPANICARVM, A NATIVITATE CHRISTI, VSQVE AD ANNUM MILLESIMUM VIGESIMUM.

- I** **Q**VA nocte natus est Iesus Christus, illuxit vniuersæ Hispaniæ nubes candida, tantæ claritatis atque etiam caloris, vt instar Solis esset meridiani, vt patet ex historia Regis Alfonsi decimi par. 1. capit. 107. Verum non hoc solum contigit Hispaniæ, siquidem eam noctem omni luce clariorem fuisse, scribit in sermone de Natiuitate Christi D. Cyprianus, siue quisquis est illius autor, qui certe fuisse pius & eruditus negari nec potest nec debet. Hoc fere tempore floruit Sextilius Hæna poeta Cordubensis, qui de laude & interitu Marci Tullii carmen composuit. Petrus Crinitus lib. de poet. Lat. 3. Quod carmen recitauit in domo Messalæ Coruini, vt ait Gregorius Gyraldus lib. 4. hist. poet.
- 16 Primo Tiberii anno, Hispanis petentibus permissum à Senatu Romano, vt in Tarracoenfi Colonia templum Augusto strueretur, datumq; in omnes prouincias exëplum. 30 Cornelius Tacitus lib. 3. Tiberius Cæsar Cantabros & vicinas gètes latrocinia exercentes, ab Augusto oppressos, ex Augusti Cæsaris instituto, tribus militum ordinibus impositis, non modo pacatos, sed etiam vrbânis præditos moribus effecit. Strabo libro tertio. Huic Tiberio Principi nunciauit Olisiponensium legatio ob id missa, visum auditumq; in quodam specu concha canentem Tritonem, qua noscitur forma, vt autor est Plinius lib. 9. cap. 5 qui scribit in eodem litore spectatam Nereidem squamis hispido corpore, etiam qua parte humanam effigiem habet, cuius morientis etiam gannitum tristem accolas audiuisse longe.
- 24 Anno Tiberii nono, Vibius Serenus Proconsul vltioris Hispaniæ, de vi publica damnatus, ob atrocitatem temporum, in insulam Amorgum (vna erat ex Cycladibus) deportatur. Cornelius Tacitus lib. 4.
- 26 Hispania vltior, missis ad Senatum legatis, orauit vt exemplo Asiæ delubrum Tiberio matrique eius extrueret. quod Tiberius illis negauit, elegati ac modesta oratione testatus, mortalem se esse, atque hominum officio fungi malle in animis illorum, quâ templis coli: tantum hoc à ciuibus & sociis petere, vt quodocunque concesserit, cum laude & bonis recordationibus famam nominis ipsius prosequantur. Idem. Eodem anno a grectis quidam nationis Termestina, in Hispania citeriori L. Pisonem eius prouinciæ Prætorem, pace incuriosum, ex improviso in itinere adortus, vno vulnere in mortem affecit, qui tandem deprehensus, cum tormentis edere socios adigeretur, voce magna sermone patrio frustra se interrogari clamitauit: adisterent socii ac spectarent, nullam vim tantam doloris fore, vt veritatem eliceret: idemq; cum postero ad quæstionem retraheretur, eo nisu se proripuit custodibus, saxoque caput adflixit, vt statim exanimaretur. Piso Termestinorum (Termes oppidum est Plinio & Ptolemæo inter Cluniâ & Vxamam) dolo cæsus habetur, quia pecunias è publico interceptas acrius, quam tolerarent Barbari, cogebat. Idem.
- 35 Seruio Galba & L. Sylla Coss. Sex. Marius Hispanorum ditissimus, defertur incestasse filiam, & saxo Tarpeio deiicitur, non dubium, quin magnitudo pecuniæ ei malo vertirit. Idem lib. 5.

D. Iacobus Apostolus filius Zebedæi in Hispania prædicauit Euangelium Christi, & in tota prouincia nouem duntaxat ad fidem nostram conuertisse dicitur. Quamuis beatus Calixtus in epistola translationis ipsius, dicat illum plures habuisse discipulos, sed duodecim speciales, quorū nouem, dum adhuc uiueret, in Gallecia elegisse. cuius tempore prædicationis in Ciuitate Cæsaraugusta templum Virgini matri dedicauit, ipsius admonitu, (quod vulgo dicitur, *nuestra senhora del pilar*) etiam hodie plurimis nobilitatum miraculis, vt Petrus Antonius Beuter Beati Calixti Papæ & aliorum autorum testimoniiis confirmat. Atque hæc fuit prima Christianorū toto orbe Ecclesia, vt est constans à multis retro seculis ac perpetua fama & memoria, per quam multa antiquorū gesta, teste Magno Basilio in epist. ad Nepot. nobis velut per manus tradita sunt. Apostolus vero, duobus discipulis in Hispania prædicationis causa relictis, cum reliquis in Iudæam rediit. Beatus Calixtus Papa.

Caius Cæsar Caligula Romanum suscepit imperium, cuius tēpore Herodes, suadente Herodiade incesta Philippi fratris vxore, pro qua Ioannes Baptista occisus erat, ad petendam Caii amicitiam Romam venit: sed accutatus ab Agrippa, Tetrarchiam perdidit, fugiensq; in Hispaniam cum Herodiade, mœrore consumptus est, vt auctores sunt Seuerus Sulpitius & Beda. Eodem anno, aut saltem sequenti, natus est Cordubæ M. Anneus Lucanus Poeta, patre L. Anneo Mela, Senecæ Philosophi fratre, matre vero C. Acilia Acilii Lucani Oratoris filia, IIII. Nonas Nouembris, C. Cæsare Augusto Germanico iterum, & L. Cæsiano Coss. Cunas infantis quibus ferebatur, apes circumuolitasse, osq; infēdisse memoriæ proditum est, dulcem & facundum poetam portendentes. Infans octimestris Romam delatus est. Hæc partim ex Petro Crinito lib. 3. de Poet. Lat. partim ex aliis. Fuere hoc tempore Cordubæ duæ illustres familiæ ac nobiles, altera Annea, ex qua plerique insignes doctrina viri nati sunt, ab hac Lucanus, Senecæ, & alii Annei dicuntur: altera Acilia, ex qua Acilius Lucanus Orator, Lucani auus paternus, & Acilius Buta vir prætorius. Gregorius Gyraldus lib. 4. hist. poet.

Anno primo Tiberii Claudi Cæsaris, D. Iacobus Apostolus ab Herode Agrippa capite truncatus, vt autor est Eusebius in historia ecclesiastica, libri secundi, capite nono: quamuis idem in Chronicis dicat decollatum anno trigesimo sexto. Occisus est autem vigesimo quinto die Martii, corpus vero nauigio impositum à discipulis, appulit in Hispaniam octauo calendas Augusti, quo die præcipuum ipsius festum ab ecclesia celebratur, ac depositum est in petra, cuius durities cessit sancto corpori, in ciuitate quæ olim Iria Flauia, nunc vulgo Padron dicitur. Tandem post longas, sed vanas D. Lupæ & Regulæ siue Præsidis illius prouinciæ illusiones, & vtrunque per clarissima miracula ad fidem Christi conuersum, corpus Apostoli à discipulis translatum est Compostellam, atq; ibidem sepultum tertio Cal. Ianuarias, quo die translatio ipsius tota Hispania celebratur. Ita ferme qui de sanctis Hispaniæ scripserunt. Sed ex epistola beati Leonis III. Papæ constat ab iisdem discipulis, à quibus corpus Apostoli nocte sublatum metu Iudæorum, & ab Ioppe naue diuinitus præparata ad Iriam Galleciæ portum delatum est, ad prædiū quoddam quod à dicta vrbe ferme decem & octo millibus passuum aberat, deportatum, vbi (inquit B. Leo) nunc vèneratur: & in crypta quadam diruto minutatim idolo à paganis constructo, ac reclusa tellure conditum est facta super domuncula cū altari, sed quæ domuncula (vt annotauit L. Andreas Resendius) crescēte indies fide, aucta & locupletata est celebri per orbem sepulchro. Vide Breuiarium Eborense nuper à Resendio recognitum. Sed operæ precium videtur hoc loco subiungere, quod de hac re in Historia Compostellana reperi. id est huiusmodi. Occidit Herodes Iacobum fratrem Ioannis gladio. Cuius beatissimi Apostoli corpus venerandum Iudæi malcuolentia & inuidia ducti nec sepelire voluerunt, nec à Christianis qui tunc temporis Hierosolymis erant, sepeliri permiserunt: sed (sicut Leo Papa in epistola quam de eius passione & corporis ipsius in Hispaniam translatione ad Hispanos destinauit, affirmat) integrum corpus cum capite extra ciuitatem proiicientes, canibus, auibus, atque fetis deuorandum commendumque exposuerunt. Sed eius discipuli ab eo adhuc viuente præmoniti, vt corpus suum in Hispaniam transferrent tumulandum, totum corpus cum capite, teste Leone Papa, nocturno tempore arripientes, ad litus vsque maris citato calle perueniunt. Vbi dum solliciti de nauigio quo transfretarent in Hispaniam, essent, nauim diuinitus paratam in litore maris inuenerunt. Quam Deo gratias vnanimiter agentes, imposito sacratissimo corpore, læti conscenderunt, & Scylla cum Charybdi ac periculosis Syrtibus menu Domini gubernante deuitatis, primum ad Iriensem portum fœlici cursu peruenerūt, deinde venerabile corpus ad locū qui tunc Liberum donū, nunc Cōpostella

An. Dom.

dicitur, deferentes, sub marmoreis arcibus sepelierunt. Hos vero discipulos, eodem auctore & aliis multis, Diuus Iacobus in Hispania fide Christiana imbuere, qui corpus magistri pro Christo passi in Hispaniam sequuti sunt, & inde Romam profecti, atque ab Apostolis Petro & Paulo infulis episcopalibus ornati, ad prædicandum verbum Dei in Hispanias iterum missi sunt, & ibidem pro Christi fide quam prædicabant, martyrio affecti. S. Cecilius, primus episcopus Eliberitanus prope Granatam. S. Euphrasius, primus episcopus Illiturgitanus in Bætica, hoc est, ut aliqui affirmant, Giennensis. S. Secundus, primus episcopus Abulensis. S. Indallentius, primus episcopus Vrcitanus, quod oppidum sunt qui in Aragonia esse affirmant, in confinibus Nauarræ, & appellari hodie Verga. Huius reliquiarum pars in Ecclesia Burgenfi. S. Cresiphon, episcopus Abderitanus, secundum alios, secundum Beatum Calixtum Virgitanus. Erat autem Virgi, quam nunc Almeriam vocari aiunt, non procul Abdera, ut ex Pomponio Mela constat. Vide quæ de Vrcitano episcopatu suo loco diximus. S. Hesyhius episcopus Carthesanus, vel secundum Beatum Calixtum, Carcesitanus prope Asturicam fuisse aiunt. Reliqui duo S. Athanasius & S. Theodorus iuxta S. Apostoli corpus quod indefinenter vigilantes seruauerant, alter ad dextram, alter ad sinistram, à populis quos Deo lucrificerant, sepulti sunt: quos Petrus Anton. Beuter libri primi capite vigesimo tertio ab Apostolo ex Hispania in Iudæam redeunte, Cæsaraugustæ relictos, alterum episcopum, alterum presbyterum scribit. Sed hoc cum epistola B. Leonis non concordat. Beatus Petrus martyr, primus Bracarenfis episcopus, etiam fuit S. Iacobi Apostoli discipulus, ut Bracarenfis cantat Ecclesia. Hoc tempore, nimirum sub Imperatore Claudio, floruit (ut erudite colligit Ioachimus Vadianus) Pomponius Mela nobilis Cosmographus Hispanus, ex Mellaria oppido Bætici, ut ipse scribit lib. 2. capite 6. Atque hæc ipsa Mellaria nobis etiam dedit Turannium Gracculam, quem citat Plinius in præfatione libri tertii Naturalis Historiæ.

46 Anneus Seneca Philosophus Cordubensis, ab exilio quo missus à Claudio per inuidiam fuerat, reuocatur, procurante Agrippina Claudii noua coniuge ac matre Neronis, & Prætor Romanus designatur. Cor. Tacitus lib. 12.

50 Tiberius Claudius Nero vndecimo ætatis anno adoptatus à Claudio, Anneo Senecæ philosopho iam tunc Senatori in disciplinam traditus est. Suetonius Tranquillus. Quod Agrippina curasse creditur, ut consiliis eius ad spem dominationis vteretur, quia Seneca fidus in Agrippinam, memoria beneficii, & infensus Claudio dolore iniuriæ videbatur. Cor. Tacitus. Hic est ille Seneca philosophus Stoicus & Orator clarissimus, Socionis philosophi discipulus, cuius hodie præclara ingenii monumenta extant. Cuius tam tenax fuit memoria, ut duo nominum millia, quo ordine erant dicta, referret, & ducetos amplius versus semel auditos, ab vltimo incipiens, vsque ad primum recitaret, ut ipse de se refert in præfatione declamationum suarum. Anneum Senecam Romæ non solum Prætorum, sed etiam Consulum fuisse reperio, simul cum Trebellio Maximo, autote Senatorum consulti Trebelliani, quos Cassiodorus propterea in Catalogo Consulum non posuit, quia honestamenta potius nominis, quam insignia potestatis habuerunt: ita ut quærendum reliquerint quibus Coss. Consulatum gesserint, quemadmodum de Seneca & aliis aliquot ait Ausonius in Paneg. Gratia. Ideo horum Consulatum Cassiodorus, opinor, Neroni adscribit. Huius filius fuit L. Anneus Seneca, Tragediarum scriptor celeberrimus, Cordubensis & ipse, ut autor est Rodolphus Agricola in commentario quem scripsit in præfationem declamationum Senecæ. Habuit & alios duos filios, Nouatum & Melam, quem Rodolphus Agricola Lucani Poetæ patrem dicit. Ego tamen Eusebium sequutus, Melam Lucani patrem, fratrem fuisse Senecæ dixi. Habuit enim Seneca fratres duos Gallionem & Melam, ut ex Cornelio Tacito constat. Quanquam qui animaduertent Senecam & Lucanum eodem fere tempore neci datos à Nerone, atque ætatem vtriusque consideret, fortasse Rodolpho Agricolæ credat, Senecam philosophum non patrum, sed auum fuisse Lucani. Eodem fere tempore floruit Latio Portius Hispanus, eximius orator, & Senecæ admodum familiaris, ut videre est in Præfatione declamationum Senecæ. Per hæc tempora memoriæ prodidit Pet. Ant. Beuter, S. Saturninū, postea Tolosanum episcopum, à Diuo Petro Roma missum in Hispaniam ad prædicandum verbum Dei. Venit vero Pompelonem, & septem dierum spatio quadraginta hominum millia ad Christum conuertit, ut Pompelonensis legit ecclesia, & in his S. Firminum ciuem Pompelonensem Episcopum & martyrem. De quo suo loco.

61 Nero Othonem qui Gaibæ in imperio successit, charissimū ipsi & omnium consiliorum, secretorumque participem, ut Poppæa amica eius sine riuali potiretur, per causam legationis

legationis in Lusitaniam misit, eiq; prouinciæ præfecit. Quam Otho administravit quæstorius per decem annos moderatione ac abstinētia singulari. Cor. Tacitus lib. 13. & Suetonius in Othone capite tertio. *An. dom.*

Octauo Neronis anno, Anneus Seneca nõ ignarus criminationum quibus ipsum mali apud Neronem ad deteriores iam inclinantem adoriebantur, per speciem senectutis & aduersæ valetudinis, eleganti ratione petiit à Nerone, vt liceret sibi publicis negotiis & fortunis omnibus secedenti in ocium se abdere. cuius orationem subdola responsione ac multum beneuolentiæ mentita, Nero velut clauum clauo pepulit, & securum esse iussit. Corn. Tacitus lib. 14. 64

Marcus Anneus Lucanus poeta in Pisoniana coniuratione deprehensus, brachium ad secandas venas medico præbuit, pridie calendas Maias, anno ætatis suæ XXVII. vel XXVIII. Partim ex Chronicis Eusebii, partim ex aliis. Eusebius dicit, Melam patrem quadriennio post bona filii à Nerone promeruisse: sed contrarium asserit lib. 15. Corn. Tacitus, interfecti filii rem familiarem acrius requirentem, à Fabio Romano accusatum, tanquam coniurationis conscium, affimularis Lucani literis, quas cum Nero qui opibus eius inhiabat, ad ipsum ferri iussisset, soluta vena promptissimam mortis viam sibi quæsiuisset. Lucano mortuo, cuius superstitis gloriæ inuidebat, in monumento marmoreo Nero elogium hoc posuit, quod Romæ inuentum dicit Petrus Crinitus libro tertio de poet. Lat. M. ANNEO. LVCANO. CORDVBENSI. POETÆ. BENEFICIO. NERONIS. CÆ. FAMA 66
SERVATA.

Eodem anno Iunius Anneus Gallio, frater Senecæ, egregius declamator, propria se manu interfecit, mortem eius Nerone in præsentiam suam differente. Eusebius.

Nero Senecam præceptorem suum ad necem compulit, quamuis sæpe comæatum petenti, bonisque cedenti per sancte iurasset, suspectum se frustra, periturumq; se potius quam nociturum ei, vt inquit Suetonius in Nerone cap. 35. Iussus est autē à Nerone mortem suo arbitrio sibi parare. Igitur apertis primum venis brachiorum & crurum, cum lentius sanguis ex venis senio arctatis efflueret, venenū quale Socrates in carcere bibit, hausit intrepidus: & quum ne sic quidem moreretur, in feruens demum balneum illatus, vt calor veneno vires suppeditaret, pauca de animæ immortalitate philosophatus, & consolatus Paulinam vxorem & amicos præsentem, mortuus est. Corn. Tacitus libr. 15. & Rodolphus Agricola, vbi supra. Mortuus est autem maior annis 114. vt ex ipsius Senecæ præfatione in declamationes suas facile est colligere. Ait enim, Ciceronem se audire potuisse, nisi bellorum ciuiliū furor obstitisset, quo se intra suam coloniam continuit. Porro inter bellum ciuile Cæsaris & Pompeii, quo tempore aptum se fuisse dicit audiendo Ciceroni, & mortem Senecæ, intercesserunt plus minus 116. anni, vt affirmare liquido possumus, ipsum centesimum vigesimum ætatis annum excessisse. Paulina scissis venis comitem ac sociam se mortis marito voluit præstare, sed fluente sensim sanguine, siue desiderio vitæ, siue admonitu Neronis incepto destitit, vt in eodem loco scribit Corn. Tacitus. Hoc tempore floruit L. Iunius Moderatus Columella Hispanus, ex municipio Gaditano, vt ipse aliquot locis lib. 8. cap. 16. & lib. 10. cap. 7. testatur. Scribit enim lib. 1. de agricultura, quæ ex L. Volusio consulari viro audierit. Quem consulem fuisse cum C. Cæsare Caligula, scribit Holoander, anno Domini 43. quo anno mortuus est Cæsar Caligula. Hunc ego Senecæ postposui, quia illius meminit. Hoc quoq; anno produnt annales Hispanici, beatorum Paulum Apostolum in Hispania prædicasse Euangelium Christi, & multos ad illius fidem adduxisse. De qua re quoniam variæ sunt opiniones, quod partim studio proprio, partim amicorum admonitu ex grauib; autoribus annotaui, paulo diffusius explicandum duxi. Et Gelasius quidē Paulum ad Hispanias venisse negat, 22. q. 2. c. Bea. Paul. Sed D. Chrysostomus illo antiquior affirmat, homil. 7. scribens ad hunc modum: Postquam vero Romam ingressus est, ibi quoq; quanta cum modestia annunciat veritatem? quanta cum libertate obstruit ora impiorum? Verum nec ibi stare contentus, etiam in Hispaniam percurrit. Diuus quoq; Hieronymus, tametsi in epistola quadam contra Heluidium significare videtur, Paulum antequam profectionem in Hispaniam animo destinatam susciperet, à Nerone in vincula coniectum, & in commentariis in epistolam Pauli ad Ephes. cap. 3. ambigue scribat, D. Paulum ad Hispanias vel perrexisse, vel ire disposuisse: tamen idem in Esaia cap. 11. scribēs affirmat his verbis: Quod de vnus Pauli Apostoli exemplo intelligamus, qui per Pamphiliam, & Asiam, & Macedoniam, & Achaiam, & diuersas insulas atq; prouincias ad Italiam quoq; & (vt ipse scribit) ad Hispanias alienigenarum portatus est nauibus. Sed idem scribens in Amos prophetā cap. 5. clarius hoc astruit, ad hunc modum: Qui vocatus à Domino, effusus est super faciem vniuersæ terræ, vt præ-

An. dom.

dicaret Euangelium de Hierosolymis vsque ad Illyricum, & ædificaret non super alterius fundamentum, vbi iam fuerat prædicatum, sed vsque ad Hispanias tenderet, & à mari usque ad mare, imo ab Oceano vsque ad Oceanum curreret, imitans dominum suum & solem iustitiarum. Sophronius quoque Hierosolymitanus Patriarcha in eadem est opinione, ut ait Iacobus Faber Stapulensis in commentariis in epistolam ad Romanos cap. 15. Sed ipsius Fabri verba, cum Sophronii sententia, operæ precium fuerit adscribere. Ea sunt eiusmodi: Sed dices, profectus ne est aliquando Paulus Apostolus in Hispaniam? Credo quidem. Quod & Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus reliquit scriptum. Scribit enim, Italiam, Gallias & Hispanias transitu beatissimi Pauli illustratas. Qui (ut refert) cum in domo Probi illustri cuiusdam viri hospitio susceptus in Hispania fuisset, & Xantippe vxor eiusdem Probi modestiam hospitis sedulius in eum intenta admiraretur, diuina voluntate factum esse, ut dicitur, sic intenta vultui peregrini inhæreret, appareret ante frõtem Pauli quasi literis aureis scriptum: PAVLVS APOSTOLVS PRÆDICATOR CHRISTI. Quæ cum prænuncia fama multum de Apostolo audisset, & diu desiderasset vultum se posse videre Apostoli, gaudio pariter resoluta & stupore, cum lachrymis corruit ad pedes Apostoli. edocta autem mysteria Christi, cum viro & familia Christo regenerata est, regno æternæ beatitudinis adiuuente. Sed & traditur Philotheus, eius regionis Princeps, Paulo adhæsisse, factus Christi confessor. O quam felices, qui cum æterno regnum permutant terrenum! Hactenus. Sed & D. Gregorius idem affirmat in moralibus lib. 31. c. 37. & D. Isidorus in eadem est opinione, in libro de bello quem scripsit de ortu & vita vel obitu Sanctorum Patrum, cuius hæc sunt verba: Incipiens enim ab Hierosolymis vsque ad Illyricum & Italiam Hispaniamque processit, ac nomen Christi multarum manifestauit gentium populis, quibus non fuerat declaratum. Sanctus quoque Thomas idem affirmat in commentariis in epistolam D. Pauli ad Galatas c. 2. hoc pacto: Vocat autem prædicationem suam cursum, propter velocitatem doctrinæ suæ: quia in modico tempore, à Hierosolymis vsque in Illyricum, & vsque in Hispaniam prædicauit Euangelium. Non ignoro eundem in commentariis in epistolam ad Romanos cap. 15. hanc quæstionem in medio relinquere, adductum auctoritate Gelasii, cuius paulo ante meminimus. Cæterum ut quod de hac re sentio, dicam, subiiciens tamen semper quæcumque dixerò saniori ac meliori iudicio, neque mihi D. Paulus bis affirmasse sine causa videtur in eodem capite, se profecturum in Hispaniam, neque autores graues & sancti hoc temere de illo memoriæ proditum reliquisse. At nusquam in Hispania fuisse legitur in actis Apostolorum. Sed Lucas historiam tantum vsque ad quartum Neronis annum prosequutus est. Paulus vere Apostolus vltimo Neronis anno, hoc est decimo quarto, passus est, neque res illius gestæ decem annorum sacrarum literarum oraculis traditæ sunt, & tamè illum interea fuisse ociosum, credendum non est: præsertim quum D. Hieronymus in catalogo scriptorum ecclesiasticorum literis mandauerit, eum post biennium quo in libera mansit custodia, dimissum à Nerone, ut Euangelium Christi in Occidentis quoque partibus prædicaret. Idem fere scribit & Beda. Hæc altius repetenda duxi, quod plurimum ad Hispaniæ laudem pertinere censeam, si constet eam tanti Apostoli fuisse prædicatione sanctificatam. Neque vero proprio Marte collegi omnia hæc, sed adiutus sum primum opera serenissimi Domini mei D. Henrici Cardinalis, Infantis Portugalliæ, Deinde Fratris Francisci Ferrerii ordinis Prædicatorii, vix vlli hac tempestate meo quidem iudicio, concionandi dexteritate secundi. Neque defuit Frater Innocentius ex instituto D. Hieronymi, vir religiosus, mihi quæ amicus, & literis elegantioribus excultus. Nec silentio prætereundus est Frater Alexius Salamanca, ex D. Francisci familia, vir egregie peritus, qui & ipse mihi operam suam hac in re præstitit non inutilem. Postremo M. Gregorius Gallus Theologus, & sacrarum Bibliorum in Salamanticensi Academia professor laudatissimus, sed à Carolo Augusto ad Concilium euocatus, mihi Quodlibeticam quæstionem suam ostendit, in qua fufius hoc argumentum tractat, & argumenta eorum qui refrangantur huic opinioni, non minus acute quam erudite diluit atque conuincit. Paulus Confessor, Diui Pauli Apostoli discipulus, atque in Hispania prædicationis Euangelicæ socius, à magistro relictus in Hispania, & factus Narbonensis demum episcopus, completo diligenter officio, clarus miraculis ibidem in domino quieuit. Celebratur festum illius pridie Idus Decembris Archiepiscopus Florentinus huius meminit, & Prudentius: & Petrus de Natalibus, ac Petrus Antonius Beuter libr. 1. cap. 21. affirmant esse Paulum Sergium quem Paulus Apostolus ad fidem conuertit Actuum 13. S. Rufus Simonis Cyrenæi filius, Pauli Apostoli discipulus ac socius, fuit primus Episcopus Dertosanus. Pet. Ant. Breuter. vbi supra.

70 Consul fuit Romæ Silius Italicus Poeta Hispanus, ex Italica ciuitate Bætice prope Hispalim,

spalim, cuius Consulatus eo fuit celebrior, quod eodem anno mortuus sit Nero, publica Romanorum calamitas, & imperii dedecus. Hic poeta defunctus Consulatu, totum se à publicis negociis ad ocium poeticum & studia cōuertit, vt etiam in Nutritiis testatur Angelus Politianus. Possedit hic prædium Vergilii in agro Neapolitano, & Academicā villam Ciceronis. Martialis libr. 7. & 11. epigram. Hermannus Buschius, vir diligens & eruditus, ac de bonis literis optime meritus, scribit illum ter fuisse Consulem, idque Martialis epigrāmate confirmat. quod nescio equidem, an de hoc Silio, an de aliis (nam plures fuerint) intelligendum sit: præsertim cum primum eius Consulatum fuisse dicant, quo anno mortuus est Nero. Quo Consulatu perfunctum, ipse quoque Martialis autor est, illum in ocium literarium relicta vrbe se abdidisse. Plinius quoque à Nerone cōsulem factum ait, sed sæpius fuisse Consulem non addit. Hunc Petrus Crinitus libr. 4. de Poet. Lat. affirmat tradi ex Italica Hispaniæ ciuitate oriundum, sed Romæ natum. Quo tempore mortuus est Nero, magistratum gessit in Hispania Cluius Rufus, vir facundus & magnæ autoritatis, cuius honorifica fit mentio in epistolis Plinii lib. 6. & 9. Eodem anno, paulo ante mortem Neronis, inter alias prouincias, Hispania quoque tam nefarium pertæsa Principem, à Romano defecit Imperio. Cuius motus compescendi prouincia quum tradita esset Sergio Galbæ, qui Tarraconensem prouinciam per octo annos varie & inæqualiter rexerat, ipse sibi melius quàm Neroni consultū cupiens, præsertim à quo mandata de nece ipsius ad procuratores clam missa deprehenderat, ita sibi omnium illic deuinxit animos, vt consalutatus sit Imperator, non refragante exercitu. Ad quod præter alia signa & auspicia, vehementer confirmatus est vaticinio fatidicæ puellæ, quæ ante ducentos annos cecinerat oriturum quandoque ex Hispania Principem dominumq; rerum. Illud quoque mirabile accidit illi, vt cum prouinciam ingressus sacrificaret intra ædem publicam, puero è ministris acerram tenenti capillus repente toto capite canesceret. Quo significati interpretabantur mutationem rerum, successurumq; iuueni senem, hoc est, ipsum Neroni. Hęc ferme ex Suetonio in Nerone cap. 42. & Galba cap. 8. 9. 10. Fabius Quintilianus Callagurri oppido Hispaniæ (Aufonius Callagorrim vocat) natus, adolescens admodum à Galba Romanam perducitur, patre vsus erudito viro, & in reipub. suæ administratione honestissime versato. Eusebius & Angelus Politianus in præf. Quint.

Sub hęc tempora, Vespasianus Imperator Augustus, iactatus procellis reipub. Latii ius vniuersæ Hispaniæ tribuit, hoc est, ius petendi magistratus, & vt eadem gauderent immunitate, qua Romani. sic enim interpretatur Andreas Alciatus libr. dispun. 2. cap. 1. Plinius in Naturali historia l. 3. c. 3. Eodem fere tempore accidit Lartio Licinio Prætorio viro, iura reddenti in Hispania Carthagine, vt mordenti tuber deprehensus intus denarius primos dentes inflecteret, quemadmodum autor est Plinius in Naturali historia libro 29. capite 3.

Belilla Hispana, serua Iesu Christi, requieuit in domino, obiit Æra 115. hoc est, anno domini septuagesimo septimo. Hoc monumentum, cum aliis antiquissimam Hispanorū religionem testantibus, paucis ab hinc annis prope Cantabriam inuentum scribit Alfonso Venerus in Enchiridio temporum.

Fabius Quintilianus cum agendis causis maximum sibi nomen comparasset, primus Romæ scholam publicam instituit, atque ex fisco salarium accepit. Eusebius & Angelus Politianus loco iam dicto, qui discipulos eius fuisse dicit Iuuenalem & Plinium Iuniore, qui patronum se fidelē Bæticis opem ipsius implorantibus, in grauissimis causis præstitit, de qua re vide epistolas ipsius. Iuuenalē sunt qui Hispanis adscribāt, q. ego neq; affirmare possum, neq; refellere. Illud recte cōmemini, ante annos xv. vidisse me Segobie, dum illic in aula Isabellæ Augustæ agerem, in turri quadā è regione portæ Diui Andree, saxum cuius hæc erat inscriptio: PVBLIO IUVENALI IUVENALIS. Sed non arbitror esse de hoc Iuuenali. Hoc tempore celebres fuere multi poetæ Hispani, quorum præcipuus M. Valerius Martialis, natus Bilbili (quam hodie Calataiud appellāt, dictam Mauris Calataiub, à Mauro quodam Aiub qui ruinas illius instaurauit, sed loco aliquantulum remoto à veteri Bilbili) Romæ variis ornatus honoribus, vt equestri dignitate, Prætura, iure trium liberorū. Hunc Ælius Verus Imperator suum solet appellare Vergilium. Qui iam etate prouectior, res vrbanas pertæsus, & in patriam reuersus, non multo post diem suum obiit. Petrus Crinitus libr. 4. de Poet. Lat. Mortem Martialis deplorat Plinius in epistolis lib. 3. epist. vlt. Caninus Poeta Gaditanus. Decianus Emeritēsis, cuius virtutes & vtriusque linguæ peritiam, eleganti epigrammate celebrat Martialis lib. 1. Fuit hic Poeta & philosophus, vt annotauit Gregorius Gyraldus. Licianus eiusdem cum Martiali patriæ. Hos tres Martialis vnico epigrammate lib. 1. complexus est. Lucium quoque poetam Hispanum ponit hoc tempo-

An. dom. re, nempe sub Domitiano, Gregorius Gyraldus lib. 4. hist. poer. & ait imitatum fuisse Horatium Flaccum. M. Vnicus poeta. Martialis consanguineus. Idem.

97. Domitianus Imperator, secundus post Neronem persequitur Christianos. Eusebius. In hac persecutione Beatus Eugenius primus Toletanus episcopus, S. Dionysii Areopagitæ discipulus, dum peracto in Hispania Euangelicæ prædicationis officio magistrum reuiferet, prope Lutetiam, Christum prædicans, a gentili quodam capite cæsus est, atq; in lacum proiectus: vnde ducentis post annis, ab Hercoldo quodam ciue Romano diuinitus admonito exemptus ac sepultus est. Laurentius Padilia Historicus Hispanus, & S. Antoninus.

98. Cocceius Nerua iam senex, nimirum anno ætatis sexagesimo septimo, Romano est inauguratus imperio, per quem (vt inquit Paulus Orosius) re vera ad afflictæ Reipublicæ diuina prouisio consuluit. Hic primo edicto suo cunctos exules reuocauit. vnde & Ioannes Apostolus hac generali liberatus indulgentia, rediit Ephesum. Hunc Chronica Hispana fuisse Hispanum asserunt. Certe Sextus Aurelius Victor extra Italiam genitum affirmat. Sed paulo post parum sibi constans Narniensi oppido genitum scribit, quod Plinius lib. 3. cap. 14. in sexta regione Italiæ constituit.

100. Vlpus Traianus Hispanus, atque (vt autor est Eusebius cum Eutropio) Italiæ natus, Reipublicæ gubernacula Nerua tradente atque eum adoptante suscepit, sumptis imperii insignibus apud Agrippinam Galliæ urbem. Hic in persequendis Christianis errore deceptus, tertius a Nerone, cum passim repertos cogi ad sacrificandum idolis, ac detractantes interfici præcepisset, plurimique interficerentur, Plinii Secundi admonitu rescriptis leuioribus temperauit edictum. Paulus Orosius libro 7. cap. 12. De hac re vide Plinii epistolam libro 10. Sub hoc Principe imperium Romanum, quod inertia Cæsarum quasi confenerat, mouit lacertos, & præter spem omnium, senectus illius quasi reddita iuuentute, reuiruit. L. Florus lib. 1. rerum ab urb. cond. De anima Traiani Imp. à pœnis inferni per B. Gregorium Papam asserta, quid sentiendum sit, consule Theologos, & inter eos S. Antoninum Archiepiscopum Florentinum par. 2. tit. 12. cap. 3. §. 8. In hac persecutione Beatus Mancius ciuis Romanus, Iesu Christi discipulus, Eboræ sub Præside Validio pro fide Christi martyrio affectus est. Fuit vero vnus ex iis qui Christo eunti Hierosolyma substrauerunt vestimenta in via. Hic & in cœna cum discipulis recubuit, & domino lauanti pedes apostolorum, sedulo pro suo modulo ministrauit, & cæteris Dominicæ passionis ac resurrectionis mysteriis interfuit. Alfonsi Regis Chronica hoc tempore, Laurentius Padilia sub Nerone passum scribit, & reliquias ipsius adseruari in oppidulo quodam prope Medinam, quæ cognominatur vulgo de rio seco. Qui plura de eius vita nosse volet, consulat breuiarium Eborense.

106. Traianus nobilitauit Hispaniam variis ædificiis, atque inter cætera construi iussit super Tagum, pōtem à se cognominatum, qui nunc vulgo dicitur Dalcantara, opus superbum & imperatoria maiestate dignum, in quo etiam hodie sequentes visuntur inscriptiones. Ex vtraque parte arcus.

IMP. CÆSARI. DIVI. NERVÆ. F. NERVÆ. TRAIANO. AVG. GERM. DACICO. PONTIF. MAX. TRIB. POTES. VIII. IMP. VI. CÖS. V. P. P.

Sub arcum tabula est ex vno latere.

MVNICIPIA
PROVINCIAE
LVSITANIAE STIPE CONLATA
QVÆ OPVS PONTIS PERFECERVNT
ICÆDITANI
LANCIENSES OPPIDANI.
TALORI
INTERANNIENSES.
COLARNI
LANCIENSES TRANSCVDANI
ARAVI
MEIDVBRIGENSES
ARABRIGENSES
BANIENSES
PÆSVRES

Erant quatuor similes, sed aliarum trium solæ v. a. a. s. e. d. e. p. p. a.

Supralimen superius ædis D. Iuliani, in principio pontis.

IMP, NERVÆ. TRAIANO. CÆSARI. AV-
GVSTO. GERMANICO. DACICO.
SACRVM.

TEMPLVM IN RVPE TAGI SVPERIS ET CÆSARE PLENVM,
ARS VBI MATERIA VINCITVR IPSA SVA.
QVIS QVALI DEDERIT VOTO FORTASSE REQVIRET
CVRA VIATORVM QVOS NOVA FAMA IVVAT,
INGENTEM VASTA PONTEM QVOD MOLE PEREGIT.
SACRA LITA TVRO FECIT HONORE LACER.
QVI PONTEM FECIT LACER ET NOVA TEMPLA DICAVIT.
ILLIC SE SOLV. VOTA LITANT.
PONTEM PERPETVI MANSVRVM IN SECVLA MVNDI.
FECIT DIVINA NOBILIS ARTE LACER.
IDEM ROMVLEIS TEMPLVM CVM CÆS. DIVIS.
CONSTITVIT. FELIX VTRAQVE CAVSA SACRI.
C. IVLIVS. LACER. H. S. F. ET DEDICAVIT. AMICO. CVRIO,
LACONE ICÆDITANO.

Huius quoque opus ab eruditis creditur aquæductus ille Segobiensis visendæ structu-
ræ, & in qua facile Romanam magnificentiam agnoscas. In hac mecum opinione est Flo-
rianus à Campo, & Petrus Anto. Beuter lib. 1. cap. 10. Rodericus Archiepiscopus Toleta-
nus lib. 1. cap. 7. Hispani siue Hispano Regi adscribit, sed fallitur. Traianus ex 14. legioni-
bus, quas ad comprimendos Prouincialium populorum motus conscripserat, duas in Hi-
spaniam misit, vt quæ vrbes in editioribus locis erant ædificatæ, solo æquarentur, atque in
locis planioribus & ad rebellandum minus idoneis extruerentur. A quibus diruta Sublã-
tia, Legio Gemina condita à militibus septimæ legionis nomen accepit, quæ hodie, regni
Legionensis metropolis est. Sunt qui hoc Nerua imperante factum scribant. Illud in præ-
sentia non videtur silentio prætereundum, esse nonnullos, & eos eruditos ac celebres vi-
ros, qui ciuitatem hanc Legionem Germanicam appellatam affirmant, Ptolemæi autori-
tatem sequuti. In qua sententia & ego hætenus fui, donec à viro graui & erudito Didaco
Neila, Canonico Salmanticensi, admonitus sum, Legionem Geminam siue Geminiam, nõ
Germanicam olim dictam, & Ptolemæi codicem mendosum videri: propterea quod cū
à legione septima conditam vel ex ipso Ptolemæo constet, tamen nusquam tota Hispania,
legionis septimæ Germanicæ nomen in vetustis saxorum inscriptionibus reperiri hæte-
nus potuerit, legionis vero septimæ Geminæ persæpe. Cuiusmodi multas inscriptiones in-
uenit, mihi que ostendit vir ornatissimus Gaspar à Castro, curiosissimus harum rerum in-
uestigator, & primus huius erroris vindex, quod ego quidē sciam. Quam rem eo studio-
sius indagauit, vt verum patriæ suæ nomen è tenebris erueret in lucem. Multa enim huius
rei monumenta descripsit, & mihi pro sua humanitate cōmunicauit, ex quibus pauca que
dam in medium proferam, & legionum nomina, vt via Appia non ita pridem in columna
marmorea reperta & in ædes Cardinalis S. Floræ translata sunt, subiungam, vt manifestū
fit studio lectori, non coniecturis tantum opinionem hæc niti, sed etiam grauioribus te-
stimoniis fulciri. Et prima quidem inscriptio reperta in Portugallia, quam Transmonta-
nam vocant, apud aquas Flauias, vulgo Chaues, in ædibus Simonis Guedes, habet ad
hunc modum:

IMP. CÆS. VESP. AVG. PONT. MAX. TRIB. POT. X. IMP. XX. P. P. COS. IX.

IMP. VESP. CÆS. AVG. F. PONT. TRIB. POT. VIII. IMP. XIII. COS. VI.

Hoc loco iam olim erant erasi duo versus, nec dubium quin de Domitiano.

C. CALPETANO. RANTIO. QVIRINALI. VAL. FESTO. LEG. AVG. PR. PR.

D. CORNELIO, MÆCIANO, LEG. AVG. L. ARRVTIO, MAXIMO, PROC,

AVG. LEG. VII. GEM, FEL.

CIVITATES, X.

AQVIFLAVIENSES, AOBRIGENS
BIBALI, COELERNI, EQVÆSI
INTERAMICI, LIMICI, ÆBISOC
QVARQVERNI, TAMAGANI

An. dom. Altera est in pago cui Ruiforco nomen, duabus leucis cum dimidia à ciuitate Legionensi, in templo D. Iuliani, in tabula prægrandi marmorea. Ea habet ad hunc modum:

IMP, CÆSARI
M, AVREL, ANTO
NINO, PIO, FELI
CI, AVG. PARTHIC
MAX, BRIT, MAX
GERMAN. MAX.
PONTIF, MAX
TRIB. POT, XVIII
COS, IIII, IMP, III
P, P, PROC
EQVITES, IN
HIS ACTARIVS
LEG, VII. GEM
ANT, P, FEL, DE
VOTI, NVMINI
MAGESTATIQ, EIVS

Quin & ipsa ciuitate Legionensi multi lateres inuenti sunt cum hac inscriptione.

LEG, VII, P, F.

Plures inscriptiones adferre in medium possem, quibus idem confirmatur, quas idem Gaspar à Castro diligenter obseruatas ac descriptas mihi communicauit, nisi præstare videretur ipsa Legionum nomina, vt Roma missa sunt, hic apponere.

NOMINA LEG.

II. AVG.	II. ADIVT.	IIII. SCYTH.
VI. VICTR.	III. FLAV.	XVI. FLAV.
XX. VICTR.	VII. CLAV.	VI. FERRA.
VIII. AVG.	I. ITALIC.	X. FRETE.
XXII, PRIM.	V, MACED.	III. CYREN.
I. MINER,	XI, CLAVD.	II. TRAIAN.
XXX, VLP.	XIII, GEM,	III. AVG.
I, ADIVT	XII, FVLM,	VII, GEM.
X, GEM	XV, APOLL.	II. ITALIC.
XIIII, GEM.	III, GALLIC.	III. ITALIC.
I, PARTH	II, PARTH.	III. PARTH.

De hac quoq; re consulendum Resendum duxi, virum omnis antiquitatis scientissimum, cuius mihi sententia, quamuis Ptolemæi locus quem facile deprauatum affirmare non audet, præsertim suffragante codice Græco, scrupulum faciat, eodem inclinare videtur, vt ex eius ad me patet epistola, cuius partem transcribere hic ad verbum opere præcui duxi, cum ipsis Legionum nominibus, quæ ipse ad me misit. Arbitror enim hoc studiosis non minus gratum quam vtile futurum. De altero epistolæ tuæ capite nunc agam. A iste à viro doctissimo Salmaticensi Canonico admonitum candide, quasi nō recte Legionem urbem Legionem Germanicā appellaris, quum potius Legionem Geminam debuisses, idque esse ita, videri quum ex Legionū nominibus quæ Romæ in columna via Appia adhuc extant, quæq; benigne tibi à viro illo doctissimo scribis cōmunicata, tum vero ex inscriptione quæ à latere coctili inuenta fit in eadem vrbe, quæ esset ad hūc modum: LEG. VII. GEM. P. F. id est, vt ego interpretor, Legio septima Gemina, pia, fidelis. De ista inscriptione coctili tūc iudicabo, quum oculis videro. Neq; enim ego temere soleo hisce rebus fidem adiungere, quum præsertim inscriptionis ipsius truncatæ illa tantum verba miseris. Sed donemus ibi esse. Etiam ne ex ea patet, ab Legionem septima Gemina urbem Legionem esse cōditam, an lateritiæ istæ literæ alterius rei causa Legionis septimæ Geminae meminerūt? Hoc prius si cōstat, emendādus erit Ptolemæus, qui lib. Geographiæ secundo, inter Asturiæ ciuitates Legionem v i i. Germanicam ponit, vel expendendum, num eadem sit legio v i i. Gemina, quæ legio v i i. Germanica: eoq; magis, quod ex Antonini itinerario, vbi describitur iter à Mediolano per Alpes Cottias vsq; Calleciam, ad leguas v i i. Geminam, quod ego legendum puto ad Leg. v i i. Geminam, videtur opinio ista confirmari. Tametsi Antoninianum hoc itinerarium mire est deprauatum. Sin vero illud non constat, nec eadem sit legio v i i. Gemina, cum Germanica VII. imo etiam

si vna

si una eademque sit, Ptolemæi autem codex fidei sit minus fluxæ, interim licebit nobis, opinor, maximum virum grauiſſimumque auctorem imitari. Nomina vero legionum quæ miſiſti adnoſco quidem, ſed non ſola. Longe enim plura inueniuntur. Ego quæ tumultuaria lectione ex auctoriſus colligere modo potui, ad te mitto, ſimul orationem quam nuper habui de laudibus Regis noſtri. Quod præterea ſcribam, habeo nihil, niſi me tui eſſe, vt qui maxime, & quum maxime, ſtudioſum. Vale. Conimbricæ, IIII. Nonas Iulii M. D. LI.

Legionum appellationes.

- I. *Adiutrix.*
- II. *Adiutrix.*
- Alauda.*
- V. *Alauda.*
- VI. *Alauda.*
- VII. *Alauda.*
- VIII. *Alauda.*
- IX. *Alauda.*
- X. *Alauda.*
- Amerina.*
- VIII. *Antoniniana.*
- X. *Antoniniana.*
- XV. *Apollinaris.*
- II. *Augustalis.*
- III. *AVG.*
- VIII. *AVG.*
- IX. *Britannica.*
- VI. *CLAVD.*
- VII. *CLAVD.*
- X. *Claud.*
- XI. *Claud.*
- 30 *Commoda P. F. conſtans.*
- III. *Cyrenaica.*
- VI. *Ferratenſis.*
- XII. *Flam.*
- III. *Flauiana.*
- IV. *FLAV.*
- XVI. *FLAV.*
- X. *Fretenſis.*
- Fulminea, vel Fulminatrix, Keraynobolos.*
- Gallica.*
- 40 VII. *Galbiana.*
- VII. *Gemella, vel*
- VII. *GEM.*
- VIII. *Gem.*
- X. *Gem.*
- XIII. *Gem. Antoniniana.*
- XIII. *Gem. imp. Neron.*
- Tiber.*
- XIII. *Gem. imp. CC.*
- XIII. *Gem. MV.*
- 50 XIII. *Gem. CAMIL.*
- XIII. *Gem. GA.*
- XIII. *Gem. IVN.*
- XIII. *Gem. A.*

- XIII. *Gem. VI. AG.*
- XIII. *Gem. VALE.*
- XIII. *Gem. FE.*
- XIII. *Gem. FL.*
- XIII. *Gem. POET.*
- XIII. *Gem. OLIM.*
- XIV. *Gem.*
- XIX. *Gem.*
- VI. *Germanica.*
- VII. *Germanica.*
- X. *Germ.*
- XIII. *Germ.*
- XIV. *Germ.*

Germaniæ inferioris, leg. primani. Quintani, & XV. & XVI. legiones.

- I. *Italica.*
- II. *Italic.*
- IV. *Macedonica.*
- V. *Maced.*
- I. *Minerua.*

Mœſiicæ legiones

- I. *Mœſiaca.*
- XVIII. *PRIMIG.*
- XXII. *PRIM.*
- XXII. *PR.*

Pannonicæ legiones.

- I. *Pannonic.*
- VIII. *Pannon. Iulia.*
- I. *PARTHICA.*
- II. *PARTH.*
- III. *PARTH.*
- XXI. *RAPAX.*

Sarmaticæ legiones.

- I. *Adiutrix. P. F. Seueriana.*
- II. *Adiutrix. P. F. Seueriana.*
- I. *Traiana.*
- II. *Traiana. Fortis.*
- III. *Traiana.*
- VI. *Victrix.*
- XVIII. *Victrix.*
- XX. *Victrix.*

Vitellianæ legiones.

- XXI. *Vitelliana.*
- XXX. *Vlpia.*
- XXXV. *VLP.*

Hactenus Reſendius. Illud hic addendū videtur, non deſſe qui arbitrentur, viam quæ Argentea vulgo etiam nunc appellatur, & Salmantica, aut non procul inde Emeritam vſque, deinde (vt plerique affirmant) Hiſpalim ducit, à Traiano lapidibus ſtratam ac munitam, atque iis coloniſus quæ adhuc, quanquã plurimis locis collapse, viſuntur, certis interuallis diſtinctã. Sed illud opus Traiano antiquius, & ab Hadriano Auguſto reſtitutū, ex ſequenti patet inſcript. quæ paſſim in illis coloniſus legitur, quam idem Gaſpar à Caſtro mihi miſit ad hunc modum:

IMP. CÆSAR
 DIVI. TRAIANI. PAR
 THICI. F. DIVI. NER
 VÆ. NEPOS. TRAIANVS.
 HADRIANVS
 AVG. PONTIF. MAX.
 TRIB. POT. V. COS
 III. RESTITVIT

CXLIX.

Hoc tempore claruit Voconius Victor Poeta, ipse quidem Romanus, sed cuius mater è primis fuit citerioris Hispaniæ, vt annotavit Gregorius Gyraldus lib. 4. hist. poet. De Voconio, vide epistolas Plinii, & Martialem.

110. Persecutio in Christianos quam Traianus mouerat, Plinii Iunioris cõsilio mitigata est Eusebius.
112. Plinius Secundus qui naturalem scripsit Historiam, dum Vesuuii montis inuisit incendium, crassiore caligine obstructo spiritu, clausoque stomacho, periit. Eusebius & Plinius Iunior lib. 6. epist. Hic in Hispania procurauit, eodem autore lib. 3. epist.
119. Ælius Hadrianus Hispanus Italiciæ natus, & consobrinæ Traiani filius, Romanum suscepit imperium, & parens patriæ appellatus, atque vxor eius dicta Augusta. Hic per Quadratum Apostolorum discipulum, & Aristidem, ac Serenum Granium de Christiana religione instructus, per epistolam Minutio Fundano Asiæ Proconsuli præcepit, ne cui liceret Christianos sine obiectu criminis & probatione dånare. Quin & Christianos Hierosolymis agentes multis fauoribus est profecutus, vrbe ipsis concessa, expulsis Iudæis. Quã urbem muris instauratam, à nomine suo Æliam appellari iussit. Eusebius & Paulus Orosius lib. 7. cap. 13. Hadrianus cum Tarracone hybernaret, quo Hispanos omnes ad conuentum euocauerat, ædem Augusti suo sumptu restituit. Quo tempore nõ sine gloria maximum periculum adiit. Nam cum apud Tarraconem per hospitium viridaria ipatiaretur, & seruus quidam in ipsum gladio furiosus irrueret, retentum illum ministris accurrentibus tradidit, & vbi furiosum esse cõstitit, nihil animo turbatus, medicis curandum dedit. Ælius Spartianus.
137. Bellum Iudaicum in Palestina finem accepit, rebus Iudæorũ penitus oppressis, inquit Eusebius. Quos vero Hadrianus in eo bello Iudæos cepit, in Hispaniam exulatum misit. Atque hæc fuit decima illorum captiuitas. Porro ex eo tempore ad scelicissima vsq; tempora Catholicorum Regum Ferdinandi & Isabellæ, atque etiam Emanuelis inuicti Portugalliæ Regis, publicæ in Hispania Iudæorum Synagogæ fuere. Pet. Anto. Beuter lib. 1. cap. 19. Quod ipsum D. Hieronymus affirmare videtur, dum in commentariis, in Amos prophetam cap. 8. ait ad hunc modum: Ablata est eis lex, & prophetæ æterno conticere silentio, mouentur à mari ad mare, & ab Oceano Britannico vsque ad Oceanum Atlanticum, id est, ab Occidente ad Meridiem, & ab Aquilone vsque ad Orientem, toto orbe peregrini. Hadrianum Ælius Spartianus Romæ natum dicit, Sextus Aurelius Victor Adriæ oppido agri Piceni, sicut Traianum ex vrbe Tudertina: sed vterque tota errat via. Nam Eusebius cum Eutropio, & Orosio, & Seuero Sulpitio, vtrunq; natum Italiciæ prope Hispalim in Hispania scribunt. Numisma Bracaræ aureum vidi, ponderis duorum plus minus ducatorum, quod vtriusque habebat inscriptionem. Traiani & Hadriani.
140. T. Aurelius Fuluius Antoninus Pius, Hadriani gener, factus est Imperator Romanorum, sub quo floruit Iustinus Historicus, qui Trogi Pompeii historiam contraxit in compendium, atque Antonino Pio dedicauit. Quidam hunc Hispanum dicunt, quod mihi nondum constat. Hispani annales aiunt, hunc eundem cum Iustino philosopho & martyre qui sub hoc Imperatore, Crescente Cynico persequente, gloriose pro Christo sanguinem fudit. Quod mihi non sit verisimile: primum, quod Diuus Hieronymus nullam in hoc Iustino mentionem epitomes facit: deinde, quod dubito, an Iustinus Trogi abbreviator Christianus fuerit. Illud satis liquet, sacre historici non admodum fuisse peritum, quum ab his quæ scribuntur in Genesi, non vno tantum loco dissentiat. Postremo, quod epitome Iustini, historici titulum præ se ferat, non Philosophi. Quocirca persuasum habeo, duos eodem tempore fuisse Iustinos, alterum philosophum, alterum historicum. Hoc quoque tempore scribunt floruisse Pompeium Trogum, quem etiam fuisse Hi-

se Hispanum affirmant. Quorum neutrum probabile mihi videtur. Nam Iustinus in fine penultimi libri, tam ipsum, quam maiores ipsius Volsis Italię populis adscribit, & in principio libri 43. Romam patriam ipsius vocat. Quod vero ante hunc Imperatorem scripserit, manifestum est ex Iustino, qui in calce libri penultimi, patrem ipsius sub Caio Cæsare militasse, epistolarumque, legationum & anuli curam habuisse testatur. Inter Cæsaris autem monarchiam & Antoninum Pium numerantur anni plus minus 185. Clarius autem hoc constat ex Plinio Secundo, qui in sua Naturali historia frequenter citat Trogum Pompeium, quum ipse sub Tito Vespasiano illud opus lucubrauerit. Vnde potius crediderim. Trogum Pompeium Octauii Augusti tempore scripsisse historiam, præsertim quum illam tantum ad illius vsque tempora profecutus sit. Hæc libuit accuratius expendere, nõ quod Hispanorum gloriæ quicquam delibarum velim, aut quos illi viros claros & eruditos alii adscribunt, detrahere, sed quod mihi videatur Hispania domesticis opibus ditior, quam quæ peregrinis & aliunde mendicatis ornari falso debeat: præterea, vt opiniones non veras ex animis hominum reuellerem.

S. Firminus ciuis & episcopus Pompelonensis, & Senatorii apud suos ordinis, dum in 156: Hispania & Gallia multos ad Christi fidem prædicatione sua conuertisset, in vrbe Ambianensi, iussu Longini & Sebastiani iudicum, propter populi tumultum clam noctu decollatus, martyrii lauream accepit, circa annum Domini 156. Fuit hic S. Saturnini, vt diximus, discipulus, ab Honesto sacerdote eiusdem sancti discipulo fidem Christi doctus, & ab Honorato episcopo Tolosano, S. Saturnini (vt arbitror) successore, factus episcopus, de cuius inuentione corporis suo tempore dicemus. Ex Breuiario Pompelonensi.

M. Antoninus Verus philosophus inauguratus est imperio Romano, qui sanctitate vi- 163: tæ omnibus ante se Principibus antecelluit. Natus is quidem Romæ, sed oriundus ex Hispania. Nam proauus paternus Annius Verus Prætorius, ex Succubitano municipio prouinciæ Bæticæ, ex Hispania, factus est Senator. Iulius Capitolinus. Idem autor est, huius Imperatoris tempore Mauros Hispanias prope omneis vastasse, ac M. Antoninum per legatos bene res gessisse: præterea eundem res in Hispania, quæ per Lusitaniã turbatæ erant, composuisse.

Seuerus factus est Romanorum Imperator, qui prius sorte creatus erat Quæstor Bæti- 195: cæ, sed quia Bæticam Mauri populabantur, pro Bætica Sardinia illi est attributa. Ælius Spartianus.

Hoc anno, aut circiter, mota est in Christianos quinta persecutio imperante Seue- 200: ro, in qua Felix presbyter, Fortunatus, & Archilochus diaconi. à Beato Irenæo Lugdunensi episcopo ad prædicandum Valentiniis in Hispaniam missi, sub Præside Cornelio pro fide Christi & prædicatione Euangelica, post non æstimandos cruciatus securi sunt percussis, quod ciues essent Romani. Pet. Ant. Beuter, & Petrus de Natalib. Hos martyres Chronica Regis Alfonsi nona persecutione sub Claudio passos testantur. Laurentius Paudilia in quarta persecutione ponit, quæ fuit sub Marco Antonino Vero, in qua manifestum est ex Hermanno Contracto, S. Irenæum martyrio coronatum. Martyres istos quidã Valentiniæ Gallicæ attribuunt.

Maximinus Imperator Romanus sextam in Christianos persecutionem exercuit, in 239: qua S. Maximus prope Tarraconem cum aliis multis martyrio coronatus est Pet. Anto. Beuter. Huius Maximini monumenta sunt, Bracaræ Augustæ vicus & porta Maximini quæ hodie quoque post tot secula nomen retinent. Certum est, Romanos omnes Imperatores tum per se, tum per magistratus, res præclaras in Hispania gessisse: quod tũ ex plurimis ipsorum monumentis, tum ex antiquis numismatis constat. Quæ ego omnium fere Imperatorum insignita nominibus vidi, & pleraq; etiam habeo penes me, multa largitus amicis.

Hoc anno, secundum Eusebii supputationem, Antherus Papa epistolam scripsit ad e- 241: piscepos Bæticæ & Toletanæ prouinciæ, pietatis ac diuini spiritus plenissimam, in qua statuit, episcopum non debere migrare in aliam sedem, nisi publicæ necessitatis & utilitatis, non priuati commodi causa.

Lucius Papa epistolam scripsit ad episcopos Galliæ & Hispaniæ consolatoriam &horta- 256: toriam de iis quæ ad officium pertinent episcoporum. Ea extat priori tomo Conciliorum. Eodem fere tempore, aut paulo post nempe sub Stephano Papa, Diuus Cyprianus Carthaginensis episcopus, epistolam scripsit pietatis & eruditionis plenissimam, cum reliquis episcopis in concilio congregatis, ad Felicem presbyterum & plebem Legionensem atq; Asturicensem, & Ælium diaconum & plebem Emeritensem, in qua de cõmunialiorum patrum sententiã decernit, Basilidem & Martialem idololatriæ crimine cõma-

An. dom.

culatos, & nefandorum facinorum conscientia victos, episcopatum gerere & sacerdotium dei administrare non oportere, ac proinde recte priuatos ea dignitate, & alios in locum eorum subrogatos. Videtur alter eorum Legionensis, alter Emeritenfis fuisse episcopus. Sabinum in Basilidis locum successum ipse D. Cyprianus aperte testatur. Præterea colligi videtur, Legionenses atque Asturicenses eo tempore eidem episcopo fuisse subiectos, licet postea diuisi episcopatus fuerint. In eadem epistola mentio fit Felicis episcopi Cæsaraugustani, quem collegam & fidei cultorem & defensorem veritatis appellat. Epistola extat in operibus illius priore tomo libro 1. epist. 5. Eius initium, Cum ipse vnum conuenissemus.

257. Durante adhuc Deciana ac Valeriana persecutione quæ post Neronem fuit octaua, admirabili certamine pro Christi gloria certauit constantissimus martyr beatus Laurentius Hispanus, Leuita, Archidiaconus, & Cancellarius summi Pontificis, quem Sanctus Xistus Papa, quum ad Toleranum venisset concilium, Cæsaraugusta, qua iter fecerat, Romam secum duxit, vt autor est beatus Vincentius ordinis Prædicatorum, in sermone de hoc Sancto. Huius sancti martyris gloriosam passionem, cuius tanta, D. Augustino teste gloria extitit, vt mundum illuminauerit vniuersum, eleganti hymno profecutus est Prudentius. Qui de sanctis Hispaniæ scripserunt, Oscensem fuisse dicunt, inter quos est beatus Vincentius quem modo citauimus, qui addit illum Cæsaraugustæ literis operam dedisse. In hac persecutione, quæ fuit multo maxima, Tarracone sub Æmiliano præfide, imperatoribus iam Valeriano & Gallieno, pro asserenda fide Christi sanguinem suum fuderunt Fructuosus episcopus Tarraconensis, & duo eiusdem Diaconi Augurius & Eulogius, de quorum passione elegans extat hymnus Prudentii. Cordubæ passus est Parmenius presbyter cum aliis. Hermannus Contractus. Carthagine trecenti martyres, dicti Candida massa, sed in Africa, vt autor est Prudentius, in hymno de passione Diui Cypriani, non in Hispania, vt opinantur alii.

260. Huius tam nefariæ persecutionis autor Valerianus, mox à Sapore Persarum Rege captus, Imperator populi Romani, ignominiosissima apud Persas seruitute consenuit, hanc infamis officii, donec vixit, damnationem fortitus, vt ipse accliuus humi Regem seipsum ascensurum in equum, non manu sua, sed dorso attolleret. Gallienus vero tam claro Dei iudicio territus, tamque misero collegæ exemplo permotus, pacem ecclesiis trepida satisfactione restituit. Paulus Orosius lib. 7. cap. 22. Hic obiter annotandum, Hermannum Contractum hoc loco vbi de hac agit persecutione, quæ Decio non exacte subducta temporis ratione attribuit, vitio librariorum corruptum, sic restituendum. Veronæ Zenon episcopus. In Hispania Tarracone, Fructuosus episcopus, Augurius & Eulogius diaconi. Fuit enim Zenon episcopus Veronensis, non tantum sanctitate, sed etiam eximia sacrarum literarum peritia clarus, quemadmodum videre est in his quæ ex monumentis ipsius in Bibliotheca Vaticana perlustratis, citat in Catena sua quam ex antiquissimis quibusque autoribus, tum Græcis, tum Latinis, & eorum plerisque omnibus nunquam impressis, maximo labore & industria contexuit in Genesin, & parat in totum Pentateuchum Reuerendissimus D. Aloysius Lippomanus, eiusdem ciuitatis fratri suo subrogatus episcopus, Patritius Venerus, natalium splendore, literarum peritia, morum integritate, vitæ sanctimonia clarissimus, nuper apud Ioannem Portugalliæ & Algarbiorum Regem legatione Apostolica functus. Qualeis si multos haberet Legatos Romanus Pontifex, vel citra argumenta obmutescerent, quotquot his temporibus tam impie ac nefarie Romanæ sedi oblatrant. Reliqui vero tres fuerunt Hispani, non sub Decio passi, vt ait Hermannus Contractus, sed sub Gallieno, vt autor est Prudentius. In hac persecutione octaua, martyrum catalogo accessit S. Narcissus, qui ex Alpibus venit in Hispaniam ad prædicandum Gerudensibus. Petrus Antonius Beuter lib. 1. cap. 24.

265. Anno 265. aut secundum Eusebium, 266. Germani vltiores abraza potiuntur Hispania, ac Tarraconem deuastant; per duodecim fere annos omnia ferro & incendiis acrapinis miscntes, vt ait Paulus Orosius lib. 7. cap. 22. Beatus Rhenanus lib. 1. rerum Germanicæ dicit fuisse Sueuos, qui Galleciæ regnum occupauerint. Quod tamen multo post contigit, quemadmodum suo loco patebit.

266. Circa hunc annum Sixtus Pontifex Maximus scripsit ad episcopos Hispaniarum epistolam grauem de accusatione episcoporum, quæ inter decretales ipsius epistolas extat, priore tomo Conciliorum.

270. Dionysius Papa epistolam scripsit ad Seuerum Cordubensem, vt apparet, episcopum, de diuisione ecclesiarum parochialium prouinciæ Cordubensis, accusatione presbyterorum & episcoporum, quæ extat ibidem.

Imperan-

Imperante Claudio, Tetricus inuasit Hispanias & Gallias, neruos & vires Imperii Roman. *An. dom.*
mani. Trebellius Pollio. 272.

Probus Romanum fortitus Imperium, permisit Gallis omnib. & Hispanis vt vires haberent, vinumque conficerent. Flavius Vopiscus. Huius temporibus Hispani aduersus Romanos res nouas moliti sunt, quia illos Saturninus pacasse se dicit, qui huius Imperatoris tempore in Oriente occupauit imperium. Idem. Eodem tempore Bonosus quoque stupenda bibacitate celebris origine Britannus, sed educatione Hispaniensis, in Germania vsurpauit imperium. Idem. 278.

Hoc anno, secundum Eusebium, Eutyechianus Pontifex Romanus scripsit ad Ioan- 284.
nem (opinor Hispanensem) & omnes Baticæ prouinciæ episcopos, epistolam sanctã, quomodo deberent subditos de incarnatione Seruatoris nostri informare. Ex priore tomo Conciliorum.

Diocletianus in Oriente Maximianus Herculius in Occidente, mense Martio, die 306.
sancto Paschæ, secundum Eusebium, secundum Historiam tripartitam die passionis Dominicæ, vastari ecclesias, affligi, interficiq; Christianos decimo post Neronem, loco præcipiunt. Quæ persecutio omnibus fere anteactis diuturnior atq; immanior fuit. Nam per decem annos incendiis Ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, cædibus martyrum miserabiliter acta est. Paulus Orosius lib. 7. cap. 25. Huius persecutionis non minima laus debetur Hispaniæ, atque haud scio, an vlla tunc prouincia plus effuderit sanguinis pro fide & nomine Christi. Sola Cæsaraugusta, ni fallor, potest hac parte contendere cum quauis nõ dico ciuitate, sed prouincia, vt eleganter testatur Prudentius in hymno de octodecim martyribus Cæsaraugustanis. Vt igitur ab ea catalogum exordiamur eorum martyrum qui durante hac persecutione martyrii lauream adepti sunt: passi sunt Cæsaraugustæ martyres Lusitani:

*Optatus, Publius, Lupercus, Fronto.
Successus, Felix, Martialis, Cecilianus,
Urbanus, Euentius, Iulius, Primitius,
Quintilianus, Apodemius, & quatuor Saturnini.*

10 Quos omnes simul cum duobus confessoribus Caio & Cremenio, Prudentius eleganti celebravit hymno. Quatuor illos Saturninos, quorũ nomina renuente metri lege nõ potuit Prudentius, dicunt fuisse Cassianum, Matutinum, Faustum, Ianuarium. Ego tamẽ suspicor fuisse alios. S. Engratis (vulgo Engratia) virgo nobilis, filia Dinastæ seu Principis qui rerum in Lusitania potiebat, & Duci limitaneo Rhodani prouinciæ Narbonensis Galliarum desponsata, quæ sola proprie passioni fuit superstes, vt canit Prudentius in hymno iam dicto, vbi passionem illius paucis perstringit, de cuius vitã qui plura volet, consulat Breuiarium Eborense à Resendio recognitum. Dacianus Hispaniæ id temporis Præses, atque sedulus huius persecutionis minister, vbi vidit crudelitatem suam Christianorum succumbere constantiã, dolo pensandum ratus quod viribus deerat, dispositis ad omnes Cæsaraugustæ portas militibus in insidiis, per præconem edici iubet, quicumque Christiani in ciuitate essent, si continuo discedant, impune atque illæsos abituros. Illi vero gaudio exultantes, neque quicquam suspicantes fraudis, subito sese agmine portis effundunt præfidentes Deo, & gratias agentes: sed mox in militum insidias illapsi, simul omnes pro Christi nomine sanguinem obruncati effundunt. Quorum corpora ne à Christianis, si qui forte remaneret, occulte sepeliri atque adseruari possent, iussit in vnum collecta æceruum cremari, permittis quotquot in vinculis erant facinorosis ac maleficis hominibus vt cinerum quoque confusio esset. Sed nihil potuit aduersus diuinam prouidentiam humana malitia. Postquam enim redacti fuerunt in cineres, repente sanctorum martyrum cineres apparuerunt niue candidiores, aliorum vero carbone quouis atriores. Præterea pluuia cœlitus dimissa, reliquias sanctorũ in massas candidas redegit, vnde id nomen hodie quoque retinent, atque adseruantur summa cum veneratione in templo diuæ Encratidis, cum reliquiis huius sanctissimæ virginis, & octodecim martyrum, in monasterio quod in ciuitate ad ad honorem Dei & sanctorum martyrum magnifice instaurauit catholicus Rex Ferdinandus, ac monachis Diui Hieronymi habitandum dedit. Celebratur vero festum horum innumerabilium martyrum tertio Nonas Nouembris, quorum nomina ignorantur quidem, sed scripta sunt in libro vitæ. Ex Flore Sanctorum. S. Lambertus eodem tempore, cũ nollet abnegare fidem Christi, ab hero suo cui in agriculturæ seruebat officio, capite truncatus, mox capite in manus resumpto (mira res, sed vera) ultra quatuor passuum millia profectus est, ad locũ vbi prædicti iacebant martyres occisi: quo cũ

An. dom. peruenisset, elata voce dixit, Exultabunt sancti in gloria. Responderunt sancti martyres, Et lætabuntur in cubilibus suis, atque acclinauit se illis. Ibidem.

SAGVNTI, (nunc vulgo Moruedre, quasi murus vetus) prope Valentiam Aragoniæ, sub eodem Præside, gloriosum certamen pro fide Christiana certauit D. Vincentius Cæsaraugustanus (vt Prudentius aperte testatur, non Oscensis, vt vulgo creditur) & (vt inquit diuus Augustinus) vere Vincentius, omnia mortis pericula fortissime vicit. de cuius admirabili passione vide Prudentium. Nuper quoque L. And. Resendius passionem actionem ipsius ad Olisiponem ciuitatem, heroico carmine grauius est prosequutus. S. Valerius Cæsaraugustanus episcopus, in exilio prope Valentiam diem suum obiit. Pet. Ant. Beuter.

BARCINONE passus sub eodem Daciano S. Cucufas, & S. Eulalia virgo, variis iisque grauissimis cruciata tormentis, & S. Iulia virgo. Laurentius Padilia cum aliis. Corpus S. Cucufatis Parisiis in Ecclesia S. Victoris adseruari memoriæ prodidit Petrus de Natalibus, & etiam Laurentius à Padilia, sed in templo S. Mauricii.

GERVNDÆ, S. Fœlix S. Narcissi diaconus, & vt aliqui volunt, S. Cucufatis frater, cuius mentionem facit Prudentius, sicut & Sancti Cucufatis. Sunt qui hoc tempore B. Narcissum dicant passum, de quo iam diximus. S. Cucufas & S. Fœlix passi sunt à Rufino Daciani legato, sed prius Gallerio Proconsule, & Maximiano Præside, dum in illos variis tormentis desæuirent, diuino supplicio peremptis. Ex Breuiario Eborensi.

Prope Barcinonem, in oppido quod tunc dicebatur Castrum Octauianum, nunc S. Cucufatis, martyrio affecti sunt S. Seuerus episcopus Barcinonensis, clauo ferreo in caput impacto, post multa verbera, & cum eo quatuor sacerdotes, & S. Emiterius gladio percussus. Laurentius à Padilia.

CARTHAGINE (de ealiquor quæ in Hispania dicitur Carthago noua, Pœnorum opus) Saturnino Proconsule, pro fide & religione Christi gladio percussus sunt S. Speratus, Natalius, Cirinus, Beturius, Felix, Aquilinus, Letarius, Ianuarius, Generosa, Bassia siue Bessia, Donata, Secunda. Autor est præter alios Marinæus Siculus. Sed hos ego potius imperantibus Gallieno & Valeriano passos crediderim, quo tempore Saturninum Consulem lego. Verum an is sit qui in martyres istos tyrannidem suam exercuerit, neque asserere possum, neque negare.

CALAGVRI, S. Hemeterius & Cheledonius milites legionarii, filii Marcelli Centurionis, & fratres Facundi & Primitiui, de quibus Prudentii extat hymnus, in quo dicit ignorari tempus, quo tempore passi sint: sed Chronica Hispana huic adscribunt persecutioni, quod ita esse, ex Eborensi Breuiario constat.

COMPLVTI, Iustus & Pastor fratres adolescentes, quæ nomina deprauata sunt in Hermanno Contracto, vbi perperam legitur, Iustinus & Hastar, pro Iustus & Pastor. Sicut in eodem paulo ante Oucufas, pro, Cucufas. Horum quoque mentionem facit Prudentius.

TOLETI, S. Leocadia, in cuius ecclesia posterius celebrata sunt pleraque omnia concilia Toletana. Sunt autem tria illic huic diuæ templa: primum vbi nata, alterum vbi passa, postremum vbi sepulta. Huius sanctæ virginis ac martyris corpus tempore Maurorum à Christianis Coloniam Agrippinæ delatum fuit. Vnde D. Ioanna, Caroli quinti Imp. semper Augusti mater, brachium illius è Flandria deportatum, Toletanæ ecclesiæ dono dedit. Laurentius Padilia.

ABVLÆ (vulgo Auila) sub Daciano Præside S. Vincentius, alius ab illo de quo iam diximus, cum sororibus Sabina & Christetide. Ciues sunt Eborenses in Portugallia, non oppidi vulgo dicti Talauera, vt quidam inepte somniant. Marinæus Siculus falso putauit, hunc eundem esse cum Diuo Vincentio Cæsaraugustano. Visuntur adhuc Eboræ plantarum S. Vincentii vestigia in lapide, in quo cum ad aram Iouis sacrificandi causa positus esset, lapis velut figuli lutum mollitus, plantarum eius impressionem recepit. Verum & hæc, & ipsa passionis historia, in Eborensi Breuiario fusius & melius describuntur.

EMERITÆ Augustæ, quæ tunc Lusitaniæ prouinciæ metropolis fuit, Prudentio teste, beata Eulalia virgo nobilis, duodecim annorum, à Donato presbytero fidem Christi docta, cum S. Iulia comite, sub Calpurniano Daciani legato, cuius gloriosam & admirabilem passionem eleganti carmine descripsit Prudentius. S. Estertius, Victor, Theogenes. Laurentius Padilia. S. Fides & Sabina, vt ait Ferdinandus Perez de Guzman. Raphael Volaterranus memoriæ prodidit, S. Lucretiam virginem etiam Hispanam & martyrem, sub Daciano passam Emeritæ. Cuius meminit etiam Petrus de Natalibus.

CORDVBÆ, S. Acisclus cum Victoria sorore sub Dione Daciani, opinor, legato, & S. Zoylus, siue, vt appellat Prudentius, Zoellus (cui viuo renes à tergo extracti fuerunt)

cum

nouem focis. Petrus de Natalibus. In eadem persecutione sub Eugenio legato vel præ-
sede, pro Christi fide martyrio creduntur affecti S. Paulus Diaconus, S. Æmilianus,
Hieremias, Eulogius, Faustus, Ianuarius, Martialis, qui naribus & auribus abscissis, con-
fractis dentibus, igni tandem perierunt, S. Flora, S. Maria. sed sancti Faustus, Ianuarius,
Martialis, S. Marcelli martyris filii fuerunt, fratres sanctorum Facundi & Primitiui. Or-
natur & aliis Corduba Patritia martyribus, Helia, Isidoro, Isaac, Leouigildo, Christo-
phoro, Perfecto presbytero, Athanasio, Secundino, Petro, Auentio, Faudila, Adulpho &
Ioanne, Salomone, Heleo, Narcisso, Lucio & Minutio Diaconis, Abundo, Vigildo,
Olympiada & Maximo, quos duos postremos sub Decio passos affirmat Laurétius à Pa-
dilia. Reliqui quo tempore passi sint, hætenus inopia scriptorum incertum est. Arbitror
tamē aliquos ex istis tempore Gothorum ab Arianis martyrio affectos, vt Leouigildum,
Faudilam, Adulphum, quorum ipsa quoq; nomina Gothicum quidam resonant.

HISPALI, S. Carpophorus, & Abundius, S. Petrus, S. Florentinus, S. Iusta &
Rufina virgines, partim sub ipso Daciano, partim sub Diogeniano Daciani legato. Cor-
pus beatæ Iustæ ex altissimo puteo in quem proiectum erat, & ossa beatæ Rufinæ, cuius
corpus in amphitheatro combustum fuerat, a venerabili Sabino episcopo, in cœmiterio
suburbii Hispalensis sepulta fuerunt. Ex Breuiario Eborensi.

ITALICÆ, S. Gerontius episcopus & martyr.

MALACÆ, S. Cyriacus & S. Paula virgo.

ASTÆ, (quæ fuit Colonia Romanorum in Bætica, prope Gades) S. Honorius, Eu-
tychius Stephanus. Laurentius Padilia.

PROPE Gades, ad fundum Vrsonianum conuentus Gaditani, siue (vt alii vo-
lunt) Astigitani, circa finem huius persecutionis, S. Seruandus & Germanus, sub Viato-
re vicariam præfecturam agente: S. Germanus sepultus Emeritæ, S. Seruandus Hispali.
Ex Breuiario Eborensi.

OLISIPONE, S. Verissimus cum sororibus suis Maxima & Iulia pro fide Christi
capite truncati sunt, & in mare præcipitati, postea apparuerunt: quo loco in honorem il-
lorum ædificatum est monasterium quod vulgo dicitur Ad sanctos, monialium ordinis
militiæ Diui Iacobi. In hac persecutione passus est Romæ Beatus Pantaleon, cuius cor-
pus posterius à Romanis fugientibus persecutionem barbarorum, deuectum est in Por-
tugalliam, atq; in ciuitate Portugallensi multis etiam nunc claret miraculis.

BRACARÆ Augustæ, passionem S. Victoris, cuius illic templum est iuxta fluium
Alesten, eodem tempore fuisse opinor, & sanctorum martyrum Syluestri, Cucufati, Su-
fannæ, S. Torquati, atq; aliorum martyrum, quorum memoria diuturnitate & scripto-
rum penuria exoleuit. Neque enim dubitandum est, quum diues tum Bracara fuerit (vt
inquit Ausonius qui eã inter quatuor præcipuas Hispaniæ ciuitates nominat) & conuen-
tus celeberrimus. Pop. Rom. quin multorum martyrum sanguine resperfa sit, quorum
adhuc subobscura fama passim illic restat.

INTVDENSI ciuitate Sancta Euphemia. Ferdinandus Perez.

IN ASTVRIIS (nomen vrbs non proditur) B. Felix Complutensis, & Anastasius,
& S. Digna.

IN LEGIONENSI, pro Christianæ fidei confessione sanguinem fuderunt, Clau-
dius, Lupercus & Victorius fratres, sub Diogeniano Daciani legato. Quorum corpora
in eadem ciuitate in monasterio Diui Benedicti summa cum veneratione seruantur. Hos
F. Alfonsus Venerus, sanctorum Martielis & Nonæ eiusdem ciuitatis ciuium filios fuisse
scribit. Sed L. Marinæus Siculus dicit, Martielem duodecim habuisse filios, quorum vn-
decim eodem die crudelissimo affectos martyrio, Nonam vero extincto cum filiis mari-
to, paruulum qui restabat filium complexam, orasse Deum, vt ipsam cum filiolo miseris
præsentis vitæ subduceret, atque exorto repente lacu cum prole diuinitus absorptam, ad
quem lacum templum illi conditum, quod S. Nonæ dicitur. Cæterum fuerunt martyres
isti filii non Martielis, vt illi dicunt, sed B. Marcelli prius Centurionis legionis Traianæ,
viri nobilis, ac multis honoribus militaribus & emeritis stipendiis honestati, postea mar-
tyris, qui Anicio Fausto & Gallo Coss. Legionibus apud Galleciam natalem Augustorum
diem celebrantibus, quum sacrificare monitus balthem & spatham proiiceret, & Chri-
stianum se profiteretur, à Fortunato tribuno legionis vinctos ad urbem Legionensem
ductus est, & inde Tingin Mauritanæ Tingitanæ metropolin ad Agricolanum Præfe-
ctorum prætorii vices agentē missus, & ibi propter bellica decora capitis abscissione pu-
nicus. Acta huius rei habes in Eborensi Breuiario, per L. Andream Resendum diligen-
ter & fideliter translata ex Ecclesia Compostellana. Filii huius Diui Marcelli fuerunt,

An. dom. Claudius, Lupercus, Victorius, Facundus, Primitius, Hemeterius, Cheledonius, Faustus, Ianuarius, Martialis, Seruandus, & Germanus, martyres omnes, de quibus suo loco in hac ipsa persecutione diximus.

Ad Ceam fluuium passi sunt sub Attico Præside Facundus & Primitius prædicti S. Marcelli martyris filii, quo loco nunc oppidum S. Facundi reliquiis horum prædicti & monasterio Diui Benedicti nobile. Prope ciuitatem Burgensem (quâquam incertum an eodem tempore) sub Eglisio præfecto passæ sunt pro Christo, S. Centolla & Sancta Helena. S. Centollæ corpus, regnante Alfonso decimo, à Gundisualuo episcopo in Burgensem Ecclesiam translatum est. Ioannes Maldonadus. In hac quoque persecutione (loperat, & pater Sancti Victoris, ab Aquilina coniuge in confessione fidei confirmatus, capite sunt cæsi. Quorum corpora dum à Pontio episcopo diuinitus admonito in Italiam plaustris imposta deferrentur, ad ciuitatem Hebreduensem bobus sustentibus, nec ulterius procedere volentibus, sepulta sunt. Petrus de Natalibus. Eodem tempore in sanctorum martyrum sodalitiis relati sunt S. Eugurius, Iulius, Iulianus, Vincētius, Fructuosus, Cassianus, Eutychius, & S. Bibiana. Laurentius Padilia. Sed quod ad S. Fructuosum & Eugurium attinet, arbitror esse eosdem quos sub Valleriano & Gallieno passos diximus. Hi sunt sancti Christi martyres, quos his temporibus, aut saltem circa hæc tempora passos reperire hæcenus potui, quibus Hispania cum aliis multis, tum hoc præcipue nomine felix, apud Deum patronis merito gloriatur. Nec dubito, quin multo plures fuerint, sed quorum nomina Christo cui militauerunt, nota, suffragia nobis salutaria sunt. Quorum si mihi liceat aliquando frui patrocinio, satis amplum laboris mei præmium receperim, merito gloriabor. Nec moueat quenquam, quod alios alios Præsidibus passos diximus. Nam nihil mirum, si Hispania per decem annos quibus durauit huius persecutionis temperas, à diuersis administrata sit Præsidibus. Præterea certum est, Dacianum quum vnus tantum multis persequendis Christianis non sufficeret, per legatos multa gessisse. Quem constat ex vita Diui Georgii, huius tempore persecutionis, igne cælitus demisso conflagrasse. Hac tempestate vixit etiam Beatus Prudentius Hispanus, ex ea Cantabrie provincia quæ nunc dicitur Alaba, episcopus Tarraconensis & confessor domini, cuius festum celebratur vigesimo octauo die Aprilis. F. Alfonsus Venerus. Alius hic est à Prudentio cetera. Claruit eodem tempore Ruffus Festus Auienus, poeta eruditus & elegans, quem Hispanum fuisse putat, vt inquit Petrus Crinitus libro quinto de Poet. Lat. Hunc etiam Abidnum in antiquis codicibus appellari notauit Gregorius Gyraldus lib. 4. hist. poet.

315. Hoc anno, aut secundum alios, 311. Melciades Pontifex Romanus ad Marinum, Benedictum, Leontium, & alios Hispaniarum episcopos epistolam scripsit, tam sancto Pontifice dignam, de primatu sedis Romanæ, qua etiam respondet ad quæstionem illorum, vtrum maius sit sacramentum manus impositio, id est confirmatio, an baptismus. Ex priore tomo Conciliorum.

326. Celebrata est mense Iunio sancta Synodus Nicena 318. episcoporum, quæ fuit prima, teste Eusebio, sed œcumenica. Nam concilia generalia prouinciarum prius celebrata legimus, vt Carthaginense sub Beato Cypriano, sed & Beda in Chronicis dicit, imperante Helio Pertinace, concilium in Cæsarea Palæstinæ à Theophilo & aliis episcopis super celebratione Paschæ celebratum. Scribit Ioannes Abbas, quod concilium Nicenum fuit anno Constantini vigesimo, hoc est, Christi 329. sed ex actis ipsius concilii, & epistola Osii constat, celebratum hoc Concilium consulatu Paulini & Iuliani, qui cadit in annum decimum septimum Constantini, id est, annum Domini 326. Celebratum est autem 13. calendas Iulias. Interfuit huic Synodo Theophilus Gothorum episcopus, vt ait Socrates in historia Tripartita libro 5. capite 38. vnde liquet falsum esse quod aiunt, Gothos vsque ad Valentis Imperatoris tempora Christum penitus ignorauisse. Huic sancto concilio Niceno Osii episcopus Cordubensis interfuit, & bonam multamque in eo nauauit operam, vt etiam annotauit Petrus Messias in vita Constantini Imperatoris, scriptor diligens & multæ lectionis, mihi que olim Hispali cognitus. Imo vero præsedisse videtur concilio, & in eo vicem Romani gessisse Pontificis, cum Victore & Vincentio presbyteris Romanis, quos nunc Cardinales appellamus: quod apparet ex præfatione Sardicenis concilii. Præterea extat illius in actis concilii Niceni epistola, in qua ipse & Macarius Constantinopolitanus episcopus & presbyteri iam dicti postulant, quæ in eo concilio gesta erant, Syluestri summi Pontificis consensu & calculo confirmari. Historia Tripartita libro 6. cap. 20. testatur Osium Cordubæ Hispaniæ præfulem ad hoc concilium ab Imperatore Constantino præmissum, vt flammam ab Ario tunc excitatam extingueret.

gueret: etiã Sabellii Libyensis hæretici dogma destruxisse. Interfuit Osius Episcopus etiam concilio Gangrensi, quod eodem fere anno in Paphlagonia celebratum est. Priore tomo Conciliorum. Quæ præterea de Osiò dicenda restant, suis locis dicentur.

Floruit sub Constantino Imperatore Iuuentus, nobilissimi generis Hispanus presbyter, qui versibus heroicis, pene ad verbum transferens, Euangelicam historiam quatuor libris conscripsit, & alia nonnulla eodem metro ad Sacramentorum ordinem pertinentia. D. Hieronymus & Seuerus Sulpitius. 329.

Constantinus Imperator magnas adduxit copias in Hispaniam, vt barbaras nationes quæ Gallectiam, Baticam, atque omnem oram maritimam varie occupauerant, expelleret: atque Hispanos in monteis & inaccessa loca profugos sedibus suis restitueret. Quod vt effecit, ad componendas res ecclesiasticas animum adiecit. Chronica Regis Alfonsi. Iussit enim celebrari concilium Illiberitanum à 19. Episcopis, in Illiberi, quæ est in radicibus montis Pyrenæi, non ea quæ fuit prope Granatam, cui concilio Helenam Constantini Magni matrem cum Constante nepote, cui in partitione Imperii Gallias & Hispanias Constantinus pater dederat, interfuisse affirmat Ioannes episcopus Gerundensis. In hoc concilio Hispania in quinque prouincias diuisa est: Tarraconensem, Carthaginensem, Baticam, Lusitaniam, & Gallectiam: & singulis prouinciis assignati sunt episcopi metropolitani. Citeriori Hispaniæ Tarraconensis, Carperaniæ Carthaginensis, in cuius locum postea successit Toletanus (vt etiam ex Diuo Alfonso colligere est, apud quem frequenter de Toletanis Episcopis sic inuenies, *Carthaginensis prouinciæ metropolitanus Episcopus*) Baticæ Hispalensis, Emeritensis Lusitanix, Gallectiæ Bracarenfis. Ex Ioanne episcopo Gerundensi lib. 1. Huic concilio interfuerunt Osius Cordubensis episcopus (quamuis Petrus Antonius Beuter Conscium Osi præcessorem, & hoc concilium ante Nicenam Synodum fuisse dicat) & Quintianus Eborensis episcopus. Ex priore tomo Conciliorum. Quod propter antiquitatem S. Eborensis ecclesiæ adiunctum volui, quam Chronica Regis Alfonsi hoc tempore non ponunt. Quo loco quæcunque ponuntur, vt ingenue fatear, ægroti veteris somnia pleraque omnia mihi videntur. Multos enim episcopatus ibi lego, quorum in antiquis conciliis nulla fit mentio.

Constantinus Magnus prope Nicomediam moritur, anno ætatis suæ 66. Quem dicit Eusebius extremo vitæ tempore ab Eusebio Nicomediæ episcopo baptizatum, in Arianum dogma declinasse. cui opinioni subscribit S. Isidorus. Sed Historia ecclesiastica lib. 10. cap. 11. ac Theodoritus contrarium sentiunt. Siquidem Rufinus in historia ecclesiastica, Constantiam Constantini sororem, à presbytero quodam Ariano infectam veneno, presbyterum eundem sub mortem commendasse Constantino, Constantinum vero eiusdem presbyteri suasu Arium ab exilio reuocasse, ac iussisse, vt quod de fide sentiret, scripto exponeret. sed eam expositionem Imperator ad Hierosolymitanum concilii remisit examen, neq; illum in communionem recipere voluit ante iudicium & probationem Ecclesiæ, vt est in historia Tripartita lib. 3. cap. 6. Præterea verum quidem est, quod Athanasium Magnum falsis Arianorum persuasionibus in exilium Treuiros misit in Galliam, sed ante mortem honeste reuocari iussit. Postremo, cum Nicomediæ ægrotans fatalem vitæ diem suspicaretur adesse, gratiam sacri baptismatis recepit. Distulerat enim vsq; ad illud tempus, in Iordane fluuio desiderans salutis aquæ lauro tingi. Ibidem cap. 12. & Theodoritus in historia sua ecclesiastica lib. 1. cap. 31. in quæ hæc verba subiungit: Rex quidem in melius transit regnum. Augustinus Steuchus Eusebinus erudite probat, non solum falsum esse quod ab episcopo hæretico baptizatus sit, sed etiam quod baptismum vsque ad finem vitæ distulerit. Quod si verum esset, non potuisset sine baptismo interesse Niceno concilio, nec cum sanctis Patribus preces habere. Quod de baptismo quidam dixerunt, balneum calidarum aquarum fuisse recuperandæ valetudinis ergo. Quod patri adscribitur, de filio intelligendum. Idem etiam apparet ex edicto ipsius Constantini, quod extat priori tomo Conciliorum. Huius Imperatoris mortem Eusebius ponit anno 340. Hermannus Contractus 343. Ego Paulum Orosium sequutus sum, qui dicit fuisse anno ab vrbe condita 1092. Constantinum Magnum quum de vniuersa Hispania, tum vero de Bracara Augusta præclare meritum constaret ex numismatis antiquis, quorum illic maxima multitudo etiam hodie manibus hominum teritur, cum imagine & inscriptione Constantini.

Impietas Ariana Constantii Regis fulta præsidio, exiliis, carceribus, & variis afflictionum modis primo Athanasium, deinde omnes Catholicos episcopos persecuta est. Eusebius. Hoc tempore Osius Cordubensis episcopus pro Catholicæ fidei professione missus est in exilium, de quo extat hoc Athanasii Magni in Apologia elogium: De ma-

Ann. dom.

ximo autem & optimo sene & vere confessore Osio etiam loqui superfluum. Omnibus enim notum est, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, sed omnibus noscitur esse notissimus. Cui namque non præfuit Synodo? aut recte loquens, non satisfecit vniuersis? Quæ ecclesia huius patrocinii memoriâ non habet? Quis aliquando dolens, cum venisset ad eum, non decessit sanus? Quis indigens quum peccasset, non meruit quod poposcit? Et tamen etiam contra hunc talia præsumperunt, quod impia eorum molimina cognoscens noluerit propria subscriptione firmare. Hæc ille. Expriore tomo Conciliorum.

350. Pacianus Barcinonensis episcopus, vitæ puritate ac sanctimonia & eruditione clarus celebratur, & sub Theodosio Principe in vltima senectute mortuus est. De quo vide Diuum Hieronymum de scriptoribus ecclesiasticis.

351. Natus est Cæsaraugustæ Aurelius Prudentius Clemens, Philippo & Salia Coss. vt ipse de se testatur in præfatione libri Cathemerinon, vbi sic inquit:

Irrepit subito canities seni,

Oblitum veteris me Salia Consulis admonens.

Ita enim legendum, non quemadmodum hæctenus etiam à doctis deprauate legebatur. Atque hanc huius loci restitutionem non mihi debes candidè lector, sed L. Andrea Ruffendio, qui mihi locum hunc atque alios nonnullos, qua est humanitate, communicauit, cuius ego in his rebus limatissimo iudicio non immerito plurimum tribuo. Is in hoc autore ad amissim plurima restituit, quemadmodum re ipsa experieris, si quando, quos sublima premit in Prudentium Commentarios, per occupationes serias potuerit euulgare. Locum errori mihi dedisse videtur titulus Prudentii. Sic enim legitur, Aurelii Prudentii Clementis V. C. quod perperam interpretantur, Viri Consularis, & Massiliæ fuisse Consulem somniant, quum legendum sit, viri clarissimi, vt erudite scribit Andreas Alciatus libro 3. disunct. capite 4.

352. Hoc anno celebratum est concilium Sardicense, nempe vndecimo anno post mortem Constantini, Ruffino & Eusebio Consulibus, in quo vel præcipuam operam nauauit Osius Cordubensis episcopus, iam longæuus, & vt est in epistola eiusdem Synodi, atque Historia Tripartita libro quarto capite 23. propter ætatem & confessionem, tantumque laborem omni honore dignus. Tamè Cassiodorus hos Cōsules nono post mortem Constantini ponit anno. ego Tripartitam historiam sequor. Porro quod Osius in hoc concilio præfuisse dicunt, contrarium ex subscriptionibus ipsius concilii constat, in quibus Osius non primo loco, vt in Synodo Nicæna, sed quadragesimo quarto ponitur, quum tamen sententiæ concilii prope omnes ipsius sint. Quin & alii quatuor episcopi Hispani ante Osius subscripserunt, nempe Annianus Castulonensis, Costus Cæsaraugustanus, Domitianus ciuitatis Augustæ (de quo vide in titulo de episcopatibus Hispaniæ) Florentinus Emeritæ, qui simul cum Osius interfuerunt, & præter eos Prætextatus Episcopus Barcinonensis.

354. Constantius Imperator, quum apud Ariminū numerosam vtriusque orbis Synodum episcopalem collegisset, cupiens aduersus Catholicam fidem Arii venena reuoluere, & Ecclesiam Dei tyrannica usurpatione turbare, Osius interrogauit solenni legatione episcoporum missa, vtrum in concilio Nicæno cui ipse interfuerat, Homusion vnus cum patre substantiæ filium, sicut Catholici, an Homœusion, similis cum patre substantiæ filium, sicut Ariani, Patres illi trecenti octodecim confiteri decreuissent. Osius vero siue per longam ætatem, siue assentatione Principis respondit, vtrosque recte sentire. Quæ sententia tam stulte prolata, tam ab ipsis Arianis, quam catholicis vno ore derisa & reuerata est, & post hanc consultationem nomen illius inter Catholicos episcopos decessores eius minime recitatur. Ex priore tomo Conciliorum. Hanc Synodum, si tamen Synodus appellanda est, ac non potius conciliabulum, D. Hieronymus in additionibus ad Eusebium, anno trecentesimo sexagesimo tertio ponit, sed quia acta Conciliorum Synodum istam Syrmienti concilio, de quo iam dicemus, præponunt, quod ex historia Tripartita constat, anno sequenti, nempe post consulatum Sergii & Nigriani celebratum, ego eundem ordinem sequutus sum.

355. Constantius à Diuo Athanasio ad sanam mētem conuersus, quum prauis Arianorum suasis in pristinam relapsus esset insaniam, concilium contra Catholicos Syrmii collegit, quo Osius Cordubensem Pontificem tunc celeberrimum omnium, vt etiam Tripartita testatur historia libro 5. capite 16. qui Arianorum molimine paulo ante in exilium missus fuerat, euocauit, & inuitum venire compulit. Qui cum eis consentire respiceret, tormēta longæuus plagasq; perpeffus est: vnde etiam necessitate vehemēti expositionibus

tunc

tunc editis consensit atque subscripsit. Ex priore tomo Conciliorum. Sed operæ precium fuerit hoc loco adscribere, quæ Sanctus Isidorus de Osio memoriæ prodidit libro de viris illustribus, admiranda me hercle ac relatu digna. Inquit igitur ad hunc modum: Osius Cordubensis Ecclesiæ episcopus scripsit ad sororem de laude virginittatis epistolam, pulchro ac diserto comptam eloquio. In Sardicensi etiam concilio quamplurimas ipse edidit sententias. Hic autem post longum senium vetustatis, accersitus à Constantio Principe minisque perterritus, metuens ne senex & diues damna rerum vel exilium pateretur, ilico Arianæ impietati consensit. Cuius quidem vitam, vt meruit, confestim exitus crudelis finiuit. Nam post impiam (vt ait quidam) Osii præuaricationem, dum Sanctus Gregorius Eliberitanus episcopus, in Cordubensi vrbe iuxta imperiale decretum fuisset adductus, ac minime vellet illi communicare, commotus Osius dicit Clementino Constantis præfecti vicario, vt mitteret eum in exilium. At ille, Non audeo, inquit, episcopum in exilium mittere, nisi prius eum ab episcopatu deieceris. Vt autem vidit Sanctus Gregorius, quod Osius vellet dare sententiam, appellat Christum totis fidei suæ visceribus exclamans, Christe Deus qui venturus es iudicare viuos & mortuos, ne patiaris hodie humanam perferri sententiam aduersum me minimum feruum tuum, qui pro fide nominis tui, vt reus assistens, spectaculum factus sum: sed tu ipse, quæso, in causa tua hodie iudica, ipse sententiam perferre dignare per vltionem. Non ego quasi metuens de exilio fugere cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium graue sit: sed vt multi à præuaricationis errore liberentur, cum præsentem viderint vltionem. His dictis, ecce repente Osius residens fastu quasi regalis imperii, cum sententiam conaretur exprimere, os vertit distorquens pariter & ceruicem, ac deforsum in terram eliditur atque ilico expirauit. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille gentilis expauit, & licet effecti iudex, tamen timens ne in se simile supplicium iudicaretur, prostravit se ad pedes sancti viri, obsecrans vt sibi parceret, qui in eum diuinæ legis ignoracione peccasset, & non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Inde est, quod solus Gregorius, ex numero vindicantium integram fidem habens, nec in fugam versus est, nec passus exilium. Vnusquisque enim timuit de illo vltius iudicare. Hactenus Sanctus Isidorus. Tamen Diuus Augustinus contra Parmenianum, innocentem Osium & catholicum contra hæreticorum calumnias astruit. Illud mirum, quum Diuus Hieronymus Gregorii mentionem fecerit, tamen Osii non meminisse. Ioannes Trittemius Osium ponit anno trecentesimo nonagesimo. Sed arbitror illum Æram pro anno Domini accepisse, alioqui non constat ratio temporis.

Petrus Cæsaraugustæ Orator insignis docet. Diuus Hieronymus in additionibus ad 360. Eusebium.

Mortuo Liberio, Sanctus Damasus ordinatur Rom. Pontifex, numero trigessimus 369. quintus. Fuit hic natus Vimarani oppido Portugalliæ, inter Durium & Minium, tribus leucis à Bracara Augusta, sicut Bracarensis cantat Ecclesia. Hic elegans habuit ingenium in componendis versibus. Diuus Hieronymus huic sancto Pontifici fuit à libellis synodicalis, atque in eremum reuersus multas ad illum dedit epistolas, inter quas vnã singularem tomo secundo, cuius initium, *Quoniam vetusto*: in qua luculenter ostendit, quantopere sedem Apostolicam venerabatur. Vide Breuiarium Eborense, à Resendio notori suo restitutum. Sunt qui Sanctum Damasum anno trecentesimo septuagesimo primo Pontificatum summum iniisse scribant, sed illi Liberio subrogant Felicem, qui sedit annovno, menses quatuor, dies duos. Verum hunc alii tanquam Arianum inter Pontifices non ponunt. Eodem anno Athanaricus electus est in Regem Gothorum siue Getarum, à quo scriptores Hispanicarum rerum Gothorum Reges numerare incipiunt. Sed Rodericus Tolertanus & Alfonso Burgensis episcopus in hoc lapsi sunt, quod illius regnum ab anno trecentesimo quadragesimo tertio auspiciantur, quum vel ipsis testibus sub Valente fuisset, non Constantio. Rectius igitur Sanctus Isidorus, qui dicit hunc regnare cœpisse Æta quadragesima septima, anno quinto Valētis, in quo tribus tantum annis ab Eusebio supputatione discrepat, à qua vnico tantum anno differunt Chronica Regis Alfonso decimi, sicut & Lucas Tudensis. Hic Christianos crudelissime persequutus, plurimos barbarorum ob fidem interfectos, ad coronam martyrii sublimauit, quorum tamen plurimi in Romanorū solum non trepidi, velut ad hosteis, sed certi quod ad fratres, pro Christi confessione fugerunt. Paulus Orosius lib. 7. cap. 32.

Floruit Gregorius Baticus Eliberitanus episcopus, vsque ad extremam senectutem, 374. floruit, inquam, non solum doctrina & scriptis, sed etiam puritate vitæ ac fidei Catholicæ, neque se vnquam Arianæ miscuit prauitati. Diuus Hieronymus & Seuerus. Hic est ille

An. dom.

- Gregorius beatus, quem Ofius Cordubensis episcopus, episcopatu, quia ipsi communicare nollet, deturbare voluit, ut iam commemorauimus. Eodem tempore sub Valentiniano Principe claruit in Hispania Aquilius Seuerus, de quo vide D. Hieronymum de Scriptoribus Ecclesiasticis.
377. Corpus Sancti Firmini Pompelonensis ciuis & episcopi reuelatum est Saluio Ambianensium episcopo, decimo tertio die Ianuarii, quo die subito maximus calor factus est, & campi floruerunt, multisque miraculis hic dies insignis fuit. Ex Breuiario Pompelonensi. Eodem anno secundum Sanctum Isidorum, secundum vero historiam Tripartitam, cui Alfonso Regis Chronica cōtinunt, 379. Gothi rebus inter Athanaricum & Frigidernum (alii Frigidernum appellant) diuisis, mutuis se vulneribus attriuerunt. Sed dum Athanaricus rerum potitus, a Valente fidei Catholicae doctores postulat, Imperator Arianæ fautor hæreseos, missis sacerdotibus hæreticis, eadem illos imbuit impietate, quæ nobilis illa Gothorum gens infecta fuit per ducentos tredecim annos, hoc est, usque ad tempora Recaredi Regis Catholici, qui a beato Leandro veram fidem edoctus, in Toletana Synodo & publico Patrum confesso omnem hæresin abiurauit, & se ac suos Catholicae orthodoxæ mancipauit fidei. Ex Sancto Isidoro. Sed quomodo Gothi in Arianam impietatem seducti sunt, quando hanc rem non satis accurate, atque aliqua ex parte, ne fideliter quidem, scriptores Hispani tradidere, non abs re fuerit explicatius paulo repetere. Gothi igitur a fide Catholica quam profitebantur, Valentis Imperatoris & Eudoxii Arianorum episcopi sollicitatione, in Arianam perfidiam lapsi sunt, ad hunc modum. Quum transito Istro, ciuili inter se bello conflictarentur in duas factiones diuisi, & Athanaricus Frigidernum vicisset: Frigidernus Romanorum ad quos desciiuit ope, rursus Athanaricum vicit. Pro quo beneficio Valenti gratificari cupiens, cum suis omnibus dogma religionis ipsius amplexus est. Hæc in historia Tripartita libro octauo capite 13. Theodoretus vero in histor. ecclesiast. libro 4. cap. vltimo dicit, quod cum Gothi transgressi Istrum, pacem cum Valente fecissent, Eudoxius suggessit Imperatori, ut ei Gothi cōmunicarent, quia communio vnus dogmatis firmiorem faceret pacem. Quod consilium quum Valenti placeret, exegit a Gothorum ducibus, ut dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi vero negarunt se paternam posse mutare doctrinam. Tum Eudoxius Viphilam Gothorum episcopum verbis pecuniisque flectens, effecit, ut Barbari cōmunionem amplecterentur Imperatoris, dicens certamen esse verborum, non differētiā dogmatum. Huius Viphilæ magna erat apud Gothos autoritas & irrefragabilis, qui literas Gothicas inuenit, ac diuinas scripturas in vernaculam illorum linguam conuertit. D. Isidorus Gulphilam appellat, Hispanæ historiæ vitiose Gudillam nominant.
379. Valens Imperator instinctu dæmonis necromantiam fecit, ut sciret de successu imperii, cui dæmon quatuor literas demonstrauit, Th. E. O. D. dicens hoc nomen post Valentem Imperii culmen accepturum. Vnde Imperator zelo ductus peremit multos, quos tyrannidem ambire iudicauit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicumque has literas in capite sui nominis habuissent: inter quos etiam Theodosius quidam, vir fortis, ex Hispana prouincia genus ducens, occisus est. Historia Tripartita libro 7. capite 35. Hic est Comes Theodosius, Theodosii Imperatoris pater, qui contra Firmum res nouas in Africa molientem & regnum vsurpantē cum exercitu missus, Mauris multis præliis fregit, ipsum Firmum coegit ad mortem, & totam cum Mauritania Africam ad Imperatoris reduxit obsequium. Postea vero inuidia & calumnia quorundam (ea nimirum quam diximus) iussus apud Carthaginem interfici, baptizari voluit in remissionē peccatorum. At postquam sacramentum Christi quod quæsierat, adsecutus est, post gloriosam seculi vitam, etiam de vita æterna securus, percussori iugulū vltro præbuit. Paulus Orosius libro 7. capite 33.
381. Hoc anno secundum Diuum Hieronymum, secundum Sanctum Isidorum trecentesimo septuagesimo octauo, nimirum Æra 416. Gothi alios suis sedibus deturbare soliti, ab Hunnis pelluntur, quorum vim dum ferre nequeunt, transito Danubio Valenti Imperatori se dedentes, Thraciam habitandam accipiunt, sed seruitutis impatientes mox rebelant, ac Valentem bello superatum & iaculo vulneratum, in villula quadam, quo cōfugerat, supposito igni succendunt. Itaque iusto Dei iudicio ipsi eum viuum incenderunt, qui propter eum etiam mortui vitio erroris arfuri sunt. Sanctus Isidorus, & Orosius. Sed Orosius dicit hoc decimo tertio anno Imperii Valentis factum, hoc est, anno Domini 380. nimirum anno ab vrbe condita 1132. Sic enim omnino legendum, non 1122. ut erat in libro quo ego vsus sum. Cum Orosio consentit Tudensis.
382. Decio Aufonio Gallo & Olybrio Consulibus, Gratianus Augustus quum afflictum & prope

prope collapsum Reipublicæ statum videret, eadem prouisione qua quondam legerat Nerua Hispanum virum Traianum, per quem Respublica reparata est : legit & ipse, atq; Orienti præfecit Theodosium virum Hispanum, ex prouincia Bætica. Qui afflictam Reipublicam ira Dei, reparandam eiusdem misericordia ratus, Christi fretus auxilio, Alanos, Hunnos, & Gothos formidatos maioribus, etiam Alexandro illi Magno populos, multis magnisque præliis vicit ac fudit. Paulus Orosius ibidem. Hoc loco in Prospero Aquitanico mendose legitur, Musonio & Olybrio Consulibus, pro Ausonio, in ipso statim Chronici sui principio. Hic Theodosius tam propter parentum nobilitatem, quam propter fortitudinem propriam nominatissimus habebatur, & propter hanc causam inuidia parium iudicum fatigatus in Hispania morabatur, vbi & ortus fuerat & nutritus. Vnde illum euocatum Imperator Magistrum militum fecit, & cum exercitu ad Barbaros misit. in quibus ille tantam stragem edidit, vt Imperator, nisi missis qui res actas inspicerent, credere non potuerit. Huic per somnium visus Sanctus Melitius Antiochenus præsul chlamydè dare imperialem, & corona caput ornare. Historia Tripartita libri noni capite quarto. De sanctitate & admirandis virtutibus Placillæ vxoris huius Theodosii, vide Historiam Tripartitam eodem libro capite trigesimo & trigesimo primo. Hoc tempore S. Paulinus in Hispaniam se cõtulit ex Italia, vitam monasticam professurus, vt quietius religioni vacare posset. Fuit hic poeta non illepidus, & Romæ magnis perfunctus honoribus, vt ex Ausonio patet, cuius extant ad Paulinum epistolæ, & Paulini ad Ausonium. Hunc ego non leuibus coniecturis adducor, vt credam fuisse Paulinum illum Nolanæ ciuitatis episcopum, ad quem extat D. Hieronymi epistola de institutione Monachi, tametsi Petrus Crinitus diuersum sentiat, non dissimulans interim, alios in hac esse opinionem. Gregorius Gyraldus Burdegalensem fuisse dicit, & Pontium Paulinum appellat, atque opinionem Criniti sequitur. præterea dicit, quod Christianus factus, Diuo Augustino atque Ambrosio multum vsus est, quodq; ab illis Barcinonem in Hispaniam missus, sacris initiatus est. quod magis opinionem meam auget. Eodem anno Priscillianus, Abulensis in Hispania episcopus, ex Manichæorum & Gnosticorum dogmate hæresin nominis sui condidit. Prosper Aquitanicus, qui hoc loco in libris vulgo impressis mire deprauatus est. Sic enim legitur: Priscianus episcopus de Gallatia. qui locus ex Alcobacienfi codice sic restituendus est: Priscillianus episcopus de Gallecia. Nam quod Priscillianus, non Priscianus legendum sit, ex Diuo Augustino patet ad Quoduultdeum, vnde Prosperi verba desumpta sunt. Nam quamuis Abula, cuius episcopus Priscillianus fuit, in Gallecia non sit, fieri tamen potest, vt Galleciam patriam habuerit. Certe quod Hispanus fuerit, non Galata, ex Diuo Hieronymo in epistola ad Ctesiphontem contra Pelagium, ac Diuo Augustino patet. Idem affirmat clarissime Diuus Isidorus in etymologiis lib. 8. capite 5. Abylæ vero fuit episcopus, non eius quæ est Phœnicæ in Syria, vt in scholiis suis annotauit Erasmus, sed eius quæ est in Hispania. Nam si vel in Gallatia, vt mendose legitur in Prospero, vel in Syria, vt inquit Erasmus, fuisset episcopus: ad Orientalem, non Occidentalem pertinuisset ecclesiam, & in Constantinopolitano 180. Patrum concilio, quod tunc celebratum est, non Burdegalensi condemnatus fuisset.

Theodosius Thessalonicæ grauiter ægrotans, à Basilio eiusdem ciuitatis episcopo baptizatus suscepit. Prosper Aquitanicus. 381.

Hoc anno secundum Prosperum Aquitanicum, secundum Isidorum anno trecentesimo octogesimo primo, nempe Æra quadringentesima decima nona (hoc tamen vtrique cum Luca Tudensi conuenit, quod anno Theodosii tertio) Athanaricus Gothorum Rex, isto cum Romanis foedere, Constantinopolim ad Theodosium Imperatorem profectus, decimo quinto die quam ab eo fuisset honorifice susceptus, obiit. Gothi Imperatoris benignitate ac virtutibus allecti, illius se tradiderunt imperio. Sanctus Isidorus & Paulus Orosius. 385.

Anno Theodosii quarto, Gothi indignum genere suo rati parere Romanis, quorum saepe vires bello fregissent, abiecto iugo Alaricum Regem creant. Isidorus ac Lucas Tudensis dicunt Æra quadringentesima vigesima factum, hoc est, anno trecentesimo octogesimo secundo. Rodericus Archiepiscopus Toletanus, & illum sequuti Alfonso Carthaginensis & Didacus Valera, dicunt Gothos Romanis sine duce proprio paruiffe viginti sex aut viginti octo annos. Sigebertus Gemblacensis & Chronica Regis Alfonsi, quod quatuordecim, in quo Iornandem sequuti sunt. Lucas Tudensis, quod septem. Sed in hoc autore numerus Æræ ita mendosus est, vt in argumentum trahi non possit. Ego Isidorum sequor, apud quem numerus annorū Alarici, Prosperi calculo probe respondet. Hanc annorum differentiam ex eo natam arbitror, quod Rodericus Toletanus cōtra si-

- An. dom.* dem historiarum, Athanarici regnum anno trecentesimo quadragesimo tertio, hoc est, *An.* trecentesima octogesima prima cœpisse scribit, ut iam dictum est.
387. Damasus Papa migravit ex hoc seculo, sedit in cathedra Petri octodecim annos, mensis duos, dies decem. Petrus Antonius Beuter Tarraconensem fuisse dicit, Marinus Siculus Madritio ciuem adscribit, sed multæ (ut diximus) Hispaniæ Ecclesiæ Vimaransensem fuisse affirmat. Damaso successit Siricius, cuius extat ad Himerium Tarraconensem episcopum epistola decretalis, Apostolica doctrina & autoritate plena, quam iussit Carthaginensibus, Lusitanis, Bæticis & aliis finitimis episcopis transmitti. Ea extat in prioribus Conciliorum tomo. In Prospero pro Siricius, mendose legitur Vrsinus.
388. Priscillianus hæreticus, cum in synodo Burdegalensi se damnandum intelligeret, ad Imperatorem seu potius tyrannum Maximum prouocauit, auditusque Treueris ab Eudodio præfecto prætorio, à Maximo gladio addictus est cum aliquot sectatoribus, atque inter eos Matroniano (Latronianum alii vocant) Hispano, viro erudito, & in opere metrico veteribus comparando. Ex Prospero Aquitanico & Diuo Hieronymo. Hos duos, Priscillianum dico & Matronianum, Petrus de Natalibus etiam in sanctorum Martyrum (si diis placet) catalogum cooptauit, & quod indignius est, Diui Hieronymi autoritate summum suum voluit confirmare, quum ex Diuo Hieronymo constet, impudentissimos fuisse hæreticos, atque etiam spurcissimos. Eodem tempore floruit Ithacius Hispaniarum episcopus, cuius etiam in Priscilliano meminit D. Hieronymus. Is librum sub apologetici specie edidit, in quo detestanda Priscilliani dogmata, & maleficiorum artes, & libidinum proba demonstrauit. Idem cum Vrsatio ob mortem Priscilliani quem accusauerant, ecclesiæ communionem priuatus, exilio condemnatus fuit, atque ibi diem suum obiit. S. Isidorus, Sigebertus Gemblacensis dicit propterea communionem priuatus, quod episcopi nefas esse ducerent, cuiuscunque modi hominem episcoporum accusatione necari. Hunc Ithacium Ioanes Tritemius eundem esse asserit cum Idacio Hispaniarum episcopo, qui Chronicon scripsit à primo Theodosii Consulatu vsque ad annum quadragesimum nonagesimum, sed fallitur. Siquidem Idacius in Chronico suo testatur, se annodemum Honorii decimo, hoc est, anno Domini plus minus quadragesimo decimo septimo, ad Deum esse conuersum. Erasmus apud D. Hieronymum in Priscilliano, pro Vrsatio legit Hylatium, sed (pace tanti viri dixerim) hac in parte illi non assentior. Nam S. Isidorus, Sigebertus Gemblacensis, & Hermannus Contractus dicunt, Vrsatium cum Ithacio ob accusationem Priscilliani cõmunionem ecclesiæ priuatum, & exilio multatum: apud quos, si vllum fuisset in vocabulo mendum, non esset tanta lectionis concordia. Eadem tempestate Tiberianus Bæticus quum à suspitione Priscillianæ se purgasset hæreses, tandem post cædem Priscilliani & sociorum tædio victus exilii, mutauit propositum, & canis reuersus ad vomitum, filiam virginem Deo dicatam nuptui tradidit, ut autor est D. Hieronymus, qui non minus vere quam pie tribuit impietati, quod quidam hoc tempore (pro dolor) nullo exemplo, nulla autoritate, sed sola impietate huius quoque demeritæ suggestrice pietatem mentiuntur. Sed vnum tantum hæresiarcham, & paucos aliquos illius sectatores in Hispania est inuenire: nunc videamus, qui floruerint id temporis in eadem viri vere catholici. Lucinius Bæticus, vir nobilis ac pius, qui Diui Hieronymi sodalium suis opibus iuuit, quique sex notariis seu librariis scriptoribus Bethlehem missis, omnia Diui Hieronymi opera describi sibi curauit. Cuius extat Diui Hieronymi epitaphium ad Theodoram vxorẽ, sed quæ ab illo sororis habita sit loco. Abigaus presbyter, quem de cæcitate consolatur D. Hieronymus. Abundius Auitus presbyter, qui epistolam Luciani viri sancti de reuelatione corporis S. Stephani ad omnes ecclesias missam, Latino sermone transfudit. Gennadius. Ad hunc quoque scripsit D. Hieronymus. Imo vero duos Auitos ciues suos, eodem tempore viros eruditos ponit Paulus Orosius, in epistola ad D. Augustinum, de errore Priscillianistarum & Origenistarum. Olympus Hispanus episcopus, qui scripsit aduersus eos qui naturam, & non arbitrium, in culpam vocabant. Gennadius. Audentius episcopus, magnus & strenuus aduersus omnes hæreticos fidei propugnator, scripsit aduersus Manichæos, Sabellianos, & Arianos, & præcipue contra Photinianos. Gennadius. Hunc ego ex D. Alfonso colligo episcopum fuisse Toletanum, numero octauum. vnde id coniiciam, paulo post in primo concilio Toletano latius explicabo. Vigilantius natione Gallus, patria, ut ex D. Hieronymo colligitur, Pompelonenfis, Barcinonenfis parochiæ presbyter, in sanctorum martyrum reliquias & sacerdotum castitatem furiose debacchari cœpit. Cuius deliramentis ac venenatis dictis Diuus Hieronymus, Riparii ac Desiderii Hispanorum presbyterorum rogatu, magno zelo & feruore fidei respondit. Quæ epistola non mediocre dabit antidotum aduersus quorundam nostri tæporis in sanctos Dei

Dei seruos blasphemias, in quibus Vigilantius, aut illo antiquior Eunomius, velut alter Euphorbus, renatus videtur. Quasi vero Diuus Basilius, Gregorius Nazianzenus, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, Prudentius, Gregorius, & alii eiusdem ordinis, qui reliquias sanctorum maximo cultu venerandas esse, non minus exemplo quam scriptis testati sunt: imo vniuersa hactenus ecclesia diuino destituta p̄sidio delirauerit, ipsi soli, si diis placet, nunc tandem acceperint spiritum sapientiæ & intellectus. Sed nihil mirum in seruos Dei contumeliosos esse, quum in Dominum ipsum & sanctissimam ipsius sponsam ecclesiam nihilo modestius sese gesserint. Vigilantii meminit & Gennadius.

Ad hunc vsque annum Diuus Hieronymus prosequutus est opus suum de scriptoribus ecclesiasticis, nimirum vsque ad annum Theodosii decimum quartum, vt ipse testatur, & etiam Sigebertus Gemblacensis. Quod opus dedicauit Dextro Barcinonēsi, Præfecto prætorii Principis Theodosii, & Paciani Barcinonēsis episcopi, de quo superius locuti sumus, filio, vt ait Raphael Volaterranus. Hieronymus huius Dextri meminit in eodem opere, & ait omnimodam scripsisse historiam, sed nihil addit, vnde constet eundem esse cui opus dedicatum est. Eodem tempore Prudentius Poeta Lyricus in Hispania claret, & in Republica Romana variis perfusus honoribus, mundanarum rerum pertæsus, totum se ad scribendas vario carmine res ecclesiasticas contulit. Quem tanti fecit ecclesia, vt aliquot illius hymnos in diuinis officiis cantari sanxerit.

Theodosius Honorium filium natu minorem, in eodem loco, quo Arcadium prius, 395. Cæsarem creat. Prosper Aquitanicus. Nam posteaquã imperium consortis habere cœpit, senior Augusti retento nomine, ad consortium allecto Cæsaris nomen tribuebat, qui tamen Augustali maiestati vt superiori deferret, erantque Cæsares quasi designati Augusti, vt nostra tempestate electi Reges Romanorum, quemadmodum luculenter & crudite præter alios annotauit L. Andreas Resendus in scholiis suis in Vincentium Leuitam & martyrem, cuius passionem & translationem duplicem carmine (vt diximus) heroico celebravit.

Theodosius post multas & eas insignes Deo duce aduersus varios tyrannos victorias 397. (de quibus vide Paulum Orosium) post pœnitentiam Theſsalonicensis crudelitatis, Mediolani sub Diuo Ambrosio, vt vere catholicum Principem decebat, actam (de qua consule Diuum Augustinum) quum iam septendecim regnasset annos, vt ait Iornandes, moritur Mediolani. Hunc Iornandes de regno & tempore success. dicit Theſsalonicæ ab Anatholio Sancto episcopo baptizatum, admodum ecclesiæ religiosum enituisse prorogatore, Reipublicæque defensorem eximium. Corpus defuncti Constantinopolim allatum, ibique sepultum.

Arcadius & Honorius imperare cœperunt, hic in Occidente, ille in Oriente. Fuerunt 398. quidem, vt autor est Claudianus, in Hispania nati, sed foris educati. Paulus Orosius Hispanus, Diui Augustini discipulus, & elogio Diui Hieronymi commendatus, hoc tempore claruit, qui scripsit aduersus calumniatores Christiani nominis qui dicebant defecturam Reipublicæ Romanæ Christi doctrina inuectum, libros septem hortatu Diui Augustini, in quibus totius pene mundi temporis calamitates & miseras ac bellorum inquietudines replicans, ostendit magis Christianæ obseruantie esse, quod cōtra meritum suum res Romana adhuc duraret. & pace culturæ Dei pacatum retineret imperium. Gennadius. Prosequutus est vero hanc historiam, ab initio mundi, vsque ad tempora Walix Gothorum Regis. Fuit autem Paulus Orosius non Cordubensis, vt opinantur quidam, sed potius Tarraconensis, vt ait Raphael Volaterranus, & ex ipsius historia colligere licet, vbi loquitur de Germanorum in Hispaniam sub Gallieno irruptione. De Orosio scribit ad hunc modum Beatus Augustinus ad Diuum Hieronymum: Venit ad me religiosus iuuenis, catholica fide frater, ætate filius, honore compresbyter, noster Orosius, vigil ingenio, paratus eloquio, flagrans studio, vtile vas in domo Domini esse desiderans. Hic Orosius à Beato Augustino ad Diuum Hieronymum missus pro discenda animæ ratione, rediens reliquias Beati Stephani primi martyris tunc nuper inuentas, primus intulit Occidenti. Gennadius.

Go hi in Alaticum & Ragadaifum diuisi, mutuis sese lacerant cædibus, sed postea in 399. Romanorum excidium conspirantes, deprædari Italiam communi consilio instituunt. S. Ilidorus, & Lucas Tudensis. Sed addit Sanctus Ilidorus, quod anno Arcadii & Honorii 400. quarto: atque ita conspiratio ista in annum quadringentesimum incidit.

Arcadius & Honorius ne non per omnia religiosissimo patri similes essent, per totum 401. mundum qua Romanum patebat imperium, idolorū templa dirui ac solo adæquari præceperunt. Sigebertus.

Tempore Arcadii & Honorii, Flauio Stilicone Consule, celebratum est Toletanum concilium à 19. episcopis, præfidente Patrono episcopo, contra hæresin Priscilliani, in quo constitutum est, vt sacerdotes Hispaniæ viuere in perpetuo cælibatu. De cuius Concilii cap. 21. (quoniam scrupulus iste mouetur in priore tomo cælibatuum Coloniarum impressorum) hoc mihi videtur, non esse proprium huius concilii, sed aliquo huius concilii actis assutum, propterea quod idem tractaret argumentum. Quod patet, quia concilium illud vnde hoc caput translatum est, Leonis Papæ iussu, 40. plus minus post annis, per S. Turibium Asturiensem episcopum celebratum est, cuius episcopi nomen in rer episcopos huius Toletanæ synodi non adscribitur, cum tamen ipsi in illo concilio iussu Leonis celebrato, præcipua fuerit autoritas, vt ex epistola decretali Leonis Papæ constat, quæ in priore extat Conciliorum tomo. Inter episcopos qui subscripserunt huic concilio, nominatur Asturius, quem ego Toletanum fuisse præfulem arbitror, cui reliquæ sanctorum martyrum Iusti & Pastoris reuelatæ diuinitus fuerunt. Sed præstat ipsius S. Alfonsi de eo verba recensere, ex quibus hanc concepimus opinionem. Dicit igitur ad hunc modum: Austurius post Audentium in Toletana vrbe sedis metropolitæ, prouinciæ Carthaginis, Pontifex successor, vir egregius, adsignans opera vitæ plus exemplo viuendi, quam calamo scribentis. Hic & sacerdotio beatus & miraculo dignus, quia quibus iungeretur in cælo, eorum terreno reperire membra meruit in sepulchro. Nam cum sedis suæ sacerdotio fungeretur, diuina dicitur reuelatione admonitus, Complutensium sepultos municipio, quod ab vrbe eius ferme sexagesimo miliario situm est, Dei martyres perscrutari. Qui concitus adcurrentes, quos & tellus aggeris & obliuio temporis prefferat, in lucem & gloriam terrenæ cognitionis prouehendos inuenit. Quibus repertis redire ad sedem reuens, seruitute simul & assiduitate sanctæ antiquitas fert) in Toletano sacerdos nonus, & in Compluto agnoscitur primus. Hactenus S. Alfonsus. Ex cuius verbis, præter alias coniecturas quas breuitatis causa missas facio, colligo & Audentium cuius superius meminimus, Toletanum fuisse pontificem, & hunc Asturium de quo loquitur S. Alfonsus, huic primo Toletano interfuisse concilio. Ego quid sentiam exposui, paratus cedere, si quis certius aliquid attulerit. Hoc concilium Toletanum alii anno quadringentesimo septimo ponunt. Ratio diuersitatis ex ipsius consilio titulo nascitur. Scribitur enim celebratum Stilicone Consule, sed non declaratur, vtrum fuerit priore an posteriore consulatu. Bis enim Consul fuit, anno quadringentesimo secundo & quadringentesimo septimo, vt ex Prospero Aquitanico & Aurelio Cassiodoro constat.

407. Anno Arcadii & Honorii decimo, Ragadaisus Gothorum Rex, genere Scythæ, cultu idololatra, cum ducentis armatorum millibus Italiam populabundus ingreditur, spondens se Christianorum sanguine diis suis litaturum, si victoriam illi cõcederent. Sed exercitus eius in Fesulanorum montium verticibus interclusus à Stilicone Romanorum duce & Consule, fame magis quam ferro consumptus est, ipse demum Ragadaisus captus & interfectus. Sanctus Isidorus. Tanta multitudo captiuorum Gothorum fuisse dicitur, vt vilissimarum pecudum modo, singulis aureis passim greges hominum venderentur. Paulus Orosius libro 7. capit. 37. qui hanc Gothorum cladem copiosius describit. Huius Regis in Italiam cum tam numerosis copiis aduentus, magno timore Romam concussit, & concursum excitauit Paganorum clamitantium, hostem esse cum virium copia, tum maxime deorum præsidio vincendum: potentem autem urbem ideo destitutam & mature perituram, quia Deos & sacra perdiderit, magnis querelis vbi que agebatur, & continuo de repetendis sacris celebrandisque tractabatur. Quorum vt blasphemiam reprimerent, D. Augustinus doctissimos illos & omni pietate refertissimos de ciuitate Dei libros cõscripsit, & Orosius Hormestam suum. Ex Paulo Orosio & Siegberto.

410. Vandali, Alani, Sueui, relictis Galliis quas per annos aliquot misere depopulati fuerant, Hispanias inuadunt, biennio ante Romam duce Alarico Gothorum Rege captam, teste Paulo Orosio, quem hac in parte sequor, quippe Hispanum autorem, & qui testis huius rei fuit oculus. Prosper Aquitanicus & Cassiodorus sequenti anno Hispaniam à Vandalis occupatam scribunt, nempe anno Honorii secundo. Idem dicunt Seuerus & Idacius, sed addunt, quod Æra quadringentesima quadragésima septima, hoc est, anno Domini quadringentesimo nono, & dicit Idacius, quod quarto Idus Octobris, D. Isidorus, quod Æra quadringentesima quadragésima sexta, hoc est, anno Domini quadringentesimo septimo. Idem dicit alio in loco in historia Gothorum, quod Honorii anno decimo quinto, sed hoc intelligendum est de iis annis quibus Honorius cum Arcadio fratre impera-

Imperavit, qui est secundus annus Honorii cum Theodosio Arcadii filio. Atq; ita cū Pro-
 spero Aquitanico & Cassiodoro concordat. Imperabat tum Vandalis (Vandilos appellat
 Procopius) Gundericus, Sueuis Hermericus, Alanis Resplandianus. Procopius lib. 3. de
 bel. Vand. ait primum Vandilorum in Hispania Regem Gogidiscum appellatum, & ad-
 dit eos cum Honorio Imperatore conuenisse, vt sedes in Hispania haberent, minime ta-
 men cæteris habitatoribus nocentes, neque præscriptionis iure vti vlllo vnquam tempo-
 re possent. Quem Procopius appellat Gogidiscum, Nicephorus vocat Modigifclum, &
 eum ait in Hispania mortuum.

Honorius Alarico Gothorum Regi pro pace optima & quibuscunque sedibus suppli- 412
 ceter ac (vt ait Orosius) simpliciter oranti, inito cum Senatu consilio, vt Gothos Italia ex-
 pelleret, Gallias Hispaniasque quas iam pene perdididerat, concedit. Qua donatione sacro
 oraculo confirmata, quum ad concessas sibi Gallias Alaricus proficisceretur, Stilico qui
 filio suo Eucherico, Christianæ fidei infestissimo hosti, captans imperium, res Romanas
 quam maxime turbare studebat, die sancto Paschæ, in Gothos nec opinantes ex insidiis
 Sauro Hebræo duce irruit, ac primo impetu victor, postea à Gothis turpiter victus est in
 Alpibus Cocciis. Ex Procopio & Sigeberto. Proinde Alaricus hac perfidia exasperatus
 ac vindictæ cupidus, Italiam repetit, Romam obsessam magno impetu capit Calendis A-
 prilis, ac deprædatus urbem, omnia ferro ac flammis miscet. Sacris tamen locis, & iis qui
 ad ea confugerant, vim belli abstinet, & si quid ex locis sacris ab aliquo sciret asportatum,
 magna cum reuerentia iubet restitui, testatus se cum Romanis bellum gerere, non cum
 Sanctis & Apostolis Dei. vnde & multi pagani Christianis se miscentes, Christiani no-
 minis prætextu salutē sibi pepererunt. Hæc omnia latissime & elegantissime describit O-
 rosius. Sed liber quo ego sum vsus, mendosus est. Ait enim, irruptionem vrbis ab Alari-
 co factam, anno ab vrbe condita 1174. cum legendum sit, 1164. vt constet ratio tempo-
 ris, quemadmodum etiam legitur in codice manu scripto & libris emendatius impressis.
 quod obiter admonitum volui, & ita habet Beda, sed addit, quod nono Calend. Septem-
 bris: quod opinor errore librariorum factum. Alaricus triduum vrbis direptioni immo-
 ratus Roma discessit, & per Campaniam ac Lucaniam simili clade peracta, in Africam
 cum opibus totius Italiæ nauigans, facto naufragio in Siciliam rursus eiectus, paucis post
 diebus Consentiæ rebus excessit humanis. Ex Iornande & Sigeberto. Regnavit secun-
 dum aliquos viginti sex annis, secundum Beatum Isidorum, viginti octo, sepultus à Go-
 this superbo monumento, in alueo fluuii Barentini, prope eandem ciuitatem, quem flu-
 uium hac de causa deriuauerunt, aquis denuo in locum suum reductis: sed ne locus ali-
 quando posset cognosci, fossiores omnes ad vnum interemerunt. Iornandes in libro re-
 rum Gothicarum.

Gothi Ataulphum Alarici consanguineum, & forma ac mente conspicuum, Regem 413
 creant. Qui suscepto regno Romam reuersus, si quid remanserat, more locustarum abra-
 sit, nec tantum priuatis diuitiis Romam spoliauit, sed etiam publicis, Imperatore Hono-
 rio resistere non valente. Iornandes ibidem. Hic in animo habuit, oblitterato nomine Ro-
 mano, solum omne Romanum Gothorum imperium facere, & Romam Gothiam appel-
 lare. Verum multa experientia doctus, Gothos propter effrenatam barbariem legibus
 parere nullo modo posse, sine quibus nulla Respublica constare potest, gloriam potius ex
 restituendo in integrum augendoque Romano nomine quæsiuit, vt haberetur Romanæ
 restitutionis autor, qui non potuit esse immutator. Paulus Orosius libro 7. cap. vlt. Eodem
 anno Gogidiscum, quo Rege Vandali Hispaniam ingressi sunt, autore Procopio, mortuū,
 & ei Gundericum substitutum scribit Sigebertus Abbas, quāuis apud illum Modigifclus
 pro Gogidiscus, de quo nomine iam diximus, legitur. D. Isidorus præcedenti anno ponit,
 Chronica Hispana sequenti. Hoc quoque anno Constantinus tyrānus per Constantium
 Comitē, Honorii Imperatoris ducem, apud Arelatum occiditur. Hic Constantinus a-
 pud Britannias occiso Gratiano tyranno, ex infima militia, sola specie nominis, sine meri-
 to virtutis electus, cōtinuo in Gallias transit, vnde iudices in Hispanias misit. Quos eum
 prouinciæ obediēter acceperant, Didymus & Verianianus (Seuerianum alii appellant)
 fratres nobiles ac locupletes, patriam suam propriis impensis & clientelis tueri, & iusto
 Imperatori conseruare aduersus tyrannos conati sunt, atque Pyrenæi claustris occupatis,
 eos Hispania prohibere. Aduersus hos Constantinus tyrannus filium suum Constantem,
 ex monacho Cæsarem factū, cum barbaris quibusdā militibus quī Honoriaci dicebantur,
 in Hispanias misit. Hinc (vt ait Orosius) apud Hispanias prima mali labes. Nā barbari mili-
 tes, occisis fratribus iam dictis, occupatis Pyrenæi claustris, in pretium victoriæ prædan-
 dilicentiam cōsequuti, illecti præda & abundantia regionis, quo magis impunitum scelus

foret, atque ipsis plusliceret, prodita Pyrenæi custodia quæ ipsis erat commissa, barbaras gentes quæ per Gallias vagabantur, Hispaniis immittunt, seq; ipsis adiungunt. Atque ita Vandali, Alani, & cæteri barbari, sicut superius diximus, in Hispaniam venere. Ex Orofio lib. 7. cap. 40. Antonius Sabellicus affirmat, fratres illos Didymum & Seuerianum Palentinos fuisse. ac proinde Palentino primos omnium hostiliter fuisse captos & afflictos, Toletum frustra tentatum, Olisiponenses auro pacem redemisse. Hunc Constantem Geruntius comes suus apud Viennam Galliarum occidit. Idem. Cum ex Hispania reuertisset, ut ait Paulus Æmilius.

414 Maximo tyranno in Hispania regnum ablatum, sed vita concessa, eo quod modestia humilitatis affectati imperii inuidiam non merebatur. Prosper. Eodem anno Athaulphus Gothorum Rex, Placidiam Theodosii Magni filiam, & Honorii sororem, quam Gothi Romæ ceperant, in Foro Iulii ciuitate Æmiliæ matrimonio sibi iunxit, ex qua nullam prolem sustulit, & relicta Italia in Gallias transit. S. Isidorus & Iornandes. Hispania per biennium Barbarorum gladio ac direptionibus, fame, peste, moribus bestiarum grauiter vexata. Sigebertus post Orofium.

415 Barbaræ gentes post graues rerum atque hominum vastationes, & magnos cruentosque discursus, habita sorte, Hispaniarum possessionem inter se distribuunt. Alani Carthaginensem prouinciam & Lusitaniam fortiuntur: pars Vandalorum qui Silingi dicebantur, Bæticam infedere: reliqui vero Vandali cum Sueuis Galleciam occupauerunt. Partim ex Orofio, partim ex Seuero, qui dicit hæc contigisse biennio post captam Romam. Sola Celtiberia mansit in fide & potestate Romanorum, defendente & obtinente Constantino Patritio. Chronica Regis Alfonsi. Resplandiano Alanorum Regi defuncto concessit Atax. Chron. Hisp.

416 Hoc anno secundum Gregorium Haloandrum secundum alios anno 413. Innocentius Papa epistolam scripsit ad episcopos in Toletana Synodo congregatos. Cuius concilii in libris conciliorum nulla fit mentio. unde constat, plura Toleti celebrata concilia, quam quæ vulgo extant, & numerum qui in libris Conciliorum reperitur, intelligendum de iis quæ sunt diuulgata, non de celebratis. Neque quisquam hanc epistolam tempore primi concilii Toletani scriptam credat. Nam nihil in eo constitutum est eorum quæ hac epistola decretali præscribuntur.

417 Athaulphus Rex qui Placidia vxoris, probata religionis scemina, consiliis delinitus, Honorio ut leuiro deferens, relicta illi Italia, in Gallias se contulerat: miseris calamitatis Hispanorum quam à barbaris nationibus patiebantur, in Hispaniam obuiam tantis malis iturus profectus, Barcinone à suis inter familiareis fabulas est interfecit. Iornandes & Orofius. Sed Iornandes addit illum tertio anno, postquam Gallias Hispaniasque domuisset, occubuisse, illo perforato gladio Vernulfi, de cuius solitus erat ridere statura. Idacius scribit Athaulphum Narbone Placidiam vxorem duxisse, & inde à Constantio Patritio pulsum, Hispanias petiisse. Petrus Antonius Beuter autor est, illum Barcinone cum sex filiis, quos ex alia ante Placidiam coniuge susceperat, occisum, & monumento eius hoc insculptum Epitaphium.

BELLIPOTENS VALIDA NATVS DE GENTE GOTHORVM
HIC CVM SEX NATIS REX ATHAÏLPHË IACES.
AVSVS ES HISPANAS PRIMVS DESCENDERE IN ORAS
QVEM COMITABANTVR MILIA MVLTA VIRVM.
GENS TVA TVNC DEMVM NATOS ET TE INVIDIOSA PEREMIT
QVEM POST AMPLEXA EST BARCINO MAGNA GEMENS.

Sed quintus versus claudicat, forte superest demum, quod obiter admonendum duxi. Athaulpho successit Segericus (D. Isidorus Siericum appellat, nisi mendosus sit liber) qui cum itidem iudicio Dei ad pacem pronus esset, suorum fraude peremptus, mox vitam cum regno reliquit. Orofius & Iornandes, apud quem opinor corrupte Regericum, pro, Segericum legi. Athaulphus regnavit annos sex. Segericum Rodericus Toletanus & illum sequutus Alfonsus Carthaginensis vno anno regnasse scribunt. Sed Paulus Orofius, Iornandes, S. Isidorus, mox ut regnare cœpit, occisum affirmant. Sigebertus Abbas Toletano subscribit. Prosper Aquitanicus & Seuerus Segericum hunc inter Vefogothorum reges non ponunt, propter breuitatem temporis, quia videtur regnum iniisse, non possedisse: quapropter Walliam Athaulpho subrogant. Sed Prosper Aquitanicus hoc loco mire deprauatus est, hoc pacto restituendus ex Alcobaciensi codice antiquo: Athaulphus Gothorum Rex à quodam suorum vulneratus interiit, regnumque eius Wallia, peremptis quidem cupere intelligebantur, inuasit. Sequenti quoque anno

tatione in eodem, quanquam, pro, quamque, & Gallia, pro, Wallia mendose legitur.

Wallia Rex à Gothis ad hoc creatus est, vt pacē cum Romanis infringeret, ad hoc or- 418.
dinatus à Deo, vt pacem confirmaret. Paulus Orosius lib. 7. cap. vltimo.

Hunc viginti duos regnasse annos, testes sunt Hispanorum Annales vernaculo sermo-
ne conscripti iussu Regis Alfonsi, atque ita esse, facile ex Prospero Aquitanico ac Paulo
Orosio colligitur: quanquā Archiepiscopus Toletanus, & illum per omnia imitatus Bur-
genfis, tres tantum annos regnasse scribant. Quos ego S. Isidori parum emendatis exem-
plaribus deceptos arbitror, apud quem idem legitur, sed non dubium quin mendose. idq;
ex Luca Tudensi satis constat, qui S. Isidori vestigiis ita inhæret, vt eadem ferme verba re-
ferat. Sed & Tudensis rursus ita deprauatus est, vt facile restitui nō possit. Simili modo vi-
tiose legitur hoc loco in Sigeberto Gemblacensi, annis duobus, pro, viginti duobus, quod
ex ipso libro manifestius est, quam vt probandum sit. Hic Placidiam Theodosii Magni fi-
liam honorifice apud se honesteque habitam, Honorio fratri pacem ipsius expetens, red-
didit, quæ Constantio Comiti nuptui tradita, Valentinianum peperit, Honorii successo-
rem. Paulus Orosius, Prosper, & Sigebertus. Eodem anno Paulus Orosius, à D. Hierony-
mo ad S. Augustinum responsa de animæ ratione referens, reliquias S. Stephani cum hi-
storia inuentionis in Africam attulit. Sigebertus.

Wallia cum Honorio Imperatore pacē pepigit, & Romanæ securitati periculum suum 419.
obtulit, vt aduersum cæteras gentes quæ per Hispanias confedissent, sibi pugnaret, & Ro-
manis vinceret. Quo tempore & Alanorum, Vandalorum, Sueuorumque Reges Hono-
rio Imperatori ad hunc scripserunt modum. Tu cum omnibus pacem habe, omniumque
obsides accipe, nos nobiscum configimus, nobis perimus, tibi vincimus: immortalis ve-
ro quæstus erit Reipublicæ tuæ, si vtrique pereamus. Orosius.

Isidorus Senior Cordubensis episcopus, scripsit ad Paulum Orosium, claruitq; sub Ho- 420.
norio. Ioannes Tritemius & Petrus Messias. Eodem anno Idacius scriptor Hispanus ad
dominum conuersus est, vt ipse de se testatur. Hic postea fuit, vt inquit Sigebertus, Lemi-
cæ Hispaniarum vrbis episcopus, & Chronicon scripsit à primo Theodosii consulatu vsq;
ad annum quadagesimum nonagesimum, quod auspiciatur à Diuo Ioâne Chrysostomo.
Sed nomen vrbis cuius dicitur fuisse episcopus, neque in conciliis antiquis, neq; vsquam
alibi inuenire potui. In Alcobaciensi codice antiquo dicitur Idacius Galleciæ episcopus.
Proinde suspicor in Sigeberto legendum, Lamecæ Hispaniarum vrbis episcopus. Nam &
episcopatus Lamecenfis perantiquus est, vt ex conciliis patet, & ea Portugalliæ pars olim
Galleciæ tribuebatur. Sed ego hoc in aliorū iudicio relinquo, Eodem anno Wallia à Cō-
stantio Patricio euocatus, Alanis & Vandalis qui Lusitaniam & Baticam tenebant, bellū
infert. Seuerus.

Wallia Alanos qui Vandalis & Sueuis dominabātur, in eas redegit angustias Atace Re- 421.
ge ipsorum cæso, vt pauci qui cladi superfuere, Gunderico in Gallecia Vandalorum Regi
se iunxerint ac subiecerint. Fuit vero hoc prælium apud Emeritā, vt autor est Sabellicus.
Idem extinxit & Vandalos Silingos qui Baticam occupabant. Ipse confecto Hispaniensi
bello, cum classe traicere in Africam parat, in freto Gaditano grauissima iactatus tempe-
state, memor illius sub Alarico naufragii, cœpto destitit, & Hispania relicta, Gallias repe-
tuit. Vbi ab Imperatore ob res bene gestas secūda Aquitania (ita etiam in Prospero legen-
dum, teste Alcobaciensi codice) & ciuitatibus aliquot vicinis donatus est, hoc est, à Tolo-
sa vsque ad Oceanum, vt inquit Idacius. Ex S. Isidoro, & Seuero. Huius rei meminit & Si-
donius Apollinaris in paneg. Antemii Augusti. Hoc anno, id est, Æra 459. S. Isidorus par-
titionem possessionis Hispaniarum inter Vandalos, Alanos, & Sueuos factam scribit, quā
nos anno 415. posuimus: sed suspicor in Isidoro numerum esse vitiatum. Vsq; ad hunc an-
num Paulus Orosius prosequutus est historiam suam, hoc est, vsq; ad annum mundi 5618.
vt ipse in fine sui operis testatur.

Alani indomiti, nec alieni patientes imperii, à Gunderico, cuius se fidei tradiderā, de- 422.
sciscunt, & Carthaginensem prouinciam ac Lusitaniam repetunt, & sine Rege terras eas
incolunt, vestigales tamen Romanis. Chronica Regis Alfonsi. Ab Alanis Alanqueram
patriam suam dictam non inscite putat Damianus à Goues, dictā vero Alanqueram cor-
rupto vocabulo, pro, Alankerquam, hoc est Alanorum phanum. Ea vrbis Romanis olim
dicebatur Ierabrica, vt Resendius arbitratur, cuius opinio ex Antonini Pii itinerario pro-
be constare vigetur. Idem Gothis misti, Gothalanix nomē dederunt prouincię, quæ nūc
Cathalonia dicitur, vt autor est Raphael Volaterranus. Sed vero, ppior videtur Beati Rhe-
nani opinio, qui lib. 1. rer. Germ. Cathalaniem dictam scribit ab Alanis, & Catthis, qui
cum Alanis iuncti, in eam Hispaniæ partem proruperunt.

- An. dom.* Inter Gundericum Vandalorum regem, & Hermericum Sueuorum, quem alii Ermanaricum, Idacius Ermigarium appellat, dissensione orta, Sueui à Vandalis in Narbaforibus. Ego tamen apud Ptolemæum Narbasos inuenio. Constantius Comes ob egregia in Remp. merita in societatem imperii ab Honorio coopatur. Prosper Aquitanicus.
423. Vandalis, omiſſa Sueuorum obſidione, relicta Gallecia, in Bæticam tranſierunt. Sed prius rex eorum Balearicas Tarraconenſis prouinciæ inſulas (Maioricam & Minoricam hodie appellat) deprædatus eſt, & Carthaginem Spartariam euerſit, deinde exercitus in Bæticam duxit. S. Iſidorus. Aliqui anno 427. factum dicunt. Mortuo Conſtantino conſtanter appellat codex Alcobaciensis) qui dux Bonifacium virum bellicis artibus præclarum inepto & iniurioſo imperio ab expeditionis ſuæ ſocietate auertit. Nam ille periculoſum ſibi atq; indignum ratus ſequi, quem diſcordem ſuperbientemq; expectoratorum laborum initium fuit. Prosper.
424. Gundericus Vandalorum rex Balearibus inſulis diſpoliatis, & euerſa Carthagine, ducto in Bæticam exercitu, Hiſpalim diruit, & omnia cæde ac prædis miſcet. Sed dum autoritate regiæ poteſtatis, irreuerenter manus impias in Baſilicâ diui Vincentii martyris vellet extendere, repente Dei iudicio in foribus templi dæmone correptus interiit Idacius, & S. Iſidorus, & Seuerus. Iornandes in literas miſit, Gogidiſco Vandalorum regi duos ſucceſſiſſe filios, Gontharim, quem nos Gundericum diximus, & Gizerichum, illum ex matrimonio legitimo, hunc nothum, cui quod eſſet armorum peritus, & frater adhuc puer, rerum ſumma delata eſt. Gontharim quidam putant à fratre interfectum: ſed Vandalum dicunt in Hiſpania à Germanis (Sueuos, opinor, intelligit) captum, paloque inſixum, iam in Africa Gizericho res gerente. Cæterum cum Idacius, Seuerus, ſanctus Iſidorus, Lucas Tudensis, Alſonſus Rex cognomento Sapiens contrarium ſentiant, eos potius ſequendos duxi. Nicephorus quoque Gontarin appellat, quem nos hic Gundericum dicimus.
430. Deſuncto Gunderico ſuccedit Gizericus, ſiue (vt Iornandes appellat) Gizerichus, quem Idacius Gayzaricum nominat. Regnauit hic, ſecundum S. Iſidorum & Lucam Tudensem, quadraginta annos: ſecundum Sigebertum & Chronica regis Alſonſi, quadraginta octo. Sunt qui Genfericum appellant. Hoc anno Prosper Aquitanicus dicit Vandalos à Gothis excluſos, ex Hiſpaniis in Africam tranſiſſe, de qua re paulo poſt dicemus. Cum Proſpero concordat Caſſiodorus. Eodem tempore, Hierio & Ardabure Coſſ. Valia ſiue Wallia contra Vandalos fines ipſius, hoc eſt, Hiſpaniam prædis vaſtanteis, mouet exercitum. Iornandes.
432. Idem dicit Sigebertus, ſed biennio poſt factum dicit, nempe anno 432. Atque ita Wallia bis oppugnauit Vandalos.
433. In Hiſpaniis viginti ferme hominum millia contra Vandalos pugnantium caſa, inquit Sigebertus. Siquidem illi alioqui natura feroces, Rege iuvene ac bellicoſo freti, magnam in hoſteis edidere ſtragem. Chronica regis Alſonſi. Sed Gizericus partim à Bonifacio Comite, Aetii fraudulentis conſiliis à Repub. alienato, inuitatus, partim Gothorum odia veritus, cum Vandalis & omnibus eorum familiis in Africam traiecit, & eam prouinciam miſeris modis adflixit. Sigebertus. Traiectus vero Vandalorum in Africam fuit meſe Maio, vt inquit Idacius. Vandalis in Africam translatis, ſoli in Hiſpania Sueui rerum potiti ſunt. Quorum rex Hermericus hoc anno in magnum & longum incidit languorem, quo per ſeptem annos continuato, tandem conſumptus eſt. Ita S. Iſidorus, ac Tudensis, & qui præterea de rebus Hiſpaniæ ſcripſerunt. Sed Idacius autor eſt, prædantem Luſitaniâ, quum haud procul Emerita S. Martyri Euſaliæ iniurias inferret, vltione diuina peremptum. Cuius deprædationis quum Gayſaricus (ita enim appellat, vt diximus, Gizericum Vandalorum regem) in Africam tranſire parans admonitus eſſet, reſuſcitum cum aliquam multis ſuorum factò, maleficos & impios fudit fugauitq;. Ermigarius vero (ita Hermericum idem nominat) cum eis quos ſecum habebat, arrepto, vt putauit, euro velocius fuge præſidio, in flumine Ana diuino brachio præcipitatus interiit. Quo ita extincto, mox quo cœperat Gayſaricus enauigat. Hæc ille.
437. Wallia Gothorum rex Vandalos odio perſequens, etiam in Africam eos perſequi diſpoſuit, ſed morte præuentus obiit, eiq; in regnum Theodoricus ſucceſſit. Vandalis Africam vniuerſam deuaſtant rapinis, cæde, incendiis, nulli ſexui, nulli parcentes ætati vel ordini. Diuus Auguſtinus in ſermonibus ad fratres in eremo, ſi tamen illius ſunt. Sigebertus

tus eadem ferme verba ponit, sed anno 439. quem in hoc, vt in omnibus fere, sequitur in Chronicis suis Rex Alfonso. Quem diuus Augustinus & Sigebertus Theodoricum vocant, Hispanis scriptoribus. Theodoredus, S. Isidoro Theodoredus, Idacio Theodorus dicitur. Et secundum Sigebertum, anno 439. regno Gothorum præfectus est, regnavitque annos 14. Tametsi S. Isidorus & illum sequentes Tudensis & Archiepiscopus Toletanus, 33. annos regnasse scribant, attribuentes illi annos quos Walliæ detrahunt, quem tres tantum annos regni gubernacula tenuisse asserunt, mortuum anno 419. Sed quum Prosper Aquitanicus qui illo tempore floruit, & Paulus Orosius, ac Iornades cõtrarium sentiant, eos potius autores sequendos duxi, præsertim quum suspicer, numerum anni in Diuo Isidoro esse corruptum. Hanc vero differentiam annorum ex eo natam arbitror, quod D. Isidorus ait, Theodoredum regno Gothorum initiatum anno Theodosii Iunioris nono. Qui, si intelligas de annis quibus Honorio patruo fuit consors imperii, incidit in annum domini 419. Si vero de iis intelligas quibus ipse potitus imperio, Valentinianum cõsobrinum in societatem assumpsit imperii, cadit in annum, secundum Prosperum, 435. secundum alios, 436. atq; ita parum ab opinione nostra discrepat. Eodem anno, nempe 437. Hermericus lingo morbo pene cõfectus, paulo ante mortem, pacem cum Gallicis quos in parte prouinciæ regno proprio vtentes aliquandiu vexauerat, fecit, Rechilanem filium in regni consortium cooptauit, & hæredem nuncupauit. Eundem cum exercitu in Bæticam contra Andenotum Romanæ militiæ ducem misit. Quem Andenotum cum magnis copiis Rechila ad Singilim Bæticæ fluuium fudit, magno auri argentiq; pondere potitus. Postea reuersus per Lusitaniam, obsedit Emeritam, atque expugnatam regno suo adiunxit. S. Isidorus cum reliquis.

Pax cum Vandalis facta, magis necessaria quam utilis aut honesta, data eis ad habitandum Africæ portione, & certis finibus, quos ne excederent, idque addita iurisiurandi religione, vt inquit S. Isidorus ac Tudensis. Factum est hoc tertio Idus Februarii, vt inquit Prosper Aquitanicus & Cassiodorus. Sigebertus anno 443. pacem hanc factam scribit: sed ego Prospero & Cassiodoro magis accedo.

Theodoredus Gothorum Rex Aquitanico regno non contentus, rupto cum Romanis fœdere, vicina illorum municipia occupat, Narbonensi oppido maxime infestus, quod cum diu obsidione & fame laborasset, per Littorium Comitem ab utroque periculo liberatum. Siquidem per singulos equites binis tritici modiis aduectis, strenuissime & hosteis in fugam vertit, & ciuitatem annona impleuit. Prosper Aquitanicus, & partim Sanctus Isidorus.

Hermericus quum triginta duos annos imperasset Sueuis, post septem annorum continuam languorem, moriens Rechilani filio regnum hæreditaria successione reliquit. Qui Rechila septem regnavit annos, & Hispali expugnata, Bæticam & Carthaginensem prouinciæ ditioni suæ subiecit. S. Isidorus. Lucas Tudensis nouem annos regnasse scribit Rechilanem. Rodericus Toletanus octo, cui subscribunt Chronica Regis Alfonso. Vnde in diuo Isidoro suspicor mendose septem legi, pro octo. Prosper Aquitanicus scribit, hoc anno bellum aduersus Gothos Hunnis auxiliatibus gestum. Eodem anno testis est Sigebertus, Beatum Augustinum, Vandalis Hipponem ciuitatem ipsius decimum tertium iam mensum obsidentibus, migrasse ad Deum. Sed Prosper Aquitanicus gloriosam ipsius mortem anno 433. ponit.

Silingorum in Bætica nomen à Rechilane extinctum. Chronica Regis Alfonso. Sabino episcopo Hispali per factionem expulso, in locum eius Epiphanius ordinatur fraude, non iure. Idacius. Gisericus Vandalorum Rex, ex catholico factus apostata, & Arianae cultor hæreseos, intra habitationis suæ limites fidem Catholicam Ariana impietate subvertere volens, episcopos persequitur. Prosper Aquitanicus. Eodem tempore quatuor Hispani viri, Arcadius, Probus, Paschasius, Euty chius, dudum apud Gisericum merito sapientiæ & fidelis obsequii clari habebantur, quos rex vt copulatiores sibi faceret, in Arianam sectam transire præcepit. At illi tam nefarium atque impium facinus constantissime respuentes, excitato in rabidissimam iram Barbaro, primum proscripti, deinde in exilium acti, tum atrocissimis cruciati suppliciis, ad postremum diuersis mortibus interempti, illustri martyrio mirabiliter occubuerunt. Prosper Aquitanicus. Puer autem Paulillus nomine, frater Paschasii & Euty chii, pro elegantia formæ atque ingenii admodum Regi acceptus, à professione atq; amore Catholicæ fidei cum nullis minis deturbari posset, diu fustibus cæsus, ad infamem seruitutem damnatus est, nec ideo, vt apparet, interfectus, ne superata sæuitia impii Regis, etiam illa ætas gloriaretur. Idem. Horum etiam mentionem facit S. Isidorus. Chronica Regis Alfonso passionem eorum anno 446. adscri-

- An. dom.* bunt. Verum quum Prosper eo tempore vixerit, autorem ipsum sequi malui.
442. Aduersum Gothos in Gallia prospere pugnatum. Prosper. Littorius Comes qui secunda ab Aetio Patritio potestate Hunnis contra Gothos auxiliantibus præerat, dum Aetio gloriam superare cõtendit, dumque aruspicum responsis & dæmonum significationibus fidit, pugnam cum Gothis imprudenter conferuit, fecitque intelligi, quantum illa eorum quæ perijt manus, prodesse potuerit, si potioribus cõsiliis quam sua temeritate vti maluisset, quando tantam ipse hostibus cladem intulit, vt nisi inconsideranter præliatus captiuitatem incidisset, dubitandum foret, vtri potius parti victoria adscriberetur. Ex Prospero Aquitanico, apud quem perperam hoc loco, secunda ab Aetio patritio potestati, legitur, pro, secunda potestate, quemadmodũ ego ex Alcobaciensi codice restitui. Pax inter Romanos & Gothos facta, cum eam post ancipitis pugnae lachrymabile experimentum humiliter quam vnquam ante poposcissent. Idem. Aetio componendis rebus in Gallia occupato, Gifericus nihil tale metuentibus Romanis, violata sacramenti religione, 14. Cal. Nouemb. Carthaginem dolo pacis inuadit ac deprædatur, omnesq; opes eius, ex cruciatu diuerso tormentorum genere ciuibus, in ius suum vertit, sacerdotes ecclesiis pellit, martyres multos facit, templa prophanat, eaq; non iam diuini cultus loca, sed suorum iussit esse habitacula, in vniuersum captiui populi ordinem sæuus, sed præcipue nobilitati & religioni infensus, vt non discerneretur, hominibus magis an Deo bellum intulisset. Ex eodem & S. Isidoro. Rex Alfonso Sigebertum sequutus, anno 436. factum hoc ponit.
443. Gifericus Siciliam grauitè affligens, accepto nuncio de Sebastiano ab Hispania ad Africam transeunte, celeriter Carthaginem rediit, ratus periculosum sibi ac suis fore, si vir bellandi peritus, recipiendæ Carthagini incubuisset. Verum ille amicum se magis quam hostem videri volens, diuersa omnia apud barbaros, quam præsumperat, reperit, eaque spes causa illi maxima & calamitatis & infœlicis mortis fuit. Prosper Aquitanicus. Hoc anno Chronica regis Alfonsi, Sigeberto autore, dicunt pacem inter Romanos & Vandalos per Tricarium Comitem factam, quam nos anno 438. posuimus.
445. Cum Giferico ab Augusto Valentiniano pax confirmata, & certis spaciis Africa inter vtrunq; diuisa est. Prosper. In Gifericum apud suos de successu rerum superbientem quidam optimates ipsius conspirauerunt, sed molitione detecta, multi ab eo supplicii excruciatu atq; extincti sunt. Cumq; idem audendum etiam aliis videretur, multis regis suspicio fuit exitio, vt hac sui cura plus virium perderet, quam si bello superaretur. Idem. Sigebertus Abbas ait, hoc anno Theodoricum Hispanias inuasisse. Rechila Sueuorum rex, pace regnum suum confirmare studens, Carpetaniam prouinciam Romanis reddidit. Chronica Regis Alfonsi.
447. Rechila Emeritæ sub cultu (vt fertur) gentilitatis vitam finit. Sanctus Isidorus.
448. Reccarius Rechilani filius, iam factus Catholicus, Sueuorum rex constituitur, & regnat annis nouem. Vxorem duxit Theodoredi Gothorum regis filiam, quo coniugio tam amplo ingentis spiritus & spes magnas animo concepit. Ex sancto Isidoro & Luca Tudenfi.
449. Reccarius Vasconum regionem depopulatur, deinde ad socerum profectus, Cæsaraugustam in reditu Gothorum auxilio vastat: Tarraconensem prouinciam Romanis subiectam inuadit: Carthaginensem regionem quam pater ipsius pacis ergo Romanis reddiderat, in prædam mittit, atq; hoc rerum successu lætus ac triumphabundus ad suos reuertitur. Ex S. Isidoro.
450. Circa hunc annum Leo Papa scripsit epistolam ad S. Turibium (ita enim in concilio legendum, vt ex principio primi concilii Bracarenfis constat) qua illum hortatur ad conuocandum concilium generale Galliciae, ad extirpandos errores Priscillianistarum, atq; ostendit hanc hæresin ex omnibus aliarum hæreseon fecibus & sentina conflata. Præterea statuit, vt inter Catholicos non censeatur, quisquis vitur scripturis ab ecclesia Catholica damnatis. Cuius Leonis præcepto Tarraconenses, Carthaginenses, Lusitani, & Bærici episcopi, facto inter se concilio, regulam fidei contra Priscilliani hæresin conscripserunt; ad Baleonium Bracarenfis Ecclesiae Præsulem direxerunt. Ex priore tomo Conciliorum. Fuit hic S. Turibius Hispanus, ex prouincia Galliciae, Asturicensis episcopus, cuius eximia sanctitas multis miraculis cõfirmata est. Eodem tempore floruit Iulianus cognomento Pomærius, natione Maurus, qui octo libros de anima per modum dialogi conscripsit, in quorum octauo Tertulliani consentiens erroribus, dicit animam esse corpoream. Scripsit & alios libros. S. Isidorus. Ioannes Tritemius dicit hunc fuisse Toletanum Archiepiscopum. Cæterum nescio, an deceptus sit eo, quod alium celebret Ecclesia Toletana Iulianum Præsulem, scientia & vitæ meritis clarum. Potius crediderim hunc esse

esse Pomerium, quem in fine scriptorum ecclesiasticorum describit Gennadius.

In Africa exaruit persecutio Vandalorum in Christianos, adeo vt diuinos libros exurent, & de sacris palliis ac vestibus vestimenta sibi facerent. Valerianus episcopus sanctus octogenarius, nolens diuina sacramenta prophanis tradere, à Rege Giferico omni vrbe ac domo exclusus, reliquum vitæ vsq; ad mortem sub dio nudus transegit. Ex Sigeberto. 451.

Attila Hunnorū Rex, Walameris Ostrogothorum Regis, & Ardarici Gepidarum Regis, & multarum septentrionalium gentium fretus auxilio, à Pannoniis egressus, occidentale inuasit imperium cum quingētis armatorum millibus. Et primo per Gallias tanto furore grassatus est, vt nulla ciuitas eorum subterfugerit rabiem. Ex Sigeberto & Paulo Æmilio. 452.

Huius Attilæ mentem ad vastationem orbis paratam, multis muneribus Gifericus Vandalorum Rex ad Vesegothorum bella precipitauit, metuens ne Theodoricus (hic est quem nos Theodoredum diximus) Rex filia vlcisceretur iniuriam. Quæ Hunericho Giferici filio iuncta, prius quidem tanto cōiugio letabatur, sed postea, vt erat ille etiam in sua pignora truculentus, ob suspicionem tantummodo veneni ab ea parati, eam putatis naribus, spolians decore naturali, patri suo ad Gallias remisit, vt turpe funus miseranda semper offerret, & crudelitas qua etiam mouentur externi, vindictam patris efficacius impetraret. Iornandes. Attilæ aduentum vbi præsensit Aetius, vnicū rerum Romanarum columen, misit Auitum ad Gothos suatum, vt Hunnis resisterent. hoc enim Attilæ esse consilium, vt in primis Romanorum vires excindantur: sed non quieturum, nisi paulo post & Gothos ipsos penitus obterat. de monarchia namque cogitare Attilam. Gothus his auditis, auxilium suum Aetio pollicetur. Beatus Rhenanus ex Sidonio Apollinari in Panegyri. Auiti foci. Theodoredus igitur Gothorū Rex, quatuor filiis domi relictis, nempe Frederico, Turico, Rotemero & Himmerit, secum tantū Thurismundum & Theodoricum maiores natū participes laboris assumit, & in auxilium Romanorum contra Hunnos Aurelianensem urbem iam obsidenteis, & Gallias fœde vastanteis proficiscitur. Ex Iornande & Beato Rhenano.

Factum est illud memorabile prælium in campis Catalaunicis, prope Tolosam, in quo Francorum Annales cum Sigeberto Abbate & Iacobo Meyero tradunt cecidisse centum octoginta millia hominum. Iornandes ait cæsa vtriusque partis 162. millia, exceptis nonaginta millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congressionem publicam noctu sibi occurrentes, mutuis conciderent vulneribus. Diuus Isidorus, & ante illum Idacius, atq; vtrumque sequuti scriptores Hispani produnt, supra trecenta hominum millia cæsa. Huic prælio quinque Reges interfuerunt, Attila Hunnorum, caput belli: Talamirus, siue (vt alii appellant) Walamer Ostrogothorum: Theodoredus Vesegothorum: Ardaricus Gepidarum: Marouæus Francorum. Theodoredus in hoc conflictu, incertum à quò, peremptus est. Idacius & Sanctus Isidorus hanc pugnam præcedenti anno ponunt. Hermannus Contractus & Matthæus Palmerius anno 450. Ego multorum autoritate fretus, & præcipue Seueri Sulpitii atque Cassiodori, hoc anno ponere malui. Occiso Theodoro, Thurismundus filius eius regnum suscipit, & patri iusta debito honore persoluit. Hic Hunnos prælio fusos ad internecionem delere cōstituit. Cuius consilii cum Aetium Romanū ducem certiore fecisset, ille veritus ne gens per se ferox & irrequieta, tot victoriis elata, in Romanos tandē impetum faceret, subdole suasisit illi, vt domum profectus rationibus suis consuleret, antequam fratres regnum absentis inuaderent. Quod consilium ne ipsi quidem Aetio lætum fuit, vt qui paulo post à Valentiniano Imperatore occisus fuit, quod effugii locum Attilæ quem debellare potuit, præbuisset. S. Isidorus & alii.

Attila Vesegothos bello aggressus, victus à Thurismundo rediit inglorius. Sigebertus. 455.

Alii dicunt, & inter eos Archiepiscopus Toletanus, quod Thurismundus Alanis ab Attila bello oppressis suppetias profectus, Attilam fudit fugauitque, & trans Danubium pristinas petere sedes coegit.

Thurismundus anno regni sui tertio ægrotans, dum sanguinē tollit de vena, ab Ascalcruo cliente inimicos nunciante, armis subtractis peremptus est, vna tamen manu quam liberam habebat, scalpellum tenens (ita enim in Iornande legendum, non scabellum) sanguinis sui extitit vltor, aliquam multos sibi insidiantes extinguens. Iornandes. Diuus Isidorus autor est, Thurismundum primo regni anno à fratrib. Theodorico & Frigelarico (forte Frederico) letho datum. Annotationes marginales libri Alcobaciensis sex annos regnasse testantur: Iornandes & Sigebertus, cum Chronicis Regis Alfonsi, tres annos imperasse scribunt, quibus ego magis accedo. Quin & Seuerus Sulpitius quarto Martiani anno occisum scribit, tamen si hoc loco valde deprauatus. Theodoricus mortuo fratri succedit, & regnat tredecim annos.

- An. dom.* Valentinianus Imperator ab amicis Aetii patricii in cāpo Martio occiditur. Maximus tyrannus imperium inuadit, & Eudoxiam Valentiniani vxorem inuitam sibi toro iurxit, vt eius maiestate prouincias exercitusque sibi conciliaret. sed illa tāta iniuriæ impatiens, Gifericum Vandalorum Regem ad vindicandam coniugis sui mortem & tantam ignominiam inuitat. qui Afrorum, Numidarum, Maurorum, populariumque delectu habito, ad trecenta mortalium millia in Italiam trāsmisit, vrbem Romam metu trepidam ingressus, Maximum occidit, tertio à nece Valentiniani mēse, Romam per quatuordecim dies dispoliat, Valentiniani viduam ac filias cum multis Romanorum millibus captiuas abducit. Demū per legatos postulata ab Imperatore pace, Eudoxiā cum filiabus Constantino-
 457. polin remittit, vnam tamen ex iis, quæ nuberet filio suo, retinet. Ex Procopio, Sancto Isidoro, & Paulo Æmilio. Hoc alii alio anno ponunt, ego Cassiodorum sequutus sum & Seuerum, qui Maximum septuagesimo imperii die, terrore Vandalorum tumultu vulgi ocisum dicit, ante ingressum Giferici. Theodoricus Gothorū Rex, pro datis aduersus Gallos subsidiis, permissū Imperatoris Hispaniam ingressus, primus in ea obtinuit imperium. Cui dum Rechiarius Sueuorum Rex, cum magnis copiis obuiam proficiscitur, ad Vrbem cum fluuium, duodecimo ab Asturica milliari, collatis signis dimicant. quo prælio solus fugatusq; Rechiarius, fuga sibi salutem quæsiuit, arreptaque naui in Africam cursum instituit, in fidem ac tutelam Vandalorum se traditurus: sed aduersa procella Tyrheni ostii repercussus, & in Portugallēsis ciuitatis portum eiectus, captus ad Theodoricū perducitur atque occiditur. Ex Iornande & Diuo Isidoro, qui maritimæ fugæ non meminit, sed tantum in Portugallensem ciuitatem telo ictum confugisse scribit. Lucas Tudenis autor est, Theodoricum ex eo loco Bracaram profectū, cuius ciuitatis direptionem, si non cruentam, lamentabilem tamen fuisse, & Romanam magnam captiuitatem, eo quod incaute se Gothis tradidissent. Theodoricus rerum aduersus Sueuos potitus, rerū Sueuicarum summam commēdat Acliulfo Auerno, qui illos Theodorici auspiciis regeret. Sed vix discesserat Gothus, quum ille & fidei & officii sui oblitus, Regē se saluari iubet, & regnum sibi vendicat, neque Regem tam bene de se meritum agnoscit. Quo scelere exasperatus Theodoricus, confestim contra illum mouet, atque in primo cōflictu regno pariter & vita exiit, atque ita sensit iratum quem propitium seruare non potuit. Ex Iornade. Sueu rebellionis suę pœnitentia moti, non solum veniā quam supplices per sacerdotes suos postulabant, consequuti sunt à Theodorico: sed etiam, vt ex gente sua Regem pro suo arbitratu crearēt. Ex eodem. Igitur quę supererant gentis reliquię, in extrema parte Galleciæ, Masdrā Massilæ filium Regem creat. Ex Sancto Isidoro. Theodoricus his rebus gestis, traducto in Lusitaniam exercitu, Emeritam deprædari constituit, sed Sancti Martyris Eulaliæ perterritus ostentis, impiis cœptis destitit, atq; exercitum tripartito diuisum, partim Cherula duce in Baticam misit, quo mense Iulio (vt inquit Idacius) peruenerunt, partim Sigerico & Nepotiano ducibus in Galleciam, à quibus Sueui apud Lucum saua deprædatione vastati sunt. Cum reliquo exercitu ipse in Galliam Gothicam reuersus est. Ex B. Isidoro. Eodem anno Sabinus episcopus Hispalensis, post viginti annos quam certauerat, expulsus ex Galliis ad propriam rediit sedem. Idacius.
458. Agrippinus Comes Narbonē Theodorico Regi proditione tradidit. Diuus Isidorus Sueui in duas factiones diuisi, alii Masdrā (vt diximus) Massilæ filium: alii Frautam Regem salutant. Sed Frauta mox defuncto, Sueui qui pro illo stabāt, Rechimundum illi subrogant. Qui cum Masdra (quem Diuus Isidorus nunc Masdrā, nunc Maldram appellat, nisi mendosus est liber) inita pace, pariter Lusitaniam deprædatur. Ex eodem. Chronica Regis Alfonso Frautam octo annis regnasse testantur, sed Frautam & Frumarium pro eodem accipiunt, quum sint diuersi, vt ex Diuo Isidoro & Luca Tudenis patet.
460. Masdra à suis interfecto, postquā tres regnasset annos, inter Frumarium & Recchimūdum oritur de regno Sueuorum contentio. Frumarium cum Sueuis suæ factionis, Flauicis vrbis conuentum graui euertit excidio: Recchimūdus vicina sibi pariter Aurienis & Lucensis conuentus maritimā depopulatur. Ex Diuo Isidoro. Maiorianus Imperator Occidentis in Hispaniam venit Cæsaraugustam, vt inde parata classe Vandalos bello adoriretur: sed proditione suorum cōsilio Vandalis detecto, irritus voti in Italiam reuersus, à Recimere patritio occisus est. Ex Annotationibus libri Alcobaciensis & Roderico Archiepiscopo Toletano. Seuerus Sulpitius dicit, nauis eius quib. in Africam traicere volebat, captas à Vandalis in Hispania circa Carthaginem Spartariam.
462. Idacius scribit hoc anno in conuentu Bracarensi visum portētum duorum natorum, sed quæ subiungit, assequi non potui, ita mendosus erat liber.
464. Frumario Sueuorum Rege mortuo, Remismundus Masdræ filius (hunc S. Isidorus alio

loco Arismundum appellat) omnibus Sueuis in ditionem suam redactis, regnat, & pacem cum Gallecis firmat. Ex S. Isidoro. Huius regis tempore Ajax natione Gallus, factus apostata Arianus, inter Sueuos regis auxilio, hostis Catholicæ fidei ac diuinæ Trinitatis emergit, & Arianae virus hereseos ex Gallica Gothorum gente delatum, in Sueuos sparsit. Quo contagio gens illa cum multis regibus mansit infecta, vsque dum regnante Theodomiro, Arianae impietatis errore destructo, Sueui fauente rege, & annitente S. Martino Dumienfis monasterii episcopo, Catholicam fidem amplexi sunt. Ex S. Isidoro. Lucas Tudensis nonaginta annos in eo errore perseuerasse Sueuos affirmat. Quorum regum Arianorum memoria simul cum rebus eorum gestis à scriptoribus silentio est oblitterata. Leonis Imperatoris anno quinto, Eredicus frater Theodorici regis, pugnans cum Francis, occiditur, iuxta Ligerim Galliaë Celticæ fluuium. Seuerus.

Gisericum Vandalorum Regem iterum in Italiam cum exercitu nauigantem, Afilius patricius nauali prælio superauit, & redire Carthaginem compulit. Matthæus Palmerius, ubi dispiciat prudens Lector, an forte legendum sit Basilius.

Circa hunc annum cum Papa Hilarius Romæ celebraret concilium, Afcarius Tarraconensis metropolitanus episcopus, & alii episcopi eiusdem prouinciæ scripserunt ad eum, Nundinarium episcopum Barcinonensem, & Siluarium episcopum Calaguritanum designasse sibi episcopos successores. Quorum factum ab Hilario Papa & vniuersa Synodo vehementer est improbatum, & episcopi subrogati cedere iussi, vt ex ipsius Papæ decretali epistola patet, in qua Ciuitatensium mentio fit. quod propter eos adiungo, qui Ciuitatensem urbem parum antiquam putant.

Remismundus Sueuorum Rex legatos ad Theodoricum Gothorum Regem fœderis causa mittit, à quo per eosdem legatos & Sallanum Gothum ex palatino officio, & arma & filiam coniugem accepit. Quo honore sublatus in Lusitaniã profectus, Conimbricam (Colibriam vocat Diuus Isidorus) specie pacis deceptam diripit, & Olisiponem tradente Lusidio qui ciuitati præerat, occupat. Eodẽ anno, nimirum Leonis Imperatoris decimo, Theodoricus Rex ab Eurico fratre Tolosæ fuit occisus. Seuerus & Sigebertus. At Diuus Isidorus dicit, quod anno Leonis octauo, hoc est, anno Domini quadringentesimo sexagesimo septimo. Occiso Theodorico, Euricus frater ipsius (Eoricum alii vocant) ex fratri-cida factus est Rex Gothorum, & regnauit secundum sanctum Isidorum annis septendecim, secundum Sigebertum nouendecim. Diuus Gregorius Turonensis viginti septem annos regnasse scribit lib. 2. cap. 10. sed suspicor esse mendum, quemadmodum & illud, quod hic Rex eidem auctori ibidem cap. 25. Euarix dicitur.

Euricus principio regni continuo Lusitaniã depredatur, ac missis exercitibus, Pompeionem, Cesaraugustam, Tarraconensem prouinciam, atque etiam Hispaniam superiorem in potestatem suam redigit. Sanctus Isidorus. Idacius decimo sexto Leonis anno factum dicit, vt suo loco dicemus. Et quum Romani imperii vacillationem cerneret, Arelatum & Massiliã bello captas regno suo adiecit. Idem, & Iornandes. Nam Gisericus Vandalorum Rex curauit, vt Orientale imperium Ostrogothi, Hesperium siue Occidentale Vesogothi vastarent, vt in vtraque Republica hostibus decernentibus, ipse in Africa quietus regnaret. Idem Iornandes. Scribit Sigebertus Euricum, dum Gallias occupare nititur, Riothimum Britonum Regem, ad defensionem Galliarum Romanis auxilio venientem, bello contriuisse. Eodem anno moritur Gisericus Vandalorum rex, anno regni sui quadregesimo. Hic testamento cavit, successionem regnandi inter filios suos ordinata, vt fratri morienti frater succederet, sine vlla controuersia filiorum, & post filios suos, quicumque ex genere virilis prolis proximo sanguinis gradu illum attingeret, atque ex his, qui ætate præcederet. Procopius & Sigebertus. Huius regis mortem Chronica regis Alfonsi, Sigebertum sequuta, ponunt anno 477. Ego Sanctum Isidorum sequi malui. Mortuo Gisericus successit Honorichus filius. D. Isidorus Vgnericũ appellat, qui multo crudelius patre persequutus est Christianos. Hic Valentiniani Imp. & Eudoxiæ Augustæ filiã vxorẽ habuit.

Honorichus secundo regni sui anno, in Christianos sæuens, circiter quatuor millia in duriora exilia relegauit, martyres multos fecit, confessoribus linguas abscidit, qui linguis ademptis perfectius loquuti sunt. S. Isidorus. Sigebertus quater mille nongentos septuaginta sex in exilium missos ait. Beda addit, quod in exilium missis ac fugatis plusquã trecentis triginta quatuor episcopis Catholicis, eorum ecclesias clausit, plebem variis affecerit suppliciiis, & innumeris quidem manus abscindens, linguas quoque præciderit, nec tamen loquelam Catholicæ confessionis eripere potuerit. Huius rei meminit & Iustinianus Imperator C. de off. præf. præf. & oculata fide sibi constare testatur. Hoc tempore Eugenius Carthaginensis episcopus & omnis clerus eius contra Arianam heresin

- An. dom.* Vandalorum fortiter pro Christi fide certant. Sigebertus. Sed ego in anni numero Sancti Isidori supputationem sequor, ne quis errore factum existimet.
473. Carthagine liberatus abbas cum sex fratrib. a Rege Honoricho carcere, catenis, igni, & vectibus ad martyrium vsque cruciatur. Idem Sigebertus. Fratrum vero nomina hæc sunt, auctore Victore episcopo, qui hæc persecutionem cui ipse interfuit, descripsit: Bonifacius diaconus, Seruus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, & Maximus monachus.
475. Gauderit Comes Gothorum, Hispanias per Pompelonem, Cæsaraugustam, & vicinas vrbes obtinuit. Heldefredus quoque cum Vincentio Hispaniarum Duce obfessa Tarracone, maritimis vrribus potitus est. Idacius & Seuerus.
476. Honorichus solito crudelius in Christianos exarsit, omnes Africae episcopos persecutiem synodi euocatos, vsq; ad quadringētos quadraginta quatuor in exilium relegauit, & eorum ecclesias vel clausit, vel Arianis dedit, plebemque variis suppliciis afflixit. Letum Neptensem episcopum igni traditum martyrio coronauit. Eugenium Carthaginensem episcopum cum clericis suis plusquam quingētis, variis tormentis excruciatos exilio condemnauit. Partim ex sancto Isidoro, partim ex Sigeberto.
477. Hoc anno secundum sanctum Isidorum, secundum Lucam Tudensem sequenti, Honorichus octauo regni sui anno, post innumerabiles in Christianos crudelitates, Honorio Dei percussus, vt Arius pater eius, interioribus cunctis effusus, miserabiliter vitam finit. Sanctus Isidorus. Sigebertus Abbas scribit vermibus scatentem expirasse. Idem dicit & Victor episcopus. Regnavit annos septem, mensis quinque, vt ait Lucas Tudensis. Victor episcopus dicit, quod mēsis decem supra septem annos regnauerit. Mortuo Honoricho subrogatus est Guntamūdus, qui regnavit annis duodecim, & restituta pace ecclesia, catholicos ab exilio reuocauit. Sanctus Isidorus. Procopius libro 3. de bello Vandalico, istum Gundabundum appellat, & dicit Genzonis fuisse filium, qui Gēzon Giferici Regis filius fuit natu maior, & addit hunc Gundabundum Christianos imitatione suorum, grauioribus etiam suppliciis afflixisse. Sigebertus dicit nouem tantum regnasse annos. Sed Sancto Isidoro subscribit Procopius.
482. Cum Rex Gothorum Euricus, Arelate suos euocasset ad colloquium, atque ii de morte gentis tela manibus tenerent, vidit Rex colorem ferri repente mutari. alia enim tela colore viridi, alia roseo, alia nigro, alia croceo naturalē ferri colorem mutarunt, vt annotarunt post Sanctum Isidorum Lucas Tudensis & Rodericus Archiepiscopus Toletanus.
483. Euricus Rex Arelati fatalis vadimonii diem obiit, cum regnasset secundum communem omnium opinionem, annos 17. secundum alios, 16. Neque enim audiendos arbitror, qui 19. annos regno functum produnt. Hic primus Gothis leges scripto dedit, neque merito a Sancto Isidoro inter alios legislatores censetur, vt annotauit Alfonso episcopus Burgenfis. De Eurico siue Eorico Rege scribit Sanctus Gregorius Turonensis episcopus libri secundi cap. 25. quod ex Hispania in Gallias egressus, persecutionem in Catholicos mouit, & sacrerum templorum aditus spinis iussit obserari, scilicet vt raritas ingrediendi, obliuionem faceret fidei. Huius rei, quanquam subobsure, meminit Sidonius Apollinaris, in epistola ad Basilium libro septimo, vbi mendose legi puto, Et Varix, pro Euarix, vel potius, Euricus. Eodem anno post mortem patris sui creatus est Rex Gothorum apud Tolosam Alaricus, anno Zenonis Imperatoris septimo, vt ait Seuerus: vt vero Sanctus Isidorus & Annotationes marginales libri Alcobaciensis, anno decimo. Quæ diuersitas ex eo nascitur, quod alii Zenonem anno Domini quadringentesimo septuagesimo quarto Imperium iniisse scribunt, inter quos est Hermannus Contractus: alii biennio post, vt Mathæus Palmerius. Hic Alaricus Teudetufam filiam Vittigis Ostrogothorum Regis vxorem habuit, vt ait Procopius libro primo de bello Gothico. Paulus Æmilius dicit. hunc fuisse nonum a magno illo Alarico qui Romam cepit, & vxorē habuisse Theodorici Ostrogothorum & Italiae Regis filiam, idque verisimilius est. Quod vero ea vocata sit Amalafuenta, præter Archiepiscopum Rodericum Toletanum, & qui eum sequuti sunt, nemo affirmat. Imo vero Cassiodorus autor est cum aliis aliquot, Amalafuintham Theodorici huius filiam Eutharico nupsisse, ex quo coniugio natus est Athalaricus, qui post aui mortem regnavit in Italia, præmatura morte extinctus. Regnavit hic Alaricus viginti tres annos, autore Sancto Isidoro.
489. Guntamundo Vandalorum Regi defuncto successit Trasamūdus frater eius, & regnavit annis viginti septem, menses quatuor, vt ait Sanctus Isidorus. Fuit hic vir indole sapientiæ maxima, tum animi magnitudine maiores omnes antecedens, Christianos non pœnis corporis aut supplicii, vt alii, sed præmiis & honoribus omnibus ad deserendam fidem

fidem inuitabat, non auscultanteis minime plectebat, fuit Anastasio principi charissimus. Procopius libro 3. de bello Vadalorum. Sed Diuus Isidorus dicit in historia Vadalorum, quod Ariana percitus infania, persecutionem in Christianos instaurauit, & ceterum viginti episcopos in Sardiniam relegauit. Idem dicit & Beda, sed ait ducentos viginti episcopos clausis eorum ecclesiis, in exiliū missos. Verum Isidorus etiam in Chronico tantum centum viginti ponit.

In Minio Hispaniæ fluuio pisces capti sunt, in quorum squamis videbatur inscripta *Æ-* 490:
ra præsentis anni, vt ait Sigebertus. Annotationes marginales libri Alcobaciensis testantur, hoc anno, id est, Anastasii Imperatoris septimo, Sacos in Hispaniā irrupisse, Asterio & Præsidio Coss. de qua re nihil vsquam alibi legi, nisi quod Plinius Sacas in Scythia ponit, libro sexto, capite 17.

Hoc tempore floruit, & ab Arianis pro asserēda fide Catholica multa passus est sanctus 496:
Fulgentius Ruspensis episcopus, eruditione, facundia & sanctitate illustris. Quem Chronica Regis Alfonsi postea martyrio coronatum testantur. Raphael Volaterranus Toletanum fuisse scribit, professione monachum, ab Arianis in exilium relegatum, postea reuocatum antio vno ante obitum, præfulatu abdicato, antiquum repetiisse cœnobium. Floruit sub Anastasio primo Imperatore & Gelasio Papa. Huius beati Fulgentii vidi librum de fide incarnationis filii Dei ad Scarilam, & alium de interrogatis quæstionibus ad Ferrandum ecclesiæ Carthaginēsis diaconum, & alium de regula veræ fidei ad Petrum. Reliqua illius opera recenset S. Isidorus.

Burdunellus in Hispania tyrannidem assumit. Annotationes marginales libri Alcoba- 497:
ciensis. Intellego hunc vsurpasse imperium eius Hispaniæ partis quæ Romanis parebat.

Hoc anno, nempe Anastasii Imperatoris sexto, Consule Anastasio Augusto, Gothi in 498:
Hispaniis sedes acceperunt, & Burdunellus à suis traditus, & Tolosæ tauro æneo impositus crematus est. Annotationes marginales libri Alcobaciensis. Trafamundus in Christianos sæuit. Ibidem.

Anno septimo Anastasii, Olympius quidam episcopus Arianus, dum in balneis apud regia- 499:
m urbem blasphematur in sanctissimam Trinitatem, tribus iaculis igneis, angelo ministrante, in piscina aquæ frigidæ percussus, vitam impie simul & prodigiose finiuit. Victor episcopus Africanus. Aliqui hoc anno 497. factum arbitrantur, nempe ii qui Anastasium iniuisse imperium anno 490. putant. Sunt qui hoc Carthagine factum dicant, nimirum quia dicitur apud regiam urbem contigisse, sed non animaduertunt, quod vrbs regia temporis illius scriptoribus dicitur in Orientali imperio Constantinopolis, in Africa Carthago, in Hispania Toletum. Ex Nicephoro enim constat, quod hoc miraculum factum sit Constantinopoli.

Anno Anastasii nono, Patritio & Hypatio Coss. Deuterius Arianus episcopus dum 501:
quendam nomine Barbarum baptizaret, & male distinguens Trinitatem, diceret, Ego te baptizo in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto: aqua repente disparuit, & vas contractum est. Ex Nicephoro & Sigeberto, qui hoc ait contigisse Constantinopoli. Victor episcopus Tunnunensis & sanctus Isidorus paulo aliter referunt, dicentes Barbam appellatum episcopum, qui baptizauit ad eum modum. sed ego mendum esse suspicor. Illud constat ex omnibus, quod qui baptizandus erat, viso miraculo conuersus sit ad veram fidem. Hoc anno Annales Francorum ponunt initium belli inter Clodoueam Francorum Regem, qui & Ludouicus dictus est, & Alaricum Gothorum, ex quo acerrimæ inter vtrunque Principem & populum exarserunt inimicitia. Causa belli fuit præter religionis disparitatem (nam Franci noua religione pii, Gothos Ariana impietate pollutos oderant) quod Alaricus, cuius pater auusque amantissimi Francorum Regum fuissent, exules hostesque eorum recipiebat colebatque: & cum de colloquio ageretur, insidias vitæ suæ Francus rex paratas ab eo se comperisse dicebat. Que contentio animorum eo vsque exarsit, vt submotis cæteris ad ostentationem virtutis Reges inter se singulari certamine cõflicaturi fuerint, nisi Theodorico Ostrogothorum & Italiæ Rege sollicitante, bellum illud in Burgundioem Regem ad tempus translatum fuisset. Paulus Æmilius.

Fœdus iustum inter Clodoueam Francorum, & Alaricum Gothorum Reges. Sigeber- 506:
tus. Hoc anno, hoc est, 14. Anastasii, Messala Consule, Gothi Detorsam ingressi, & Petrus tyrannus interfectus, caputque eius Cæsaraugustam deportatum est. Annotationes marginales libri Alcobaciensis.

Alaricus Clodoueo Regi molitus insidias, fœdus violat. Sigebertus. 508.

Prælium commissum inter Alaricum & Clodoueam in Pictonibus, decimo ab vrbe la- 509:
pide, in campis Vogladensibus, in quo Alaricus à Clodoueo deiectus equo dicitur.

An. dom. Tunc duo Gothorum equites, regis sui casu magis irritati quam territi, antequam rex regem conficere, & opima spolia capere posset, diuersi hastas equorumque cursum in v. trunque eius latus dirigunt, qui beneficio lorice & auxilio Clodouici iuuenum fortissimi, æquato Marte, incruentus periculum euitauit. Stratum Alaricum pedes Francus tollere se conantem confodit. Gothi fugæ se mandarunt. In Burdegalensium finibus Gothi qui prælio abfuerant, ausi fortunam prælii tentare, tanta cæde victi sunt, vt is locus Campus Arianus etiam nunc vocitetur. Hoc bello vouit rex Clodoueus Lutetia templi sanctis Apostolis Petro ac Paulo sacrum, in suburbio, quod nunc est S. Genouefa, in cuius diuæ tutela ea vrbs est. Paulus Æmilius. Eadem ferme S. Gregorius Turonensis lib. 2. cap. 37. Diuus Isidorus, & illum sequuti scriptores Hispani, hunc regem Francorum Flauianum diuinum appellant, & ponunt mortem Alarici anno quingentesimo sexto, quum tamen anno decimo septimo Anastasii Imperatoris occisum dicat. Cuius diuersitatis causam superius anno quadringentesimo nonagesimo nono posuimus. Seuerus Sulpitius mortem Alarici anno decimo quinto Anastasii ponit. Illud quoq; admonere nõ ab re fuerit, quod in Roderico Archiepiscopo Toletano impresso perperam hoc loco pro Pictauium, Patariuum legitur. Hoc successu ferox Clodoueus, omnẽ fere Aquitaniam Gothis ademptam regno suo adiecit, etiam Tolosam regni sedem. Præterea Germanorum adiutus auxilio, Carcassonem urbẽ obsedit, in qua vrbe erat Solomonis preciosissima & spectatu dignissima supellex, quam ingentis precii gemmis ornatam, ex Hierosolymis Romani quondam auexerant: Alaricus senior, quum Romam cepit, in prædam suam conuertit. Non tamen potiti sunt ea vrbe Franci, sed aduentante Theodorico Ostrogothorum & Italia Regis, soluerunt obsidionem. Procopius libro 1. de bello Gothorum. Occiso à Francis Alarico, Gefalaricus frater eius, Eurici Regis ex concubina filius, Narbone creatus est Rex. Nam Amalaricus, Alarici ex filia Theodorici Gothorum in Italia Regis filius, vix dum quinennis, nondum erat maturus imperio. Hic secundum sanctum Isidorum, regnavit annis quatuor, tamen alii plureis, alii pauciores annos illi attribuant. Huc alii Gefalaricum, alii Geseleycum, alii Gefaleicum, Procopius Gafelicum appellat. Hic vt ignobili matre editus, ita animo degener exitit, & dum Narbonem à Gundebadis Burgundionum Regis impetu defendere non posset, cum maxima suorum clade, Barcinonem ignominiosa fuga se contulit, ibiq; turpiter delituit, donec à Theodorico regno fascibus exutus est. Partim ex Seuero, partim ex S. Isidoro.

510. Theodoricus Ostrogothorum & Italia Rex cõtra Francos, ad vlciscendam generi sui necem, octoginta armatorum millia misit duce Ilba (Helbanem alii vocant) Gepidarum Comite, qui Gothis coniuncti, victoria potiti sunt: Frãcorum viginti millia & eo amplius desiderata. Prouincia ad Ostrogothos, Vasconia ad Vefegothos rediit. Ex annalibus Frãcorum. Eodem anno Gefalaricus Goericum Barcinone in palatio interficit, & paulo post ab Ilba duce Theodorici ab Hispania fugatus, Africam petit. Annotation. margin. libri Alcobaciensis.
511. Gefalaricus post frustra petitum in Africa Vadalorum auxilium & varios errores, tandem apud Druentium Gallia fluium interiit, & prius regnum, mox vitam perdidit. S. Isidorus. Eodem anno Theodoricus Iunior, Ostrogothorũ & Italia Rex, cum iam octodecim annos non sine gloria regnasset in Italia, venit in Hispaniam, atque ibi per quindecim annos Amalarici nepotis sui paruuli tutelã gessit, & Gothorum regnum administravit. S. Isidorus. Alii ingressum eius in Hispaniam anno 513. ponunt. In hoc tamen omnes consentiunt, quod 21. anno Anastasii.
515. Mortuo Clodoueo Frãcorum Rege, regnum in quatuor fratres diuiditur: Childeberto Parrisi, Clotario Sueffiones, Clodamiro Aurelianum, Theodorico Mediomatrices imperia fuerunt, omnesque Reges consalutati, ac primum omnium pacem cum Amalarico Alarici filio firmauerunt, data illi in matrimonium sorore Clotilde, Tolosatiumque præfectura restituta. Paulus Æmilius. Pacem hanc cum Amalarico firmatam intellige, quia Theodoricus non suo, sed nepotis sui nomine res in Hispania gessit: & sororem pactam, non datam Amalarico, qui id temporis nondum ex ephelis excefferat. Illud quoq; animaduertendum, neque Gallicarum rerum scriptores, neque vllos alios præter Hispanos, memoriæ proditum reliquisse, Theodoricum huc, de quo loquimur, in Hispania res gessisse. Ego tamen vt Hispanis scriptoribus magis accedam, & auctoritate diui Isidoti, & libro Conciliorum moueor, in quo, vt continuo videbimus, sub hoc Theodorico, quatuor Ariano, concilia celebrata describuntur, quæ nisi de annis quibus in Hispania ille regnavit, intelligi non possunt.

516. Hoc anno, Sanctus Isidorus author est, mortuo Trasamundo, Ilderichum Honorichi ex Va-

ex Valentiniiani Imperatoris filia natum, Vandalis imperare cœpisse, sed à Trafamundo ante mortem sacramento obstrictum, ne, quandiu regnaret, ecclesiam Catholicis aperiret, aut priuilegia redderet. Qui à matre fide recta imbutus, ne iurisiurandi religionē violaret, antequam iniret imperium, Christianos ab exilio reuocat, ecclesias sacerdotibus restituit, atq; ita demum regno inauguratur. Sanctus Isidorus. Hoc factum post annum septuagesimum quartum hæreticæ profanationis, inquit Beda. Procopius testatur, hunc æque in Christianos atque in suos mitem, armis tamen minime fuisse idoneum, quibus Amerem propinquum præfecisse, qui ob fortitudinem alter Achilles est appellatus. Regnavit annos septem, menses quatuor. Eodem anno, nimirum Theodorici Junioris sexto, consulatu Petri, celebratum est Tarracone concilium decem episcoporum, octavo Idus Nouembris. In quo concilio, præsidente Ioanne eius ciuitatis episcopo metropolitano, inter alia multa statutum est, vt obseruatio diei Dominici incipiatur à sabbato. Atque hinc fortassis emanauit consuetudo in totam fere Hispaniam, cessandi die sabbato ab omni opere sub horam vespertinam. Ex priori tomo Conciliorum. Hoc concilium alii alio anno ponunt. Ego diuum Isidorum sequor, cui calculus Cassiodori ad amissim quadrat.

Hormisda ad summum Pontificatum euectus est, qui vices suas Salustio Hispalensi episcopo metropolitano commisit, per prouincias Bætiam & Lusitaniam: per reliquam vero Hispaniam, Ioanni, opinor, Tarraconensi episcopo. Huius extant aliquot ad Episcopos Hispaniæ epistolæ decretales, in priore tomo Conciliorum. 517:

Mense Iunio eiusdem anni celebratum est concilium Gerundense à septem episcopis, Agapito Consule, anno Theodorici 7. sub præfule ciuitatis illius Fortuniano. Ex priore tomo Conciliorum. Eodem anno celebratum aiunt cōcilium CæsarAugustanum, à duodecim episcopis, sub Lucio episcopo CæsarAugustano, quarto nonas Octobris, in quo præter alia decretum est, ne quis vsurpet nomen doctoris, nisi cui iure cōceditur. Ibidem. Petrus Antonius Beuter sequenti anno ponit.

Gilimer Ilderichum per tyrannidem regno Vandalorum deturbat, & cum filiis carcerum custodiae mancipat, regnū ipse inuadit, & multos Africæ nobiles partim opibus, partim vita spoliat. S. Isidorus. Beda Gilimerum appellat. Hic Gilimer fuit, vt ait Procopius, Genzonis, de quo superius loquuti sumus, filius, & malis artibus ac falsis apud Vádalos calumniis Ilderichum regno priuauit, & cum Amere atque eius fratre Euagene carceri tradidit, atque Amerem postea excæcauit, neque vllis Iustiniani Imperatoris monitis à male ceptis abduci potuit. Quare Imperator soluto bello Persico, bellū illi facere statuit, quod Procopius duobus libris prolixè describit, vt cui ipse interfuit. Sigebertus hūc Gilimerū ponit anno 528. & addit ita fuisse crudelem, vt ne parentibus quidem parceret. 523:

Hoc anno, id est Theodorici Junioris decimo quinto, celebratum est octauo Idus Augusti concilium Ilerdense, ab octo episcopis, sub Sergio illius ciuitatis id temporis episcopo. Ex priori tomo Conciliorum. Eodem anno mense Decēbri, celebratum est cōcilium Valentiniū sex episcoporum, sub Celsino illius ciuitatis episcopo, in quo statutū est præter alia, vt euāgelium legatur ante offertorium, vt catechumeni & pœnitentes qui non offerebant, audiant euāgelium, antequam exeant ecclesia, quod etiam annotauit Petrus Antonius Beuter. Ibidem. Ex his conciliis colligi posse videtur, eam Tarraconensis Hispaniæ partem quæ Romanis parebat, totam fuisse Catholicam, vt in qua tot concilia iam libere celebrata sint. Quod ex eo clarius est, quod affirmat S. Isidorus, Ioānem postea Gerundensem episcopum, ab Ariano Gothorum Rege Leouigildo Barcinonem exilii causā relegatum. Eodem quoque anno, Theodoricus Ostrogothorum Rex quum Hispaniam per quindecim annos rexisset, nō sine gloria, nisi quod alienus à fide Catholica & acerrimus Arianiæ sectator perfidiæ, regnum Vesogothorum Amalarico nepoti iam adulto tradidit, atq; in Italiam est reuersus, vbi ob instauratam Romam, & redintegratos illius murros, auream statuam à Senatu meruit. S. Isidorus. Lucas Tudensis addit hunc in Hispania vxorem duxisse ex prima Hispanorū origine, cuius precibus Hispanos omnes libertate donasse: ex ea filium sustulisse Seuerianum, sanctorum Leandri & Isidori atque aliorum patrem. 525:

Amalaticus, Theodorico tutelam ipsius iam regno maturi abdicante, Gothis in Gallia Aquitanica & Hispania imperare incipit, quanquam Gallicarum rerum scriptores, vt admonuimus, omnes Theodorici annos Amalarico tribuant, qui hoc anno mortem ipsius ponunt, de qua re suo loco dicemus. Regnavit annis quinque, vt ait Sanctus Isidorus. Iustinianus Imperator admonitus per somnum à Leto martyre, exercitum in 526.

An. dom. Africam Belesario duce contra Gilimerem mittit: qui Belesarius Gontimerum & Gebamundum fratres Regis primo prælio fudit, Gilimerem in fugam cōuertit, Africam recepit nonagesimo septimo, quam Vādali regionem illam occupauerunt, anno. Gilimer vero in primo Belesarii occurſu, ante conflictum, Ilderichum Regem & quosdam eius affines obruncauit. Demum captus cum omnibus suis opibus Iustiano Constantinopolin adducitur. Sic Vandalorum regnum cum omni populo ac stirpe deletur, quod per mansit annis centum tredecim, à Gunderico Rege vsque ad Gilimeris interitum S. Isidorus. Cuius supputatio iis astipulatur qui anno Domini quadringentesimo decimo tertio, Vandalos in Hispaniam irruisse scribunt. Ex quorū albo est Sigebertus, qui excidium regni Vandalici ponit anno quingentesimo trigesimo tertio, sicut & Matthæus Palmerius. Sed Iustianus C. de off. præf. præ. lib. 1. §. 1. dicit Africam per annos centum & quinque à Vandalis fuisse captiuam, si locus non est mendosus.

530. Anno quinto Amalarici Regis celebratum secundum cōcilium Toletanum octo episcoporum, sub Mōtano præfule Toletano. Ex priore tomo Conciliorum. Scribit S. Isidorus in hist. Goth. & illum sequutus Rodericus Toletanus, concilium hoc peractum anno secundo Theudii Regis, qui quamuis esset hæreticus, pacem tamen indulſit ecclesiæ: adeo vti catholicis episcopis potestatem concederet in urbem regiam conueniendi, & quæcunque ad disciplinam ecclesiasticam pertinerent, libere instituendi. Cæterum ex ipsius concilii vltimo capite liquido cōstat, sub Amalarico Rege, nō Theudio celebratum. Forſtaſſis aliud Concilium eo regnante Toleti celebratum est, quod in aliorum conciliorum numerum non sit relatum, de quo D. Isidorus loquitur. Mōtanus vero quem huic Synodo præſediſſe diximus, fuit post Celsum Toletanæ ſedis metropolitanus episcopus, vita & eruditione clarus. Qui antiquissima fidelique relatione narratur, ad propulſandam cōiugalſis conuerſationis infamiam, candenteis prunas tamdiu tenuiſſe veſte, dum ſacrum perageret, eoque peracto nec prunæ ignem, nec veſtis inuenta eſt amiſſiſſe decorem. Scripſit ad Palæſtinos epistolam, in qua presbyteros chriſma conficere, & episcopos alienæ diœceſis eccleſias conſecrare, magna dicitur autoritate prohibere. Claruit sub Amalarico Rege, & nouem annis pōſtſicatus tenuit dignitatem. Ex S. Alſonſo. Eodem anno Stephanus quidam Hispaniarum præfectus efficitur, atque idem anno tertio præfecturæ ſuæ, in Gerundenſi ciuitate, in concilio diſcinctus eſt. Annot. marg. Alcobac. Memoriae prodit Sigebertus, hoc anno episcopos quosdam in Africa orthodoxos linguis radicitus exciſiſſe a Vandalis, poſterius clare loquēdo multis miraculo fuiſſe. Quod miraculum vnus eorum auxit, qui in ſuperbiam elatus, cōſeſtim diuino priuatus munere obmutuit. Sed hoc sub Gilimere tyranno factum eſt. Clotildis Francorū Regum ſoror, à Gothiſ Arianis, in quos enuſerat ipſa pia, ignominioſe duriterque tractabatur: via euntem ceno lapidibusq; inceſſebant. Saucia imbutum cruore ſudarium ad fratres Reges miſit, quo velut literis ſanguine exaratis ira perciti Franci, in Gothos ducunt. Amalaricus apud Narbonem prælio victus, dum Barcinonem fugere parat, ab exercitu contemptus occiditur. Clotildis dum à fratre Childeberto reducitur, in itinere fato conceſſit, Pariſiſ iuxta patrem ſepulta. Ex annalibus Francorum & S. Isidoro. Sed vt dixi, hitoriæ Gallorum anno 525. factum hoc aſſerunt. Robertus Gaguinus addit, Toletū à Frācis expugnatum ac diſpoliatum, & multa inde vaſa ſacra templis Franciæ diſtributa. Totam hanc rem fuſius atq; explicatius proſequitur S. Gregorius Turonenſis libro 3. capite 9. cuius verba non pigebit adſcribere. Ea habent ad hunc modum: Clotildis multas inſidias ab Amalarico viro ſuo propter fidem Catholicam patiebatur. Nam plerumque procedente illa ad ſanctam eccleſiam, ſtercora & diuerſos fœtores proiici ſuper eam imperabat. Ad extremum autem tanta eam crudelitate dicitur cecidiſſe, vt infectum de proprio ſanguine ſudarium fratri trāſmitteret. Vnde ille maxime commotus, Hispanias appetiuit. Amalaricus vero hæc audiens, nauis ad fugiendum parat. Porro imminēte Childeberto, cum Amalaricus nauem deberet aſcendere, in mentem venit, multitudinem ſe precioſorum lapidum in theſauro ſuo reliquiſſe. Cumq; ad eoſdem petendos in ciuitatem regrederetur, ab exercitu in porta excluſus eſt. Videns autem ſe non pſſe euadere, ad eccleſias Chriſtianorū confugere cœpit. Sed priuſquam limina ſancta cōtingeret, vnus emiſſa manu lancea, eum mortali ictu ſauciauit, ibique decedens reddidit ſpiritū. Tunc Childebertus cum magnis theſauris ſororem aſſumptam ſecum abducere cupiebat, ſed, neſcio quo caſu, in via mortua eſt, & poſtea Pariſiſ allata, iuxta patrem ſuum Clodouæum ſepulta eſt. Childebertus vero inter reliquos theſauros, miniſteria eccleſiarum precioſiſſima detulit. Nam 60. calices, 15. patinas, 20. Euangeliorum caſpas detulit, omnia ex auro puriſſimo, & gemmiſ precioſiſ ornata. Sed nō eſt paſſus ea cōfringi. cunqta enim eccleſiſ & baſilicis ſanctorum diſpenſauit ac tradidit.

fringi. cuncta enim ecclesiis & basilicis sanctorum dispensauit ac tradidit. Haecenus ille.

Post Amalaricum Theudius regnat, quem alii Theodatum, alii Ethiudi appellant. Regnavit annis 17. mensibus quinque, ut ait Sanctus Isidorus. Hunc Procopius lib. 1. de bello Gothorum, alibi Theodim, alibi Theudam appellat, dicitque eum à Theodorico exercitui Vefegothorum præfectum, ducta ex Hispaniis nobilissima coniuge impertum vsurpasse, idque viuo adhuc Theodorico & Amalarico. Iornandes nominat eum Thiodim, & ait fuisse armigerum Theodorici Ostrogothorum Regis, ac tutorem Amalarico in Hispaniæ regno datū. Quæ hoc loco ponit Rodericus Archiepiscopus Toletanus ex Procopio male intellecta, de Theudio ex Italia accito, & eius male grata impietate in Amalafuentam ram bene de se meritam, ad Ostrogothorum in Italia pertinent historiam. Alius enim fuit Theodatus ille siue Theodahatus, ut Conradus Peutinger ex veteri numismate argenteo appellatum asserit, qui pietatis oblitus, Amalafuentam cui debebat regnū, in balneo singulari fecit: alius Theudius Gothorum in Aquitania & Hispania Rex. Toletani errorem sequutus est in Chronicis suis Rex Alfonsus. Anno Theudii primo, Franci magnis copiis Hispanias ingressi, Tarraconensem prouinciam depopulabatur. Quos Gothi duce Theodisco adeo in arctum coegerunt, interclusis Hispaniæ obicibus, ut necesse fuerit hostibus, vnius diei noctisque spacium precibus & multo auro fugæ suæ redimere. Quæ vero misera turba huic spacio superfuit, funesta cæde consumpta est. Cuius victoriæ gloriam postea Gothorum apud Septam calamitas obscurauit. Ex Sancto Isidoro.

Aprugius Pacensis ecclesiæ episcopus floret, qui sacras literas ita exposuit ingeniose, ut 532. veteres præ illo non videantur exposuisse. scripsit in Apocalypsin. Ex eodem de viris illustribus.

Bracaræ celebratum est primum concilium ab octo episcopis, præsidete Lueretio Bracarenfi episcopo metropolitano, Calendis Maii, ut habent Chronica Regis Alfonsi. nam numerus Æræ in Codice Conciliorum vitiosus est. Huic concilio Beatus Martinus adhuc Dumienfis episcopus interfuit.

Iustinianus episcopus Valentinus hoc tempore vita & scriptis claruit, ut autor est Sanctus Isidorus. Hic tres habuit fratres episcopos eadē matre natos, Iustum Vrgellitanæ sedis episcopum, Nebridium Agragensis, atque Elpidium. Ioannes Trittemius & Petrus Messias. Nebridius & Iustus interfuerunt secundo concilio Toletano. Iustus Vrgellitanus episcopus, frater Iustiniani, scripsit in Cantica canticorum. Sanctus Isidorus.

Childebertus eiusque frater Clotarius, Cæsaraugustam deficere ab hæresi Ariana cogunt, plurimasque in Hispania vrbes expugnant. Tunica Vincentii martyris pro spoliis oppimis & amplis exuuiis asportata, eiq; diuo ædes suburbana extructa, quæ nunc D. Germani est. Annales Francorum. Sed Robertus Gaguinus libro 1. ait Cæsaraugustanos, dum obsidione premerentur, desperatis omnibus rebus ad diuinam opem facta supplicatione confugisse. Cuius rei factum certiore Regem Francorum à rustico quodā, quum Christianos esse cognouisset, euocato ad se episcopo, pacta Diui Vincentii veste, obsidionem soluisse atque abiisse. Quæ cōsentanea sunt cum iis quæ Sigebertus de eadem re in Chronicis suis scribit. De qua re sic in Annotationibus marginalibus libri Alcobaciensis scriptum reperi: Anno 17. Iustiniani (id est, secundum aliquos 542. secundū alios vero 544.) quinque Reges Francorum per Pampelonem Hispanias ingressi, Cæsaraugustam venerunt, quam per octodecim dies obsessam, & omnem fere Tarraconensem prouinciam depopulatione attriuerunt. Eodem tempore inguinalis plaga totā fere contriuit Hispaniam. Ex eodem Alcobaciensi libro.

Hoc tempore, qui de Sanctis Hispaniæ scripserunt, memoriæ mandant, Beatum Laureanum Hispalensem Archiepiscopum, natione Pannonium, missis à Totila Ariano tunc in Italia Ostrogothis imperante, qui ipsum occideret, angeli admonitu in vltroneum exisse exilium, ac septem post annis eiusdem Totilæ imperio in Francia capite truncatum: caput Hispalim delatum ciuitatem multis calamitatibus quibus toto hoc septennio laborauerat, asseruisse: corpus à Beato Eusebio Arelatensi episcopo in Bituriensi ciuitate pie sepultum.

Gothi traiecto freto Herculeo, Romanos qui Septam inuaserāt, magna vi oppugnant. Sed dum die Dominico religionis ergo bello abstinentes, incautius se gerunt, repentina hostium oppressione ita sunt ad vnum omnes interneccione cæsi, ut ne nuncius quidem tantæ cladis relictus sit.

Tam tristem nuncium non diu morata Regis Theudii mors fuit. nam vulneratus est à quodam qui iam dudum dementis speciem, ut Regem deciperet, simulauerat. Finxit

- An. dom.* enim arte insaniam, perfoditq; Regem. Quo ille vulnere prostratus occubuit. Fertur vero inter effusionem sanguinis coniurasse præsentis, ne quis interficeret percussorem, affirmans se congruam meriti vicissitudinem recepisse, quod & ipse priuatus ducem suum sollicitatus occidisset. Ex S. Isidoro.
548. Theudifelus siue Theodifelus Theudii dux, regno Gothorum præficitur. Quidam multorum magnatum connubia nefaria libidine publice pollueret, atque ob id mortem plerisque moliretur, præuetus coniuratorum manu, Hispali inter epulas iugulatur. Ex eodem. Lucas Tudensis ait, hunc fuisse nepotem ex sorore Totilæ Regis. Iornandes eum Thiodigiflossam appellat. Sanctus Isidorus tribuit illi annum vnum, Annotationes Alcobacienses addunt septem menses.
549. Hoc anno secundum Beatum Isidorum, secundum alios sequenti, Aguila Gothorum Rex constituitur, & regnat annis quinque. Hic dum facto Cordubensibus bello, in contemptum Christianæ religionis sepulchrum beatissimorum martyrum Aciscii ac Victorii polluere & prophanare præsumeret, dignas impietatis temerariæ pœnas luit. Nam & filium in eo conflictu & thesauros omnes amisit, & ipse victus turpi fuga Emeritâ se contulit. S. Isidorus. Rex iste Iornandi Haetenufragil dicitur. Annotationes Alcobacienses dicunt regnasse annis quinque, mensibus sex: Sigebertus annos nouem, sed fallitur.
553. Ostrogothorum nomen & imperiû in Italia Iustiniani Imperatoris auspicijs deletum, testantur Chronica Regis Alfonso. Matthæus Palmerius biennio post factum scribit. Athanagildus regno Gothorum per tyrânidē inhians, dum Hispali exercitum Aguilæ, vel (vt Diuus Isidorus declinat) Aguilanis, contra se missum fudisset, Gothi veriti ne Romani huius occasione seditionis Hispaniam inuaderet, Aguilam Emeritâ interficiunt, & Athanagildum Regem creant. Ex Sancto Isidoro.
554. Athanagildus, vt autor est Sanctus Isidorus, regnum quod inuaserat, voluntate Gothorum est consecutus, sed quæ ad deturbandum regno Aguilanempoposcerat à Iustiniano Imperatore, Romanorum & Græcorum auxilia, submouere Hispania non potuit, aduersus quos variis postea casibus sæpe confligit. Regnauit annos 14. & secundum alios, 15. Autor est Lucas Tudensis, hunc Regem fidem Catholicam occulte coluisse, & Christianos omni fauore amplexum.
555. Huius tempore Regis, celebris fuit in Hispania Sancti Æmiliani confessoris sanctitas, qui natus in regione Castellæ veteris finitima Cantabriæ, quæ vulgo dicitur Rioia, à sancto viro Felice Christianæ fidei formulam edoctus, ex opilione factus est eremi cultor, vbi deditus contemplationi atq; orationi, vitam ad centesimum vsq; annum cum incredibile sanctitate produxit, & post mortē innumeris claruit miraculis. Ex iis qui scribunt de sanctis Hispaniæ.
562. In Gallia Gothica mōs quidam Rhodano imminens, editis per multos dies mugitibus tauri instar, tandem ab alio monte contiguo diuulsus, cum domibus, ecclesiis, hominibus ac iumentis, præceps in Rhodanum corruit. Sigebertus.
563. Theodomirus in Gallecia factus est Rex Sueuorum, per quem annitente S. Martino Dumienfi episcopo, postea Bracarēsi Archiepiscopo, Sueui descuerunt ab Ariana perfidia. Cuius studio & industria pax ecclesiæ amplificata est, & multa in ecclesiasticis disciplinis in Galleciæ prouincia sunt instituta. Sanctus Isidorus.
564. Anno Theodomiri secundo (quãuis in concilijs legatur, Ariamiri) decimo octauo Calendas Ianuarias, celebratum est Bracarē secundum cōcilium, à duodecim episcopis, præfidente S. Martino, iam tum Bracarenfis ecclesiæ episcopo metropolitano. Qui (vt ait S. Isidorus) ex Orientalibus regionibus in Galleciam venit, & eam gētem ab Ariana impietate ad veræ fidei cultum reduxit. Scripsit de differentiis quatuor virtutum, quem librum se legisse Beatus Isidorus profitetur. Scripsit & epistolas varias omnium virtutum exhortatorias. Idem. Ioannes Trittemius autor est, eum ad Mironem Regem scripsisse de quatuor virtutibus cardinalibus formulam vitæ honestæ. In Lectionario ecclesiæ Bracarenfis scriptum reperitur, eundem tractatum cōposuisse de castigatione rusticorum qui iam in fide manentes honorem idolis exhibebant. In concilio Toletano decimo, dicitur hic Sanctus Martinus Dumiense monasterium construxisse (de quo alibi diximus latius) cuius fuit episcopus, antequam ad Bracarensem esset promorus metropolitanam ecclesiam. Idem Sanctus Martinus in compendium contraxit concilia Oriētalia, & Nigesio Lucensi episcopo metropolitano, ac toti concilio Lucensi trāsmisit. Ex priori tomocōciliorum. Hoc concilium Lucense circa hunc annum celebratum est, Calēdis Ianuariis, sub Theodomiro Rege Sueuorum, sub quo & Bracarense, ad cōfirmandam fidem Catholicam, & constituendum ecclesiæ statum. In eo concilio ecclesiæ Bracarenfi metropolitana, & aliis

liis Galleciæ ecclesiis cathedralibus, sui cuiq; fines assignati sunt, quos ne excederent. Ex archiuis ecclesiæ Bracarenfis, vbi pro Nigelio Lucensi episcopo, legitur Nitigio. Meminit huius rei & Lucas Tudensis in Rege Bamba, & dicit Adaulphum episcopum Legionensem huic interfuisse concilio. *An. dom.*

Hoc anno, nempe Iustini Imperatoris secundo, Athanagildus Gothorū Rex fato concessit Toleti, cui successit Luiba. Ioānes Abbas, & Sanctus Isidorus, qui addit mortuo Athanagildo fuisse interregnum quinq; mensium. Lucas Tudensis dicit, quod septem annorum, sed nō dubiū, quin hoc loco sit deprauatus. Causa interregni ex eo nata est, quod Gothi non conueniebant in electione Regis. Huius Athanagildi filia altera, nomine Brunehildis, nupsit Sigeberto Mediomatricum in Francia Regi: altera, nomine Galfonta, Chilperico Sueffionū Regi, fratri Sigeberti Regis. quæ Galfonta cum Fredegundem pellicem ferre non posset, mortua in mariti lecto inuenta est. Ex annalibus Francorum. Robertus Gaguinus addit, Regem Chilpericum blandimentis & illecebris pellicis deprauatum, vxorem per noctis silentium laqueo strangulasse. Plerique scriptores Hispani mortem Athanagildi anno 566. ponunt. Ego Ioannem Abbam & Sanctū Isidorum eius temporis scriptores sequor. Hoc anno mortuus est Iulianus episcopus Eborensis, cuius monumentum ad Diui Michaelis de Machede, tribus leucis ab Eborā, repertum, domi suæ habet Andreas Refendius noster, cum alio Pauli presbyteri, qui requieuit in pace, Æra quingentesima octogesima secunda, hoc est, anno Domini quingentesimo quadragesimo quarto. Apud eundem vidi epitaphium cuiusdā Seueri Presbyteri Pacensis, qui diem suum obiit Æra sexcentesima duodecima, hoc est, anno Domini quingentesimo septuagesimo quarto. Hæc ad notandam religionis antiquitatem in Transtagana Lusitania adscripsi. Idem Refendius mihi affirmavit, plura monumenta venerandæ antiquitatis in eadem Diui Michaelis ecclesia etiam hodie seruari, atque ex ædificiorum vestigiis apparere, non obscurum illic Eborensis episcopatus municipium olim extitisse.

Anno Iustini Junioris tertio, Leouigildus Luibæ Regis frater germanus, à fratre superstitie in regni societatem assumptus, citeriori Hispaniæ præficitur, qui Gosuintham Athanagildi viduam matrimonio sibi iunxisse dicitur, & prouinciam Gothorum quæ multorum rebellionem fuerat imminuta, ad pristinos reuocasse terminos. Ioannes Abbas. Alii dicunt eum vxorem habuisse Theodosiam, filiam Seueriani Ducis Carthaginensis & Theodora: ex qua sustulerit Hermenegildū & Recaredum. Vnde verisimile est, eum alteram alteri superduxisse. Nam quod prædicti filii ex Gosuintha nō sint, ex eo patet, quod Ioannes Abbas, temporis illius scriptor affirmat, Leouigildum filio maiori Hermenegildo & vxorem & regni partem ad regnandum dedisse, anno regni sui vndecimo, quo tempore ille, si ex Gosuintha natus esset, vt plurimum decem natus annos, nec matrimonio nec regno maturus esse poterat. atq; hoc ita esse postea clarius constabit. Seuerianus ille, Theodoricus Ostrogothorum & Italiæ Regis (vt diximus) filius, ex vxore Theodora, in clyto Gothorum Regum sanguine prognata, suscepit hos filios, Sanctum Leandrum & Sanctum Isidorum Archiepiscopos Hispalenses, Sanctum Fulgentium episcopum primum Astigitanum, deinde Carthaginensem: Florentiam sanctarum virginū monasteriis præfectam. Breuiarium Hispalense addit Sanctum Braulium Cæsaraugustanum episcopum, virum multarum linguarū & sacræ scripturæ peritissimum, & Iustinam quæ quinquaginta sanctarum virginum monasteriis præfuerit: sed Iustinam istā arbitror esse eam quæ aliis Florentia dicitur. Braulii vero, de quo in quinto cōcilio Toletano dicemus, quum Diuus Isidorus meminit, nihil tamē addit, vnde fratrem ipsius fuisse colligamus. Sed nec ipse Braulius siue Braulio in iis quæ viris illustribus Diui Isidori de ipso D. Isidoro addidit, vllā huius rei mentionem facit, neque ego arbitror illius fratrem fuisse, sed amicū plusquam fraterna charitate coniunctū. Lucas Tudensis in literas misit, Luibam, Athanagildo etiam dū superstitie, Narbone à Gothis Regem creatum, 7. annis in Gallia Gothica regnasse, & illo mortuo, tres in Hispania, quorum trium secūdo anno Leouigildum non solum successorem, sed etiam participē regni constituisse, ac Hispaniæ administrationi præfuisse, ipsum Galliæ regno contentum. Eundem Sanctus Isidorus tres annos regnasse scribit. Ioannes Abbas quinque.

Leouigildus Rex loca Bastetaniæ & Malacitanæ vrbis repulsis militibus vastat, & victor ad suos redit. Ioannes Abbas. In Gallecia Miro post Theodomirum Rex Sueuorum efficitur, & regnat annis tredecim. Idem, & Sanctus Isidorus. *568.*

Leouigildus Asinodam fortissimam ciuitatem, de qua iam diximus, proditione cuiusdam Framidanci nocte occupat, & militibus interfectis, ad Gothorum reuocat iura. Ioannes Abbas. Milites vero qui hæc loca occupauerant, Romanos fuisse arbitror. Nam *569.*

& prouincię partem ad regnandū tribuit. Idem. Paulus Æmilius eam Iugundim appellat, & etiam Sanctus Gregorius Tironensis. Leouigildo quæta pace regnante, aduersarii securitatem domestica rixa cōturbat. Nam eodem anno filius eius Hermenegildus, factione Gofuinthæ Regina tyrannidem assumens, in Hispali ciuitate rebellionē facta recluditur, & alias ciuitates atque castella in societatem rebellionis suæ pellicit. Quæ res Hispaniæ prouincię maioris exitiū causa, quam hostiū infestatio, fuit. Idem Ioannes Abbas. Nouellus Complutensis episcopus celebratur. Idem.

Leouigildus Rex in vrbe Toletana Synodum Episcoporum sectæ Arianae congregat, & antiquam heresiū nouo errore cumulat, ausus inter cetera hæresis suæ contagia, etiam re- baptizare catholicos, neq; id ex plebe solum, sed etiam ex sacerdotalis ordinis dignitate, inter quos Vincentium Cæsaraugustanum ex episcopo apostatam factum, & tanquam è cælo in infernum proiectum. Quæ seductione plurimi in Arianam vesaniam declinauerunt. Partim ex Ioanne Abba, partim ex Sancto Isidoro.

Seuerus Malacitanæ vrbs episcopus scripsit contra Vincentium Cæsaraugustanum episcopum, in prauitatem Arianam lapsus. Qui Vincētius collega fuit Liciniani Carthaginensis episcopi, vt ait Petrus Messias, scripsit etiam de virginitate ad sororem. Sanctus Isidorus & Ioannes Tritemius. Leouigildus partem Vasconia occupat, & ciuitatem nomine Victoriacum condit. Ioannes Abbas. Eodem anno natus est Mahometes, pessima Christianæ religionis calamitas, patre Abdalia, matre Emina, ex genere Agar & Ismahelis. Qui annus in Arabia tanta siccitate & penuria frugum insignis fuit, vt herbis vescerentur campestribus inopia panis. Rodericus Toletanus in historia Arabum. Quod autem dicitur natum anno nono Leouigildi, sequitur opinionem eorum qui Leouigildū iniisse regnum anno quingentesimo septuagesimo secūdo affirmant, alioqui numerus anni probe per omnia respondet. Porro quod addit Æra sexcentesima, legendum est, sexcentesima decima octaua. quod eodem libro clarius cōstat, quam vt probandum sit. Ait enim mortuum Æra sexcentesima sexagesima sexta, quum tantum vixerit 49. annis.

Leouigildus exercitum ad opprimendam filii tyrannidem colligit, & ciuitatem Hispalensem obsidet, ac rebellem filium graui obsidione premit. Cui Miro Sueuorum Rex ad expugnandam Hispalim suppetias venit. Leouigildus Hispalim nunc fame, nunc ferro, nunc Bætis deriuatione conturbat. Ioannes Abbas. Miro in eā obsidione diem clausit extremum, cui Eburicus filius siue Eboricus in regnum Galleciæ succedit. Idem, & Sanctus Isidorus.

Leouigildus muros Italicae antiquæ ciuitatis restaurat, quæ res maximum impedimentum Hispalensi populo exhibuit. Ioannes Abbas. Vnde colligo, Italicam admodum propinquam fuisse Hispali, atque à Mauris post tempora Gothorum dirutam & subuersam. Andeca in Gallecia Sueuorum regnum cum tyrannide inuadit, & Sifegutia relicta Mironis Regis in coniugem accepta, Eboricum regno priuat, & in monasterium retrudit, ac monachum facit. Idem. Leouigildus Hispalim expugnat, ciuitates & castella à filio vsurpata recipit, nec multo post filium Hermenegildum Cordubæ capit, & regno priuatum Valentiam in exilium mittit. Idem. Cum Leouigildus ad hunc modum filium rebellem persequeretur, & exercitus eius, vt fit, loca sancta hostiliter infestaret: monasterium erat Sancti Martini inter Saguntum & Carthaginem Spartariam, cuius monachi audito hostium aduentu, derelicto Abbate sene, se in fugam dant, atq; in quadam insula maris abscondunt. Profecti ad monasterium Gothi dum bona monasterii sine custode deserta diripiunt, Abbatem senio incuruatum, sed sanctitate rectū offendunt, eductoque vnus gladio quasi amputaturus ceruicē eius, resupinus ruit, ac spiritum subito exhalauit. Quo viso reliqui perterrefacti fugerunt. Huius rei fides quum Regi constaret, quæcunque monasterio fuerant ablata, iussit restitui. Hoc sibi non multo post quam contigerat, nunciatum fuisse affirmat Sanctus Gregorius Tironensis, in libro de gloria confessorum cap. 12. Leouigildus vbi vidit tanta miracula per seruos Dei qui nostræ religionis erant, fieri, vocatum ad se vnum ex episcopis suis, hoc est Arianis, secreto rogauit: Quid ita tandem vos, sicut hi qui se Christianos appellant, nulla signa editis in populum secundum fidem vestram? At ille, Sæpe, inquit, cæcis visum restitui, & surdis auditum. Quin & nunc satisfacere expectationi tuæ queam. Mox hæreticum quendam decem aureis corruptum clam subornauit, vt in itinere quo Regi transeundum erat, clausis oculis residens, episcopi opē imploreret, vt in virtute fidei suæ perditum lumen misero restitueret. Quod quum ille ex cōposito fecisset, episcopus cum magna arrogancia manus oculis eius imponens ait, Secundū fidem meam fiat tibi. Vix dum hæc dixerat episcopus, quum oculi infelicis hominis ita obferati sunt cum graui dolore, vt non solū visum penitus amiserit, verū etiam dolum quem

An. dom.

auaritia impellente confinxerat, euulgauerit. Ex eodem autore & libro cap. 13. Eodem tempore in Hispania accidisse affirmat idem vir sanctus, vt Christianus cum heretico pro fide sua certaret, cumque Arius ille nullis scripturarum testimoniis posset a perniciacia sua diuelli: Saltem miraculis, inquit qui catholicus erat, virtutem in diuidua peritatis experire. En anulum aureum digito detractum in ignem proiicio, tu candentem collige. Postquam vidit anulum in igne candentem, conuersus ad hereticum, Si vera est colligatio tua, exime anulum hunc ab igne. Deinde illo tergiversante ait: Immensa Trinitas Deus, si aliquid indignum te credo, ostende: certe si recta est fides mea, nihil praetentum, ac pudentem heretico catholicos reliquos in fidei suae constantia roborauit. Ex eodem, cap. 14. Eutropius Abbas monasterii Seruitani, discipulus sancti Donati floret, de quo paulo post latius loquemur. Ioannes Abbas.

§84. Leouigildus Gallecia vastat, Andecanem Regem captum regno exiit, Sueuorum gentem, thesauros, patriam, in suam potestatem redigit, ac Gothorum prouinciam facit. Andecanem regno priuatus tondetur, & honore presbyterii post regnum honoratur, & quod Eborico Regis filio ac Regi suo fecerat, passus, in urbem Pacensem exilio relegatur. Idem. Ita tunc Sueuorum regnum deletum in Gothos transfertur, quod centum septuaginta septem annos durasse affirmat sanctus Isidorus in historia Sueuorum. Hermenegildus in urbe Tarraconensi a Sisberto interficitur. Ioannes Abbas, & eadem ferme sanctus Gregorius Turonensis episcopus libro octauo, capite vigesimo octauo. Equidem vehementer admiror autores hos, quum id temporis in viuis agerent, haec de Hermenegildo scribere, quem vt martyrem, pro fide Catholica a patre Ariano occisum, Hispana veneratur ecclesia, cui merito reliqui omnes harum rerum scriptores suffragantur, & ante alios omnium Diuus Gregorius Papa. Qui in Dialogis scribit libr. tertio, capite trigesimo primo, quum Rex Liugildus (ita enim appellat, nisi mendosus est liber) Hermenegildum filium a sancto Leandro Hispalensi episcopo Catholicam fidem edoctum, neque praemiis allicere, neque minis perterritum attrahere ad Arianam posset perfidiam, priuatum regno rebus expoliatis omnibus, deinde in arctam concluso custodiam, collum manusque ferro ligasse, denique ipso Paschalis festiuitatis die, intempeste noctis silentio Arianum ad illum misisse episcopum, ex cuius manu sacrilegae consecrationis communionem perciperet. Cum vero ille non solum detrectasset, sed etiam grauer per fidem vesaniam increpuisset, patris furorem versus, missis apparitoribus filium occidi iussit. Quod illi, securi cerebro sancti Martyris impacta, effectum dederunt. Cuius mors multis celebrata fuit miraculis. Nam coeptus est in nocturno silentio psalmodiae cantus ad Regis & Martyris corpus audiri, & accensae lampades apparere. Idem dicit & Beda adhuc modum: Hermenegildus Leuigildi Gothorum Regis filius, ob fidei Catholicae confessionem inexpugnabilem, a patre Ariano regni priuatus infans, & in carcerem ac vincula proiectus, ad extremum nocte sancta Dominicae resurrectionis securi in capite percussus, regnum caeleste pro terreno Rex & martyr intrauit. Haecenus ille, qui locus in exemplaribus impressis deprauatus est. Equidem arbitror Gothos, visis tam insignibus miraculis, in Regis sui gratiam confinxisse, Dominum Hermenegildum a Sisberto occisum. Quo rumore deceptos Ioannem Abbatem & Sanctum Gregorium Turonensem, haec de illius morte memoriae prodidisse. Huius S. martyris meritis adscribit idem Diuus Gregorius, quod vniuersa Gothorum gens ad Catholicam fidem per Ricaredum Regem conuersa sit, videlicet, quod granum in terra mortuum, multum fructum attulerit. Fidem huius sancti martyris Gallicarum rerum scriptores partim sancti Leandri doctrinae, partim uxoris Francicae sanctitati acceptam ferunt, & addunt illum metu patris irae successi, cum ducibus Imperatoris Mauricii quibus Hispani limitis custodia credita erat, foedereicto, uxorem e recenti partu languentem, filiumque infantem apud eos deposuisse: cumque esset a patre securi percussus, uxorem ab Augusti ducibus in Africam cum filio transuectam: Childebertum Francorum Regem, spe recuperandae cum prole sororis, amicitiae Augusti restitutum, ipsum in Gothos mouisse, ad vlciscendam leuiri sui mortem. Haec fere Paulus Aemilius. Robertus Gaguinus adiungit, Iugundin, dum ad Imperatorem duceretur, in itinere mero periisse. Sanctus Gregorius Turonensis libri octauo cap. vigesimo octauo, dicit in Africa mortuam ac sepultam, filium Constantinopolin ductum. Reliqua sese habent, non vt Paulus Aemilius, vir alioqui doctus ac diligens, scribit, sed vt nos ex autoribus probatis, & qui res gestas sui temporis oculata fide scribebant, retulimus. Galli prouinciam Narbonensem cum exercitu inuadunt, ad quos missus Ricaredus, victoriam de inimicis reportauit. Ioannes Abbas. S. Gregorius Turonensis addit Ricaredum Narbonam vsq; venisse, & intra terminos Gallicarum

liarum prædas egisse. Malaricus in Gallecia per tyrannidem regnare cupiens, à Leouigildi ducibus cōprehensus, Leouigildo vincitus sistitur. Idem. Hoc tempore S. Leandri Hispanensis episcopi nomen celebre fuit. Idem. Fuit hic Diuo Gregorio familiari coniunctus amicitia, quam contraxerunt Constantinopoli, dum illuc diuum Gregoriū sedis Apostolicæ responsa (erat enim Romani pontificis Apocrifarius ante summum Pontificatum) beatum Leandrum, pro causa fidei, Regis Gothorum legatio pertraxisset. Huic D. Gregorius expositionem moralem in Iob dedicauit, & pallium misit, vt ex epistolis ipsius patet. Huius inter hos sanctos mutua necessitudinis sanctum & venerabile monumentum dicitur & creditur imago sanctissimæ virginis matris, quæ maximo omnium gentium cōcursu colitur, ad amnem Lupi, vulgo Guadalupe. Eam Sanctus Gregorius beato Leandro dono misisse affirmatur. Lucas Tudensis addit, Sueuos à beato Leandro aqua salutari perfusos.

Leouigildus decimo octauo regni sui anno moritur Toleti, quæ Diuus Gregorius auctor est post occisum Hermenegildū facti poenituisse, & Catholicæ fidei veritatem agnouisse, non tamen vsque ad obtinendam salutem pertinuisse, cumq; ad extrema peruenisset, filium Ricaredum Sancto Leandro commendasse, vt in illo idem conaretur, quod in fratre perfecerat. Ex Diuo Gregorio. De morte Leouigildi Regis paulo aliter scribit Sanctus Gregorius Turonensis libro 8. capite vltimo ad hunc modum: Leouigildus (Lennieldus mendose ibi legitur) Rex Hispanorum ægrotare cœpit, sed vt quidam asserunt, poenitentiam pro errore hæretico agens, & obtestans, ne huic hæresi quisquam reperiretur consentaneus, in legem Catholicam transiit, & per septem dies in fletu perdurans, pro iis quæ contra Deum inique molitus est, spiritum exhalauit. Hæc ille. Hic Leouigildus multos nobiles ac potentes viros neci dedit, primus ærarium de rapinis ecclesiæ ac ciuium, & spoliis hostium locupletauit, primus solio & purpura regali vsus est, quum ante ipsum Gothorum Reges & concessum & vestitum haberent cum aliis nobilibus communem, leges ab Eurico latas emendauit, sublatis atque additis iis quæ ex vsu esse Reipublicæ videbantur. Obiit Toleti morte acerrima, ac sub mortē præcepit filio Ricaredo, vt episcopos Catholicos ab exilio reuocaret, & beatum Leandrum coleret, vt patrem. Ex Sancto Isidoro & Luca Tudensi. Mortuo patri succedit Ricaredus, anno Mauricii Imperatoris quarto. Ioannes Abbas. Hunc Lucas Tudensis auctor est à beato Leandro coronatum. regnauit annos quindecim.

Sisbertus interfecto Hermenegildi, turpissima morte perimitur. Ioannes Abbas. Ricaredus primo regni sui anno, mense decimo, Deo adiuuante Catholicus efficitur, & sacerdotes sectæ Arianæ sapienti colloquio aggressus, ratione potius quàm imperio ad fidem Catholicam facit conuerti, gentemque omnem Gothorum & Sueuorum ad vnitatem & pacem reuocat ecclesiæ Christianæ. Ex eodem. Idem scribit & Beda. Ricaredus Rex aliena à præcessoribus suis direpta, & in fiscū relata placide ac benigne restituit, ecclesiarum & monasteriorum conditor ac ditator efficitur. Idem. Desiderius Francorum dux Gothis infestus superatur, & cæsa Francorum multitudine in acie moritur. Idem.

Quidam ex Arianis, nempe Sunna episcopus & Segga, cum quibusdam tyrannidem assumere cupientes deteguntur. Conuicti, Sunna exilio multatur, Segga manibus amputatis in Galleciam exul relegatur. Ioannes Abbas.

Vldila episcopus cum Gosuintha Regina insidiantes Ricaredo, produntur, & fidei Catholicæ communionem quam sub specie Christiana quasi sumebant, proiecisse publicantur. Quo malo in cognitionem hominum deducto, Vldila exilio condemnatur: Gosuintha Catholicis semper infesta, tandem fato concessit. Idem. Francorum exercitus à Gonteranno Rege missus, duce Basone Galliam Narbonensem inuasit, & iuxta Carcassonem castra posuit. Quos Claudius Lusitanæ dux à Ricaredo missus, in fugam conuertit, & dictu mirum, sexaginta ferme hominum millia, cum trecentis plus minus militibus partim occidit, partim fugauit, dispoliatis ipsorum castris. Hanc tam insignem victoriam non immerito conuersioni ac fidei Ricaredi acceptam ferunt. Idem Sanctus Isidorus affirmat, nullam vnquam in Hispaniis vel maiorem in bello, vel similem extitisse victoriam. Lucas Tudensis auctor est, hosteis illos venisse in auxilium & opem Arianorum.

Anno Ricaredi quarto, & Mauricii Imperatoris octauo, celebratum est tertium concilium Toletanum, in quo Rex Ricaredus cum Regina Badda vxore sua & omnibus Gothis abiurauit hæresin Arianā, & in publico Patrum concilio professus est fidem Catholicam, & æqualitatem personarum in sanctissima Trinitate. Celebratum est autem octauo Idus Maias, ab episcopis Hispaniæ & Galliæ Gothicæ, qui fuerunt numero sexaginta